

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI
DOKTORA TEZİ

**TÜRKİYE'DE YATIRIM KARARLARI ÜZERİNDE
KURUMLAR VERGİSİNİN ETKİSİ:
BİR ALAN ARAŞTIRMASI**

Ufuk GENÇEL

Danışman
Prof. Dr. Mehmet TOSUNER

2007

YEMİN METNİ

Doktora Tezi olarak sunduğum “Türkiye’de Yatırım Kararları Üzerinde Kurumlar Vergisinin Etkisi: Bir Alan Araştırması” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

....../....../.....

Ufuk GENÇEL

DOKTORA TEZ SINAV TUTANAĞI

Öğrencinin

Adı ve Soyadı : **Ufuk GENCEL**
Anabilim Dalı : **Maliye Anabilim Dalı**
Programı : **Maliye Doktora Programı**
Tez Konusu : **Türkiye'de Yatırım Kararları Üzerinde Kurumlar Vergisinin Etkisi: Bir Alan Araştırması**
Sınav Tarihi ve Saati :

Yukarıda kimlik bilgileri belirtilen öğrenci Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün tarih ve Sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Lisansüstü Yönetmeliğinin 30.maddesi gereğince doktora tez sınavına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini dakikalık süre içinde savunmasından sonra jüri üyelerince gerek tez konusu gerekse tezin dayanağı olan Anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI	☐	OY BİRLİĞİ ile	☐
DÜZELTME	☐	OY ÇOKLUĞU	☐
RED edilmesine	☐	ile karar verilmiştir.	

Jüri teşkil edilmediği için sınav yapılamamıştır. ☐***
Öğrenci sınava gelmemiştir. ☐**

* Bu halde adaya 3 ay süre verilir.

** Bu halde adayın kaydı silinir.

*** Bu halde sınav için yeni bir tarih belirlenir.

Tez, burs, ödül veya teşvik programlarına (Tüba, Fullbright vb.) aday olabilir.	☐	Evet
Tez, mevcut hali ile basılabilir.	☐	
Tez, gözden geçirildikten sonra basılabilir.	☐	
Tezin, basımı gerekliliği yoktur.	☐	

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

.....	☐ Başarılı	☐ Düzeltme	☐ Red	
.....	☐ Başarılı	☐ Düzeltme	☐ Red	
.....	☐ Başarılı	☐ Düzeltme	☐ Red	
.....	☐ Başarılı	☐ Düzeltme	☐ Red	
.....	☐ Başarılı	☐ Düzeltme	☐ Red	

ÖNSÖZ

Bu araştırmayı hazırlama sürecinde her zaman desteklerini hissettiğim başta ikizlerim Aysu ve Nilsu olmak üzere tüm aileme,

Araştırmama her aşamadaki katkıları için danışmanım Prof.Dr.Mehmet TOSUNER'e, Doç.Dr. Zeynep ARIKAN'a ve Prof.Dr.Ali Nazım SÖZER'e,

Son olarak, çalışmanın istatistik bölümlerindeki önemli katkılarıyla birlikte tüm akademik çalışmalarımda yanımda olan, emeğini ve sevgisini her zaman hissettiğim değerli eşim Dr.İlke GENCEL'e çok teşekkür ederim.

Araştırmanın alana katkı sağlaması dileğiyle.

Ufuk GENCEL

ÖZET

Doktora Tezi

Türkiye'de Yatırım Kararları Üzerinde Kurumlar Vergisinin Etkisi:

Bir Alan Araştırması

Ufuk GENCEL

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı

Ekonomik kalkınma, az gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomilerin en önemli amaçlarından biridir. Yatırımlarsa ekonomik kalkınmanın anahtarı konumundadır. Yatırımlar, karakterlerine göre kısa veya uzun vadede üretim artışına yol açarak GSMH artışına katkıda bulunur. Ayrıca yarattığı iş hacmi ve mal talebi nedeniyle kısa vadede gelir artışı meydana getirir. Bu bakımdan yatırımlar önemli ekonomi göstergeleri olarak izlenmektedir.

1980'li yılların başından itibaren etkinliği hızla artan küreselleşme olgusu yatırımların da uluslararası niteliğini değiştirmiştir. Günümüzde ülke ekonomileri içinde yerli yatırımlar kadar yabancı yatırımlar da büyüklük ve etkiler bakımından oldukça önemli bir paya sahiptir. Yatırım yapacak olan işletmeler yatırım kararı alırken birçok faktörü değerlendirirler. Bu faktör değerlendirmeleri sonucunda kendileri için yüksek fayda sağlayan yer ve sektöre yatırım yaparlar.

Kurumlar vergisi işletmelerin değerlendirme sürecine soktuğu faktörlerin en önemlilerinden biridir. İşletmeler vergisel yükümlülüklerin az olduğu ülkelere doğru yatırımlarını kaydırmaya başlamıştır. Bu nedenle ülkeler arasında ciddi bir vergi rekabeti yaşanmaktadır. Yatırımları çekebilmek için mümkün olan en az verginin alınması hatta hiç alınmaması çok yaygın uygulamalar haline gelmiş, vergi cennetleri kabul edilen bölgeler ortaya çıkmıştır. Gelişmeler, vergilerin, özellikle de kurumlar vergisinin yatırım kararlarında önemini belirgin hale getirmiştir. Bu amaçla çalışmada Türkiye'de kurumlar vergisinin yatırım kararları üzerindeki etkisi mercek altına alınmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde, kurumlar vergisi ve yatırımların teorik değerlendirmeleri yapılmıştır. İkinci bölümde kurumlar vergisinin Türk vergi sistemindeki yeri ve yatırımları etkileyen hükümleri değerlendirilmiştir. Üçüncü bölümde ise bu etki alan araştırması yapılarak belirlenmiştir.

**Anahtar Kelimeler: 1) Yatırım 2) Kurumlar Vergisi 3) Yatırım Kararı
4) Kurum 5) Yatırım Teşvik**

ABSTRACT
Doctoral Thesis
Impact of Corporate Tax on Investment Decisions:
A Field Research
Ufuk GENCEL
Dokuz Eylül University
Institute of Social Sciences Department of Public Finance

Economic development is one of the most significant goals of less developed and developing economies. On the other hand, investment is a key to economic development. Depending on their features, investments contribute to an increase in GNP by leading to a production increase in the short or long-term. Besides, it provides an increase in income as it creates business volume and demand for goods. In this regard, investments are monitored as important economic indicators.

Globalization, which has gained momentum from the beginning of the 1980s onwards, has also changed the international character of investments. Now, foreign investments are as significant as domestic investments in terms of growth and impacts. Businesses assess many factors while deciding for investments. Following these factor assessments, they invest into the place and sector that yield the maximum benefit.

Corporate tax is one of the most important factors assessed by businesses while deciding for investments. Business enterprises have started to transfer their investments to countries where tax burden is less than their own countries. For this reason, there is a considerable competition on taxation between countries. Tax decrease or even elimination of taxes has become one of the most extensive strategies adopted in order to attract investment giving rise to so-called “tax paradises”. Recent developments have increased the importance of taxes in relation to investment decisions. Thus, the study focuses on the impact of corporate tax on investment decisions in Turkey.

In the first chapter, corporate tax and its theoretical background are analysed. The second chapter is dedicated to the importance of corporate tax in Turkey and impact of the provisions of Turkish corporate tax system on investments. In the third chapter, this impact is assessed and further clarified by means of a field research.

**Keywords: 1) Investment 2) Corporate tax 3) Investment decision
4) Corporation 5) Investment incentive.**

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	ii
TUTANAK	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xvi
ŞEKİL LİSTESİ	xviii
TABLO LİSTESİ	xix
GRAFİK LİSTESİ	xxiv
GİRİŞ	xxvi

BİRİNCİ BÖLÜM

KURUMLAR VERGİSİ VE YATIRIMLARIN TEORİK YAPISI

1.1. Kurumlar Vergisinin Tanımı Ve Teorik Yapısı.....	1
1.1.1. Kurum, Kurumlaşma Ve Kurumlar Vergisi Kavramları.....	1
1.1.2. Kurumlar Vergisinin Tarihsel Gelişimi Ve Vergileme Tekniği.....	5
1.1.2.1 Kurumlar Vergisinin Tarihçesi.....	5
1.1.2.2. Kurumlar Vergisinde Vergileme Tekniği.....	7
1.2. Kurumlar Vergisinin Gerekçesi.....	9
1.3. Kurumlar Vergisini Gelir Vergisinden Ayıran Farklılıklar.....	12
1.4. Kurumlar Vergisinin Konusu, Veriyi Doğuran Olay, Mükellefleri Ve Mükellefiyet Türleri	14
1.4.1. Kurumlar Vergisinin Konusu.....	14
1.4.2. Kurumlar Vergisinde Vergiyi Doğuran Olay.....	15
1.4.3. Kurumlar Vergisinde Mükellefiyet Türleri.....	17
1.4.4. Kurumlar Vergisinin Mükellefleri.....	17
1.4.4.1 Sermaye Şirketleri	18
1.4.4.1.1. Anonim Şirketler.....	19
1.4.4.1.2. Limited Şirketler.....	20
1.4.4.1.3. Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Şirketler.....	21

1.4.4.1.4. Yatırım Fonları.....	22
1.4.4.2. Kooperatifler.....	24
1.4.4.3. İktisadi Kamu Müesseseleri.....	26
1.4.4.3.1. İktisadi Devlet Teşekkülleri.....	28
1.4.4.3.2. Kamu İktisadi Kuruluşları.....	28
1.4.4.3.2.1. Kamu Müesseseleri.....	29
1.4.4.3.2.2. Bağlı Ortaklıklar.....	29
1.4.4.3.2.3. Kamu İştirakleri.....	29
1.4.4.3.2.4. İşletme.....	29
1.4.4.4. Dernek Veya Vakıflara Ait İşletmeler.....	30
1.4.4.5. İş Ortaklıkları.....	31
1.5. Yatırımın Tanımı Ve Mahiyeti.....	33
1.5.1. Yatırım Kavramı.....	33
1.5.2. Yatırım Kategorileri.....	36
1.5.2.1. Stoklar	36
1.5.2.2. Teçhizat.....	37
1.5.2.3. İnşaat.....	37
1.6. Yatırım Çeşitleri.....	38
1.6.1. Sabit Sermaye Yatırımı.....	38
1.6.2. Stok Yatırımları.....	39
1.6.3. Net Yatırımlar.....	39
1.6.4. Yenileme Ve İdame Yatırımları.....	40
1.6.5. Tamamlama Yatırımları.....	40
1.6.6. Yeni Yatırımlar.....	41
1.6.7. Otonom Yatırımlar.....	41
1.6.8. Uyarılmış Yatırımlar.....	42
1.6.9. Mali Yatırım, Reel Yatırım, Alt Yapı Yatırımı Ve Üst Yapı Yatırımı.....	43
1.6.10. Kamu Kesimi- Özel Kesim Yatırımları.....	44
1.7. Yatırımın Genel Amaçları.....	44
1.8. Yatırım Kararları.....	46
1.9. Yatırım Talebi Ve Sermayenin Marjinal Etkinliği.....	46

1.9.1. Yatırım Talebi.....	46
1.9.2. Sermayenin Marjinal Etkinliği.....	49
1.10. Yatırım Çarpanı Ve Hızlandıran Prensibi.....	52
1.10.1. Yatırım Çarpanı (Çoğaltıcı).....	52
1.10.2. Hızlandıran Prensibi.....	53
1.11. Yatırımları Belirleyen Faktörler.....	53
1.12. Yatırım İçin Fizibilite Etüdları.....	55
1.12.1. Ekonomik Etüd.....	56
1.12.2. Teknik Etüd.....	58
1.12.3. Finansal Etüd.....	59
1.12.3.1. Yatırım Tutarının Hesaplanması	59
1.12.3.2. İşletmenin Gelir Ve Gider Tahminleri.....	59
1.12.3.3. Finansman Etüdü.....	59
1.12.3.4. Organizasyon.....	60
1.13. Yatırım Değerleme Metodları.....	60
1.13.1. Geri Ödeme Süresi Yaklaşımı.....	60
1.13.2. Karlılık Oranı.....	61
1.13.3. Net Bugünkü Değer Metodu.....	62
1.13.4. İç Verim (Karlılık) Oranı.....	66
İKİNCİ BÖLÜM	
TÜRKİYE'DE KURUMLAR VERGİSİNDE	
YATIRIM KARARLARINI ETKİLEYEN HÜKÜMLER	
2.1. Kurumlar Vergisinin Türk Vergi Sistemi İçindeki Yeri Ve Önemi.....	68
2.1. Kurumlar Vergisi Mükellefleri.....	68
2.1.2. Kurumlar Vergisi Oranı.....	71
2.1.3. Kurumlar Vergisi Tahsilâtı.....	77
2.2. Dünyada Kurumlar Vergisine Genel Bakış.....	82
2.2.1. Avrupa Birliği Ülkelerinde Kurumlar Vergisi.....	83
2.2.2. Asya Pasifik Ülkeleri Kurumlar Vergisi Oranları.....	90
2.2.3. Latin Amerika Ülkelerinde Kurumlar Vergisi.....	93
2.2.4. OECD Ülkelerinde Kurumlar Vergisi.....	94
2.3. Vergilemenin Yatırım Kararı Üzerine Etkileri.....	99
2.4. Yatırım Teşviklerinin Yatırım Kararı Üzerine Etkileri.....	102

2.5. Türkiye'de Özel Yatırımların Ekonomideki Yeri.....	109
2.5.1. Sabit Sermaye Yatırımları.....	109
2.5.2. Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları.....	113
2.6. Kurumlar Vergisi Kanunu'nda Yatırım Kararını Etkileyen Hükümler	121
2.6.1. Muafiyet Şeklinde Yer Alan Teşvik Edici Hükümler.....	122
2.6.1.1. Kredi Teminatı Sağlamak Üzere Kurulmuş Olan Kurumlar.....	122
2.6.1.2. Bilimsel Araştırma Ve Geliştirme Faaliyetinde Bulunan Kurum Ve Kuruluşlar.....	124
2.6.1.3. Organize Sanayi Bölgeleri İle Küçük Sanayi Sitelerine Ait İktisadi İşletmeler	124
2.6.2. İstisna Şeklinde Yer Alan Teşvik Edici Hükümler.....	125
2.6.2.1. İştirak Kazançları İstisnası.....	125
2.6.2.2. Yurt Dışı İştirak Kazançları İstisnası.....	127
2.6.2.3. Emisyon Primi Kazancı İstisnası.....	128
2.6.2.4. Türkiye’de Kurulu Fonlar İle Yatırım Ortaklıklarının Kazançlarına İlişkin İstisna.....	129
2.6.2.5. Taşınmazlar Ve İştirak Hisseleri İle Kurucu Senetleri, İntifa Senetleri Ve Rüçhan Hakları Satış Kazancı İstisnası.....	129
2.6.2.6. Bankalara Veya TMSF’ye Borçlu Durumda Olan Kurumlar İle Bankalara Tanınan İstisna	130
2.6.2.7. Yurt Dışı Şube Kazançları.....	131
2.6.2.8. Yurt Dışında Yapılan İnşaat, Onarım, Montaj İşleri İle Teknik Hizmetlerden Sağlanan Kazançlarda İstisna.....	132
2.6.2.9. Diğer Kanunlarda Yer Alan İstisnalar	133
2.6.2.9.1. Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanununda Yer Alan İstisna.....	133
2.6.2.9.2. Serbest Bölgelerde Uygulanan Kurumlar Vergisi İstisnası	137
2.6.2.9.3. Yatırım İndirimi.....	141
2.6.2.10. Kurumlar Vergisinden İstisna Edilen Kazançlara İsbet Eden Giderlerin Diğer Kazançlardan İndirilememesi	153
2.6.3.İndirim Şeklinde Yer Alan Teşvik Edici Hükümler.....	153
2.6.3.1. Hızlandırılmış Amortisman.....	153
2.6.3.2. Yeniden Değerleme.....	158
2.6.3.3. Zarar İndirimi.....	165
2.6.3.4. Araştırma Ve Geliştirme (Ar-Ge) İndirimi.....	169
2.6.3.4.1. Yatırım İndirimi Ve Ar-Ge İndiriminin Birlikte Uygulanması.....	177
2.6.3.4.2. Teknoloji Geliştirme Bölgelerinde Ve Serbest Bölgelerde Yapılan Ar-Ge Harcamaları	178

2.6.4. Vergi Ertelemesi Şeklinde Yer Alan Teşvik Edici Hükümler.....	180
2.6.4.1. Finansman Fonu.....	180
2.6.4.2. Sabit Kıymet Yenileme Fonu.....	183
2.7. Kalkınmada Öncelikli Yörelerde Kurumlar Vergisi Uygulaması.....	189
2.8. Yatırım Kararını Etkileyen Hükümlerin Devlete Maliyeti.....	191
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
KURUMLAR VERGİSİNİN YATIRIM KARARLARI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNE İLİŞKİN MÜKELLEF GÖRÜŞLERİ: BİR UYGULAMA	196
3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	196
3.2. Araştırmanın Problem Cümlesi ve Alt Problemler.....	197
3.3. Araştırmanın Sınırlılıkları	197
3.4. Araştırmanın Modeli.....	197
3.5. Araştırmanın Evreni.....	198
3.6. Araştırmanın Örneklemi.....	198
3.7. Veri Toplama Aracı.....	200
3.7.1. Verilerin Çözümlemesi	201
3.8. Bulgular ve Yorum.....	201
3.8.1. Kurumsal Bilgiler.....	201
3.8.1.1. Mükellefiyet Türü.....	202
3.8.1.2. Beyan Edilen Matrah.....	202
3.8.1.3. Personel Sayısı.....	203
3.8.1.4. Faaliyet Alanı.....	204
3.8.2. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	205
3.8.2.1. Kurumlar Vergisi Oranı ve Yatırım.....	205
3.8.2.2. Kurumlar Vergisi Mevzuatı ve Yatırım.....	207
3.8.2.3. Geçici Vergi Oranı ve Yatırım.....	209
3.8.2.4. Kurumlar Vergisi ve Kuruluş Kararı.....	211

3.8.2.5. Yatırım Teşviki ve Yatırım.....	213
3.8.2.6. Vergi Yüğü ve Yatırım.....	215
3.8.2.7. Kurumlar Vergisi Oranı ve Yabancı Yatırım.....	217
3.8.2.8. Kurumlar Vergisi ve Yatırım Teşviki.....	219
3.8.2.9. Ar-Ge İndirimi ve Yatırım	221
3.8.2.10. Kurumlar Vergisi Mevzuatı ve Yatırım Planları.....	223
3.8.2.11. Kurumlar Vergisi Oranı ve Yatırım Kararı.....	225
3.8.2.12. Yatırım İndirimi ve Yatırım Miktarı.....	227
3.8.2.13. Vergi Sonrası Kar ve Yatırım	229
3.8.2.14. Kurumlar Vergisi Mevzuatı ve Yatırım Kararı	231
3.8.2.15. Kurumlar Vergisi ve Yatırım Tasarrufları.....	233
3.8.2.16. Kurumlar Vergisi ve Harcanma Politikası.....	235
3.8.2.17. Yatırım İndirimi ve Yatırım Teşviki.....	237
3.8.2.18. Geçici Vergi Uygulaması ve Yatırım	239
3.8.2.19. Yatırım İndiriminin Yatırıma Etkisi	241
3.8.2.20. Vergisel Yükümlölük ve Yatırım	243
3.8.2.21. Kurumlar Vergisi ve Ödeme Koşulları.....	245
3.8.2.22. Kurumlar Vergisi Hükümleri ve Yatırım	247
3.8.2.23. Yatırım Teşviki ve Yatırım Kararı.....	249
3.8.2.24. Ar-Ge İndirim Oranının Yükseltilmesi.....	251
3.8.2.25. Yatırım İndiriminin Kaldırılması ve Yatırım.....	253
3.8.2.26. Hızlandırılmış Amortisman Uygulaması ve Yatırım Kararı.....	255
3.8.2.27. Kurumlar Vergisi ve İşletme Karı.....	257
3.8.2.28. Kurumlar Vergisi Oranı ve Yatırım Teşviki.....	259
3.8.2.29. Kurumlar Vergisini Destekleyen Teşvikler.....	261
3.8.2.30. Yatırım Kararı ve Kurumlar Vergisi.....	263

3.8.2.31. Yeniden Değerleme - Enflasyon Muhasebesi ve Tasarruflar....	265
3.8.2.32. Zararların İndirilmesi ve Yatırım Kararları.....	267
3.8.3. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	270
3.8.4. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	271
3.8.5. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	272
3.8.6. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	274
SONUÇ	276
KAYNAKÇA.....	283
EKLER.....	299

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
Ar-Ge	Araştırma Geliştirme
ATİK	Amortisman Tabi İktisadi Kıymet
DYS	Doğrudan Yabancı Sermaye
EDV	Ekonomik Denge Vergisi
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
GVK	Gelir Vergisi Kanunu
İVO	İç Verim Oranı
KDV	Katma Değer Vergisi
KO	Kareler Ortalaması
KT	Kareler Toplamı
KV	Kurumlar Vergisi
KVK	Kurumlar Vergisi Kanunu
MPC	Marjinal Tüketim Eğilimi
n	Gruptaki Eleman Sayısı
MSV	Menkul Sermaye İradı
NAV	Net Aktif Vergisi

NBD	Net Bugünkü Değer
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
P	Önem Düzeyi
s	Standart Sapma
sd	Serbestlik Derecesi
SME	Sermayenin Marjinal Etkinliği
SPSS	Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paketi
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TMSF	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TTK	Türk Ticaret Kanunu
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
UNCTAD	Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı
USD	Amerikan Doları
VUK	Vergi Usul Kanunu
YMM	Yeminli Mali Müşavir
YS	Yatırım Sermayesi
$\bar{X}$	Aritmetik Ortalama

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil No		Sayfa
1.1.	İktisadi Kamu Müesseseleri.....	27
1.2.	Otonom Yatırım.....	41
1.3.	Uyarılmış Yatırım.....	42
1.4.	Yatırım Talep Eğrisi.....	48
1.5.	Yatırım Talep Eğrileri.....	49
1.6.	Sermayenin Marjinal Etkinliği Eğrisi.....	51

TABLO LİSTESİ

Tablo No		Sayfa
1.1.	Yatırım-Faiz İlişkisi.....	47
1.2.	Örnek Yıllık Net Nakit Akımları.....	64
2.1.	Kurumlar Vergisi Mükellef Sayıları.....	69
2.2.	2005 Dönemi Kurumlar Vergisinin Seçilmiş Faaliyet Gruplarına Göre Dağılımı.....	70
2.3.	Türkiye'de Kurumlar Vergisi Oranları.....	73
2.4.	Genel Bütçe Gelirleri Tahsilâtının Yüzde Dağılımı.....	77
2.5.	Kurumlar Vergisinin Genel Bütçe Vergi Gelirleri İçindeki Payı.....	78
2.6.	Kurumlar Vergisi Tahsilâtının GSMH'ya Göre Esneklikleri.....	79
2.7.	Kurum Gelirleri Üzerinden Alınan Vergilerin Toplam Vergi Gelirleri İçindeki Payı.....	80
2.8	Kurum Gelirleri Üzerinden Alınan Vergilerin GSYİH İçindeki Payı	81
2.9.	Kurumlar Vergisi Oranları Ortalaması.....	82
2.10.	AB Ülkelerinde 1997-2006 Dönemi Kurumlar Vergisi Oranları.....	89
2.11.	Asya Pasifik Ülkeleri Kurumlar Vergisi Oranları.....	92
2.12.	Latin Amerika Ülkelerinde Kurumlar Vergisi.....	94
2.13.	ABD'de Kurumlar Vergisi Oranları.....	96
2.14.	Kanada ile ABD Vergi Oranlarının Karşılaştırılması.....	97
2.15	OECD Ülkelerinde Kurumlar Vergisi Oranları.....	98
2.16	Yatırım Kararlarında Teşviklerin Etkisi.....	107

2.17	Sabit Sermaye Yatırımları.....	111
2.18	Sektörler İtibariyle Sabit Sermaye Yatırımları.....	112
2.19	Yıllara Göre Kuruluş Türlerine göre Uluslararası Sermayeli Şirketlerin Sayısı.....	118
2.20	Uluslararası Sermaye Şirketlerinin Sektörlere Göre Dağılımı.....	119
2.21	Uluslararası Sermayeli Şirketlerin Ülkelere Göre Dağılımı.....	120
2.22	Yabancı Sermaye Yatırımlarının Yıllara Göre Dağılımı.....	120
2.23	4842 Sayılı Kanunla Yatırım İndirimi Müessesesi.....	145
2.24	Yıllar İtibariyle Yeniden Değerleme Oranları.....	161
2.25	Kurumlar Vergisinde Yatırım kararını etkileyen hükümlerin devlete maliyeti.....	194
2.26	Vergi harcamaları	196
3.1	Araştırma Evrenindeki Mükelleflerin Mükellefiyet Türüne Göre Dağılımı.....	198
3.2	Evren ve Örneklemdeki Mükelleflerin Mükellefiyet Türüne Göre Dağılımı.....	199
3.3	Mükelleflerin “Kurumlar Vergisi Oranı Daha Düşük Olsa Daha Fazla Yatırım Yaptık” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo.....	206
3.4	Mükelleflerin “ Kurumlar Vergisi mevzuatındaki istikrarsızlık yatırım planlarını olumsuz etkiler ” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo.....	208
3.5	Mükelleflerin“Geçici vergi oranı yatırım kararını etkiler” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo.....	210
3.6	Mükelleflerin “İşletmemizin kuruluş kararında kurumlar vergisi etkilidir” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo.....	212

3.7	Mükelleflerin “Yatırım teşvikleri artarsa yatırım miktarları yükselir” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo.....	214
3.8	Mükelleflerin “Türkiye'deki yüksek vergi yükü yatırımları olumsuz etkiler” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo.....	216
3.9	Mükelleflerin “Kurumlar Vergisi oranı azalırsa yabancı yatırımlar da olumlu etkilenir” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo.....	218
3.10	Mükelleflerin “Kurumlar Vergisinde yatırımları teşvik eden hükümler yetersizdir” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo.....	220
3.11	Mükelleflerin “Ar-Ge indirimi yatırımların artmasında etkili bir araçtır” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo.....	222
3.12	Mükelleflerin “Vergi mevzuatındaki dağınıklık yatırım planlarını olumsuz etkiler” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo.....	224
3.13	Mükelleflerin “Kurumlar Vergisi oranı yatırım kararını etkiler” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo.....	226
3.14	Mükelleflerin “Yatırım indirimi yatırımların artmasında önemli bir araçtır” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo.....	228
3.15	Mükelleflerin “Vergiden sonraki kar tatmin ediciyse yatırım yaparım” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo.....	230
3.16	Mükelleflerin “Yatırım kararı alırken vergi mevzuatını incelerim” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo.....	232
3.17	Mükelleflerin “Kurumlar Vergisi işletmelerin yatırımlara yönelecek tasarruflarını azaltır” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo.....	234
3.18	Mükelleflerin “Ödediğimiz kurumlar vergisi devlet tarafından yeni yatırımları teşvik etmeye yönelik olarak harcanmalıdır” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo.....	236

3.19	Mükelleflerin “Yatırım indirimi en önemli yatırım teşvikidir” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo.....	238
3.20	Mükelleflerin “Geçici vergi uygulaması yatırımları olumsuz etkiler” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo.....	240
3.21	Mükelleflerin “Yatırım indirimi müessesesinin kaldırılması yatırımları olumsuz etkiler” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo.....	242
3.22	Mükelleflerin “Yatırım yaparken çok fazla vergisel yükümlülük ve bürokrasi ile karşılaşırım” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo.....	244
3.23	Mükelleflerin “Kurumlar Vergisi ödemesi taksitlenirse yatırımlar olumlu etkilenir” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo.....	246
3.24	Mükelleflerin “Kurumlar Vergisinde yatırımları artırmaya yönelik hükümler çoğaltılırsa yatırımlar olumlu etkilenir” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo	248
3.25	Mükelleflerin “Yatırım teşvikleri yatırım kararımı etkiler” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo.....	250
3.26	Mükelleflerin “Ar-Ge indirim oranı yükseltilmelidir” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo.....	252
3.27	Mükelleflerin “Yatırım indiriminin kaldırılması yatırımları olumsuz etkileyecektir” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo.....	254
3.28	Mükelleflerin “Hızlandırılmış amortisman uygulaması yatırım karlarını olumlu etkiler” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo.....	256
3.29	Mükelleflerin “Kurumlar Vergisi işletmelerin karını azaltan önemli bir unsurdur” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo.....	258
3.30	Mükelleflerin “Kurumlar Vergisi oranının düşürülmesi önemli bir yatırım teşvikidir” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo.....	260

3.31	Mükelleflerin “Kurumlar vergisi kolaylıkları diğer teşviklerle desteklenmelidir” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo.....	262
3.32	Mükelleflerin “Yatırım kararı verirken Kurumlar Vergisi önemli bir caydırıcı unsurdur” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo.....	264
3.33	Mükelleflerin “Yeniden değerlendirme ve enflasyon muhasebesi mali yapıyı ve yatırıma yönelecek tasarrufları olumlu etkiler” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo.....	266
3.34	Mükelleflerin “Yatırım zararlarının safi kazançtan indirilebilmesi yatırım kararları için olumlu bir uygulamadır” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo.....	268
3.35	Limited ve Anonim Şirketlerin ‘Kurumlar Vergisinin Yatırım Kararları Üzerindeki Etkilerini Belirleme Anketi’ Puanlarının Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve t Testi Sonuçları.....	270
3.36	Mükelleflerin Anketten Aldıkları Puanların Matrah Açısından Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapma Değerleri.....	271
3.37	Mükelleflerin Anketten Aldıkları Puanların Matraha Göre Tek Yönlü Varyans Çözümlemesi Sonuçları.....	271
3.38	Mükelleflerin Anketten Aldıkları Puanların Kurumlarında Çalışan Personel Sayısı Açısından Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapma Değerleri.....	272
3.39	Mükelleflerin Anketten Aldıkları Puanların Kurumlarında Çalışan Personel Sayısına Göre Tek Yönlü Varyans Çözümlemesi Sonuçları.....	273
3.40	Mükelleflerin Anketten Aldıkları Puanların Kurumlarında Çalışan Personel Sayısına Göre Scheffe Testi Sonuçları.....	273
3.41	Mükelleflerin Anketten Aldıkları Puanların Faaliyet Alanı Açısından Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapma Değerleri.....	274
3.42	Mükelleflerin Anketten Aldıkları Puanların Faaliyet Alanına Göre Tek Yönlü Varyans Çözümlemesi Sonuçları.....	275
3.43	Mükelleflerin Anketten Aldıkları Puanların Faaliyet Alanına Göre Scheffe Testi Sonuçları.....	275

GRAFİK LİSTESİ

Grafik No		Sayfa
3.1	Mükelleflerin Mükellef Türüne Göre Dağılımı	202
3.2	Mükelleflerin Bayan Ettikleri Matrahlara Göre Dağılımı	203
3.3	Mükelleflerin Personel Sayısına Göre Dağılımı	204
3.4	Mükelleflerin Kurum Faaliyet Alanına Göre Dağılımı	205
3.5	KV Oranı ve Yatırıma İlişkin Görüşlerin Dağılımı	207
3.6	KV Mevzuatı ve Yatırıma İlişkin Görüşlerin Dağılımı	209
3.7	Geçici Vergi Oranı ve Yatırıma İlişkin Görüşlerin Dağılımı	211
3.8	KV ve Kuruluş Kararına İlişkin Görüşlerin Dağılımı	213
3.9	Yatırım Teşvikleri ve Yatırım Miktarına İlişkin Görüşlerin Dağılımı	215
3.10	Vergi Yüğü ve Yatırımlara İlişkin Görüşlerin Dağılımı	217
3.11	KV ve Yabancı Yatırıma İlişkin Görüşlerin Dağılımı	219
3.12	KV ve Yatırım Teşvikine İlişkin Görüşlerin Dağılımı	221
3.13	Ar-Ge İndirimi ve Yatırıma İlişkin Görüşlerin Dağılımı	223
3.14	KV Ve Yatırım Planlarına İlişkin Görüşlerin Dağılımı	225
3.15	KV Oranı ve Yatırım Kararına İlişkin Görüşlerin Dağılımı	227
3.16	Yatırım İndirimi ve Yatırım Miktarına İlişkin Görüşlerin Dağılımı	229
3.17	Vergi Sonrası Kar ve Yatırıma İlişkin Görüşlerin Dağılımı	231
3.18	KV Mevzuatı ve Yatırım Kararına İlişkin Görüşlerin Dağılımı	233

3.19	KV ve Yatırım Kararlarına İlişkin Görüşlerin Dağılımı	235
3.20	KV ve Harcama Politikasına İlişkin Görüşlerin Dağılımı	237
3.21	Yatırım İndirimi ve Yatırım Teşvikine İlişkin Görüşlerin Dağılımı	239
3.22	Geçici Vergi Uygulaması ve Yatırıma İlişkin Görüşlerin Dağılımı	241
3.23	Yatırım İndiriminin Yatırıma Etkisine İlişkin Görüşlerin Dağılımı	243
3.24	Vergisel Yükümlülük ve Yatırıma İlişkin Görüşlerin Dağılımı	245
3.25	KV ve Ödeme Koşullarına İlişkin Görüşlerin Dağılımı	247
3.26	KV Hükümleri ve Yatırıma İlişkin Görüşlerin Dağılımı	249
3.27	Yatırım Teşviki ve Yatırıma İlişkin Görüşlerin Dağılımı	251
3.28	Ar-Ge İndirim Oranının Yükselmesine İlişkin Görüşlerin Dağılımı	253
3.29	Yatırım İndiriminin Kaldırılması ve Yatırıma İlişkin Görüşlerin Dağılımı	255
3.30	Hızlandırılmış Amortisman Uygulaması ve Yatırıma İlişkin Görüşlerin Dağılımı	257
3.31	KV ve İşletme Karına İlişkin Görüşlerin Dağılımı	259
3.32	KV Oranı ve Yatırım Teşvikine İlişkin Görüşlerin Dağılımı	261
3.33	KV'ni Destekleyen Teşviklere İlişkin Görüşlerin Dağılımı	263
3.34	Yatırım Kararı ve KV'ne İlişkin Görüşlerin Dağılımı	265
3.35	Yeniden Değerleme, Enflasyon Muhasebesi ve Tasarruflara İlişkin Görüşlerin Dağılımı	267
3.36	Zararların İndirilmesi ve Yatırım Kararları	269

GİRİŞ

Kurum, ilişkin kanun ve mevzuatlarında görev, yetki ve sorumlulukları tanımlanan, hizmetin niteliği ve yürütülmesi bakımından idari bir bütünlüğe sahip olan işyeridir. Bir şirketin kurumsallaşması; şirket yapısının belirli ilke ve standartlara göre yeniden yapılandırılması, yönetici ve çalışanların işin ehli kişilerden oluşması ve şirketin bilgiye dayalı bir anlayış içinde çalışması demektir. Böylelikle şirketin işleyişine ilişkin bir sistem kurulmuş olmakta ve şirket kişilere bağımlı olmak ve onlarla var olmak yerine, geliştirilen bilgi temelli sistemler yoluyla yaşamını bir insan ömründen çok daha uzun yıllar sürdürebilmektedir.

Ondokuzuncu yüzyılın sonlarından itibaren sanayi ülkelerinde anonim ve limited gibi sermaye şirketleri ile komandit gibi karma nitelikteki şirketlerin önemi giderek artmıştır. Tüzel kişiliği olan bu kurumlarda görülen hızlı gelişme sonuçta, gerçek kişileri yükümlü kılan gelir vergisini 'tamamlayıcı bir vergi' olan kurumlar vergisinin konmasına yol açmıştır. Ancak kurumlar vergisinin gelişimi ülkeden ülkeye farklılık göstermiştir.

Kurumlar vergisi, 'kurum' olarak ifade edilen sermaye şirketleri ile kamu iktisadi kuruluşlarının kazançlarını vergileyen düz oranlı, objektif karakterde bir kazanç vergisidir. Kurumlar vergisi, kurum kazançları üzerinden gelirin elde edildiği kaynağa bakılmaksızın kazancı etkilemektedir.

Yatırım, bir dönem içinde üretim araçları varlığına yapılan eklemeler ve bunu mümkün kılan harcamalar şeklinde tanımlanabilir. Yatırım olayının bir reel, bir de parasal yönü bulunmaktadır. Ekonomide üretim süreci, bir dizi üretken hizmetin üretim girdilerine uygulanması ve nihai fayda sağlayacak bir tüketim malının veya başka bir malın üretiminde kullanılacak ara veya yatırım malının üretimi arasında geçen süreyi ifade eder. İşte bu sürecin başından itibaren, bir üretken kapasitenin oluşturulmasını veya mevcut bir tesisin satın alınmasını mümkün kılan harcamalara yatırım denilmektedir. Yatırım, serbest sermayenin bağlı sermaye haline dönüştürülmesi işlemidir.

Kurum kazançları üzerinden alınan kurumlar vergisi ile kurumların yatırımları arasında sıkı bir ilişki bulunmaktadır. Vergi politikası, devletin hizmetlerinin finansmanı için gerekli olan maddi amacının yanında, ekonominin

yönlendirilmesinde de kullanılan etkin bir maliye politikası aracıdır. İktisadi kalkınma yatırım yapmak demektir. Yatırım, iktisadi kaynakların, tüketimden sermaye malları haline dönüşmesine neden olur. Bu ülkelerde vergi politikası hem yatırımların sağlıklı bir finansman kaynağına kavuşması bakımından hem de kalkınmanın sürekli olması açısından önemlidir.

Müteşebbisin ileride elde edilecek gelire ilişkin beklentileri yatırım kararlarını belirler. Özellikle kar üzerinden alınan vergiler yatırım faaliyetlerini daraltıcı yönde etkilemektedir. Kurumların vergilerindeki artış büyük yatırımları engeller, risk alma arzusunu azaltır. Bu nedenle vergilerin yatırımlar üzerindeki etkileri oldukça önemlidir.

Türkiye'de kurumların gerçek kişilerden ayrı olarak vergilendirilmesine, 1942 yılında kabul edilen ve 1950 yılından itibaren geçerli olan 5422 sayılı "Kurumlar Vergisi" ile geçilmiştir. Bu tarihten itibaren kurum kazançları kurumlar vergisine tabi tutulmuştur. Türkiye'de de kurumlar vergisi yatırım kararları alınırken değerlendirilen önemli unsurlardan birisi olmuştur. Kurumlar vergisinin yatırım kararları üzerindeki etkisinin bilinmesi kalkınma için gerekli olan yatırımların uyarılarak artırılması için önemlidir.

Bu amaç doğrultusunda hazırlanan ve Türkiye'de yatırım kararları üzerinde kurumlar vergisinin etkisini konu alan çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; kurumlar vergisinin tanımı, teorik yapısı, gerekçesi, konusu, mükellefleri vb. ile yatırımların mahiyeti, çeşitleri, amaçları, yatırım kararları ve değerlendirme metodları incelenmiştir. İkinci bölümde; Türk Vergi Sistemi içinde kurumlar vergisinin yeri ve önemi, kurumlar vergisinde yatırım kararlarını etkileyen hükümler, yatırım ve teşviklerinin önemi ile dünya ülkelerinden kurumlar vergisi örnekleri değerlendirilmiştir. Son bölümde kurumlar vergisinin yatırım kararları üzerindeki etkinliğini belirlemek için yapılan alan araştırmasına yer almıştır. Bu araştırma ile mükelleflerin yatırım kararları alınırken kurumlar vergisinin etkilerine ilişkin görüşleri ekonometrik olarak değerlendirilerek teorik kısım desteklenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURUMLAR VERGİSİ VE YATIRIMLARIN TEORİK YAPISI

1.1. Kurumlar Vergisinin Tanımı Ve Teorik Yapısı

Bu kısımda kurumlar vergisi kavramı, kurumlar vergisinin teorik yapısı, tarihçesi, vergileme tekniği, gerekliliği ve gelir vergisinden farklı yönleri incelenecektir.

1.1.1. Kurum, Kurumlaşma Ve Kurumlar Vergisi Kavramları

Kurum, kuruluş kanunları veya kuruluşlarına ilişkin mevzuatlarında görev, yetki ve sorumlulukları belirlenen, hizmetin niteliği ve yürütülmesi bakımından idari bir bütünlüğe sahip olan işyeridir.

Kültürler, dünyanın neresinde olursa olsun, mevcudiyetlerini bünyelerinde barındırdıkları kurumlar ve kurumlaşma süreçlerine borçludurlar. Kültürel kurumların arkasında önemli ölçüde geleneksel bir birikim, yasa, örf, maddi ve manevi dayanaklar vardır. Aile, devlet, eğitim, din, bilim, felsefe, sanat, ordu ve spor burada hemen akla gelen örneklerdir. Kurumlaşma, insani bir fenomenin toplumsal boyut kazanması olarak karşımıza çıkmaktadır. Kurumlaşma bir insan ömründen ve bu ömrün içereceği bireysel gayretlerden daha uzun ömürlü ve kalıcıdır¹.

Kurum haline gelmek, müesseseleşmek olarak da ifade edilen kurumlaşma; işletme sahipleri tarafından işletmenin kişilerden bağımsın olarak yıllarca faaliyet gösterebilmesi ve bunu sağlayacak yönetim yapısı olarak tanımlanır².

Bir şirketin kurumsallaşması; şirket yapısının belirli ilke ve standartlara göre yeniden yapılandırılması, yönetici ve çalışanların işin ehli kişilerden oluşması ve şirketin

¹ http://www.akmb.gov.tr/turkce/books/turkkong4-3/tk4_3_20-guven.htm, Erişim: 18.06.2006

² İlder AKAT-Turan ATILGAN, **Sanayi İşletmelerinde Kurumlaşma ve Şirket Kültürü**, "2000 Yılına Doğru Büyük Ölçekli Sanayi İşletmelerinde Kurumlaşma Eğilimleri: İzmir ve Hinterlandında İmalat Sanayinde Kurumlaşmaya Yönelik Bir Eğilim Saptama Araştırması", TOBB Yayını, Ankara, 1992, s.18

bilgiye dayalı bir anlayış içinde çalışması demektir. Böylelikle şirketin işleyişine ilişkin bir sistem kurulmuş olmakta ve şirket kişilere bağımlı olmak ve onlarla var olmak yerine, geliştirilen bilgi temelli sistemler yoluyla yaşamını bir insan ömründen çok daha uzun yıllar sürdürebilmektedir³.

Kurumsallaşmanın değerlerin sonraki kuşaklara aktarmak, kurumun sürekliliğini sağlamak, çalışanları motive etmek, planlama ve karar alma süreçlerini basitleştirmek, yapısal değişimi kolaylaştırmak gibi yararları bulunmaktadır⁴.

Kurumsallaşma kamu gelirleri için de önemlidir. Çünkü kurumlaşma sürecini tamamlayan işletmeler kurdukları sistem içinde kamusal yükümlülüklerini de yerine getirmede zorluk yaşamamaktadır.

Kamu gelirleri, devlet veya diğer kamu kuruluşlarının, kamu ihtiyaçlarından doğan giderlerini karşılamak için gerek vergileme yetkilerine dayanarak gerek özel mülk ve teşebbüsleri dolayısıyla elde ettikleri bütün değerlerdir⁵.

Devlet, kamu hizmetlerinin oluşturduğu bir bütündür. Günümüz devleti, bu hizmetleri yeri getirebilmek için idari birimler halinde örgütlenmiştir. Bu idari birimlerin yürütülmesi, harcama yapmalarına, para sarf etmelerine bağlıdır. Esasen klasik maliyeciler "kamu maliyesini, kamu harcamaları vardır ve bunun karşılığı bulunmalıdır. Bu konuları inceleyen ilim dalına kamu maliyesi ilmi denir" demişlerdir⁶. Günümüzde bu tanım, sosyal devlet anlayışının gelişmesi ve devlete yüklenen hizmetlerin artması sonucu değişim göstermiştir. Kamu gelirleri artık sadece kamu hizmetlerinin finansmanını sağlamak için değil, aynı zamanda gelir dağılımını sağlamak, ekonomiye istikrar kazandırmak, büyüme ve kalkınmayı sağlamak, yatırımları teşvik etmek gibi amaçlar için de alınmaya başlamıştır.

³ Ülkü UZUNÇARŞILI-Meral TOPRAK-Oğuz ERSUN: **Şirket Kültürü ve İş Prensipleri**, İstanbul Ticaret Odası Yayını, İstanbul 2000, s.12

⁴ Fatih SARAÇOĞLU, **İşletmelerin Vergilendirilmesi ve Kurumlaşma**, Martı Kitapevi, Ankara, 2004, s. 2,

⁵ Akif ERGİNAY, **Kamu Maliyesi**, Gözden Geçirilmiş 11. baskı, Türkan Kitapevi, Ankara, 1985, s. 24

⁶ İsmail TÜRK, **Kamu Maliyesi**, Turhan Kitapevi, Ankara 1999, s.10

Vergi kavramı zaman içinde kurumsallaşmış, sağlam bir düşünce sistemine kavuşmuştur. Klasik maliyeciler⁷ vergiyi; kişilerden, kamu giderlerini karşılamak üzere cebri, nihai ve karşılıksız olarak istenen parasal yükümlülük olarak tanımlamışlardır. Buna göre vergi gerçek ve tüzel kişilerden alınır. Amacı kamu giderlerini karşılamaktır. Zorla alınmaktadır. Karşılıksızdır, yükümlüye iade edilmez ve parasal bir yükümlülüktür. Buna karşılık modern maliyeciler vergiyi; kişilerden, kamu harcamalarını karşılamak veya devletin ekonomik hayata müdahalesini sağlamak üzere, cebri, nihai ve karşılıksız olarak, doğrudan doğruya istenen parasal bir yükümlülük olarak tanımlamışlardır. Modern maliyeciler, klasik maliyecilerin vergi tanımına başlıca iki noktada katkıda bulunmuşlardır. Bunlardan birincisi; vergi sadece kamu harcamalarını karşılamak üzere alınmaz, gerektiğinde sosyal hayata müdahalede bulunmak, ekonomik faaliyetlerin tabi seyrini değiştirmek için alınır. İkincisi; vergi, yükümlüleri ödedikleri vergileri doğrudan doğruya ele geçirdikleri gelirler, sahip oldukları servet ve yaptıkları harcamaları üzerinden alınır.

Kurumlar vergisi gerçek kişiler gibi belli bir dönemdeki ekonomik faaliyetleri sonucunda gelir elde eden kurumların⁸ toplam safi kazançları üzerinden alınan genel nitelikte objektif dolaysız bir vergidir. Gelir vergisi gerçek kişilerin gelirlerini; kurumlar vergisi ise genel olarak tüzel kişilerin kazançlarını vergilendirmektedir. Kurumlar vergisi mükellefiyeti söz konusu olan tüzel kişiler aslında ticari amaçlarını daha geniş imkânlarla geliştirmek için, kişilerin iktisadi olanaklarının bir kısmını veya tamamını birleştirmek suretiyle kurdukları ve hukuk düzeninin de hak ve borçlara ehil saydığı ortaklıklardır⁹.

Kurumlar vergisi, 'kurum' olarak ifade edilen sermaye şirketleri ile kamu iktisadi kuruluşlarının kazançlarını vergileyen düz oranlı, objektif karakterde bir randıman vergisidir. Gelir vergisi gibi kurumlar vergisinin konusu da gelirdir. Bu nedenle

⁷ Klasik Maliyecilerin Kıta Avrupa'daki Kurucusu Gaston Jeze'nin tanımı

⁸ Kurumlar esas olarak tüzel kişiler olmakla beraber, her tüzel kişi vergiye tabi değildir. Öte yandan, kurumlar vergisinin bazı yükümlüleri de tüzel kişiliğe sahip olmamalarına karşın 'kurum' kabul edilerek vergiye tabi tutulmaktadır. Bu itibarla kişi kavramı kurum kavramıyla uygunluk halinde değildir.

⁹ Mehmet TOSUNER-Zeynep ARIKAN-Burçin YERELİ, **Türk Vergi Sistemi**, İzmir, 2006, s. 205

kurumlar vergisine bazen "kurumların gelir vergisi (Corporation income tax)" de denilmektedir¹⁰.

Kurumlar Vergisi, kazanılmış gelirin kaynağına bakılmaksızın kazancı etkilemektedir. Kurumlar vergisinde vergilendirme dönemi takvim yılı olarak tanımlanmıştır. Bununla birlikte bu kesin kuralının yanında mükellefler birbirini takip eden 12 ayın vergilendirme dönemi olmasını isteyebilirler¹¹. Kurumlar tarafından ödenen bu vergi kamu idaresi açısından gelir sağladığı için faydalı bir vergidir ve kurumların kazançlarının vergilendirilmesi gelirin tekelleşme güdüsünü azaltmaktadır¹².

Verginin taraflarından birisi olan mükellef yani vergi borçlusu, gerçek kişiler ve tüzel kişiler olduğu gibi bir kısım kişi toplulukları da olabilmektedir. Kurumlar vergisi uygulamasında kural olarak gerçek kişiler dışında kalan bir kısım kurum ve ortaklıkların kavranması amaçlanmaktadır. Buna bağlı olarak gelir vergileri; gerçek kişilerden ve kurumlardan alınan vergiler olmak üzere ikiye ayrılmakta olup bunlardan birincisine gelir vergisi, ikincisine de kurumlar vergisi denilmekle birlikte, her iki verginin konuları iktisaden aynıdır. Kurumlar vergisi; gelir vergisinin kapsamına giren gelir unsurlarının, ilgili yasada belirtilmiş olan kurumlar tarafından elde edilmesi halinde, bu kurumların ayrı hukuki kişilikleri sonucu safi kazançları üzerinden alınmaktadır¹³.

Vergi sınırlandırmaları içinde kurumlar vergisi, yöneldiği yasal yükümlünün ödeme gücünü vergilendirmeyi hedef aldığı için gelir vergisi gibi dolaysız vergi niteliği taşımaktadır. Ancak gelir vergisinden farklı olarak kurumlar vergisi kişisel (sübjektif) değil, nesnel (objektif) bir randıman vergisidir. Bu özelliği ile gelir vergisi gibi artan oranlı değil, tek oranlı¹⁴ bir vergi tarifesinin uygulanmasına daha elverişli bir vergi türüdür¹⁵.

¹⁰ Selahattin TUNCER, "Yeni 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu", **Yaklaşım Dergisi**, Yıl: 14, Sayı: 164, Ağustos 2006, s. 10

¹¹ *Corporate Income Tax '06, Object of Taxation*, <http://www.paiz.gov.pl/index/?id=a8f15eda80c50adb0e71943adc8015cf>, Erişim: 20.03.2006

¹² Jadranka Djurovic TODOROVIC, "Corporate Income Tax In EU Countries Comparative Ananysis, Facta Universitatis Series", **Economics and Organization**, Vol: 1, November 2002, pp. 57

¹³ Abdurrahman AKDOĞAN, **Kamu Maliyesi**, Gazi Kitapevi, Ankara 2002, s.236-237

¹⁴¹⁴ Düz oranlı vergi sistemi, matrahın artmasıyla birlikte vergi oranının değişmediği, ortalama vergi oranının her zaman için marjinal vergi oranına eşit olduğu bir vergi tarifesidir. Emrah FERHATOĞLU,

1.2.2. Kurumlar Vergisinin Tarihsel Gelişimi Ve Vergileme Tekniği

Çalışmanın bu bölümünde kurumlar vergisinin tarihçesi ve vergileme tekniği incelenecektir.

1.1.2.1. Kurumlar Vergisinin Tarihçesi

Ondokuzuncu yüzyılın sonlarından itibaren sanayi ülkelerinde anonim ve limited gibi sermaye şirketleri ile komandit gibi karma nitelikteki şirketlerin önemi giderek artmaya başlamıştır. Tüzel kişiliği olan bu kurumlarda görülen hızlı gelişme eğilimi sonuçta, gerçek kişileri yükümlü kılan gelir vergisini 'tamamlayıcı bir vergi' olan kurumlar vergisinin konmasına yol açmıştır. Ancak kurumlar vergisinin gelişimi ülkeden ülkeye farklılık göstermiştir¹⁶.

Almanya'da kurumların vergilendirilmesi 19. yüzyılın ortalarında başlar. Bu dönemde anonim şirketlerde görülen büyüme süreci, maliyenin dikkatini, sermaye şirketlerini yürürlükteki gelir vergilerine tabi tutma olayı üzerine çekmiştir. Ancak gelir vergisi yükümlülüğünü gerçek olmayan kişilere yayma arzusu, daha başlangıçtan itibaren şiddetli eleştirilerle karşılaşmıştır. Örneğın; Alman Kameralisti¹⁷ Carl Dietzel, kurumlar vergisinin en önemli vergi öğesi olan sermaye şirketlerinin iktisadi anlamda geliri olamayacağı ve bir kurumun kazancı ile ortaklarının kazancının aynı olduğu tezini savunmuştur. Buna rağmen, sermaye şirketleri, 1891 tarihli Prusya Gelir Vergisi Reformu'nda da, prensip olarak, gerçek kişiler gibi aynı vergi yükümlülüğüne tabi kılınmışlardır. Prusya'daki bu vergileme şeklini diğerk alman devletleri de benimsemişlerdir. Sistemi değıştirme ve sermaye şirketleri ile diğerk tüzel kişileri kendilerine özgü ayrı bir vergi ile yükümlü kılma yönündeki ilk girişimler sonuçsuz kalmıştır. Ancak 1920 yılında –özellikle tarifesi itibariyle gelir vergisinden farklı olan ve

"Avrupa'da Düz Oranlı Vergi Sistemi Çalışmaları ve Başarısı", **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı: 298, Haziran 2006, s.172

¹⁵ Mualla ÖNCEL-Ahmet KUMRULU-Nami ÇAĞAN, **Vergi Hukuku**, Turhan Kitapevi, Ankara, 1998, s.331

¹⁶ Salih TURHAN, **Vergi Teorisi ve Politikası**, Filiz Kitapevi, İstanbul 1998, s. 133

¹⁷ Altın ve gümüş stoklayarak ülke ekonomisini kalkındırmaya çalışan merkantalizm yaklaşımının Almanya ve Avusturya'daki adı. <http://www.nedir.net/goster.php?k=kameralizm> Erişim 14.10.2006

bütün tüzel kişileri yükümlü kılan- gerçek anlamda bir kurumlar vergisi kabul edilmiştir¹⁸.

Amerika Birleşik Devletleri'nde genel servet vergilerinin başarısızlığı uğraması üzerine kurumlar vergisi(Corporation Income Tax), öncelikle, 19. yüzyılın ortalarına doğru federe devletlerde mütevazı, özel bir vergi olarak ortaya çıkmıştır. 1909'da sadece % 1 oranlı federal bir yükümlülük şeklini almış ve Birinci Dünya Savaşından sonra özel tarifeyle sahip bağımsız bir vergi haline getirilmiştir¹⁹.

İngiltere'de kısa süren ara denemelerin dışında 1937 yılına kadar gelir vergisinden ayrı bir kurumlar vergisi tanınmamıştır. Kurumlar, toplam net kazançları üzerinden normal gelir vergisi (normal income tax) ödemiş ve dağıtılan kazançlar surtax²⁰ ile yükümlü kılınmıştır. 1920 yılında kabul edilen özel bir kurum kazancı vergisi (Corporation Profit Tax) ile bu uygulamadan vazgeçilmişse de, ağır eleştirilere uğrayan bu vergi 1924'de tekrar kaldırılmıştır. Bununla birlikte, 1937'de Ulusal Savunma Payı (National Defense Contribution) adı altında benzer yeni bir vergi ihdas edilmiştir. Ancak bu vergi de sermaye şirketlerinin yanı sıra gerçek kişileri de vergilendirdiği için gerçek anlamda kurumlar vergisi niteliği kazanmamıştır. National Defense Contribution 1947 yılında gerçek bir kurumlar vergisi haline getirilmiştir²¹.

Fransa'da bağımsız bir kurumlar vergisinin doğuşu oldukça yenidir. 1917 tarihli Fransız gelir vergisi, sermaye şirketlerinin gerek dağıtılan gerek dağıtılmayan kazançlarını yükümlü kılmıştır ancak gerçek anlamda bir kurumlar vergisi 1948 yılında kabul edilmiştir²².

Ülkemizde ticaret ve sanayi sektörünün gösterdiği değişikliklere paralel olarak vergiler alanında da çeşitli değişiklikler yapılmıştır. Değişen şartlar içinde ilk kazanç vergisi olarak kabul edilen bir vergi 1907 yılında "Temettü Nizamnamesi" ile ihdas edilmiştir. Bu vergi bir sanat ve ticaret vergisi niteliğindedir. Mükellefleri, gerçek

¹⁸ TURHAN, a.g.e., s.134

¹⁹ TURHAN, y.a.g.e., s.134

²⁰ Surtax: Ek vergi, vergiye tabi gelirden normal vergi alındıktan sonra alınan ek vergi. Halil SEYDİOĞLU, **Ekonomi ve İşletmecilik Terimleri**, Gizem Can Yayınları, İstanbul, 2001, s.464

²¹ TURHAN, a.g.e. s.134

²² TURHAN, y.a.g.e., s.134

ve/veya tüzel kişi ayrımı yapmadan sabit bir işyeri olan ticaret erbabından oluşmuştur. Temettü nizamnamesi ile ihdas edilen vergi yedi yıl uygulandıktan sonra yerini 1914 yılında "Temettü Vergisi"ne bırakmıştır. Bu vergi de mükellefler arasında gerçek ve tüzel kişi ayrımı yapmamıştır. Kapitülasyonlar nedeniyle 1863'den beri vergilendirilmeyen yabancıların vergilendirilmesini sağlayarak, 13 yıl uygulandıktan sonra 1926 yılında kaldırılmıştır²³.

Cumhuriyet döneminde kurumların vergilendirilmesine yönelik olarak ilk ihdas edilen vergi 1926 yılında kabul edilen "Kazanç Vergisi"dir. Kazanç vergisinde de kurumları vergilendiren önceki vergiler gibi gerçek ve tüzel kişi ayrımı yapılmamıştır.

Türkiye'de kurumların gerçek kişilerden ayrı olarak vergilendirilmesine, 1942 yılında kabul edilen ve 1950 yılından itibaren geçerli olan 5422 sayılı "Kurumlar Vergisi" ile geçilmiştir. Kabul edildiği tarihten günümüze kadar kurumlar vergisi de ekonomik gelişmelerden ve Türk Vergi Sistemindeki değişimlerden etkilenerek birçok değişikliğe uğramıştır.

1.1.2.2. Kurumlar Vergisinde Vergileme Tekniği²⁴

Kurumlar vergisi esas olarak sermaye şirketlerini vergilemek amacına yönelmiştir. Ancak kısmen benzer iktisadi faaliyette bulunan çeşitli kuruluşları farklı vergilemeye tabi tutarak rekabet eşitliğini bozmamak, kısmen de devlete ek gelir sağlayabilmek için sermaye şirketi niteliğinde olmamasına rağmen başka kurumlar da kurumlar vergisi kapsamına alınmıştır. İktisadi faaliyette bulunan derneklerin, kooperatiflerin ve kamu iktisadi kuruluşlarının kurumlar vergisine tabi olması bu kaygılardan kaynaklanmaktadır.

Sermaye şirketi olmayan kuruluşların kurumlar vergisi kapsamına alınması, verginin uygulanmasına bazı güçlükler katmıştır. Örneğin, kooperatifler, başlıca amaç olarak ortaklarının menfaatlerini korumaya yönelik, eşit oya dayanan ve kar amacı

²³ Doğan ŞENYÜZ, **Türk Vergi Sistemi**, Ezgi Yayınevi, Bursa, 1999, s. 271

²⁴ Özhan ULUATAM, **Kamu Maliyesi**, Savaş Yayınları, Ankara, 1991, s.273-275

gütmeyen bir yapıya sahiptir. Ancak, her kooperatifin ortak olmayan kişilerle alışverişe girme zorunluluğu, onların piyasa fiyatına yakın bir fiyattan satış yapmasına, dolayısıyla hesaplarda kar birikmesine yol açar. Bu hesap karı, kural olarak, dönem sonunda ortaklarına alışverişle oranlı olarak dağıtılır. Dolayısıyla, kurumlar vergisi açısından safi kazanç sayılarak vergilenmeleri kooperatif şirketlerin temel felsefesine aykırı, onların gelişmesini aksatacak bir uygulama olur. Buna karşılık, bazı kooperatif şirketlerde ortak olmayan kişilerle alışveriş, kooperatifin genel iş hacmi içinde ihmal edilemeyecek miktarlara ulaşır. Böylece kooperatiflerin ortaklara iadeleri gerçek ve önemli bir kar unsuru taşır. Bu karı vergilememek, rekabet eşitliği açısından sakıncalı sonuçlar yaratabilir ve muvazaalı bir kooperatifleşmeye yol açar.

İşte bu kaygılar, vergi kanunlarında kooperatiflerin vergilendirilmesinde bu sorunun çözme için amaçlayan oldukça ayrıntılı hükümler konulmasına yol açmıştır²⁵. Bu hükümlere rağmen, yine de, kooperatif şirketlerin vergilendirilmesi tatmin edici düzeye ulaşmamıştır. Bunun temel sebebini, sermaye şirketlerine yönelik kurumlar vergisinin çok farklı özelliklerdeki bir başka kuruma uygulanması zorunluluğudur.

Kurumlar vergisinin matrahı günümüzde, hemen her zaman esas alınan değişken safi kardır. Aşırı kar, dağıtılan kar, dağıtılmayan kar vb. alması başka unsurlara rağmen safi karın matrah kabulü, hem gelir vergisi ile paralellik sağlama kaygısına, hem de diğerlerinin seçilmesi halinde doğabilecek iktisadi sonuçların arzu edilmemesine bağlanabilir.

Kurumlar vergisinin nasıl bir tarife yapısı içinde düzenlenmesi gerektiği konusunda birçok tartışma yapılmış olmasına rağmen, uygulamada sabit oranlı tarifelerin açık biçimde tercih edildiği görülmektedir. Böyle bir uygulamanın gerekçesi olarak, artan oranlılığa yol açan düşüncelerin çoğunun kurumlar vergisinde bahis konusu olmadığı ileri sürülmüştür. Örneğin, kişiler için toplam gelir, ilgilinin ödeme gücünü gösterdiği halde kurum toplam karı, ortakların payları bilinmedikçe fazla bir şey ifade

²⁵ Türkiye'de kurumlar vergisi kooperatiflere uygulanmaktadır. Ancak şirketin genel iş hacmi içinde ortaklara yapılan iş hacmine göre bulunan "risturn"lar vergiden istisna edilmektedir(Kurumlar Vergisi Kanunu Md. 5). Bu uygulamayla, kurumlar vergisinin, kooperatifin yalnızca ortaklardan başka kişilerle yapılan işlemlerden elde edilen kazançlarıyla sınırlandırılmasına çalışılmaktadır.

edememektedir. Ayrıca, gerçek kişiler için söz konusu olan ailevi durum vb. kurumlar vergisinde dikkate alınamaz. Esasen kurum kazançları, ortaklara geçtiği zaman gelir vergisinde artan oranlı bir tarifeye göre vergilendirildiğinden, kurumların kolay uygulanan sabit oranlı bir tarifeye tabi tutulması uygun görülmektedir.

Kurumlar vergisi tarifesinin çeşitli uygulamaları arasındaki asıl ayrılık, dağıtılan ve dağıtılmayan karların tabi tutulacağı rejim konusunda çıkmaktadır. Bu konuda çeşitli çözümlemelere başvurulmaktadır. Bazı ülkeler bu ayrımı hiç dikkate almaz ve dağıtılsın, dağıtılmasın tüm karı aynı oranda vergilerken diğer bazıları bu iki kategori arasındaki vergi yükünü farklılaştırmaktadır. Daha çok rastlanan uygulama, dağıtılan kazançların daha yüksek oranda vergilendirilmesidir. Bu yolla, dağıtılmayarak şirket bünyesinde saklanan, dolayısıyla gelir vergisi ödemeyen karların dağıtılan karlardan daha hafif biçimde vergilendirilmesinin önüne geçilmesine çalışılmıştır. Aksi durumda, bazı kişilerin gelirlerini şirkete koyarak gelir vergisinden kaçınmaları olanağı oluşacaktır.

1.2. Kurumlar Vergisinin Gerekçesi

Birinci Dünya Savaşından günümüze kadar geçen yıllar, sermaye şirketlerinin ve diğer tüzel kişilerin gelirleri üzerinden alınan kurumlar vergisinin hemen her ülkede hızla geliştiği dönemdir. İster şirketler acılığıyla, ister kişisel teşebbüslerle ya da başka yolla elde edilsin, sonuçta ger gelirin gerçek kişilerin geliri olması gerektiği halde, neden herhangi bir tüzel kişiliğin gelirlerinin böylece ayrılması ve vergilenmesine gerek duyulmaktadır? Şirketler, ortakların malı olduğuna göre ortaklara düşen gelirin vergilendirilmesiyle yetinilemez mi?²⁶ Bu ve benzeri sorular gelir vergisinin yanında kurumlar vergisinin de alınması üzerine tartışmalar yapılmasına yol açmış ve kurumlar vergisinin ihdas edilmesinin gerekçelerini oluşturmuştur.

Ayrı bir kurumlar vergisi, kurumun sahip olduğu özel ayrıcalıklar nedeniyle haklı bulunmaktadır. Büyük kurumların sahip olduğu bağımsız ekonomik güç yüksek gelirli

²⁶ ULUATAM, .a.g.e., s. 274

bireyler tarafından vergiden kaçmak için kullanılabilir. Onları bu olanaktan yoksun bırakmak, kurumların vergilendirilmesinin temel nedenlerinden biridir²⁷.

Hem gelir hem de kurumlar vergisinin gelir üzerinden alındığı düşünüldüğünde aynı vergi konusuna yönelik iki ayrı verginin bulunmasını ilk bakışta anlamak kolay değildir. Bu düşüncede bir miktar gerçek payı da vardır. Çünkü kurumların nasıl elde etmiş olurlarsa olsunlar gelirlerinin nihai olarak ortaklarına ait olduğunu ve ortakların gelirlerinin de gelir vergisine tabi olduğu düşünüldüğünde, niçin gelir vergisi yanında kurumlar vergisine gerek olduğu sorusu sorulmaktadır. Literatürde iki ayrı verginin bulunmasıyla ilgili pek çok gerekçe öne sürülmüştür. Bu gerekçelerin başlıcalarını aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür²⁸.

- Kurumlar, kendisini oluşturan ortakların her birinden ayrı, üstün bir iktisadi güce sahiptir.

- Kurumlara, gerçek kişilerin sahip olmadığı sınırlı sorumluluk içinde kalabilme, tahvil veya hisse senedi çıkarabilme, bazı giderlerini gelir vergisi mükelleflerine nazaran ilave olarak indirebilme, teşvik tedbirlerinden yararlanabilme gibi bazı hukuki imtiyazlar verilmiştir.

- Kurumlar, genel olarak sermaye birliğini temsil ettiğinden ortakları gelir düzeyi yüksek kişilerden meydana gelir. Yüksek gelir düzeyinde bulunan kişilerin vergiye karşı tepkileri ise düşük gelirlere göre daha ılımlıdır.

- Sermaye vergisi olarak da adlandırılan kurumlar vergisinin alınması vergilemede gelirin elde edildiği kaynağa göre farklı vergilendirme yapılması düşüncesine dayanan ayırma ilkesinin uygulamaya geçirilmesi olarak değerlendirilir.

- Dernek ve vakıflar gibi kazançlarını ortaklara dağıtmayı mümkün olmayan kurumlar, ortaklarına gelirlerini aktaramayacakları için gelir vergisi uygulaması da mümkün olmamaktadır. Kurumlar vergisi bu boşluğun telafi edilmesinde kullanılan önemli bir araç olma özelliğine sahiptir.

²⁷ Jane G. GRAVELLE, "The Corporate Income Tax: Economic Issues And Policy Options" **National Tax Journal**, June 1995, pp.1,

²⁸ ŞENYÜZ, a.g.e., s.272

- Kurumlar önemli büyüklükteki sermaye ve finansman kaynaklarını elinde bulunduran iktisadi birimlerdir. Bu özellik, bu kurumların piyasalarda tekelleşmeyi tesis etmelerine neden olabilir. Kurumlar vergisi böyle bir tekelleşmeyi ya da bu yöndeki eğilimleri önleyici araç olarak kullanılabilir.

- Vergi almanın her şeyden önce devletin artan gelir ihtiyacını karşılama amacına yönelik olduğu düşünüldüğünde, kurumlar vergisi devlete daha fazla gelir elde etme olanağı vermektedir.

- Kurumlar, düzenli işletme yapıları ve muhasebe sistemleri ile ideal bir mükellef yapısına sahiptirler.

- Kurumların vergilenmesi toplumda kişilerin vergilendirilmesine nazaran daha az tepki ile karşılanır.

- Kurumların uzun ömürlüdürler, rekabet ve pazarlık güçleri yüksektir ve ayrı kişilikleri olduğu için kamu hizmetlerinden yararlanmaktadır.

Kurumlar vergisinin ihdas edilmesi için yukarıda sayılan gerekçelerine karşın gelir üzerinden böyle bir verginin alınmasına karşı olan görüşler de bulunmaktadır. Bu görüşlere göre kurum bir hukuki varlık olup, pay sahipleri, amaçlarını yöneticiler aracılığıyla gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Bu nedenle, bir kurumun geliri gerçekte pay sahiplerinin geliridir. Kar payı şeklinde dağıtıldığı takdirde paydaşların geliri olacaktır. Alınan kararlara göre bu karın, yeniden yatırımda kullanılması da söz konusu olabilmektedir. Bu nedenle; pay sahibi bu gelir üzerinde serbestçe tasarruf hakkına sahip değildir ve yalnızca teknik olarak ve kısıtlı bir şekilde onun geliri sayılmaktadır. Bunun sonucu olarak, kurum kazançlarına uygulanan vergileme, bir gelir vergisi şeklindedir²⁹. Kurumlar vergisi uygulaması ile gelir vergisi veren ortakların yeniden vergilendirilmesi çifte vergilendirmeye yol açmaktadır.

"Entegrasyon Teorisi" taraftarlarına göre, gelir vergisinden ayrı bir kurumlar vergisinin alınmasına gerek yoktur. Çünkü 'kurumlar'ın kazançları ortaklarına aittir ve ortaklar paylarına düşen bu kazançlar için gelir vergisi ödemektedir. Esasen vergilerin

²⁹ AKDOĞAN, a.g.e., s.237-238

alınmasında kullanılan yöntem ne olursa olsun, sonuçta bütün vergilerin gerçek yüklenicisi kişilerdir ve vergilemede adalet ilkesi sadece bunlar açısından gerçekleştirilebilir. Geniş kapsamlı bir gelir kavramı ile gelir, kaynağından bağımsız olarak bir bütün olarak vergilendirilmelidir. Aksi halde, gelir vergisinin yanı sıra bağımsız bir kurumlar vergisinin konması, "çifte vergileme" olayına neden olarak vergi adaleti ilkesine ters düştüğü gibi diğer vergicilik ilkelerine de uymaz. Bu nedenle; dağıtılmayan kazançları-gelir vergisine kıyasla- farklı oranda yükümlü kılan ve dağıtılan kazançları –önce kurum düzeyinde kurumlar vergisi ve sonra ortak düzeyinde temettü olarak gelir vergisi vasıtasıyla- iki kez vergilendiren bir düzenlemeyi tatminkâr bulmayan bu görüş savunucuları, ayrı bir kurumlar vergisinin mevcut olmadığı, aksine kurumlardan elde edilen kazançların (ister dağıtılsın, ister dağıtılmasın) tıpkı diğer gelir türleri gibi gelir vergisi ile kavrandığı bir sistem önermektedir³⁰.

Kurumlar vergisi lehte ve aleyhte görüşler bulunmasına karşın günümüzde hemen her ülkede uygulanan ve devlete önemli oranda finansman kaynağı sağlayan bir vergidir.

1.3. Kurumlar Vergisini Gelir Vergisinden Ayıran Farklılıklar

Vergiler; konularına, mükellefiyet şekillerine, oranlarına, matrahlarına, tarh ve tahsil usullerine göre çeşitli biçimlerde sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırma biçimlerinden en önemlileri şöyle sıralanabilir³¹. Tek vergi-çok vergi sınıflandırması³², konularına göre sınıflandırma (şahıs vergileri, mal vergileri), ödeme araçlarına göre sınıflandırma (mal olarak, aynı olarak), mükelleflerin kişisel durumlarına göre sınıflandırma (objektif ve subjektif), matrahlara göre sınıflandırma (advalorem-değer, spesifik-miktar), ekonomik kaynaklarına göre sınıflandırma (servet, gelir, gider) ve dolaylı-dolaysız vergiler sınıflandırmasıdır.

³⁰ TURHAN, a.g.e., s.135

³¹ Aytaç EKER, **Kamu Maliyesi**, Anadolu Matbaacılık, İzmir, 1997, s.172

³² Vergi, bir kişinin gelir, servet ve harcamalarının tümü üzerinden belli bir oranda tek olarak mı yoksa kişinin çeşitli gelir, servet ve harcamalarından belli oranlarda ayrı ayrı mı alınacaktır?

Günümüzde, kaynaklara göre vergi sınıflandırması yapılırken gelir üzerinden alınan vergiler kurumlar vergisi ve kişisel gelir vergisi olarak ikiye ayrılmaktadır.

Kurumlar vergisi de gelir vergisi gibi gelir üzerinden alınmaktadır. Ancak gelir vergisinden ilke ve teknik açısından bazı farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıkların başlıcaları aşağıdaki gibi sıralanabilir³³.

- Mükellef grubu itibariyle gelir vergisi vermek zorunda olanlar gerçek kişiler iken, kurumlar vergisi beyannamesi vermek zorunda olanlar sermaye şirketleri ile kanunda sayılan diğer kişi ve kurumlardır.

- Gelir vergisinde birinci ve ikinci sınıf olmak üzere tüccar sınıflaması varken, kurumlar vergisinde genel olarak tüm kurumlar birinci sınıf tüccar kabul edilmiştir. Ancak, kurumlar vergisi mükelleflerinden işletme hesabı esasına göre defter tutmalarına Maliye Bakanlığı'nca izin verilenler ikinci sınıf tüccar olarak kabul edilirler. Gelir vergisinde ikinci sınıf tüccar olma; iş hacimlerinin belirli düzeyde bulunması halinde mükellefin isteğine bırakılmıştır.

- Gelir vergisinde artan oranlılık veya ödevlinin sakatlık durumu gibi araçlar kullanılarak gelirin şahsileştirilmesi olanağı bulunmasına karşın kurumlar vergisinde ağırlıklı ve tek unsur sermaye olduğu için vergi şahsileştirilememektedir.

- Gelir vergisinde gelir unsurlarının her biri için ayrı ayrı safi tutar hesaplaması yapılırken, kurumlar vergisinde, tüm gelir unsurları kurum kazancı adı altında bir bütün olarak düşünülmüş olup ticari kazanç hükümlerine göre safi kazanç tespit edilmektedir.

Yukarıda sayılan farklılıkların dışında farklı oranlarda alınmaları, beyanname verme, tarh-tebliğ-tahakkuk ve ödeme zamanları gibi temel farklılıklar da bulunmaktadır.

³³ ŞENYÜZ, a.g.e., s.273

1.4. Kurumlar Vergisinin Konusu, Veriyi Doğuran Olay, Mükellefleri Ve Mükellefiyet Türleri

Bu bölümde kurumlar verginin konusu, kurumlar vergisinde vergiyi doğuran olay, kurumlar vergisinin mükellefleri ve mükellefiyet türleri incelenecektir.

1.4.1. Kurumlar Vergisinin Konusu

Kurumlar Vergisi Kanunu'na göre, Kurumlar Vergisinin konusu 'kurum kazançları'dır. Kurumlar vergisi Kanunu'nun konusu, 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu (KVK)'nın 1. maddesinde belirtilmiştir. Maddeye göre; aşağıda sayılan kurumların kazançları kurumlar vergisine tabidir:

- a) Sermaye Şirketler.
- b) Kooperatifler.
- c) İktisadi Kamu Kuruluşları.
- ç) Dernek Veya Vakıflara Ait İktisadi İşletmeler.
- d) İş Ortaklıkları.

Kurum kazancı ise yine aynı maddeye istinaden gelir vergisinin konusuna giren kazançlardan oluşmaktadır. Bu unsurlar ise;

- Ticari Kazanç,
- Zirai Kazanç,
- Serbest Meslek Kazançları,
- Ücretler,
- Gayrimenkul Sermaye İratları,
- Menkul Sermaye İratları
- Diğer Kazanç ve İratlar

olmak üzere yedi tanedir.

5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 6. maddesine göre kurumlar vergisi; mükelleflerin bir hesap dönemi içinde elde ettikleri safi kurum kazancı üzerinden hesaplanır. Safi kurum kazancının tespitinde, Gelir Vergisi Kanunu'nun 'ticari kazanç' hakkındaki hükümleri uygulanır. Zirai faaliyette uğraşan kurumların bu faaliyetlerinden doğan kazançlarının tespitinde, Gelir Vergisi Kanununun 59. maddesinin son fıkra hükmü dikkate alınır.

Gelir Vergisi Kanunu'nda sayılan yedi gelir unsuru, kurumlar tarafından elde edildiğinde; Gelir Vergisinde olduğu gibi ayrı ayrı değil, kurum kazancı adı altında birleştirilerek, ticari kazancın vergilendirilmesine ilişkin hükümlere göre tespit edilecektir³⁴.

Kurumlar vergisi mükelleflerinin yukarıda sayılı gelir unsurlarından elde ettikleri tüm kazançlar 'kurum kazancını' oluşturur. Başka bir deyişle, ne şekilde elde edilmiş olursa olsun kurumlar tarafından elde edilen safi karın tamamı "kurum kazancı olarak adlandırılır³⁵.

Kurumlar vergisi, sermaye şirketlerinin, kooperatiflerin, iktisadi kamu müesseselerinin, dernek, sendika, cemaat ve vakıflara ait iktisadi işletmelerin, iş ortaklıklarının kurumlar vergisi konusuna giren gelir unsurlarında oluşan kazançları üzerinden alınır. Ayrıca bu vergi, yabancı ülkede kurulup Türkiye'de şube ve acente açan şirketlerin, döner sermayeli işletmelerin, kurumlar vergisi konusuna giren gelir unsurlarından oluşan kazançları üzerinden de alınır³⁶.

1.4.2. Kurumlar Vergisinde Vergiyi doğuran Olay

Vergi borcu, ilke olarak vergiyi doğuran olayla vücut bulur. Buna bazen "mükellef doğurucu vakıa" da denilmektedir. Vergi hukuku literatüründe son yarım yüzyıllık dönem içinde üzerinde en çok durulan, tartışılan ve yayım yapılan konulardan

³⁴ Osman PEHLİVAN, **Vergi Hukuku- Genel İlkeler ve Türk Vergi Sistemi**, Derya Kitapevi, Trabzon, 2003, s.275

³⁵ İsmail IŞIK, **Kurumlar Vergisi**, Denizli Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası Yayını, Denizli 2006, s.21

³⁶ IŞIK, y.a.g.e., s.21

biri de vergiyi doğuran olay olmuştur. Vergiyi doğuran olay, dolaylı olarak vergi borcunu doğuran olay olması bakımından önemlidir³⁷.

Her verginin konusu değişik öğelerden oluşmaktadır. Buna göre vergi konusu bir takım mallar, işlemler ve hizmetlerdir. Vergi gerçekte bunlar üzerinden alınır. Fakat vergiyi ödeyen mal ve işlemler olmayıp mükellef durumunda olan kişi ve kurumlardır. İşte vergi borcu, konu ile bu kişi ve kurum arasında belirli ilişkiler sonucunda ortaya çıkar. Vergiye konu olan hizmetin görülmesi veya malın elde edilmesi, kullanılması, alım-satımı teslimi, mülkiyetinin değişmesi şeklindeki ilişkiler "vergiyi doğuran olay" şeklinde belirlenir³⁸.

Mükellef için vergi borcu, devlet için vergi alacağı şeklindeki ilişki, vergiyi doğuran olayın ortaya çıkması ile başlamaktadır. Vergi Usul Kanunu'nun 19. maddesine göre, vergi alacağı vergi kanunlarının vergiyi bağladıkları olayın vukuu veya hukuki durumun tekemmülü ile başlar. Vergiyi doğuran olayın zamanının tam olarak saptanması, sağlıklı bir biçimde tespit edilmesi, hem vergi idaresi, hem de mükellefler açısından çok önemlidir. Özellikle vergiyi doğuran olay, vergilendirme döneminin saptanması ve zamanaşımının doğuracağı hukuki sonuçlar açısından önemlidir. Verginin konusu, matrahı ve oranı vergiyi doğuran olayın meydana geldiği zamana göre belirlenmektedir. Vergiyi doğuran olay, zamanaşımı yönünden de önemlidir. Tahakkuk zamanaşımının başlangıcı, vergiyi doğuran olaya bağlanmış olup vergiyi doğuran olayın gerçekleştiği takvim yılını izleyen yılın başından itibaren başlamaktadır³⁹.

Türk vergi mevzuatında yer alan vergi kanunlarında her vergi için vergiyi doğuran olay belirtilmiştir. Kurumlar Vergisi Kanunu'nun "safî kurum kazancı" başlıklı 6. maddesinde 'elde etme' ifadesi kullanılmıştır. Buna göre kurumlar vergisinde vergiyi doğuran olay, gelirin, yani kurum kazancının elde edilmesidir.

³⁷ Selahattin TUNCER, **Vergi Hukuku ve Uygulaması**, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2003, s.132-133

³⁸ TUNCER, y.a.g.e., s.133

³⁹ Mehmet TOSUNER-Zeynep ARIKAN, **Vergi Usul Hukuku**, İlkem Ofset, İzmir, 2006, s.81

Elde etme, genel olarak bir değerin kurumun mal varlığına katılması olarak ifade edilir. Kurum kazançlarında elde etme ise yine gelir vergisindeki esaslara göre belirlenmektedir⁴⁰.

1.4.3. Kurumlar Vergisinde Mükellefiyet Türleri

Kurumlar vergisi kapsamına giren yerli ve yabancı kurumlar, bu verginin uygulanması bakımından birbirlerinden farklı kapsamda vergilendirilmektedir. Bu nedenle kurumlar vergisinde tam ve dar mükellefiyet olmak üzere iki türlü mükellefiyet şekline yer verilmiştir⁴¹. Kurumlarda tam mükellefiyet kanuni veya iş merkezi Türkiye'de bulunan kurumların Türkiye içinde ve dışında elde ettikleri tüm kazançların vergilendirilmesini öngören bir mükellefiyet şeklidir. Tam mükellefiyetin karşılığını oluşturan dar mükellefiyet vergi mükellefiyetinin sınırlandırıldığını gösteren tipik bir hukuki müessesedir. Dar mükellefiyet kanuni ve iş merkezinden her ikisi de Türkiye'de bulunmayan kurumların, Türkiye'de elde ettikleri kazanç ve iratlarını vergilendirmeyi öngören bir mükellefiyet şeklidir⁴².

1.4.4. Kurumlar Vergisinin Mükellefleri

Kurumlar vergisi tüzel kişilik ve/veya topluluk kazançları üzerinden alınan bir vergidir. Kurumlar Verginin mükellefleri 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 2. maddesinde aşağıdaki gibi tespit edilmiştir.

- a) Sermaye Şirketleri,
- b) Kooperatifler,
- c) İktisadi Kamu Kuruluşları,
- d) Yabancı Devletlere, Yabancı Kamu İdare ve Kuruluşlarına ait İşletmeler,

⁴⁰ ŞENYÜZ, a.g.e., s.276

⁴¹ Abdurrahman AKDOĞAN, **Türk Vergi Sistemi ve Uygulaması**, Gazi Büro Kitapevi, Ankara, 1998, s.275

⁴² Zeynep ARIKAN, **Türk Vergi Hukukunda Mali İkametgâh**, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara, 2007, s. 215

- e) Dernek veya Vakıflara ait İşletmeler,
- f) İş Ortaklıkları.

İlgili madde hükmünde; sendikaların dernek ve cemaatlerin ise vakıf sayılacağı belirtilmiştir.

Kurumlar vergisi mükelleflerinin tamamı tüzel kişilerden oluşmamaktadır. Öte yandan tüm tüzel kişiler de kurumlar vergisi mükellefi değildir. Bu nedenle kurumlar vergisinin mükelleflerini tüzel kişiler, gelir vergisi mükelleflerini de gerçek kişiler olarak ifade etmek doğru değildir. Örneğin, kollektif şirket ortaklarının her biri gelir vergisi mükellefidir. Öte yandan kollektif şirketlerin tüzel kişilikleri bulunmaktadır. Yine tüzel kişiliği olmayan (yatırım fonları gibi) kurumlar vergisi mükellefleri de bulunmaktadır.

Kurumlar Vergisi Kanununda sayılan mükellefler genel olarak aşağıda değerlendirilmiştir.

1.4.4.1 Sermaye Şirketleri

Sermaye şirketleri; 29.06.1956 tarihli ve 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre kurulmuş olan anonim, limited ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler ile benzer nitelikteki yabancı kurumlar sermaye şirketleridir.

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun uygulanmasında, Sermaye Piyasası Kurulunun düzenleme ve denetimine tabi fonlar ile bu fonlara benzer yabancı fonlar da sermaye şirketi sayılmaktadır.

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun gerekçesinde de belirtildiği gibi, sermaye şirketleri tabiri mevzuatımıza bu kanun ile girmiştir. Bu tabir sermaye unsurunun şahıs unsuruna ağır bastığı şirket tiplerini ifade eder. Kurumlar vergisi, ilke olarak bir sermaye

şirketi vergisidir. Nitekim kanunda vergiye tabi sermaye şirketlerinin hangileri olduğu ifade edilmiştir⁴³.

1.4.4.1.1. Anonim Şirketler

Türk Ticaret Kanunu'nun 269. maddesine göre anonim şirket; "bir unvana sahip esas sermayesi muayyen ve paylara bölünmüş olan ve borçlarından dolayı yalnız mamelekiyle mesul bulunan şirkettir".

Anonim şirketlerde ortakların sorumluluğu koymuş oldukları sermaye ile sınırlıdır. Anonim şirketler kanunen yasaklanmamış her türlü iktisadi amaç ve konu için kurulabilmektedir. Ancak TTK' da belirtildiği gibi, asıl sözleşmede bu konuda hüküm bulunması şarttır. Şahıs şirketlerinden farklı olarak, sermaye şirketlerinde ortakların sorumluluğu sadece koymuş oldukları sermaye ile sınırlıdır. Sermaye şirketlerinin en büyük avantajı da budur. Anonim şirketler tüzel kişiliğe haizdir. Yani şirketi oluşturan hissedarların dışında şirketin kurumsal bir kişiliği vardır. Diğer bir avantajı ise, işletme sahipliğinin yani hissedarlığın devri kolaydır. Halka açık işletmelerde, likit piyasanın varlığı devir işlemlerini daha da kolaylaştırmaktadır.

Anonim şirketlerin başlıca dezavantajları ise; ayrı ayrı vergilendirmeler, şirket kuruluş maliyetlerinin yüksek olması ve bürokratik formalitelerin fazla olmasıdır. Anonim şirketlerin kendisini oluşturan bireylerden ayrı bir kişiliğe sahiptir. Vergilendirmesi de ayrı ayrı olmaktadır. İşletme sahiplerinin maaşları ile şirket kârları ayrı ayrı vergiye tabi olmaktadır. Sermaye şirketlerinin dezavantajları şahıs işletmelerinin avantajı olmaktadır. Şahıs işletmelerinin çifte vergilendirmeye maruz kalması söz konusu değildir⁴⁴.

⁴³ TOSUNER-ARIKAN- YERELİ, a.g.e., s. 213

⁴⁴ Erişim: 25.07.2006, <http://209.85.129.104/search?q=cache:ddnA7A5WqmsJ:myo.mersin.edu.tr>

Anonim şirketler özel kanunlarında aksine bir hüküm olmadıkça sermayelerinin en az 50 milyar TL olması ve en az 5 kurucu ortak bulundurması zorunluluğu öngörülmüştür⁴⁵.

Anonim şirketler ani ve tedrici olmak üzere iki şekilde kurulur. Ani kuruluş şeklinde şirket paylarının tamamı kurucular tarafından taahhüt edilmektedir. Tedrici kuruluşta ise, payların bir kısmı kurucular tarafından taahhüt edilirken, geriye kalan kısmı için halka başvurulmaktadır⁴⁶.

Anonim şirketlerde belirli paylara bölünen sermaye, hisse senetleri ile temsil edilmektedir. Kıymetli evrak niteliğine haiz olan bu hisse senetleri alım-satıma konu olabilir ve mülkiyetlerinin devri kolaydır.

1.4.4.1.2. Limited Şirketler

Limited şirketler TTK' nun 503. maddesinde tanımlanmıştır. Buna göre; iki veya daha fazla hakiki veya hükmi şahıs tarafından bir ticaret unvanı altında kurulup, ortaklarının mesuliyeti koymayı taahhüt ettikleri sermaye ile mahdud ve esas sermayesi muayyen olan şirkete limited şirket denir⁴⁷. Limited şirket, en az iki, en fazla ise elli gerçek veya tüzel kişinin belli bir iktisadi maksat ve konu ile uğraşmak üzere bir unvan altında, bir akitle kurdukları, esas sermayesi muayyen, borçlarından dolayı yalnız mameleki ile sorumlu ve ortaklarının sorumluluğu sınırlı bulunan, hak ehliyeti işletme konusu ile sınırlı, tüzel kişiliğe sahip bir ticaret şirkettir.

Büyük ticari işletmeler için zorunlu organizasyonlara lüzum göstermeyen küçük ve orta büyüklükteki teşebbüslerde, şahıs şirketlerinin ucuz ve kolay şekilde kurulmalarına rağmen sınırsız sorumlu olmalarının getirdiği tehlikeleri gidermek, anonim şirketlerin pahalı, zaman alıcı ve uzun formaliteleri gerektiren kuruluş

⁴⁵ 6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Md. 272

⁴⁶ 6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Md. 276

⁴⁷ Bünyamin ÖZTÜRK, **Sermaye Şirketlerinde Kar Dağıtımı ve Vergilendirme**, İzmir Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası Yayını, İzmir, 2007, s.29

işlemlerini hafifletmek ihtiyacı "limited şirket" türünü oluşturmuştur. Limited şirketin temel unsurları şunlardır⁴⁸ :

- En az iki gerçek veya tüzel kişi ortağın olması gereklidir.
- Belirli bir iktisadi gaye ve konu ile uğraşmak için kurulmalıdır.
- Girişim için bir ticari işletme kurulması gerekmektedir.
- Ortakların, paylara bölünmüş sermayeye katılmayı kabul etmeleri gereklidir.
- Bir ticari unvana sahip olmalı ve unvanında şirketin limited olduğu belirtilmelidir.

Limited şirketlerin kuruluşunda şirket ana sözleşmesinin yazılı şekilde yapılması ve tüm kurucuların imzalarının notere tasdik edilmesi zorunludur. Anonim şirket kurmaya kıyasla daha kolay ve daha düşük maliyetlidir. Limited şirketler şahıs işletmelerinde olduğu gibi vergilendirilmektedir. Vergi yükü ortakların üzerinde olduğu için anonim şirketlerde görülen çifte vergilendirmeye muhatap olmamaktadır. Dezavantajı ise, ortaklıktan çıkma ya da şirkete yeni ortak alma işlemleri anonim şirkete göre kısmen daha güç olmaktadır⁴⁹.

1.4.4.1.3. Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Şirketler

Komandit şirket, "ticari bir işletmeyi bir ticaret unvanı altında işletmek maksadıyla kurulan ve şirket alacaklarına karşı ortaklardan bir veya bir kaçının mesuliyeti tahdit edilmemiş ve diğer ortak veya ortakların mesuliyeti muayyen bir sermaye ile tahdit edilmiş olan şirket" türüdür⁵⁰.

Sınırlı sorumluluğa sahip ortaklar "komanditer" ortak olarak tanımlanırken, sorumlulukları sınırlı olmayan ortaklar "komandite" ortaklar olarak tanımlanmaktadır. Kollektif şirketlerde ortakların tamamı sınırsız sorumluluğa sahip iken, komandit şirketlerde komanditer ortakların sorumluluğu sınırlandırılmıştır. Komandit şirketler

⁴⁸ Erişim: 13.06.2006, <http://www.hukuk.gen.tr/konular/konular.asp?konugrp=4&konuid=3>

⁴⁹ Erişim: 25.07.2006, <http://209.85.129.104/search?q=cache:ddnA7A5WqmsJ:myo.mersin.edu.tr>

⁵⁰ 6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Md. 243

bazı özellikleri bakımından kollektif şirkete bazı özellikleri bakımından da limited şirkete benzediği için karma bir özelliğe sahiptir. Komandite ortakların kollektif şirketler gibi gerçek kişiler olması gerekirken, komanditer ortak tüzel kişilik olabilir ve sorumluluğu sadece koymuş olduğu sermaye ile sınırlıdır. Şahıs ve sermaye şirketlerinin bazı özelliklerini beraberinde taşıyan komandit şirket yapısı, uygulamada ülkemizde çok fazla kullanılmayan bir hukuki yapıdır. Sınırlı sorumluluğa tâbi olan sermaye hisse senetlerine ayrılmış ise sermayesi paylara bölünmüş (eshamlı)komandit şirket, ayrılmamış ise adi komandit (sermayesi paylara bölünmemiş) şirket söz konusudur⁵¹.

Eshamlı komandit şirketlerde komandite ortağın kar payı şahsi ticari kazanç kabul edilir ve gelir vergisine tabi olur. Komanditer ortakların kazanç payları kurumlar vergisine tabidir. Komanditerlerin kurum kazancından hisseleri karşılığında aldıkları kar payları ise menkul sermaye iradı olarak kabul edilir⁵².

1.4.4.1.4. Yatırım Fonları

Yatırım Fonları, Sermaye Piyasası Kanunu'nda "bu kanun hükümleri uyarınca halktan katılma belgeleri karşılığında toplanan paralarla, belge sahipleri hesabına, riskin dağıtılması ilkesi ve inançlı mülkiyet esaslarına göre sermaye piyasası araçları, gayrimenkul, altın ve diğer kıymetli madenler portföyü işletmek amacıyla kurulan malvarlıkları" olarak tanımlanmıştır.

Yatırım fonları (mutual funds), katılma belgeleri karşılığında toplanan paralarla, belge sahipleri hesabına, riskin dağıtılması ilkesi ve inançlı mülkiyet esaslarına göre Yatırım Fonlarına İlişkin Esaslar Tebliği'nde belirtilen varlıklardan oluşan portföy işletmek amacıyla kurulan mal varlığıdır. Bankalar, sigorta şirketleri, aracı kurumlar, emekli ve yardım sandıkları yatırım fonu kurmaya yetkili kuruluşlardır⁵³. Kurulan yatırım fonlarının tüzel kişilikleri yoktur ve fonun mal varlığı kurucunun mal

⁵¹ <http://209.85.129.104/search?q=cache:ddnA7A5WqmsJ:myo.mersin.edu.tr>, Erişim: 25.07.2006

⁵² 6762 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Md. 243

⁵³ TOSUNER-ARIKAN-YERELİ, a.g.e., s.214

⁵³ Şeref DEMİR, "Yatırım Ortaklıkları ve Yatırım Fonlarının Verilendirilmesi" **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 159, Aralık 2001, s. 51

varlığından ayırdır. Kurucu fon varlığının korunması ve saklanmasıyla sorumludur, fonu yönetir ve denetler.

Yatırım fonları, aşağıda yer alan varlıklardan oluşan portföyü işletmek amacıyla kurulurlar. Yatırım fonları sayılan varlıklardan oluşan portföyü işletmek amacı dışında herhangi bir işle uğraşamazlar⁵⁴.

- Özelleştirme kapsamına alınanlar dahil, Türkiye'de kurulan ortaklıklara ait hisse senetleri, özel ve kamu sektörü borçlanma senetleri,

- Ulusal ve uluslararası borsalarda işlem gören altın ve diğer kıymetli madenler ile bu madenlere dayalı olarak ihraç edilmiş ve borsalarda işlem gören sermaye piyasası araçları,

- Sermaye Piyasası Kurulu'nca uygun görülen diğer sermaye piyasası araçları (repo, ters repo vb) sözleşmeleri.

Yatırım fonlarına "Yatırım Ortaklığı Katılma Belgesi" adı verilen belgeler karşılığında katılım gerçekleşmektedir. Fona katılan kişilere verilen bu belgeler karşılığında dağıtılan gelirler "menkul sermaye iradı" kabul edilip gelir vergisi kapsamında değerlendirilmektedir.

Yabancı yatırım fonlarının kurumlar vergisi mükellefi olup olmayacağına ilişkin çeşitli görüşler bulunmaktadır. Bununla birlikte, 257 seri No'lu Gelir Vergisi Genel Tebliği'nde 01.01.2006 tarihinden itibaren dar mükellefiyete tabi yatırım fonlarının Sermaye Piyasası Kanunu'na göre kurulan yatırım fonu kabul edilmeyeceği belirtilmiştir. Buna gerekçe olarak Kurumlar Vergisi Kanunu'nun ikinci maddesinde "dar mükellefiyete tabi yatırım fonlarının, bu kanunun ve Gelir Vergisi Kanunu'nun uygulamasında Sermaye Piyasası Kanunu'na göre kurulan yatırım fonu addolunacağı şeklindeki hükmünün 01.01.2006 tarihinden itibaren yürürlükten kaldırılması gösterilmiştir. Ancak Kurumlar Vergisi Kanunu'nun ikinci maddesi ve ilgili fıkrası yürürlükte ve anılan fıkra göre kurulan Yatırım Fonlarının bu kanunun ve Gelir

⁵⁴ İŞİK, a.g.e., s.25

Vergisi Kanunu'nun uygulanmasında sermaye şirketi addolunacağı hüküm altına alınmıştır⁵⁵.

1.4.4.2. Kooperatifler

Kooperatifler, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 1. maddesine tanımlanmıştır. Buna göre; tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek veya geçimlerine ait ihtiyaçlarını karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve kamu tüzel kişileri ile özel idareler, belediyeler, köyler, cemiyetler ve dernekler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli teşekküllere kooperatif denir.

Tanımı gereği kooperatifler esas itibarıyla kar amacıyla değil, karşılıklı yardım ve dayanışma esasına göre kurulmaktadır. Bu nedenle, 1163 sayılı kanunda şirket terimi yerine "teşekkül" ifadesi kullanılmıştır. Teşekkül olarak tanımlanan ve tüzel kişiliği bulunan kooperatifler esas olarak sadece mal varlıkları ile sorumlu tutulmaktadır. Bununla birlikte, kooperatif ana sözleşmesi ile kooperatif malvarlığının alacaklıları karşılayamaması durumunda, ortakların şahsen ve sınırsız olarak veya belirli bir sınır dahilinde yahut kooperatifteki payları doğrultusunda sorumlu tutulabilecekleri kararlaştırılabilir⁵⁶.

5520 sayılı yeni Kurumlar Vergisi Kanunu'nda kooperatifler, Kooperatifler kanunu'na veya özel kanunlarına göre kurulan kooperatifler ile benzer nitelikteki yabancı kooperatifler olarak tanımlanmış, ancak, türler itibarıyla tek tek sayılmamıştır. Bu çerçevede hangi türde olursa olsun kooperatifler, kurumlar vergisi mükellefi olarak değerlendirilmiştir⁵⁷.

⁵⁵ Akın TAVUZ, "Yabancı Yatırım Fonları Kurumlar Vergisi Mükellefi midir?", **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı: 294, Şubat 2006, s.69

⁵⁶ Beyanname Düzenleme Kılavuzu, Maliye Hesap Uzmanları Yayınları, Acar Matbaacılık, Şubat 2006, s.441

⁵⁷ Salim KARADENİZ, "Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu Kapsamında Kooperatif Kazançlarının Vergilendirilmesi", **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı: 300, Ağustos 2006, s.66

Bünyeleri itibarıyla kooperatif şirketler hem sermaye hem de şahıs şirketi görünümünde kurulabilmektedir. Kurumlar Vergisi Kanunu, ilke olarak kooperatifleri kapsamına almış fakat özellik taşıyan bazılarını vergiden muaf tutmuş ayrıca bazı istisnalar tanımıştır. Zaten kooperatiflerin kurumlar vergisi kapsamına alınmasının amacı daha önce de belirtildiği gibi rekabet eşitliğini sağlamaktır. Rekabet eşitsizliği söz konusu olmadığında veya kooperatifleri teşvik amacının ön plana çıktığı durumlarda ise kooperatifler, kurumlar vergisi kapsamının dışına çıkarılmıştır⁵⁸.

Kooperatiflerin ekonomik tanımlarında, genellikle "dağılımdan zarar görenlerin bu zararı ortadan kaldırmak amacıyla oluşturdukları ekonomik birleşme", "piyasa aksaklıkları nedeniyle oluşan yüksek karı ortadan kaldırma ya da en azından hafifletme amacını güden birleşme", biçiminde unsurlar yer almaktadır. Bir diğer tanım da şöyledir. "İstihsal, kredi, istihlak ve mesken temini gibi başlıca ekonomik ihtiyaçların tatmini maksadıyla kendi arzu ve iradeleri ile bir araya gelen, bu ihtiyaçları karşılamak için kendi iktisadi gayretleriyle bir işyeri ve işletme vücuda getiren insanların birleşme teşebbüsüne kooperatif denir." Görüldüğü gibi kooperatiflere ait birçok ekonomik ve hukuki tanım yapılmışsa da tam bir görüş birliği sağlanamamıştır. Bu bakımdan belki de kooperatifin ne olduğundan çok ne olmadığı ve kooperatifleri sermaye şirketlerinden ayıran yönlerinin neler olduğunun belirtilmesini faydalı olacaktır. Buna göre sermaye şirketleri ile kooperatifler arasındaki farklar şöyle özetlenebilir⁵⁹.

1) Sermaye şirketlerinde amaç kar maksimizasyonu iken kooperatiflerde böyle bir amaç söz konusu değildir.

2) Sermaye şirketlerinde dönem sonlarında elde edilen karın bir bölümü hissedarlara şirketteki payları oranında temettü olarak dağıtılır. Oysa kooperatiflerde, ortaklara kattıkları sermaye nedeniyle sınırlı bir faiz ödemesi yapılabilmektedir. Böyle bir ödemenin yapılamadığı durumlar da olabilmektedir.

3) Sermaye şirketlerinde ortaya çıkan kar, ortaklara şirket sermayesindeki paylarına göre dağıtılırken, kooperatiflerde işletme fazlaları (gelir-gider farkları) ortaklar

⁵⁸ TOSUNER-ARIKAN-YERELİ, a.g.e., s.216

⁵⁹ IŞIK, a.g.e, s.29

arasında kooperatifteki paylarına göre değil, kooperatifle yaptıkları alışveriş temel alınarak paylaştırılmaktadır. Bu uygulamaya "risturn" adı verilmektedir.

4) Sermaye şirketlerine ait hisse senetleri, hisse senetleri piyasasında serbestçe alınıp satılabilir, böylece şirketler el değiştirebilir. Bu nedenle ortak durumundaki kişiler birbirlerini tanımayabilirler. Oysa kooperatiflerde ortaklık senetleri kooperatifin oluru alındıktan sonra el değiştirebilir. Bu durum, kooperatiflerde sermayeden çok kişilerin önem kazandığını ortaya koymaktadır.

5) Sermaye şirketlerine bir kişi veya bir aile egemen olabilir. Kooperatiflerde ise bir kişinin sahip olabileceği azami ortaklık payı sınırlı tutulduğu için kişi egemenliğinin ortaya çıkması söz konusu değildir. Aslında kooperatif ortaklarının her biri sadece bir oya sahip olarak kooperatif yönetimine katılırlar.

1.4.4.3. İktisadi Kamu Müesseseleri

İktisadi kamu müesseseleri 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 2. maddesinde; "devlete, il özel idarelerine, belediyelere, diğer kamu idarelerine ve kuruluşlarına ait veya bağlı olup, faaliyetleri devamlı bulunan ve birinci ve ikinci fıkralar (birinci sermaye şirketleri, ikinci kooperatifler) dışında kalan ticari, sınai ve zirai işletmeler iktisadi kamu kuruluşudur" şeklinde tanımlanmıştır.

İktisadi kamu müesseseleri deyimini genellikle iktisadi devlet teşekkülleri ve kamu iktisadi kuruluşları ile karıştırılmaktadır. İktisadi kamu müesseseleri ile iktisadi devlet teşekkülü ve kamu iktisadi kuruluşları arasında bir yakınlık, benzerlik bulunmasına rağmen, iktisadi kamu müesseseleri deyimini daha geniş kapsamlıdır. Yani iktisadi kamu müesseseleri kavramı hem iktisadi kamu kuruluşları hem de iktisadi devlet teşekküllerini kapsamaktadır⁶⁰.

Günümüzde; özelleştirme olgusunun da yoğun etkisiyle devletler piyasa ekonomisindeki payını giderek daha da azaltmaktadır. Bu eğilime rağmen halen

⁶⁰ Bünyamin ÖZTÜRK-Mustafa ÖZER, **Kurumlar Vergisi Rehberi**, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara 2002, s.6

Türkiye'de devlete, il özel idarelerine, belediyelere ve diğer kamu kuruluşlarına ait veya onlara bağlı olarak çalışan birçok iktisadi kamu kuruluşu bulunmaktadır. Bu kuruluşlar anılan kurum ve kuruluşlardan birine ait olup sermaye şirketi veya kooperatif statüsü dışında faaliyet gösteren ticari, sınai ve zirai her türlü işletmelerdir.

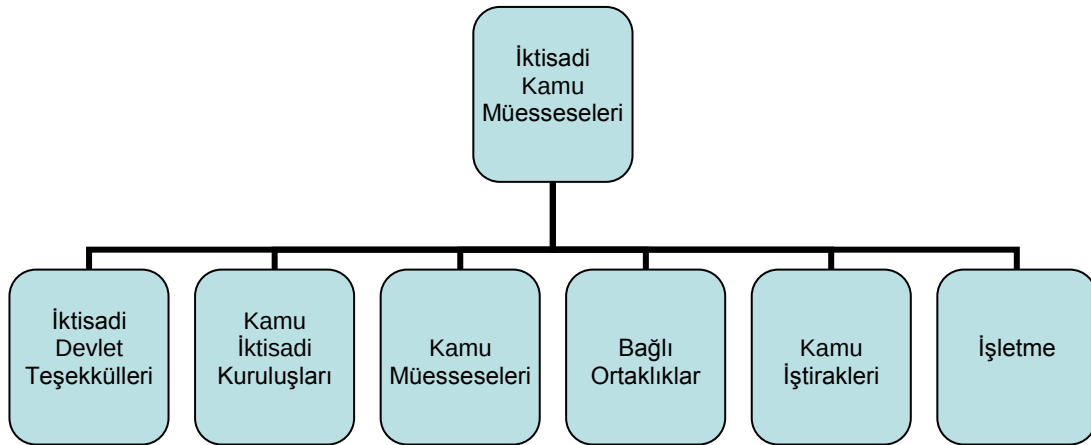
İktisadi kamu müesseselerinin vergiye tabi olmaları için kanun koyucu bazı koşullar belirlemiştir. Bu işletmelerin en belirgin özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir⁶¹.

a) Bağlılık: İktisadi kamu kuruluşları, kamu idareleri veya kamu kuruluşlarına ait veya bağlı olmalıdır. Ait olma, sermaye bakımından, bağlı olma ise idari yönetim açısından ilişkiyi ifade etmektedir.

b) İşletme Özelliği: İktisadi kamu kuruluşları, ticari, sınai veya zirai bir işletme niteliğinde olmalıdır. İşletmenin konusunun ve faaliyetinin piyasa ekonomisine dahil olması, bedel mukabilinde her türlü mal ve hizmet üretimi ve alım satımı veya pazarlanması ya da kiralama ve benzeri faaliyetler olarak ifade edilmektedir.

c) Devamlılık: Ticari, sınai ve zirai faaliyetlerin devamlı olarak yapılması gerekmektedir.

Ülkemizde iktisadi kamu müesseseleri aşağıdaki gibi şekillenmektedir.

Şekil 1.1: İktisadi Kamu Müesseseleri

⁶¹ IŞIK, a.g.e., s.31

1.4.4.3.1. İktisadi Devlet Teşekkülleri

Türk mevzuatında kamu iktisadi teşebbüsü kavramı ilk kez 1961 Anayasasının 127. maddesinde yer almıştır. Bu maddenin son fıkrasında "Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce denetlenmesi kanunla düzenlenir" hükmü yer almıştır. Ne var ki bu dönemde yürürlükte bulunan 3460 sayılı kanunda sadece "iktisadi devlet teşekkülü" kavramı yer almış, "kamu iktisadi teşebbüsü" kavramından söz edilmemiştir. Kamu iktisadi teşebbüsü tanımı ilk kez 1961 Anayasası gereğince yürürlüğe konulan 468 sayılı kanunla yapılmıştır. Bu kanun, denetim yönünde KİT'lerin bir tanımını yapmıştır. 1982 Anayasasında da kamu iktisadi teşebbüsü kavramı kullanılarak 165. maddede şu tanımlama yapılmıştır; "sermayesinin yarısından fazlası doğrudan doğruya veya dolaylı olarak devlete ait olan kamu kuruluş ve ortaklıkları" kamu iktisadi teşebbüsüdür. 1982 Anayasasının yürürlüğe girmesinden sonra 440 sayılı kanun yürürlükten kalkmış, yerine 60 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) (daha sonra 2929 sayılı kanun halini almıştır) yürürlüğe konmuştur⁶².

Halen yürürlükte bulunan 233 sayılı KHK'ye göre Kamu İktisadi Teşebbüsü, "İktisadi Devlet Teşekkülü", ve "Kamu İktisadi Kuruluşu"nın ortak adıdır. İktisadi devlet teşekkülü; sermayesinin tamamı devlete ait, iktisadi alanda ticari esaslara göre faaliyet göstermek üzere kurulan, kamu iktisadi teşebbüsüdür⁶³.

1.4.4.3.2. Kamu İktisadi Kuruluşları

Kamu iktisadi kuruluşu; sermayesinin tamamı devlete ait olup tekel niteliğindeki mal ve hizmetleri kamu yararı gözeterek üretmek ve pazarlamak üzere kurulan ve gördüğü bu kamu hizmeti dolayısıyla ürettiği mal ve hizmetler imtiyaz sayılan kamu iktisadi teşebbüsüdür.

⁶² Coşkun Can AKTAN, **Kamu Ekonomisi ve Kamu Maliyesi**, Anadolu Matbaacılık, İzmir, 2001, s.268-269

⁶³ <http://www.hazine.gov.tr/mevzuat/kit/233%20sayili%20KHK.doc>, Erişim: 10.08.2006

1.4.4.3.2.1. Kamu Müesseseleri

Müessese; sermayesinin tamamı bir iktisadi devlet teşekkülüne veya kamu iktisadi kuruluşuna ait olup, ona bağlı işletme veya işletmeler topluluğudur.

1.4.4.3.2.2. Bağlı Ortaklıklar

Bağlı ortaklık; sermayesinin yüzde ellisinden fazlası iktisadi devlet teşekkülüne veya kamu iktisadi kuruluşuna ait olan işletme veya işletmeler topluluğundan oluşan anonim şirketlerdir.

1.4.4.3.2.3. Kamu İştirakleri

İştirak; iktisadi devlet teşekküllerinin veya kamu iktisadi kuruluşlarının veya bağlı ortaklıklarının, sermayelerinin en az yüzde onbeşine, en çok yüzde ellisine sahip bulundukları anonim şirketlerdir.

1.4.4.3.2.4. İşletme

İşletme; müesseselerin ve bağlı ortaklıkların mal ve hizmet üreten fabrika ve diğer birimleridir.

İktisadi kamu müesseseleri, kamu idare ve müesseselerine bağlı olarak faaliyet gösteren işletmelerdir. Bu kuruluşlarca faaliyet sonrasında elde edilen kazanç, esasen bütünüyle kamu geliri niteliğindedir. Bu nedenle bu kuruluşların kazancının vergilendirilerek kamu geliri elde edilmesi bir yönü ile anlamsız görülebilmektedir. Ancak vergi uygulaması yönünden önemli olan rekabet eşitliğinin korunmasıdır. İktisadi kamu müesseseleri, kar sağlamayı ikinci planda tutsalar bile kar amaçlı işletmelerle aynı amaç için çalışmaktadır. Vergi dışı bırakılmaları durumunda kar amacı taşıyan ve vergilendirilen işletmelere göre vergi avantajı sağlamış, dolayısıyla rekabet üstünlüğüne

kavuşmuş olurlar⁶⁴. İktisadi kamu müesseselerinin vergilendirilmesindeki temel amaç ifade edilen rekabet eşitsizliğinin ortaya çıkmasını engellemektir.

1.4.4.4. Dernek veya Vakıflara ait İşletmeler

Dernek, 5253 sayılı Dernekler Kanunu'nun ikinci maddesinde tanımlanmıştır. Madde hükmüne göre "Dernek; Kazanç paylaşma dışında, kanunlarla yasaklanmamış belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere, en az yedi gerçek veya tüzel kişinin, bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek suretiyle oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kişi topluluklarını ifade etmektedir⁶⁵."

Vakıflar, medeni kanunun 101. maddesinde tanımlanmıştır. Buna göre vakıflar, gerçek veya tüzel kişilerin yeterli mal ve hakları belirli ve sürekli bir amaca özgülemeleriyle oluşan tüzel kişiliğe sahip mal topluluklarıdır. Bir malvarlığının bütünü veya gerçekleşmiş ya da gerçekleşeceği anlaşılan her türlü geliri veya ekonomik değeri olan haklar vakfedilebilir⁶⁶.

Vakıflar Kanunu'nda geçen "cemaat" sözünün, Lozan Antlaşmasına göre azınlık sayılan gayrimüslim topluluklar anlamında kullanıldığı anlaşılmaktadır. Aksi iddialar varsa da, Vakıflar Kanunu'nda geçen cemaat sözünün, gayrimüslim dini topluluk anlamında kullanıldığı hem bilim adamları, hem de yargı tarafından kabul edilmektedir. O halde, cemaat vakıfları Türkiye'de yaşayan Türk vatandaşı gayrimüslimlere ait vakıflardır⁶⁷.

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 2. maddesinin 5. ve 6. fıkrası hükümlerinde; dernek veya vakıflara ait veya bağlı olup faaliyetleri devamlı bulunan ve bu maddenin birinci ve ikinci fıkraları dışında kalan ticari, sınai ve zirai işletmeler, dernek veya vakıfların iktisadi işletmeleridir. Bu kanunun uygulanmasında sendikalar dernek,

⁶⁴ Yılmaz ÖZBALCI, **Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları**, Oluş Yayıncılık, Ankara, 2002, s.63

⁶⁵ http://www.alomaliye.com/5253_sayili_kanun_dernekler_kanunu.htm, Erişim: 01.07.2006

⁶⁶ <http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/mevzuat/metinx.asp?mevzuatkod=1.5.4721>, Erişim: 01.07.2006

⁶⁷ <http://www.hyetert.com/yazi3.asp?s=0&AltYazi=Makaleler+%5C%3E+Sorunlar%FDm%FDz&Id=127&DilId=1>, Erişim: 01.07.2006

cemaatler ise vakıf sayılır. İktisadi kamu kuruluşları ile dernek veya vakıflara ait iktisadi işletmelerin, kazanç amacı gütmemeleri, faaliyetlerinin kanunla verilmiş görevler arasında bulunması, tüzel kişiliklerinin olmaması, bağımsız muhasebelerinin ve kendilerine ayrılmış sermayelerinin veya iş yerlerinin bulunmaması mükellefiyetlerini etkilemez. Mal veya hizmet bedelinin sadece maliyeti karşılayacak kadar olması, kar edilmemesi veya karın kuruluş amaçlarına tahsis edilmesi bunların iktisadi niteliğini değiştirmez.

Dernek ve vakıflara ait iktisadi işletmelerin vergiye tabi olmaları için aşağıdaki şartların varlığı gereklidir⁶⁸.

- İktisadi işletme, dernek ve vakfa ait veya bağlı olmalıdır.
- Faaliyeti devamlı bulunan ticari, sınai ve zirai bir işletme olmalıdır.
- Sermaye şirketi veya kooperatif biçiminde kurulmuş olmalıdır.

Bir iktisadi işletmenin dernek veya vakfa ait olması, işletmenin faaliyetlerinin dernek veya vakıf tarafından organize edilmesini ve doğrudan doğruya işletilmesini ifade etmektedir. Bağlılık, işletme yönetiminde vakıf veya derneğin yetkili olmasını ifade eder.

Dernek ve vakıflara ait veya bağlı olarak faaliyet gösteren iktisadi işletmelerin elde ettiği kazançlar üzerinden tarh edilen kurumlar vergisinin muhatabı bu işletmelerdir. Bununla birlikte bu işletmelerin ayrı bir tüzel kişiliklerinin bulunmaması durumunda tarhiyatın muhatabı işletmenin ait veya bağlı bulunduğu dernek veya vakıftır.

1.4.4.5. İş Ortaklıkları

Dünyanın gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerinin birçok işletmesi, ortak teşebbüsler oluşturarak, yatırımlar yaparak kendi ülkelerine kaynak aktarımı ve teknoloji transferi gerçekleştirmektedir. Ortak teşebbüs kurma eğilimi son zamanlarda önemli

⁶⁸ ÖZTÜRK-ÖZER, a.g.e, s.15

ölçüde artmıştır⁶⁹. Türkiye'de de uluslararası ekonomik ilişkilerin artması sonucu iş ortaklığı statüsündeki kuruluşları sayısı da artmaktadır. Bu kuruluşların kuruluş amacı yapılan iş sonucunda kazançların paylaşılmasıdır.

Kurumlar vergisi mükelleflerinden; sermaye şirketleri, kooperatifler, iktisadi kamu müesseseleri ile dernek ve vakıflara ait iktisadi işletmelerin kendi aralarında, şahıs ortaklıkları veya gerçek kişilerle belli bir işin birlikte yapılmasını müştereken taahhüt etmek ve kazancını paylaşmak amacıyla kurdukları ortaklıklar, iş ortaklığı olarak kabul edilmekte ve söz konusu ortaklıklar kurumlar vergisi mükellefi olarak vergilendirilmektedir. İş ortaklıkları ortaklarının tüzel kişiliklerden olmaması, kurumlar vergisi mükellefiyetine tesir etmemektedir⁷⁰.

İş ortaklıklarının yapısı adi ortaklık şeklindedir. Ortaklığın yönetimine karşı bütün ortaklar müştereken ve müteselsilen sorumludur. İş bittiğinde kazanç toplu olarak belirlenir ve ortaklara hisseleri oranında dağıtım yapılır.

Bir iş ortaklığının kurumlar vergisi mükellefi sayılabilmesi için bazı özelliklerinin bulunması gerekmektedir. Bu unsurlar aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- İş ortaklığı ortaklarından en az bir tanesinin kurumlar vergisi mükellefi olmalıdır.
- İş ortaklığının konusunun belli bir iş olmalıdır.
- Bu işi tamamlamak için ortaklık yazılı bir sözleşme ile kurulmalıdır.
- İş belirli bir sürede bitirilmelidir.
- İş, birden fazla takvim yılına yaygın inşaat, onarım vb. iş niteliğinde olmalıdır.
- Ortaklar işin tamamından işi yaptırana karşı sorumlu olmalıdır.
- Vergi kanunlarında belirlenen ödevlerin tamamı yerine getirilmelidir.
- Ortaklar kurumlar vergisi mükellefi olmayı talep etmelidir

⁶⁹ Barbaros İNECİ, "AET Rekabet Kuralları Çerçevesinde Müşterek Teşebbüsler" İktisadi Kalkınma Vakfı Yayını, Nisan 1998, s.4

⁷⁰ A.Kadir IŞIK-İbrahim ORGAN-Ekrem KARAYILMAZLAR-Hayriye IŞIK, **Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi**, Ekin Kitapevi Yayınları, Bursa, 2005, s.148

Yukarıda belirtilen genel unsurlar dikkate alındığında; her ortağın işin belli bir bölümünün yapımını taahhüt ettiği konsorsiyumlar, iş ortaklığı tanımını dışında kalmaktadır. Bu tür ortaklıklarda (konsorsiyum) her bir ortağın yapacağı işin taahhüt sözleşmesinde açıkça belirtilmesi zorunludur. Ancak, taahhüt sözleşmesinde belirtilmemekle beraber, ortakların kendi aralarında yapacakları mukavele ile her bir ortağın yükleneceği işin belirlenmesi ve işveren idarece de bu mukavelenin kabulü halinde, iş ortaklığı söz konusu olmayacak, bu tür ortaklık "konsorsiyum" olarak adlandırılacaktır⁷¹.

İş ortaklığının faaliyetleri GVK'nun 42. maddesi kapsamına giren işlerle sınırlıdır. Kazanç tespiti bu maddeler uyarınca yapılır. Ortakların mükellefiyetle ilgili tüm ödevlerini yerine getirmeleri gereklidir. İşin bitmiş olması iş ortaklığını sona erdirmez. Ortaklığın bitmesinden sonra ortaklık adına tarh olunacak vergi ve cezalar müteselsilen ortaklardan aranır. Çünkü ortaklar işin yapılmasını ortak taahhüt etmişlerdir⁷².

Kurumlar vergisinin oranı, tahsilâtları, ekonomideki yeri ve kurumlar vergisindeki yatırımlarla ilgili unsurlar çalışmanın ikinci bölümünde ayrıntılı olarak incelenecektir.

1.5. Yatırımın Tanımı Ve Mahiyeti

Bu bölümde; yatırım kavramı, yatırım kararlarına etki eden faktörler, yapılacak yatırım projelerinin değerlendirilmesi ve yatırımların önemi açıklanacaktır.

1.5.1. Yatırım Kavramı

Genel olarak yatırım kavramı, paranın mal ve hizmet üretimi amacı ile sarf edilmesidir. Yapılan harcamalar mal ve hizmet üretim amacı taşıyor ise yatırım harcamaları kapsamına girmemektedir. Yatırım kavramı pratik hayat ile literatürde büyük ölçüde değişik olarak tanımlanmakta ve kullanılmaktadır. Yatırım, işletmelerde mevcut stoklara ilave ve değişiklikler yapma amacı ile kapitalin uzun vadeli sarfıdır.

⁷¹ 31 Seri No'lu Kurumlar Vergisi Tebliği

⁷² Hesap Uzmanları Yayınları, a.g.e., s.444

Birey bakımından, satın alınan sermaye mallarıdır. Toplum bakımından ise sermaye malları stokuna yapılan ilavedir. Yatırım harcamaları sermaye malları satın almak veya üretmek için yapılan harcamalardır. Sermaye stokundaki fiili artış ise gerçekleşen yatırımdır⁷³.

Yatırım, sermaye birikimi ile ilgili bir kavramdır. Bir toplumun, bir firmanın ya da bir ailenin sahip olduğu sermaye stokunda, belirli bir dönemde sağlanan net artışlardır⁷⁴. Yatırım teorisi, girdilerin kullanılması ile çıktıların elde edilmesi arasında bir zaman geçmesi olgusu tarafından belirlenir⁷⁵.

Yatırım kavramı gerek firma düzeyinde gerek makro düzeyde üzerinde sıkça durulan ve önemi fazla olan bir kavramdır. Yatırım ekonomide yer alan bireyler tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. Bu tanımları aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür.

Halk dilinde yatırım, ekonomik değerlerin kar amacı ile bir işe tahsisi demektir. Yani yatırım sermayeyi temsil eden herhangi bir değeri satın almaktır. Örneğin; bankaya para yatırmak, hisse senedi veya tahvil almak, işletmede stokları oluşturan mamul, yarı mamul, hammadde tedarik etmek, gayrimenkul satın almak yatırımdır ve buna plasman da denilmektedir⁷⁶.

Yatırımı firmalar (girişimciler) ya da devlet yapar. Ancak, girişimcilerin mevcut bir fabrikayı almaları, ya da mevcut fabrikalardan birinin hisselerini satın almaları, kendileri yönünden yatırım olmakla birlikte makro ekonomik anlamda bu harcama, ekonominin üretim kapasitesini değiştirmedığından, yatırım olarak kabul edilmez. Bunun gibi mevcut yatırımların el değiştirmesine "plasman" denir⁷⁷.

Halk için yatırım, bir birikimi, belli bir süre boyunca, enflasyon oranı, vade uzunluğu ve gelecekteki nakit akışlarının belirsizliği faktörlerini bertaraf edebilecek bir

⁷³ Esat ÇELEBİ, "Yatırım Analizlerinin Ülke Yatırımlarına Etkinliği ve 1999 Türkiye Ekonomisinin Görünümü", **Doğuş Üniversitesi Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 1, Ocak 2000, s.51

⁷⁴ Besim ÜSTÜNEL, **Ekonominin Temelleri**, İstanbul, 1988, s.43

⁷⁵ James M. HENDERSEN-Richard E. Quant, (Çeviren; Erhan Ada-Osman AYDOĞUŞ-Muzaffer SARIMEŞELİ-Nurcan SÜZAL), **Mikro İktisat**, Ankara, 1986, s.312

⁷⁶ Öcal USTA, **Yatırım Projelerinin Değerlendirilmesi**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2005, s.3

⁷⁷ Zeynel DİNLER, **İktisada Giriş**, Ekin Kitapevi Yayınları, Bursa 1998, s.309

gelir sağlayabilmek için bugünden ayırmaktır. Yatırım, sermayenin mülkiyetini ele geçirmek, sermayeyi korumak ve artırmak için yapılan faaliyetlerdir. Bu açıdan devlet tahvilleri, banka faizi, gayrimenkul alımı, hayat sigortası yaptırma, hisse senedi alma gibi faaliyetler farklı etkinlikler olmasına karşın genel olarak yatırım olarak nitelendirilmektedir.

Yatırım, bir zaman döneminde bireysel veya kurumsal olarak üstlenilen riskle orantılı gelir sağlamak için kıymet satın alma ya da üretme olarak tanımlanabilir⁷⁸. Yatırım, teşebbüsün sosyal hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla uzun sürede kullanabileceği üretim araçları ve uzun ömürlü maddi varlıkların elde edilmesi için kullanılan finansman araç ve olanaklarının toplam maliyeti⁷⁹ olarak da tanımlanabilir.

Yatırım, gelecek dönemlerde geliri artırmak için yapılan faaliyet ve fedakârlıktır. Çünkü yatırımları yapmak için gerekli fonlar tasarruflar sayesinde temin edilir. Tasarruf ise tüketimden vazgeçmek demek olduğu için bir fedakarlıktır. Yatırımın gelecek dönemlerdeki geliri artırdığı ve yatırımların gerçekleştirilmesi sağlayan tasarrufların ise sonuçta gelirin bir fonksiyonu olduğu dikkate alındığında, yatırımlarla gelir arasında karşılıklı ve sıkı ilişkiler bulunduğu anlaşılır. Yapılan yatırımlar, üretim ve istihdam hacmini artırdığı için gelirleri de artırmaktadır. Bu açıdan milli gelir yatırımlara bağlıdır. Öte yandan yatırımlar da milli gelire bağlıdır çünkü tasarruflar milli gelirin bir fonksiyonudur. Milli gelir çoksa tasarruflar da çok olacak ve çok yatırım yapılabilecektir⁸⁰.

Yatırım, bir dönem içinde üretim araçları varlığına yapılan eklemeler ve bunu mümkün kılan harcamalar şeklinde tanımlanabilir. Yatırım olayının bir reel, bir de parasal (harcama) yönü bulunmaktadır. Ekonomide üretim süreci, bir dizi üretken hizmetin üretim girdilerine (araçlarına) uygulanması ve nihai fayda sağlayacak bir tüketim malının veya başka bir malın üretiminde kullanılacak ara veya yatırım malının

⁷⁸ Frederick AMLING, **Investments an Introduction to Analysis Management, Sixth Edition**, Prentice Hall, Englewood Cliffs, New Jersey 1989, pp. 7

⁷⁹ Tefvik TATAR, **Yatırım Seçimi ve Değerlendirme Teknikleri**, Gazi Üniversitesi Yayın No: 75, İİBF Yayın No: 38, Ankara, 1985, s.5

⁸⁰ Sadık ACAR, **Genel İktisat**, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları No:89, İzmir, 1998, s.246

(çıktının) üretimi arasında geçen süreyi ifade eder. İşte bu sürecin başından itibaren, bir üretken kapasitenin oluşturulmasını veya mevcut bir tesisin satın alınmasını mümkün kılan harcamalara yatırım denilmektedir. Başka bir ifadeyle yatırım, serbest (likit) sermayenin bağlı sermaye haline dönüştürülmesi işlemidir⁸¹.

1.5.2. Yatırım Kategorileri

Bir milli ekonomide ne gibi harcamaların yatırım sayılabileceği yatırım kategorilerini belirtmektedir. Milli gelir hesaplamalarında yatırım harcamalarının müfredatı üç kaleme ayrılmaktadır. Bunlar; stoklar, teçhizat ve inşaatır⁸².

1.5.2.1. Stoklar

Bir üretim sisteminde üretilen ürüne dolaysız veya dolaylı olarak katılan bütün fiziksel varlıklar ve ürünün kendisi stok kavramı içindedir⁸³.

Bir diğer tanıma göre stok gelecekte duyulabilecek talebi karşılamaya yönelik olarak malların biriktirilmesidir. Belirtilen mal stokları üretici firma için hammadde, yarı mamul, mamul, bakım firması için satın alınan yedek parçalar, perakendeci firmalar için satın alınan mamuller, hizmet firmaları içinse tedarik malzemeleridir. Stok kavramını açıklamaya yönelik diğer bir tanımda ise stok; tedarik veya üretim yoluyla elde edilen, kullanılmadan veya müşteriye arz edilmeden önce az veya çok belirli bir süre bekletilen mal miktarıdır. Kısaca stok bir işletmenin sahip olduğu mevcut mallar olarak tanımlanabilir⁸⁴.

Stok denince genelde fiziki mallar ele alınır. Fakat işletmeler sadece fiziksel üretim üzerine kurulmamıştır. Hizmet üreten işletmeler de bulunmaktadır. Bu yüzden işletmelerin stokları sadece fiziki mallardan oluşmamaktadır.

⁸¹ Hüseyin ŞAHİN, *Yatırım Projeleri Analizi*, Ezgi Kitapevi, Bursa, 2000, s.1

⁸² ACAR, a.g.e., s. 246

⁸³ Ali ÖZDEMİR, "Üretim Envanter Yönteminin Belirlenmesinde Dinamik Programlama Modelinin Uygulanması", *DEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 3, İzmir, 2004, s. 100

⁸⁴ *Stok ve Stok Kontrol*, <http://www.odevsitesi.com/odevler/arsiv1/2009-stok-ve-stok-kontrol.htm>, Erişim: 23.11.2006

Tedarik veya üretim yoluyla elde edilen, kullanılmadan veya müşteriye arz edilmeden önce az veya çok belirli bir süre bekletilen mal miktarına stok denilmektedir. Üretim ve satışların birbirine paralel gitmesi ve bunun sürekliliği bazı durumlarda imkânsızdır. Stok bulundurulması, çeşitli maliyetlerin ortaya çıkmasına sebep olur. Buna karşılık üretim hızının düzgün yürütülmesi ve müşteri isteklerinin zamanında karşılanması ile sağlanan müşteri memnuniyeti de önemli avantajlar sağlar. Böyle olunca da stok yönetimi işletmelerin üretim politikalarında önemli bir yer tutar. İşletme yöneticileri stoklama politikasını işletme şartları ve olanaklarına, piyasa hareket ve koşullarına göre uygun saptamak gibi hassas bir görev ve sorumluluk üstlenmiş olmaktadırlar⁸⁵.

1.5.2.2. Teçhizat

Toplumun üretim malları stokuna teçhizat denmektedir. Teçhizattaki artışlara ise yatırım denir. Toplumun asıl üretim kapasitesini artıracak olan yatırımlar, teçhizattaki net artışlardır. Ancak, üretim faaliyeti esnasında teçhizatta bir takım aşınmalar meydana gelir. Eğer bu aşınmayı telefi edecek yatırım yapılmazsa, topun sermaye stoku zamanla eriyecektir. Bu duruma da menfi yatırım denilmektedir⁸⁶.

1.5.2.3. İnşaat

Kamu ve özel sektör tarafından yapılan inşaat faaliyetleri Gayri Safi Sabit Sermaye Yatırımlarının büyük kısmını oluşturmaktadır. Sektörün katma değeri, kamu ve özel inşaat ayırımında bina (ev, apartman, ticari sınai yapı, kültürel yapı, dini, idari ve diğer) ve bina dışı inşaat (yol, köprü, baraj vb.) olarak incelenmektedir. Elde edilen üretim değerlerine her dönem için katma değer/çıktı oranlarını uygulamak suretiyle katma değer hesaplanmaktadır. Kamu ve özel sektör için hesaplanan katma değerlerin toplamı sektörün katma değerini oluşturmaktadır. Yukarıda da belirtildiği üzere her

⁸⁵ Atilla FİLİZ, "Lojistik ve Stok Yönetimi", http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.php?nt=549
Erişim: 23.11.2006,

⁸⁶ ACAR, a.g.e., s.247

dönem için bulunan çıktı değerlerine, yine her dönem için bulunan katma değer oranları uygulanarak sektörün net katma değeri elde edilir⁸⁷.

1.6. Yatırım Çeşitleri

Yukarıdaki açıklamalarda yatırımlar genel olarak sabit sermaye yatırımları olarak ele alınmıştır. Oysa yatırım, ekonomide yer olan ekonomik birimler açısından farklılıklar göstermekte ve çeşitlenmektedir. Yatırımları aşağıdaki gibi gruplandırmak mümkündür.

- I. Sabit Sermaye Yatırımları
- II. Stok Yatırımları
- III. Net Yatırım
- IV. Yenileme ve idame Yatırımları
- V. Tamamlama Yatırımları
- VI. Yeni Yatırımlar
- VII. Otonom Yatırım
- VIII. Uyarılmış Yatırım
- IX. Mali Yatırım, Reel yatırım, Alt Yapı ve Üst Yapı Yatırımları
- X. Kamu Kesimi Yatırımları
- XI. Özel Kesim Yatırımları

1.6.1. Sabit Sermaye Yatırımı

Birleşmiş Milletlerce benimsenen Ulusal Hesaplar Sistemi (SNA) çerçevesinde sabit sermaye yatırımı; mal ve hizmet üretmek amacıyla üretici birimlerce üretim sürecinde bir yılı aşkın bir süre boyunca sürekli olarak ya da tekrarlanan bir şekilde

⁸⁷ <http://www.die.gov.tr/sozluk/milhest.htm> Erişim: 23.11.2006

kullanılan ve ayrıca kendileri de üretilmiş olan her türlü dayanıklı mallar için yapılan harcamalardır. Uygulama açısından bakıldığında sabit sermaye yatırımları; mali mevzuat hükümlerine göre duran varlık sayılan ve bu nedenle girişimin duran varlıkları hesabına alınan, toplam harcaması (arsa bedeli ve işletme sermayesi hariç toplam proje maliyeti) kullanıma göre yıllara bölünerek amortisman adı altında üretim maliyetlerine dahil edilen ve bu nedenle dönem karından düşülen dayanıklı mal harcamalarıdır⁸⁸.

1.6.2. Stok Yatırımları

Stoklar üretim için gerekli olan unsurlardan biridir. Firmanın ya da ekonominin mamul ve yarı mamul stoklarında bir dönem içinde meydana gelen değişimler yatırım sayılmaktadır. Bu tür yatırımlara stok yatırımlar denir. Stoklardaki artış yatırım, stoklardaki azalış eksi yatırımdır⁸⁹.

1.6.3. Net Yatırımlar

Milli gelir açıklamaları yapılırken yatırımlar ile ilgili olarak "net" ve "gayrisafi" yatırım kavramları kullanılmaktadır. Makro düzeyde, belirli bir dönemde (genellikle 1 yıl) yapılan yatırımların tamamı gayrisafi yatırımdır. Toplam yatırım tutarından aşınma ve yıpranmaları karşılamak için yapılan yenileme yatırımlarının çıkarılması sonucu ortaya çıkan yatırım tutarı "net yatırım" olarak ifade edilir⁹⁰.

Yatırım tanımlanırken net bir artıştan söz edilir. Bir işletmede sermaye mallarının değeri her yıl belirli ölçüde eskiyerek, aşınarak azalır. Bu malların, örneğin bir makinenin ömrü 10 yılsa, her yıl makinelerde 1/10 oranında bir aşınma var demektir. Sermaye malını aynı değerde tutabilmek için 1/10 oranında ilave yapmak gerekir. Bu ilave sermaye stokunda net bir artışa yol açmaz. Eğer işletme 1/10'luk bu aşınmaya ilave

⁸⁸ Yatırım Kavramı ve Harcamaların Kapsamı, <http://www.dpt.gov.tr/dptweb/ekutup96/prjplan/prj4.html>
Erişim: 24.11.2006

⁸⁹ ŞAHİN, a.g.e., s.1

⁹⁰ Erol MANİSALI, **İktisada Giriş**, Güryay Matbaası, İstanbul 1980, s.176

olarak yani bir makine daha işletme bünyesine dahil etmişse yani katılan bu değer net yatırımdır⁹¹.

$$\text{Net Yatırım} = \text{Toplam Yatırım} - \text{Yenileme Yatırımı}$$

Makro düzeyde yapılan bu değerlendirme mikro açıdan firmalar düzeyinde de geçerlidir. Başka bir ifadeyle net yatırımlar, gayri safi yatırımdan amortismanlar düşülerek bulunan değerdir. Net yatırım, ekonominin toplam sermaye stokunun artmasına yol açarken, yenileme yatırımı, mevcut sermaye stokunda yıpranan veya eskiyenleri tekrar yenileme olanağı verir ve onları çalışır duruma getirir⁹².

1.6.4. Yenileme ve İdame Yatırımları

Yenileme yatırımlarına amortisman yatırımları da denmektedir. Dönem içinde aşınan, eskiyen, yıpranan veya hasar gören tesislerin korunması için üretim kapasitesi veya özellikleri değiştirilmeden yapılan yatırımlardır. Bu yatırımlar, üretim faktörlerinin dönem içinde aşınan tesislerin üretiminde kullanılmasıdır⁹³.

Bir yıl içinde sermaye mallarının toplam değerinde gerçekleşen aşınmalar nedeniyle ortaya çıkan değerler o yıl içinde gerçekleşen yatırım tutarından fazla da olabilir. Bu durumda yatırım açığı yani menfi yatırım söz konusudur.

1.6.5. Tamamlama Yatırımları

Dar boğazların giderilmesi, eksik kalmış hususların tamamlanması veya yeni teknoloji kullanılarak tesis kapasitesinin artırılması, mamul kalitesinin düzeltilmesi amacıyla yapılan yatırımlardır.

⁹¹ Tefik PEKİN, **Ekonomiye GİRİŞ**, Bilgehan Matbaası, İzmir, 1995, s. 22

⁹² Aydın TÜRKBAL, **İktisada Giriş, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları**, Diyarbakır, 1993, s.320

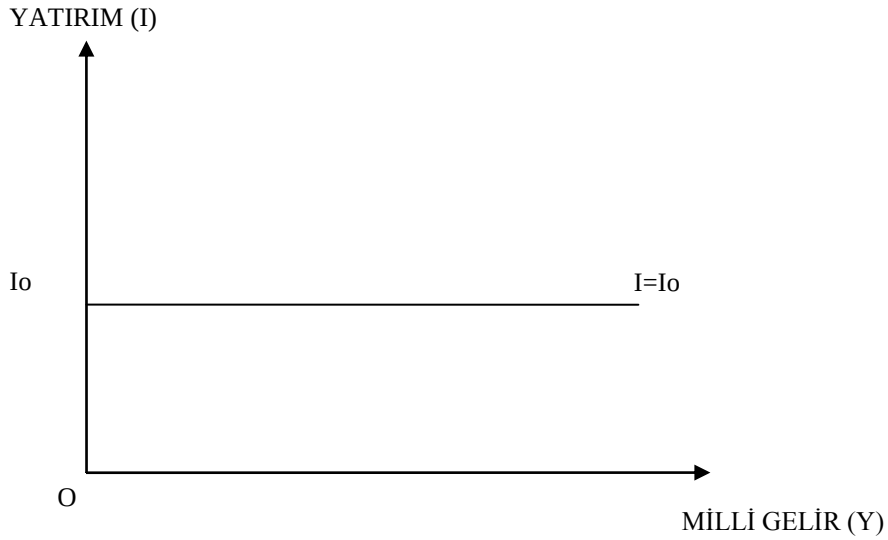
⁹³ Öcal USTA, a.g.e., s.5

1.6.6. Yeni Yatırımlar

Yenileme, idame ve tamamlama yatırımları dışında yeni bir projenin gerçekleştirilmesiyle ilgili tesis yatırımlarıdır.

1.6.7. Otonom Yatırımlar

Otonom yatırım, faiz oranından etkilenmeksizin belirlenen, yani reel faiz oranı dışındaki unsurların etkisi ile yapılan yatırım miktarını ifade eder. Otonom yatırım harcamaları, ekonomideki reel faiz oranı dikkate alınmadan yapılır ve planlanan yatırımları oluşturan ilk kalem olarak kabul edilir⁹⁴.

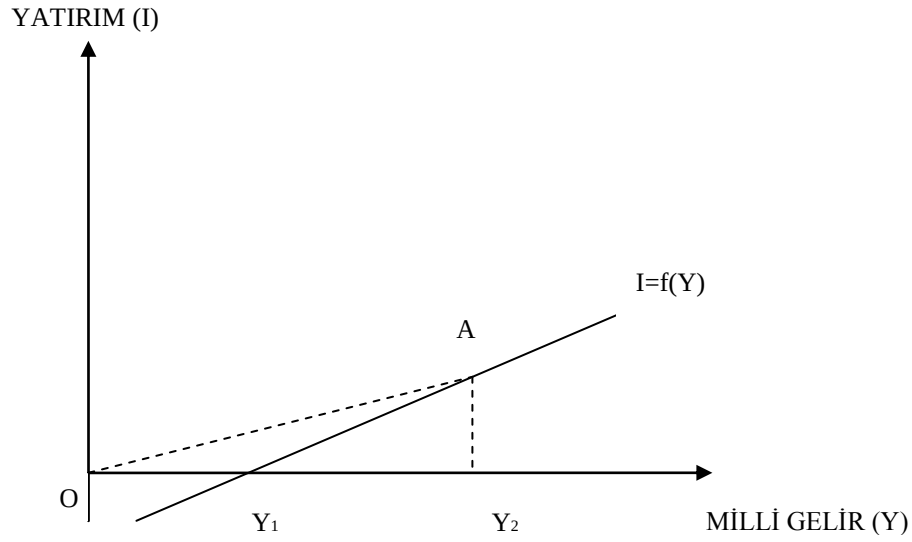
Şekil 1.2: Otonom Yatırım

Şekil 1.2'de Otonom Yatırımlar (I_0) olarak gösterilmiştir. Görüldüğü gibi otonom yatırımlar milli gelirden bağımsızdır. Milli gelir düzeyi ne olursa olsun otonom yatırımların miktarı değişmemektedir. Bu nedenle otonom yatırımları gösteren I_0 , milli gelir eksenine paraleldir.

⁹⁴ Oğuzhan ARDIÇ, **Makro İktisat**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003, s.66

1.6.8. Uyarılmış Yatırımlar

Milli gelirdeki artışa bağlı olarak artan toplam talebi karşılamak için firmaların yaptıkları fabrika, makine ve teçhizat yatırımlarına uyarılmış yatırımlar denir. İşletmeler talepteki artışı mevcut üretim kapasiteleri ile karşılayamayacaklarını, talep artışının devam edeceğini düşünürlerse yatırım kararı alır. Otonom yatırımlar ve uyarılmış yatırımlar toplamı toplam yatırımı verir.

Şekil 1.3: Uyarılmış Yatırım

Uyarılmış yatırımlar, milli gelire bağlı olan yatırımlardır. Milli gelir değiştikçe uyarılmış yatırım tutarları da değişmektedir. Milli gelir artarsa bu artışa bağlı olarak artan tüketim talebini karşılamak üzere girişimciler daha fazla mal ve hizmet üretmek için makine ve tesisatlarının kapasitelerini genişletirler. Bu amaçla yaptıkları pozitif uyarılmış yatırımdır. Şekil 1.3'te görüldüğü gibi milli gelir belirli bir düzeyin altına düşerse, işletmeler yeni yatırımlara gitmek yerine mevcut mal stoklarını tüketirler. Buna; negatif uyarılmış yatırım denir. Milli gelir Y_1 düzeyine erişene kadar "negatif uyarılmış yatırım" söz konusudur. Milli gelir Y_1 düzeyinin üzerine çıktığında ise "pozitif uyarılmış yatırım" söz konusu olmaktadır⁹⁵.

⁹⁵ DİNLER, A.g.e., s.309-310

1.6.9. Mali Yatırım, Reel yatırım, Alt Yapı Yatırımı ve Üst Yapı Yatırımı⁹⁶

Ekonominin sermaye stokuna yapılan net ilavelere yatırım denir. Üretime ayrılmış olan ve yeni sermaye malı meydana getirmeye yönelmiş olan bu yatırımlara reel yatırım denir.

Hisse senedi ve tahvil gibi anonim şirketlerin çıkarmış olduğu, menkul kıymetler diye adlandırılan kıymetli evrakın satın alınması ile bu şirketlerin faaliyetlerine katılmaya mali yatırım denir. Ancak şirketin faaliyetlerine katılmak her zaman yeni bir yatırım meydana getirmez. Çünkü şirket kurulurken ortak olan şahıs, reel yatırım yapmıştır; fakat şirketin hisse senedini başkasına devrettiğinde, onun senedini satın alan şahıslar yeni bir yapmış olmazlar. Birinci şahsın yatırım konusundaki hissesini yani şirket haklarını devralmış olurlar.

Üretime doğrudan doğruya katkısı olmayan fakat üretime katkıda bulunan tesislerin verimini artıran yatırımlara alt-yapı yatırımları denir. Bunlar; yol, köprü, baraj, havaalanı, okul, su kanalı vb. gibi yatırımlardır. Bu yatırımlar, kendileri bir gelir sağlamazlar veya asıl amaçları bu değildir. Fakat iktisadi faaliyetler için gerekli olan haberleşme, ulaştırma, eğitim, sağlık vb. hizmetleri sağlayarak diğer yatırımların verimini artırır, yatırım yapmak için uygun ortam yaratırlar. Bu açıdan alt-yapı yatırımları genellikle devlet tarafından yapılır.

Üst-yapı yatırımları ise gelir elde etmek amacıyla yapılan ve üretime doğrudan katkıda bulunan yatırımlardır. Bu açıdan üst-yapı yatırımları genellikle özel sektör tarafından yapılır.

⁹⁶ ACAR, a.g.e., s.248

1.6.10. Kamu Kesimi- Özel Kesim Yatırımları

Bir ekonomide kamu kesimi ve özel kesim olarak faaliyet gösteren önemli iki eleman bulunmaktadır. Bu elemanlar değişik amaçlara yönelik olarak yatırım sürecine girerek ekonomi içindeki etkinliklerini artırmaktadır.

Karma ekonomik sistemin uygulandığı ülkelerde hem özel hem de kamu kesimi yatırım yapmaktadır. Özel kesim genellikle doğrudan karlılığı yüksek olan yatırımları gerçekleştirmektedir. Bununla birlikte özel kesimin prestij, gösteriş ve zaman zaman toplumsal fayda ve sosyal yardım yaptığı da görülmektedir. Fakat bu tür özel sektör yatırımları oldukça sınırlıdır. Kamu kesimi yatırımları ise genellikle kamusal ve yarı kamusal malların üretimine yöneliktir. Bu tür malların sosyal faydası bireysel faydasından yüksektir ve piyasada tam olarak fiyatlandırılmaları mümkün değildir. Kamu kesimi yatırımlarının önemli bir bölümü yukarıda da belirtildiği gibi altyapıyı geliştirmeye yöneliktir ve bu yatırımlar özel kesim yatırımları için dışsal ekonomi yaratır. Bu nedenlerle kamu kesimi yatırım projelerini değerlendirirken birden fazla amacı birlikte gözetmek ve özellikle projenin dolaylı faydalarını olabildiğince eksiksiz değerlendirmeye özen göstermek gerekmektedir⁹⁷.

Bir ekonomide konjonktürün daralma dönemlerinde devletin yapacağı alt yapı yatırımları ve sosyal amaçlı yatırım harcamaları ekonominin yeniden atılıma geçmesi için son derece önemlidir⁹⁸.

1.7. Yatırımın Genel Amaçları

Kamu kesimi ve özel kesim tarafından yapılan yatırımlar belirli amaçları karşılamak üzere yapılmaktadır. Yatırımların genel amaçlarını aşağıda maddeler halinde sıralamak mümkündür⁹⁹.

1- Yatırımların temel amacı özel kesim için kar elde etmek kamu kesimi için de toplumsal faydayı artırmak ve toplam refah seviyesini yükseltmektir.

⁹⁷ ŞAHİN, a.g.e, s. 2-3

⁹⁸ Hüseyin ŞAHİN, **İktisat İlkelerine BAKIŞ, Ezgi Kitapevi**, Bursa, 1997, s.210

⁹⁹ Semih BÜKER, **İşletmelerin Finansal Yönetiminde Yatırım Kararları ve Türkiye'deki Uygulama**, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları: 104/59, Ankara, 1973, s.6-7

2- Şimdiki üretim düzeyini koruyabilmek için eskiyen fabrika ve donanımı yenilemek.

3- Kapasiteyi artırmak, böylece yeni mamuller üretmek.

4- İşe yaramayan donanımı yenilemek veya üretim yöntemlerini daha etken işlemlerle değiştirmek, böylece maliyet giderlerini azaltmak veya üretimi artırmak ya da her ikisini birlikte başarmak.

5- Dağıtım kolaylıklarını geliştirmek.

6- Ürünlerin niteliğini geliştirmek.

7- Genel üretkenliği, çalışma koşullarını ve/veya çalışanların motivasyonunu artırmak.

8- Çalışanların ve aklın güvenliğini ve sağlığını korumak amacıyla konulmuş yasalara uymak.

9- İşin gerektirdiği riskleri azaltmak.

10- Endüstri içinde işletmenin yerini sağlamlaştırmak ve gelecekte de korumak için araştırmalar yapmak.

11- Daha önce satın alınan hammaddeleri üretmek, böylece gelecekteki hammadde sağlama zorluklarını ortadan kaldırmak ve hammadde maliyetlerini azaltmak.

12- Sonradan ortaya çıkan kuruluş yeri ile ilgili sakıncaları ortadan kaldırmak için fabrikanın yerini değiştirmek.

13- Satışları artırmak.

Yatırımların yukarıda sayılanların yanında; pazar içinde büyüyerek rekabet gücünü artırmak ve diğer işletmelerin önüne geçerek onları piyasa dışına itmek, toplum içinde itibar kazanarak saygınlık elde etmek, yeni istihdam alanları sağlamak, ülke ekonomisine katkıda bulunmak gibi amaçları da bulunmaktadır.

1.8. Yatırım Kararları

Firmalar, milli gelirdeki artışa paralel olarak, artan mal ve hizmet talebini karşılayabilmek için gelir artışını karşılayabilecek mal ve hizmetleri üretecek alet, makine, teçhizat ve bina gibi sermaye mallarına yatırım yapar. Yatırım planlayan girişimciler öncelikle kar elde etmeyi amaçlarlar ve karlı alanlara yönelirler.

Girişimci yatırım yaparken öncelikle yatırım yapabileceği alanlar arasında en yüksek kar geliri sağlayacak alanı araştırır. Kendisine en yüksek kar getiren alanı belirledikten sonra da, yatırım sonucunda elde edeceği karın, yatırıma ayırdığı paranın faiz gelirinden yüksek olması koşulunu arar. Eğer, yatırıma ayırdığı fondan elde edeceği karın, söz konusu fonun faiz gelirinden daha yüksek olacağını tahmin ederse yatırıma girer. Aksi halde yatırımdan vazgeçer. Zira yatırım için gerekli kapitalin bir kısmını piyasadan temin edecektir. Ayrıca elindeki kapitalle faiz geliri elde etmek daha cazip olacaktır. Girişimcinin bu yönde yaptığı değerlendirme, sermayenin marjinal etkinliği olarak formüle edilmektedir¹⁰⁰.

1.9. Yatırım Talebi Ve Sermayenin Marjinal Etkinliği

Bu kısımda yatırım talebi, yatırım talep eğrisi ve sermayenin marjinal etkinliği incelenecektir.

1.9.1. Yatırım Talebi

Yatırım talebi, reel faiz oranıyla yatırım düzeyi arasındaki ilişkiyi ifade etmektedir. Yatırım talep eğrisi, yatırımı etkileyen diğer faktörler sabitken her reel faiz oranında planlanan yatırım miktarını gösteren noktaların birleşiminden elde edilir.

Bir firma yaptığı yatırıma bağlı olarak beklediği karı hesaplamak için gelecekteki olayları en iyi şekilde öngörmeye çalışacaktır. Firma üretimine yönelik talebi öngörmek zorundadır. Böylece satışlarından elde edeceği gelirleri tahmin edebilir.

¹⁰⁰ DİNLER, a.g.e., s.311

Gelecekte ortaya çıkacak teknolojik gelişmeleri ve girdilerin maliyetini de öngörmek zorundadır. Böylece maliyetleri tahmin edecektir¹⁰¹.

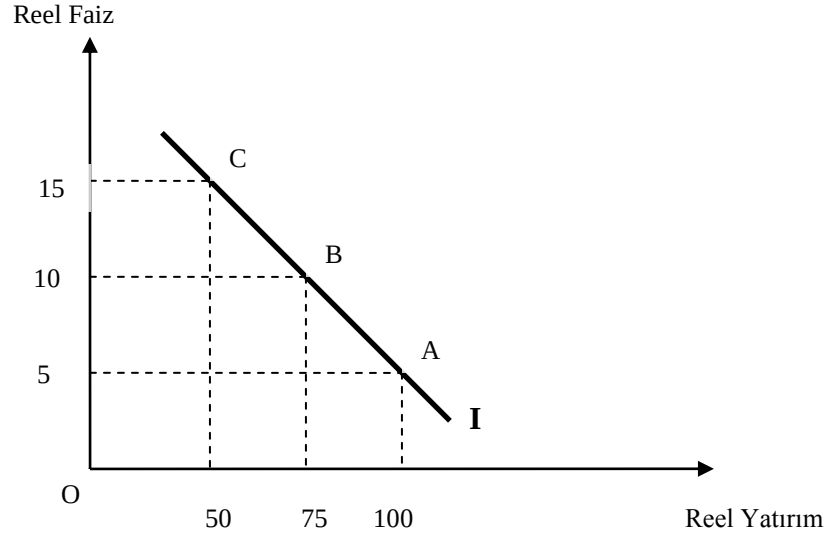
Bir işletme yatırım kararı almadan önce piyasadaki reel faiz oranını kontrol eder. Diğer koşullar sabitken bu orana göre planlama yapar. Tablo 1.1. Faiz oranı karşısında işletmenin yapacağı yatırım miktarını göstermektedir.

Tablo 1.1: Yatırım-Faiz İlişkisi

Reel Faiz Oranı Yıllık (%)		Reel Yatırım Miktarı (Milyon)
A	5	100
B	10	75
C	15	50

Faiz oranı ile yatırımlar arasındaki tablo 1.1.'de verilen ilişki şekil 1.4.'te gösterilmiştir. Reel faiz oranı % 5 iken reel yatırım miktarı 100 milyon YTL, %10 iken 75 milyon YTL ve reel faiz oranı % 15 iken reel yatırım miktarı 50 milyon YTL'dir. Faiz oranlarına karşılık gelen yatırım miktarlarının kesiştiği noktalar A,B ve C olarak gösterilmiştir. Bu noktaların birleştirilmesi sonucu yatırım talep eğrisi ortaya çıkmıştır.

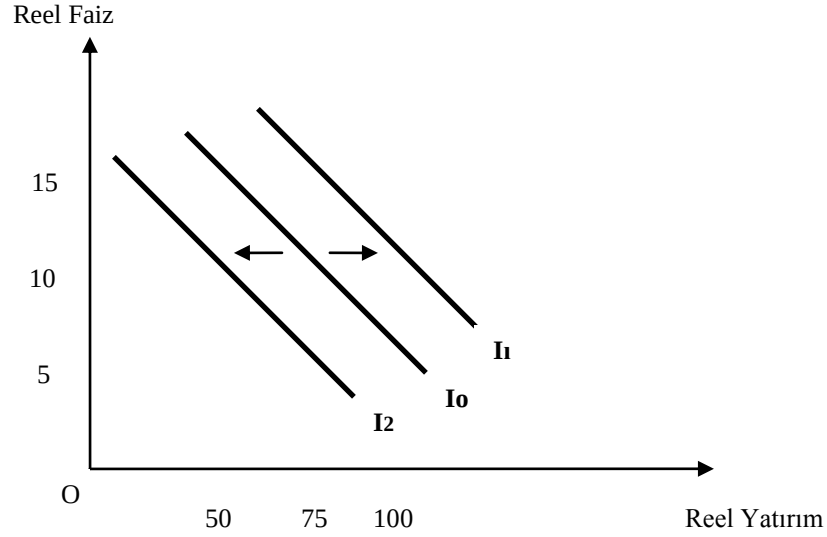
¹⁰¹ PARASIZ, a.g.e., s.74

Şekil 1.4: Yatırım Talep Eğrisi

Yatırım talep eğrisi kar bekleyişindeki değişikliklerden etkilenmektedir. Şekil 1.5'teki I_0 yatırım talep eğrisi beklenen ortalama karı temsil etmektedir. Kar bekleyişleri iyimser olursa, yatırım talep eğrisi sağa kayar ve I_1 düzeyine gelir. Aksi durumda I_0 eğrisi sola kayarak I_2 düzeyine gelecektir. Aynı zamanda eskiyen sermayenin yerine yenisi konduğu zaman yatırım miktarında değişme oluşmaktadır. Bu durumda da yatırım talep eğrisi sağa kayar¹⁰².

¹⁰² PARASIZ, a.g.e., s.75

Şekil 1.5: Yatırım Talep Eğrileri

1.9.2. Sermayenin Marjinal Etkinliği

Yatırım yapmak, sermaye malı tedarik etmek demektir. Girişimci sermaye malını, bu sermayenin temini için ödenen fiyat ile sermaye malının sağladığı marjinal verim birbirine eşit oluncaya kadar talep eder. Denge noktasından sonra sermaye malının üretime tahsisinden doğan marjinal verimin değeri marjinal sermayenin maliyetinden daha az olacağı için girişimci sermaye faktör talebini durdurur. Çünkü her yeni sermaye ünitesinin üretime tahsisi ile toplam ürün artmasına karşın, marjinal verim azalacağı için, denge noktasına kadar sermaye artırılmasından kaynaklanan marjinal verim, bu verimi elde etmek için kullanılan sermaye ünitesinin ortaya çıkardığı marjinal giderden fazladır. Bu doğrultuda, denge noktasına kadar girişimcinin sermaye faktörü talep etmesi yararına olacaktır. Denge noktasından sonra sermaye kullanmanın marjinal verimi sermaye için kullanılan marjinal giderden fazla olacağı için teşebbüs zarar edecektir¹⁰³. Girişimci için bu noktadan sonra yatırım kararı almak rasyonel bir yaklaşım olmayacaktır.

¹⁰³ Hasan OLALI, *İşletmelerde Uzun Süreli Yatırım ve Finansman Planlaması*, Ege Üniversitesi İktisadi ve Ticari Bilimler Fakültesi Yayınları, Yayın No: 64/10, İzmir, 1971

Yatırım yapmayı veya mevcut üretim kapasitesini genişletmeyi düşünen girişimci önce bu iş için gerekli yatırım mallarının arz fiyatını ya da piyasa fiyatını, dolayısıyla bu yatırım için toplam olarak ne kadar ödemede bulunacağını saptayacaktır. Bu değeri 'A' olarak ifade edebiliriz. İkinci iş olarak yaptığı bu yatırımın ömür boyu getireceği net hâsılat dizisini tahmin edecek ve bu dizinin bugünkü değerini hesaplayacaktır. Bu değeri de 'R' harfiyle gösterebiliriz. İşte girişimcinin yatırıma karar verebilmesi için umulan hâsılat dizisinin bugünkü değerinin, yatırımı için satın aldığı sermaye mallarına ödediği miktardan fazla olması ya da en az ona eşit olması gerekmektedir. Keynes'in sermayenin marjinal etkinliği kavramı da bu iki büyüklüğü (A ile R) birbirine eşitleyen bir iskonto oranıdır. Buna göre sermayenin marjinal etkinliği; sermaye malından ömür boyu getirmesi beklenen hâsılat dizisinin bugünkü değerini, söz konusu sermaye malını arz fiyatına eşitleyen iskonto oranıdır. Sermayenin Marjinal etkinliği (SME) aşağıdaki formülle hesaplanmaktadır¹⁰⁴.

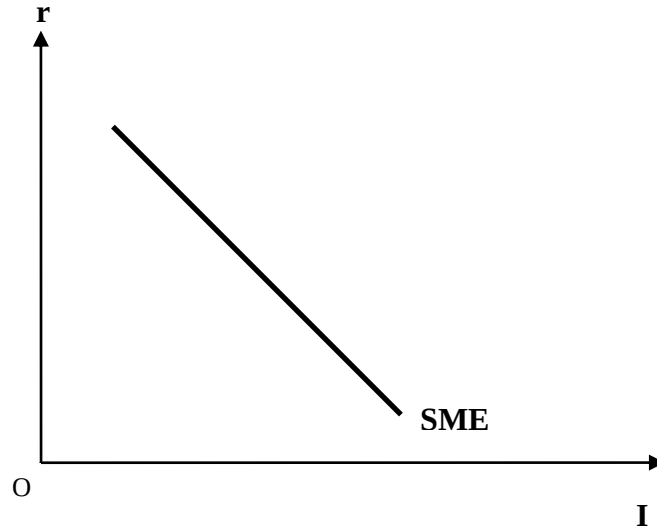
$$A = \frac{R_1}{(1+r)^1} + \frac{R_2}{(1+r)^2} + \frac{R_3}{(1+r)^3} + \dots + \frac{R_n}{(1+r)^n}$$

Formülde A sermaye malının arz fiyatını, R'ler ise sermaye malının ömür boyu getireceği farklı hâsılat dizilerini, **r** ise sermayenin marjinal etkinliğini (SME) göstermektedir. Burada A ve R bilindiğine göre **r** kolayca hesaplanabilir. Sonuçta **r** bir oran olarak(% 10, % 20 gibi) bulunur. Daha sonra girişimci bulduğu **r** değerini cari faiz oranı (**i**) ile karşılaştırır. Eğer; $r < i$ durumunda girişimci yatırım yapmayacaktır. Çünkü **r**'nin **i**'den küçük olması durumunda yatırımın getireceği hâsılat dizisinin bugünkü değeri, yatırımın arz fiyatından küçük olmasını ifade eder. Eğer $r > i$ ise girişimci yatırım yapmaya karar verecektir. Bu durumda yatırımın getireceği hâsılat dizisinin bugünkü değeri, yatırımın arz fiyatından büyük daha büyüktür. Bu durumda **r** ile **i** arasındaki **r** lehine olan fark azaldıkça yatırımın karlılığı da azalacaktır. Girişimcinin bu fark sıfır olana ($r = i$) kadar yatırım yapması beklenir.

Bu analiz her sektör için farklı sonuçlar verebilir. Bu nedenle bir sektörde yatırım yapmak karlı iken başka sektörlerde bu sonuç çıkmayabilir. Ancak genel olarak

¹⁰⁴ Tevfik PEKİN, **Makro Ekonomi**, Bilgehan Basımevi, İzmir, 1998, s.162-165

ekonomide mekanizma bu şekilde çalışmaktadır. Bu nedenle r ile i arasındaki farkın azaldığı sektörlerde doğru $r = i$ olana kadar yatırımlar ekonomi içinde dağılmaktadır. Her sektörde eşitlik kurulduğunda ekonomi o günkü koşullarda optimum yatırım miktarına ulaşmış olur. Bir ülkede yatırımların artması için $r = i$ dengesinin r lehine bozulması gerekir. Bu ise ya r 'nin yükselmesi ya da i 'nin düşmesi ile mümkün olur. Bir ekonomide yatırımlar arttıkça sermayenin marjinal etkinliği azalacaktır. Bu nedenle yatırımların artması için cari faiz oranını düşmesi gerekmektedir. İkisi arasındaki bu ilişki şekil 1.6'da gösterilmiştir.

Şekil 1.6: Sermayenin Marjinal Etkinliği Eğrisi

Yatırımlar arttıkça sermayenin marjinal etkinliği azalmaktadır. Bu eğri r ile yatırım (I) arasında ters yönlü fonksiyonel bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Yatırımlar arttıkça ' r ' değerinin azalmasında aşağıdaki faktörler rol oynamaktadır¹⁰⁵.

- Yatırımlar arttıkça üretimde sermayenin payı artacaktır. Bu da azalan verimler kanununu¹⁰⁶ harekete geçirecektir.

¹⁰⁵ Sermayenin Marjinal Etkinliği Eğrisi, <http://ekonomik.tripod.com/ekonomik9.html> Erişim: 04.12.2006

- Yatırımlar belli kesime yapılıyorsa, diğer koşullar sabitken arzın artması o kesimde üretilen malların fiyatlarını düşürecektir.

- Yatırımlar arttıkça, yatırım mallarının fiyatları yükselecektir.

1.10. Yatırım Çarpanı Ve Hızlandıran Prensibi

Bu kısımda yatırım çarpanı ve hızlandıran kavramları incelenecektir.

1.10.1. Yatırım Çarpanı (çoğaltanı):

İlke olarak bir ekonomideki bağımsız tüketim harcamaları ile otonom yatırım harcamaları kendilerinin birkaç katı oranında gelir ve istihdam hacmi yaratmaktadır. Buna çarpan ya da çoğaltan etkisi (multiplier effect) denir. Tüketim harcamalarını bir yana bırakırsak yatırım harcamaları ile ilgili iki tür çarpan vardır¹⁰⁷. Bunlar; basit çarpan ve Süper Çarpandır.

1. Basit Çarpan: Yatırım çarpanı formülü:

$k = 1 / (1 - \Delta C / \Delta Y)$, $\Delta C / \Delta Y$ marjinal tüketim eğilimi (MPC)dir ve yatırım çarpanı ile doğru orantılıdır. Ancak yatırım çarpanının milli gelirde artış sağlayabilmesi için ekonominin eksik istihdamda olması gerekir.

Süper Çarpan: Yatırım gelirleri birkaç kat artırdığında bu artış mal ve hizmetlere olan talebi de artırır ve yeni yatırımlara yol açar. Bu yeni yatırımlar (uyarılmış yatırımlar) da tekrar milli geliri birkaç kez artıracığı kolayca anlaşılır. Süper yatırım çoğaltanı formülü: $k_s = 1 / (1 - \Delta C / \Delta Y - \Delta I / \Delta Y)$ olur.

I, uyarılmış yatırımları göstermektedir.

¹⁰⁶ **Azalan Verimler Kanunu**: Diğer üretim faktörleri sabitken bir üretim faktörünün üretimde kullanılan miktarının artırılması durumunda her ilave birimin sağladığı ürün miktarının azaldığını ifade eden ilişkidir. http://www.ekodialog.com/Konular/eko_konu/eko_konu6.html 04.12.2006

¹⁰⁷ <http://www.byturk.us/yatirim-teorisi-t45294.html?s=0d8a6b10e4636fcc888cf79d65fa343b&p=147870> Erişim: 18.11.2006

1.10.2. Hızlandıran Prensibi

Bir ekonomide belli bir dönemde bir önceki döneme nazaran nihai tüketim mallarına olan talepte meydana gelen artış yatırım mallarına olan talepte çok daha fazla bir artışa yol açmaktadır. İşte bu etkiye hızlandıran prensibi (acceleration prenciple) denir¹⁰⁸.

1.11. Yatırımları Belirleyen Faktörler

Yatırım yapacak olan bir girişimci birçok faktörden etkilenmektedir. Bu faktörler aşağıdaki gibi sıralanabilir¹⁰⁹.

- Faiz oranları

- Beklenen kar

- Yıpranma

- Beklenen enflasyon (yüksekse yatırım miktarı büyük olur Çünkü ilerde beklenen net gelir yüksek olur)

Faiz oranları ne kadar düşükse yatırım miktarı da o kadar büyük olacaktır. Firmalar sermaye mallarını bazen ödünç aldığı parayla bazen de kendi fonlarını kullanarak satın alır. Bir yatırım projesinin finansman yöntemi ne olursa olsun faiz oranı yatırımın fırsat maliyetinin bir parçasıdır. Alınan ödünçlere ödenen faiz doğrudan maliyettir. Ancak dağıtılmayan karlar cari faiz oranında bir başka firmaya ödünç olarak verilebilir. O halde bir yatırım projesinin finansmanı için dağıtılmayan karların kullanılması durumunda vazgeçilen faiz bir fırsat maliyetidir. Faiz oranı ne kadar düşükse yatırımın fırsat maliyeti de o kadar düşük olur. Yüksek faiz oranında karlı olmayan bazı projeler düşük faiz oranında karlı olabilir. Faiz oranı ne kadar düşükse karlı yatırım projeleri sayısı o kadar fazla ve dolayısıyla yatırım düzeyi o kadar büyük olur¹¹⁰.

¹⁰⁸ <http://www.byturk.us/yatirim-teorisi-t45294.html?p=147870> Erişim:18.11.2006

¹⁰⁹ İlker PARASIZ, **Modern Makro Ekonominin Temelleri**, Ezgi Kitapevi, Bursa, 2000, s.73

¹¹⁰ İlker PARASIZ, a.g.e., s.73

Birçok ülkede firmalar harcamalarının ne kadarının vergiden indirebileceği ile ilgilenir. Yatırım için genellikle borçlanma yapılır. Bu da firmalar için sermayenin maliyetini artırır. Firmalar için yapılan giderlerin vergiden indirilmesi çok önemlidir¹¹¹.

Reel faiz oranı; faiz oranı eksi beklenen enflasyon oranıdır. O halde her ne kadar yatırım daha düşük faiz oranından ve daha yüksek beklenen enflasyon oranından pozitif olarak etkilense de bu iki etki tek bir belirleyici şemsiye altında, reel faiz oranı olarak birleştirilebilir. Böylece reel faiz oranı ne kadar düşükse yatırım düzeyi de o kadar yüksek olacaktır¹¹².

Beklenen kar; yatırımcı açısından yatırımdan beklenen kar ne kadar yüksekse yatırımcı o kadar fazla uyarılacak ve yatırım miktarını da ona göre artıracaktır. Yatırım yapılacak sermaye mallarının yıpranma süreci de yatırımcıyı etkiler. Bu malları yıpranma dereceleri yüksekse yatırımcı bu mallara yatırım yapmak istemeyecektir. Aksi durumda sermaye mallarının yıpranma payı ne kadar düşükse mallar yatırım için o kadar cazip hale gelecektir. Yatırımcıları etkileyen bir diğer unsur da ileriki dönemde beklenen enflasyondur. Yatırımcı için gelecek dönemde gerçekleşecek olan yüksek bir enflasyon o dönemde beklenen net gelir seviyesini artıracığı için cazip bir yatırım ortamı oluşturacaktır.

Yatırımcılar, riskli sermaye mallarına yatırım yaparken mevcut riskleri daha fazla fırsata dönüştürecek kesin prensipler belirler. Yatırımcıların genel özelliği olan bu prensipler aşağıdaki gibi listelenebilir¹¹³.

- 1- Yatırımcılar, riskten hoşlanmazlar.
- 2- Yatırımcılar, yatırımdan karlarını maksimize etmek isterler.
- 3- Yatırımcılar, yüksek karların yüksek risk taşıdığını bilirler.
- 4- Yatırımcılar, daha fazla dönüşüm ve en iyi daha fazla zenginli düşünürler.

¹¹¹ Tarmo VALKONEN, "The Finnish Corporate Income Tax Reform and the Financial Stategy of Firms: A General Equilibrium Approach", **Empirica**, Vol 28, 2001, pp. 221

¹¹² PARASIZ, a.g.e., s.73

¹¹³ AMLING, a.g.e, s. 5

Yatırım kararı alabilmek için, girişimci, kendisine en yatkın olan konulara ve yatırım yapmak istediği yere ilişkin ön fikirleri toplar veya toplatır. Bu amaçla;

- i.yatırım için gerekli olan hammadde durumuna,
- ii.yatırım mallarının iç ve dış pazar durumuna,
- iii.üretilecek malların maliyetine,
- iv.malların fiyat esnekliğine,
- v.projenin büyüklüğüne ve yerine,
- vi.gerekli kapasitelere,
- vii.yatırım tutarına,
- viii.yatırımın finansmanına

ilişkin bilgileri toplar. Bu bilgilerin ışığında yatırım konularından birini seçer. Bu tür çalışmalara yapılabirlik araştırması (fizibilite etüdü veya ön-proje etüdü) denir¹¹⁴.

1.12. Yatırım İçin Fizibilite Etüdleri

İşletmelerin mevcut ve potansiyel ortakları ile işletmeye uzun vadeli kaynak sağlayan ve sağlamayı düşünen kişilerce yatırım analizleri yapılır. Bu analizlerin temel amacı, gelecek dönemlere ilişkin kazanç gücünü belirlemektir¹¹⁵.

Bir işletme yatırım kararı alırken öncelikle bu yatırım hakkında araştırmalar yapar. Yapılan bu çalışmalar yatırım konusunda verilecek karı doğrudan etkiler. Yatırımdan önce işletmenin yapacağı çalışmalar yukarıda da belirtildiği gibi fizibilite etüdü olarak adlandırılır. Bu etüdler genel olarak ekonomik, teknik ve finansal etüd olarak sınıflandırılır.

¹¹⁴ Oktay ALPUGAN-Mete OKTAV-M. Hulusi DEMİR-Nurel ÜNER, **İşletme Ekonomisi ve Yönetimi**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 1997, s.79

¹¹⁵ Ülkü ERGUN, **Tek düzen Muhasebe Sistemine Göre Finansal Tablolar Düzenlenmesi ve Analizi**, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, 1996, s. 191

1.12.1. Ekonomik Etüd

Yatırım projelerinin hazırlanma sürecinde işletmenin büyüklüğünü belirleyen en önemli faktörlerden birisi pazarın yapısı ve pazardaki olası taleptir. Yatırım kararı ve yapılacak yatırımın büyüklüğü mevcut ya da olası talebe göre belirlenir. Piyasa araştırması özellikle yeni kurulacak işletmeler için çok önemlidir. Çünkü hangi malın, hangi özellikte, hangi fiyatla, ne miktarda, kimlere, nerede satılacağı piyasa araştırması ile belirlenir. Piyasa araştırmasının istenen düzeyde yapılmaması işletmeleri ve ülkeyi bir dizi olumsuz durumla karşı karşıya bırakır. İşletmeler açısından bu olumsuzlukların en önemlileri, talebin yeterli olmadığı sektörlerde yatırım yapıp üretilenlerin satılamaması ve işletmenin istenen kapasitede kullanılamamasıdır. Ülke açısından da arz fazlası olan sektörlerde yatırım yapılması ve sermaye mallarının gereksiz kullanılmasıdır. Bu nedenle araştırılması gerekli başlıca alanlar ve araştırma amaçları aşağıdaki gibi özetlenebilir¹¹⁶.

- Piyasanın hacmi,
- Piyasa geliştirme,
- Piyasa segmentleri (bölümleri),
- Piyasa payı,
- Piyasadaki ürünlere yönelik piyasa potansiyelinin analizi ve yeni ürünler için talep tahminleri,
- Ürünlere yönelik piyasaların özelliklerinin analizi,
- Piyasa trendlerinin (gelişimi/eğilimi) analizi,

Bu alanlara yönelik olarak başlıca araştırma amaçlarını şunlardır.

- ❖ Piyasaları tanımlamak ve ölçmek,

¹¹⁶ İ. DOĞAN KARGÜL, **Yatırımlarda Proje Analizi**, İstanbul Borsası Yayınları, İstanbul, 1996, s. 17

- toplam piyasalar (piyasaların bütünselliği yani bağlı talep yapısının analizi)
- tek tek piyasaların en önemli segmentleri
- cari ürünler için yeni piyasalar
- cari pazarlar için yeni ürünler
- yeni pazarlar için yeni ürünler
- ❖ Piyasaların özelliklerinin analizi,
 - ürünlere yönelik tüketici talebi, ürünlerin fonksiyonları
 - talep edilen ürün özellikleri
 - ürün tercihinde ve arayışında tüketici alışkanlıkları
 - tüketicinin tavır ve aktiviteleri
 - rekabet koşulları, piyasa payı ve pazarlama maliyetleri ve ilgili uygulamalar
 - gerekli olacak ticari koşul ve ortam
 - piyasa, kolaylıklar ve rekabet trendleri
- ❖ Piyasaların projeksiyonu (1 ve 5 yıllık),
 - temel büyüme ve azalmaya yönelik etkili olabilecek faktörler
 - piyasada yer edinebilme koşulları
 - müşteri profilinde eğilimler veya olası değişiklikler ve piyasadaki yeni rekabetin koşullarını yaratan yeni ürün türleri
 - çevresel değişim (sosyal, ekonomik, teknik ve siyasal)
 - toplam piyasanın projeksiyonu (piyasaya girme-sızma ve hedef piyasa payı açısından)
- ❖ Olası piyasa payının projeksiyonu,
 - piyasanın eğilimine dayalı piyasa payı projeksiyonu

- piyasa pozisyonunu etkileyebilecek rekabet koşullarının katı ve zayıf yönlerinin derecesinin belirlenmesi
- pazar payını artırmaya yönelik genişleme alanlarının tespiti
- 1 veya 5 yıllık (ürün ve piyasa yapısına göre 10 yıllık) dönem içinde piyasa payının gelişimi.

1.12.2. Teknik Etüd

Projenin teknik etüdü hazırlanırken aşağıdaki konulara dikkat edilir¹¹⁷.

▪ Projenin Teknik Tanımı: hangi hammadde ve yardımcı maddeler kullanılacak, hangi işletme yöntemleri, hangi üretim yöntemleri uygulanacak, hangi nitelikte ve miktarda mal üretilecek? Bağlı ürünlerin durumu nedir?

- Proje öncesi ön incelemeler
- Üretim teknolojisi
- Üretilecek mallar, yan ürünler, atıklar
- Kullanılacak makine ve teçhizat
- Tesisin yerleşme planı
- İnşaat işleri ile ilgili bilgiler
- Montaj işleri
- Teknik yardım, teknik bilgi (know-how) ve ilgili bilgiler
- İşletmeye esas alınan katsayılar veya birim imalat için gerekli öğeler
- Tesisin işletmeye açılması ve deneme üretimi
- Yatırım uygulama planı

¹¹⁷ ŞAHİN, a.g.e., s. 8-9

1.12.3. Finansal Etüd

Finansal etüdler, yatırım maliyetinin, işletme sermayesi miktarının, ürün maliyetinin ve yatırımdan sonra ortaya çıkacak karın belirlenmesini kapsayan analizlerin sonucuna göre, sermayenin optimal tedarik ve kullanma olanaklarını saptamaya yönelik çalışmalardır¹¹⁸.

Finansal etüdün konuları; yatırım tutarının hesaplanması, işletmenin gelir ve gider tahminleri, finansman etüdü ve organizasyondur.

1.12.3.1. Yatırım Tutarının Hesaplanması

Toplam yatırım tutarı, projenin sabit yatırım tutarı ile işletme sermayesinden oluşur. Projenin sabit yatırım tutarı ise arsa, etüd ve proje, teknik yardım ve lisans, inşaat, makine ve teçhizat, navlun, sigorta, ithalat ve gümrükleme giderleri, montaj giderleri, taşıt ve demirbaşlar, işletmeye alma giderleri, genel giderler kalemlerinden oluşan gerçek fiziki maliyet, fiyat artışları, kur farkları, beklenmeyen giderler ve yatırım dönemi finansman giderlerinin eklenmesiyle belirlenir¹¹⁹.

1.12.3.2. İşletmenin Gelir ve Gider Tahminleri

Bu kısımda işletmenin net karına ulaşmak için yıllık gelir ve gider tutarları hesaplanır. Hesaplanan toplam yıllık gelirden toplam yıllık gider, vergi ve diğer kesintiler de çıkarılarak net kara ulaşılır.

1.12.3.3. Finansman Etüdü

Finansman etüdü genellikle sermaye katkılarının işletmenin emrine hazır olması gereken tarihler, iç ve gerekli ise dış parayla finansman kaynakları, iç ve gerekli ise dış parayla finansman miktarları, kaynaklar ve kullanım çizelgeleri, gelecekte işletmenin

¹¹⁸ USTA, a.g.e., s.117

¹¹⁹ Proje Değerlendirme Süreci, <http://www.tkb.com.tr/kredi/prjdeg.htm> Erişim:05.12.2006

finansal yapısının sağamlık derecesini gösteren katsayılar vb. konuları kapsar. Amacı; işletmenin en uygun bir biçimde ve zamanında, iç ve dış para gereksinmesinin karşılanması ve alınacak önlemlerin işletme kurulmadan saptanmasıdır¹²⁰.

1.12.3.4. Organizasyon

Finansal etüdün organizasyon kısmında; organizasyonun şekli, kurulması ve faaliyeti süresince tabi olacağı hukuksal durumlar, faaliyet süresince ilişkide bulunulacak kişi ve kuruluşlar, kuruluşun örgüt yapısı, istihdam edilecek kişiler ve bunların kadro yapıları vb. konular değerlendirilir.

1.13. Yatırım Değerleme Metodları

İşletmeler yatırım projelerini değerlendirirken başlıca şu dört yöntemi kullanırlar. Bunlar; geri ödeme süresi yöntemi, karlılık oranı yöntemi, net bugünkü değer yönetimi ve iç karlılık oranı yönetimidir.

1.13.1. Geri Ödeme Süresi Yaklaşımı

Geri ödeme süresi, yatırım vasıtasıyla gerçekleştirilen net nakit girişlerin toplamını yatırılan sermayeye eşitleyen yıl sayısı olarak tanımlanır. Net nakit girişı, nakit giriş ile nakit çıkışı arasındaki farkı ifade eder. Belirli bir yatırım projesine ilişkin geri ödeme süresi, projenin gerektirdiği yatırım sermayesinin (YS) yıllık net nakit girişlere oranlanmasıyla elde edilir. Buna göre bir yatırım projesine ilişkin geri ödeme süresi,

$$T = \frac{YS}{NNG}$$

Formülüyle hesaplanır. Burada T yatırım projesine ilişkin geri ödeme süresini, YS, yatırım projesinin gerektirdiği sermaye yatırımı ve NNG de yıllık nakit girişı

¹²⁰ ALPUGAN-OKTAV-DEMİR-ÜNER, a.g.e., s. 81

göstermektedir. Projenin geri ödeme süresi kısaltıkça önceliği artar. Bu metodun uygulanmasında belirli bir geri ödeme süresi üst limit olarak kabul edilir. Geri ödeme süresi bu limitin üstünde kalan projeler yatırım bütçesine dahil edilmez. Geri ödeme süresi en kısa olan projeye birinci sırada yer verilir¹²¹.

Geri ödeme süresi yöntemi, paranın zaman değerini göz önüne almaksızın yatırım projelerini değerlemede kullanılan statik bir yöntemdir. Geri ödeme süresi yöntemi ile proje değerlemede amaç, yatırımların geri ödeme süresini belirlemektir. Uygulanması basit anlaşılması kolay olan bu yöntem yatırılan sermayeyi en kısa zamanda geri ödeyen projelerin seçimine olanak sağladığı için risk ve belirsizliğin büyük ölçüde azaltılmasını sağlar. Ancak geri ödeme süresi yöntemi, geri ödeme süresinden sonraki yatırım gelirlerini hesaba katmama ve kısa sürede kendini ödeyen projelere öncelik verileceğinden stratejik öneme haiz uzun ömürlü projeleri reddetme sakıncalarını da bünyesinde taşır¹²².

1.13.2. Karlılık Oranı

Geri ödeme süresi, yatırım vasıtasıyla gerçekleştirilen net nakit girişlerin toplamını yatırılan sermayeye eşitleyen yıl sayısı olarak tanımlanır¹²³. Yatırım değerlendirme metodları içinde statik olan bir diğerk yöntem karlılık oranı yöntemidir. Yatırımın faydalı ömrü boyunca sağlayacağı karların yatırım tutarına oranlanması suretiyle yatırım projelerinin seçilmesini olanaklı kılan bir yöntemdir¹²⁴.

Bir yatırımın karlılığı,

$$YK = \frac{K}{YS}$$

¹²¹ Tamer MÜFTÜOĞLU, **İşletme İktisadı**, Turhan Kitapevi, Ankara, 1994, s.505-506

¹²² Veysel KULA - Mehmet ERKAN, "Yatırım Proje Hazırlanmasında Gerçekleştirdikleri Finansal Etüdler Açısından Kobi Ve Büyük İşletmelerin Karşılaştırılması", **C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt: 2, Sayı:1, 2000, s. 147

¹²³ USTA, a.g.e., s.147

¹²⁴ KULA-ERKAN, y.a.g.e., s.148

formülü ile ifade edilir. Burada K, yatırımın net karını, YS yatırımın gerçekleştirilmesi ve üretimin elde edilebilmesi için gerekli olan yatırım sermayesini göstermektedir.

Bu metod, sabit varlığın tedariki konusunda gerçekçi bir değerlendirmeye imkân vermez. Tek üstünlüğü basitliğidir. Buna karşılık değerlendirmeye yatırımın tüm ekonomik ömründen sadece bir dönemin esas alınması ve paranın zaman değerinin dikkate alınmaması gibi önemli sakıncaları bulunmaktadır¹²⁵.

1.13.3. Net Bugünkü Değer Metodu

Yatırım fırsatları arasında yapılacak bir tercihte uygulanacak metotlardan biri de net bugünkü değer yöntemidir. Bu metoda göre yatırımlardan beklenen nakit girişleri firma sermaye maliyeti ile iskonto edilir. Elde edilen bugünkü değerden yatırım için harcanan tutarın bugünkü değeri çıkarılır¹²⁶. Sonucun sıfırdan büyük olması yatırım kararının yerinde olacağını gösterir

Bir yatırımın yatırım dönemi boyunca sağladığı getirinin piyasa faizi veya kendi faizi ile iskonto edilmesi, bugüne indirgenmesi sonucu ulaşılan değerdir¹²⁷. Gelecek yıllarda ortaya çıkacak bir hâsılat veya maliyetin bugünkü değeri veya güncelleştirilmiş değeri ilgili yıl nominal değerinin iskonto edilmesi ile elde edilir. Gelecekte herhangi bir yılda elde edilecek hâsılat (veya yapılacak harcama) iskonto faktörü ile çarpılırsa dönem başı değerine indirgenmiş olur¹²⁸. Net bugünkü değer yöntemi dinamik bir proje değerlendirme yöntemidir. Çünkü nakit akışlarının tamamını, paranın zaman değerini, akit akışlarının riskini dikkate almaktadır ve projenin firma değerine katkısını göstermektedir. Net bugünkü değer yöntemi ile nakit akışı analizi yapmak için; yatırımın maliyetinin belirlenmesi, gelecek nakit akışları tahmin edilmesi, iskonto oranının belirlenmesi ve nakit akışlarının bugünkü değerinin hesaplanması gerekir¹²⁹.

¹²⁵ MÜFTÜOĞLU, a.g.e, s.505

¹²⁶ Osman TOK, *Yatırım ve Finanslama Kararlarının Finans Fonksiyonu İçerisindeki Gelişimi*, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları: 70, Emel Matbaacılık, Ankara, 1973, s.57

¹²⁷ TC. Merkez Bankası Terimler Sözlüğü, http://www.tcmb.gov.tr/yeni/iletisimgm/sozluk.htm#net_bugundeg, Erişim: 06.12.2006

¹²⁸ ŞAHİN, a.g.e., s.110

¹²⁹ Yatırım Değerlendirme Yöntemleri, <http://www.odevsitesi.com/odevler/a17072005/124784-yatirim-degerlendirme-yontemleri--sermaye-butcelemesi.htm> Erişim. 06.12.2006

Paranın zaman değerini göz önünde bulundurarak yatırım projelerinin değerlendirilmesini olanaklı kılan dinamik bir değerlendirme yöntemi olan net bugünkü değer yönteminde, yatırımın her yıl sağlayacağı nakit girişleri ve çıkışlarının belirli bir iskonto haddi üzerinden indirgenmiş tutarları arasındaki fark net bugünkü değeri verir. Fark pozitif ise yatırım kabul edilir, birden fazla yatırım proje değerlemesi söz konusu ise en büyük "artı değeri" veren proje kabul edilir. Bu yöntemin uygulanmasında kullanılacak iskonto oranının tespiti büyük önem taşımaktadır. Bu oranın düşük veya yüksek saptanması yatırım projesinin seçim kararını etkiler¹³⁰.

Yöntemin uygulamasında karşılaşılan en önemli sorun iskonto oranının belirlenmesidir. Çünkü bu oran basit bir faiz haddi değildir ve ülke ekonomisi açısından bir değer taşır. Bunun için belirlenecek oran, net bugünkü değeri gerçeğe yakın bir şekilde saptayabilmelidir. İskonto oranı, sermaye piyasasında uzun vadeli borçları gerçek faiz yüzdesine ya da borç alanın ödediği faiz yüzdesine eşit olmalıdır. Sermaye piyasasının gelişmediği ekonomilerde indirgeme oranının, sermayenin alternatif maliyetini yansıtması gerekir. Yani başka bir alana yatırılacak aynı miktar sermayenin sağlayacağı karı yansıtmalıdır. İskonto oranı belirlenirken sermaye maliyetinden başka, aynı iş kolundaki normal karlılık oranı, benzer yatırımlardaki karlılık oranı, piyasa faiz haddi gibi değişik faktörler de dikkate alınmalıdır. Ayrıca geleceğin belirsizliğine karşılık belli bir risk oranı da sermaye maliyetine eklenmelidir. Net bugünkü değer yönteminin hesaplanmasını aşağıdaki örnekte gösterilmiştir¹³¹.

Örnek:	Yatırım Tutarı	= 20 Milyon YTL
	Yatırım Süresi	= 2 yıl
	Ekonomik Ömür	= 6 yıl
	Hurda Değer	= 5 Milyon YTL
	Sermaye Maliyeti	= % 25

¹³⁰ KULA-ERKAN, y.a.g.e., s.148

¹³¹ KARGÜL, a.g.e., s.140

Olan bir yatırım projesinin yıllık net akımları tablo 1.2.'de verilmiştir. Projenin net bugünkü değer yöntemine göre kabul edilip edilmeyeceği aşağıdaki gibi hesaplanır.

Tablo 1.2: Örnek Yıllık Net Nakit Akımları

Yıllar	Net Nakit Akımları (000 YTL)
1	-10.000
2	-10.000
3	5.000
4	8.000
5	8.000
6	10.000
7	12.000
8	11.000

Projenin sağladığı nakit girişlerin güncel değerleri;

$$\begin{aligned}
 \sum_{n=1}^8 \frac{NA_n}{(1+i)^n} &= \frac{5.000}{(1+0.25)^3} + \frac{8.000}{(1+0.25)^4} + \frac{8.000}{(1+0.25)^5} + \frac{10.000}{(1+0.25)^6} + \frac{12.000}{(1+0.25)^7} + \frac{11.000}{(1+0.25)^8} \\
 &= 2.560 + 3.276,8 + 2.621,5 + 2.621,5 + 2.516,6 + 1.845,5 \\
 &= 15.501,9
 \end{aligned}$$

Yatırım harcamalarının bugünkü değeri;

$$\begin{aligned}
 \sum_{n=1}^2 \frac{I_n}{(1+i)^n} &= \frac{10.000}{(1+0.25)^1} + \frac{10.000}{(1+0.25)^2} \\
 &= 8.000 + 6.400 \\
 &= 14.400
 \end{aligned}$$

Yatırımın hurda değerinin güncel değeri;

$$\frac{H}{(1+i)^n} = \frac{5.000}{(1+0.25)^8} = 838,8$$

Buna göre yatırımın net bugünkü değeri;

$$NBD = 15.501,9 + 838,8 - 14.400 = 1.940,7$$

Yatırım projesinin yaratacağı nakit girişlerinin güncel değeri, yatırım projelerinin güncel değerinden büyük olduğundan yani yatırımın NBD'i sıfırdan büyük olduğundan (NBD>0) proje net bugünkü değer yöntemi açısından kabul edilebilir.

Birden çok yatırım alternatifi bulunması halinde net bugünkü değerleri pozitif olan projeler, net bugünkü değerlerinin büyüklüklerine göre öncelik sıralamasına tabi tutulur. Değeri en yüksek olan proje bu sıralamada en başta yer alır. Bu metodun üstünlükleri ve sakıncası aşağıdaki gibidir¹³².

Üstünlükleri;

- Yatırım projesinin tüm ekonomik ömrü dikkate alınır.

- Tüm nakit giriş ve çıkışları aynı döneme indirgenerek hesaplamaya dahil edilir.

Tüm nakit giriş ve çıkışlarında paranın bugünkü değeri dikkate alınır

Sakıncaları;

- Formülde yer alan unsurların tahmini çok güçtür. Bu güçlük projenin ekonomik ömrü uzadıkça artar. Bu sorun projenin nakit giriş ve çıkışlarıyla yatırım sermayesi ve hurda değeri yanında, özellikle hesaplamaya esas alınacak iskonto oranı için geçerlidir. Çünkü iskonto oranının ileriki dönemlerde hem tahmini zorlaşır hem de sonuç üzerindeki etkisi artar.

¹³² MÜFTÜOĞLU, a.g.e., s.509

1.13.4. İç Verim (Karlılık) Oranı

İç verim oranı (İVO), NBD’i 0 yapan iskonto oranıdır. Yani yatırım ile yatırımın sağlayacağı getirilerin bugünkü değerinin eşit olduğu zamanki iskonto oranına iç verim oranı denir.

Çok kullanılan ve dinamik olan iç karlılık oranı yönteminde yatırımın faydalı ömrü boyunca sağlanacak nakit girişlerini, yatırım için yapılacak harcamalara eşit kılan iskonto oranı hesaplanır. En yüksek orana sahip yatırım alternatifi uygulanır. Ancak gelir olmadığı ve belirli dönemlerde nakit çıkışı olduğu durumlarda iç karlılık oranının hesaplanmasında önemli güçlüklerle karşılaşıldığı gibi, bazı durumlarda iç karlılık oranının hesaplanması da mümkün olmayabilir¹³³.

İç verim oranı ile şirketlerin sahip olduğu iskonto oranı karşılaştırma yapılarak yatırıma karar verilmektedir. İVO’nın iskonto oranından yüksek olması durumu, beklenen getiriden de yüksek bir getiri elde edileceğini anlamına gelir ve yatırımın yapılmasına karar verilir. Aksi durumda karlı olmadığından yatırımdan vazgeçilir. Her yatırım projesi için iç verimlilik oranı ayrı ayrı hesaplanır ve İVO’ı en yüksek olan proje seçilir.

İç Verim Oranının metodunun diğer metodlar gibi faydaları ve bazı sakıncaları bulunmaktadır. İç Verim Oranının yararları aşağıdaki gibidir¹³⁴.

- Yöntem, yatırım projelerini değerlemede paranın zaman değerini göz önünde bulunduran dinamik bir yöntemdir. Bu nedenle statik yöntemlerin bu yönde taşıdıkları sakıncaları taşımaz.

- Yatırım projelerinin değerlendirilmesinde zaman faktörü ve yatırımın faydalı ömrünü göz önünde bulundurur. Yatırımın sağlayacağı nakit girişi ile yatırım harcamaları için yapılacak nakit çıkışlarını aynı zaman düzeyine indirgeyerek birbiri ile karşılaştırılabilir hale getirir. Bu nedenle ülkemiz gibi yüksek enflasyon oranlarının yaşandığı ülkelerde daha rasyonel yatırım kararlarının alınmasına olanak tanır.

¹³³ KULA-ERKAN, y.a.g.e., s.148

¹³⁴ KARGÜL, a.g.e., s. 145

- Yatırım harcamalarının tümü ile yatırımın faydalı ömrü boyunca sağlanacak gelirlerin tümünü hesaplamalar kapsamına aldığı için sağlıklı yatırım kararı alınması sağlar.

- Belirli bir iskonto oranının tespit edilip hesaplamalarda kullanılması gerekmediğinden (özellikle sermaye piyasaları tam olarak gelişmemiş ülkelerde) ortaya çıkabilecek olumsuzlukları engelleyici özelliği bulunmaktadır.

- Bu metod, yatırımın faydalı ömrü kısa fakat karlılık haddi yüksek projelerin, faydalı ömrü uzun buna karşılık karlılık oranı düşük projelere tercih edilmesini sağlar.

Yukarda sayılan faydalarının yanında yöntemin bazı sakıncaları da bulunmaktadır. Bu sorunlar aşağıda sıralanmıştır.

- İVO metodunda iskonto oranının tahmini sorunu olmamasına karşın projenin tüm ekonomik ömrü boyunca gerçekleşecek nakit giriş ve çıkışları ile projenin ekonomik ömrü sonundaki hurda değerinin tahmini sorunu bulunmaktadır.

- İVO'nın hesaplanması net bugünkü değere göre daha karmaşıktır.

- Yatırımlardan sağlanan net nakit girişleri bazı yıllarda negatif değerler olabilir. Bu tür projelerde İVO olarak birden çok değer elde edilir. Bu değerlerden bazıları negatif olabilir. Bu durumda, hesaplama sonucu elde edilen çok sayıdaki iç verim oranı değerlerinin yorumu sorunu ortaya çıkar.

Dinamik yöntemlerin üstün ve zayıf yönleri değerlendirildiğinde, piyasadaki cari faiz oranlarının veya enflasyon oranının iskonto oranı olarak kullanılma pratiği ve hesaplamaların görece olarak basit olması nedeni ile işletmelerin net bugünkü değer yöntemini kullanması beklenir.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KURUMLAR VERGİSİNDE YATIRIM KARARLARINI ETKİLEYEN HÜKÜMLER

2.1. Kurumlar Vergisinin Türk Vergi Sistemi İçindeki Yeri Ve Önemi

Sanayileşmeyle birlikte anonim, limited gibi sermaye şirketleri ile komandit gibi karma nitelikteki şirketlerin önemi gittikçe artmaya başlamıştır. Tüzel kişiliği olan söz konusu kurumlarda görülen bu hızlı gelişme eğilimi sonunda, kurumlar üzerine vergi salınması düşünülmeye başlanmıştır. Günümüzde ekonomik kalkınma politikalarıyla yakından ilgili olan, gelir üzerinden alınan vergiler içinde yapısal özellikleri, yönetiminin kolaylığı, sağladığı hâsılat ve diğer benzeri faktörler ile kurumlar vergisinin öneminin hızla arttığı görülmektedir¹³⁵. Bu önem sonucunda kurumlar vergisi, ülkemizde 03.06.1949 tarih ve 5422 sayılı kanunla girmiş 1950 yılından itibaren de uygulanmaya başlanmıştır.

Kurumlar vergisinin Türk Vergi Sistemi içindeki yeri ve önemi, mükellef, oran ve tahsilât açısından incelenmiştir.

2.1. Kurumlar Vergisi Mükellefleri

Kurumlar Verginin mükellefleri 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 2. maddesinde tanımlanmıştır. Maddeye göre kurumlar vergisi mükellefleri; sermaye şirketleri, kooperatifler, iktisadi kamu kuruluşları, yabancı devletlere, yabancı kamu idare ve kuruluşlarına ait işletmeler, dernek veya vakıflara ait işletmeler ve iş ortaklıklarıdır.

¹³⁵ Fevzi DEVRİM, Mustafa SAKAL, Metin MERİÇ, A. Burçin YERELİ, **Kurumlar Vergisinde Yer Alan İstisna Ve Muafiyet Hükümlerinin Sermaye Birikimini Ve Şirketleşmeyi Teşvik Edici Yönü (İzmir İli İçin Uygulamalı Bir Çalışma)**, Dokuz Eylül Üniversitesi Araştırma Projesi, Proje No'su: 0906 – 90 – 02 – 03, İzmir, 1992, s.7

Türkiye'de kurumlar vergisi ödeyen mükellef sayısı ülkenin gelişme düzeyine ve kurumlaşma olgusunun yerleşme eğilimine göre artan bir ivme ile artmaktadır. Tablo 2.1'de kurumlar vergisi mükellefler sayılarının dönemler itibarı ile görünümünü vermektedir.

Tablo 2.1: Kurumlar Vergisi Mükellef Sayıları

YILLAR	MÜKELLEF SAYISI
1983	52.540
1984	56.393
1985	61.990
1986	65.335
1987	75.031
1988	111.534
1989	131.035
1990	142.995
1991	155.920
2001	565.556
2002-Aralık	585.981
2003-Aralık	605.020
2004-Aralık	632.093
2005-Aralık	593.166
2006-Aralık	608.981
2007-Ocak	610.373
2007-Şubat	612.843
2007-Mart	615.854
Not : Ocak 2005-Mart 2007 Döneminde Re'sen Terk İşlemine Tabi Tutularak Kaydı Silinen Mükellef Sayısı 96.295' dir.	

Kaynak: Gelirler Genel Müdürlüğü Vergi İstatistikleri Yıllığı, www.gelirler.gov.tr

Tablo 2.1 incelendiğinde 1983 yılında 52.540 olan mükellef sayısının genellikle her yıl arttığı görülmektedir. 14 yıllık bir zaman dilimi içinde Türkiye'de kurumlaşma faaliyetleri yoğunlaşmış buna paralel olarak da kurumlar vergisi mükellef sayısı artmıştır. Bu artış ilgili dönem için % 1172 oranında gerçekleşmiştir. Dönem içinde kaydı silinen mükellefler olduğu da düşünülürse artış oranı kurumlar vergisinin ülkemizdeki önemini ortaya koymaktadır. Çünkü mükellef sayısı arttıkça kurumlar vergisi dolayısıyla kamu gelirleri de artmıştır.

Kurumlar vergisi mükellefleri faaliyetlerini pek çok alanda sürdürmektedir. Kurumlar vergisi mükelleflerin faaliyet kollarına göre dağılımı ve bu faaliyet kollarında

yer alan mükelleflerin oranları, matrahları ve hesaplanan vergi miktarları tablo 2.2'de verilmiştir.

Tablo 2.2: 2005 Dönemi Kurumlar Vergisinin Seçilmiş Faaliyet Gruplarına Göre Dağılımı (YTL)

Faaliyet Grupları	Mükellef Adedi	%	Matrah	%	Hesaplanan Vergi	%
Tüm Mükellefler	479.166	100,00	42.505.152.872,20	100,00	12.661.761.072,08	100,00
Akaryakıt Ticaret	7.748	1,62	632.483.282,95	1,49	189.567.847,70	1,50
Altın İmalat Ve Tic.	5.334	1,11	52.388.127,58	0,12	15.715.659,24	0,12
Ayakkabı İmalı	1.242	0,26	43.349.693,65	0,10	12.928.527,15	0,10
Ayakkabı Toptan, Perakende	2.054	0,43	40.927.256,05	0,10	12.273.863,96	0,10
Bakkaliye Ve Süpermarket	10.924	2,28	276.677.585,43	0,65	82.419.694,59	0,65
Bankalar	98	0,02	11.688.860.570,76	27,50	3.506.654.696,29	27,69
Bina İnşaat	801	0,17	8.602.833,50	0,02	2.580.850,17	0,02
Oteller-Moteller	3.160	0,66	102.581.607,32	0,24	30.774.394,64	0,24
Deterjan Sanayii (İmalat)	386	0,08	97.312.982,11	0,23	29.193.894,80	0,23
Deterjan Sanayii (Ticaret)	1.463	0,31	26.312.532,88	0,06	7.774.298,11	0,06
Demir Çelik (Ticaret)	1.333	0,28	54.794.974,22	0,13	16.409.822,41	0,13
Demir Çelik (İmalat)	1.477	0,31	219.050.370,68	0,52	65.708.101,78	0,52
Deri İmalı	1.222	0,26	27.892.094,02	0,07	8.366.780,35	0,07
Deri Ticareti	890	0,19	17.225.967,57	0,04	5.167.790,50	0,04
Deriden Mamul Eşya İmalı	905	0,19	23.066.440,38	0,05	6.919.932,35	0,05
Deriden Mamul Eşya Satışı	607	0,13	5.717.722,48	0,01	1.716.230,97	0,01
Ecza Ve İlaç Depoları	1.825	0,38	718.399.980,42	1,69	212.587.724,51	1,68
Fırınlr	2.515	0,52	35.764.035,52	0,08	10.682.194,79	0,08
Elektrikli Ev Aletleri (İmalat)	1.507	0,31	658.971.172,78	1,55	197.689.532,03	1,56
Elektrikli Ev Aletleri (Toptan-Perakende)	9.884	2,06	479.667.975,88	1,13	143.419.650,98	1,13
Dış Klinikleri	1.282	0,27	10.843.160,37	0,03	3.249.278,18	0,03
Dış Protez Ve Laboratuvarları	400	0,08	4.107.811,97	0,01	1.231.299,68	0,01
Doktor Muayenehaneleri	1.411	0,29	55.219.199,52	0,13	16.560.860,23	0,13
Mimar Mühendislik Hizmetleri	8.604	1,80	262.077.575,07	0,62	78.576.309,30	0,62
Seyahat Ve Turizm İşletmesi	4.158	0,87	77.152.533,54	0,18	23.150.701,13	0,18
Toprak Sanayi	856	0,18	47.435.261,82	0,11	14.217.201,31	0,11
Un İmalı Ve Satışı	1.277	0,27	56.627.956,17	0,13	16.954.337,76	0,13
Çürçürleme Sanayi	286	0,06	4.779.002,77	0,01	1.427.234,84	0,01
Mensucat Sanayii (İplik Ve İmalat)	830	0,17	42.052.928,70	0,10	12.615.573,87	0,10
Mensucat Sanayii (Kumaş)	4.853	1,01	178.628.262,96	0,42	53.577.062,05	0,42
Mensucat Sanayii (Kumaştan Yapılan Eşya)	1.683	0,35	39.287.266,07	0,09	11.738.295,76	0,09
Mobilya	8.595	1,79	149.561.442,87	0,35	44.795.763,63	0,35
Lokantalar	6.114	1,28	63.460.813,59	0,15	19.037.332,90	0,15
Kürk İmalı Toptan Ve Perakende	51	0,01	351.028,80	0,00	105.308,69	0,00
İnşaat Malzemeleri Toptan Ve Perakende	16.270	3,40	513.442.533,35	1,21	141.674.380,52	1,12
İnşaat Ve Bayındırlık İşleri	51.825	10,82	1.795.631.662,96	4,22	538.447.352,83	4,25
İhracat Ve İthalat	15.636	3,26	1.016.082.257,19	2,39	304.174.738,56	2,40
Et Ve Etten Mamul Maddeler (İmalat –Tic.)	1.599	0,33	49.314.193,87	0,12	14.791.632,72	0,12
Konfeksiyon (İmalat)	7.577	1,58	241.771.448,16	0,57	72.522.983,91	0,57
Konfeksiyon (Perakende)	7.266	1,52	149.356.626,36	0,35	44.779.569,96	0,35
Konfeksiyon (Toptan)	6.222	1,30	112.694.611,30	0,27	33.797.219,89	0,27
Yeminli Mali Müşavirler Ve Muhasebeciler	1.947	0,41	103.417.952,08	0,24	31.025.386,31	0,25
Sanatsal Faaliyetler	360	0,08	9.255.539,20	0,02	2.776.661,86	0,02
Diğer Faaliyet Grupları	274.689	57,33	22.312.554.597,33	52,49	6.621.983.098,87	52,30

Kaynak: www.gelirler.gov.tr

Kurumlar vergisi mükellefleri faaliyet gruplarına göre incelendiğinde; mükellef adedi en fazla olan faaliyet gruplarının inşaat ve bayındırlık işleri (51.825) ile inşaat malzemeleri toptan ve perakende (16.270) işleri olduğu görülmektedir. İnşaat ve

bayındırlık işleri faaliyet grubunda bulunan mükelleflerin toplam mükellef içindeki oranı % 10,82'dir. Bununla birlikte hesaplanan vergi miktarları incelendiğinde sadece 98 adet mükellefi olan bankalar % 27,69 ile en fazla vergi ödeyen mükellef grubunu oluşturmaktadır.

2.1.2. Kurumlar Vergisi Oranı

Vergi tarifesi, verginin hesaplanması bakımından üstlendikleri fonksiyon itibariyle iki yönetime göre düzenlenebilir. Özellikle ortaçağın kavim devletlerinde uygulanan birinci yönetime göre, elde edilmek istenen toplam vergi hâsılatı tutar olarak belirlenir ardından bu tutar çeşitli ölçülere göre yükümlüler arasında dağıtılır. "Dağıtma vergileri"nin geçerli olduğu bu eski yöntemin aksine günümüzde "nispet vergilerinde" vergi tarifesi otonomdur. Herkesin servet veya geliri üzerinden hangi ölçüde vergilendirileceği ve uygulanacak vergi oranları kanunla belirlenir. Böylece her yükümlünün vergi borcu belirlenir. Bütün yükümlülerden elde edilen vergi hâsılatı toplandığı zaman mali yılsonunda tüm vergi hâsılatı ortaya çıkar¹³⁶.

Vergilerin hesaplanması bakımından vergi tarifesi ve oranı oldukça önemlidir. Bu oran devlet açısından tahsil edeceği vergi miktarının belirlenmesinde, ödevliler için de devlete ödenecek verginin hesaplanmasında önemli bir araçtır.

Türkiye'de kurumlar vergisi uygulamasında gelir vergisindeki artan oranlı tarifenin yerine düz oranlı bir tarife uygulanmaktadır. Düz oranlı vergi tarifesi, vergi matrahındaki artışa rağmen ortalama vergi oranının tek ve sabit olduğu vergi tarifesidir. Tarifede tek bir oran bulunur ve bu oran vergi matrahındaki artıştan bağımsızdır. Bu nedenle düz oranlı vergi tarifesinde ortalama vergi oranı ile marjinal vergi oranı birbirine eşittir. Ödenen vergi miktarı, matrahta artış olmakla birlikte, nispi olarak aynı

¹³⁶ TURHAN, a.g.e., s.53

kalmaktadır. Ancak matrah mutlak olarak arttığı zaman ödenecek olan vergi miktarı da buna bağlı olarak artmaktadır¹³⁷.

Düz oranlı vergi önerileri ve yatırımlara yönelik ani vergi indirimleri işletmeleri yeni yatırımlar için teşvik eder. Çünkü bu durumda yeni yatırımlar toplam vergi yükünü düşürecektir. Ayrıca ani vergi indirimleri yıllara yayılmış olan vergi indirimlerinden daha değerli bulunur çünkü vergi indiriminin yıllara yayılması halinde ilerleyen yıllardaki indirimler enflasyondan olumsuz etkilenebilir. Ekonomistler düz oranlı vergilerin genellikle ekonomik etkinlikleri teşvik ettiğini savunurlar. Ancak bu etkinin ne kadar büyük olacağı net değildir¹³⁸.

Vergide istikrarın sağlanması ve teşvikler nedeniyle artan ekonomik faaliyetler sonuç olarak vergi gelirlerini artırmaktadır. Düz oranlı verginin en önemli etkilerinden birisi tasarrufları önemli oranda artırmasıdır. Tasarrufların büyümesi ise yatırımlar üzerinde doğrudan olumlu etki göstermektedir¹³⁹.

Özellikle yabancı sermaye çekmek ve çevre ülke konumundan kurtularak uluslararası iktisadi faaliyetlerin yoğunlaştığı bir merkez düzeyine erişebilmek için alınan vergisel önlemlerle, neredeyse her gelişmişlik düzeyinden onlarca ülke diğerleriyle kıyasıya bir rekabet içine girmiştir. Bu çerçevede vergi oranları, söz konusu rekabetin önemli bir aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Başta Merkez ve Doğu Avrupa ülkeleri olmak üzere birçok ülke bu gün "düz vergi" (flat tax) olarak isimlendirilen uygulamalara başvurmakta ve vergi oranlarını olabildiğince düşürmektedir. Bu rekabet olgusuna kayıtsız kalmak olanaksızdır. Bu nedenle kurumlar vergisi oranı 5520 sayılı kanunla, sözü edilen bu çevresel koşullar da dikkate alınarak %20'ye düşürülmüştür¹⁴⁰.

Tablo 2.3'te 1980-2006 dönemi kurumlar verisi oranları verilmiştir.

¹³⁷ C. Can AKTAN, Dilek DİLEYİCİ, "Vergi Tarifelerinde Değişim: Artan Oranlı Vergilerden Düz Oranlı Vergilere", içinde, C.Can AKTAN, Dilek DİLEYİCİ, Y.İstiklal VURAL, **Kamu Maliyesinde Çağdaş Yaklaşımlar**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2006, s. 121,

¹³⁸ John E. GOLOB, "How Would a Flat Tax Affect Small Businesses?" **Federal Reserve Bank of Kansas City Economic Review**, Third Quarter, Volume 81, Number 3, 1996, pp. 8

¹³⁹ Barry J. Seldon, "The Economic Effects of A Flat Tax" <http://www.public-policy.org/~ncpa/studies/s205.html> Erişim: 09.01.2007

¹⁴⁰ 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu Gerekçesi, http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/Gerekceler/5520_Sayili_Kanun.pdf Erişim: 16.05.2007

Tablo 2.3: Türkiye'de Kurumlar Vergisi Oranları

YILLAR	Kurumlar Vergisi Oranları %
1980	50
1981	50
1982	40
1983	40
1984	40
1985	40
1986	46
1987	46
1988	46
1989	46
1990	46
1991	46
1992	46
1993	46
1994	25
1995	25
1996	25
1997	25
1998	25
1999	30
2000	30
2001	30
2002	30
2003	30
2004	33
2005	30
2006	20

Kaynak: Vergi Kanunları ve BKK derlenerek oluşturulmuştur.

Türkiye'de 1980–2006 dönemi kurumlar vergisi oranları incelendiğinde oranın artan bir ivme ile azaldığı görülmektedir. 1980 yılında %50 olan oran 1982 yılında %40'a indirilmiş ve bu uygulama 4 yıl sürmüştür. 1986 yılında oran 6 puan arttırılarak %46'ya yükseltilmiştir ve bu uygulama da 8 yıl sürmüştür¹⁴¹. 1994 yılında kurumlar vergisi oranında önemli bir değişiklik yaşanmıştır. Bu yılda %46 olan oran yine %46'lık

¹⁴¹ Kurum kazançlarının vergilendirilmesi, bu kazançların dağıtımı halinde elde edilen gerçek kişiler yönünden menkul sermaye iradı sayılması nedeniyle özellik arz eder. Kurumlardan elde edilen kar paylarının MSİ olarak gelir vergisine tabi olması, kurum ortaklarının ödeyecekleri gelir vergisine mahsuben ilave bir vergilemenin yapılmasını gerektirmiştir. Bu amaçla iki yöntem kullanılmıştır. Birinci yöntem; tek aşamalı bir vergileme ile kurumlar vergisi oranının ortakların kar payı üzerinden ödeyecekleri gelir vergisini de kapsamasıdır. Ortaklara ayrıca vergileme yapılmaz. Yöntem basit ve güvenlidir, uygulaması kolaydır. 1986-1993 döneminde kurumlar vergisi %46 olarak belirlenmiş ve bu yöntem uygulanmıştır. Mehmet Emin AKYOL, "Kurum Kazançlarında Gelir Vergisi Stopajı", **Yaklaşım Dergisi**, Yıl: 14, Sayı: 163, Temmuz 2006, s. 71,

bir indirimle %25'e düşürülmüştür¹⁴². 1999 yılında %30 olan oran daha sonra 2004 yılında %10 olarak hesaplanan fon payının kaldırılıp genel oranın içine yerleştirilmesiyle %33'e yükselmiştir¹⁴³. Oran 2005 yılında %30'a ardından 2006 dönemi için de %20'ye indirilmiştir¹⁴⁴.

Kurumlar vergisi oranı firmalar için yatırım kararı alma sürecinde değerlendirilen önemli bir unsurdur. Oran, toplam kazanç üzerinden verginin hesaplanması yoluyla ödenecek verginin ve sonuç olarak vergi yükünün belirlenmesine ana unsurdur. Oranın yüksek olması ödevlilerin daha fazla vergi ödeyeceği anlamına geleceği için girişimciler düşük bir vergi oranını tercih edeceklerdir. Bu durum özellikle yurt dışından gelecek yatırımcılar için daha da öne çıkmaktadır. Çünkü yatırımcı, yatırım kararı alırken kendisine en fazla karı getirecek olan bir ülke belirler. Genel olarak vergi oranının düşük olduğu ve/veya en az vergi vereceği (hatta hiç vermeyeceği) ülkelere yönelir. Bu açıdan yabancı yatırımcıların ülkeye çekilmesinde ülkeler arasında ciddi vergi rekabetleri yaşanmaktadır¹⁴⁵.

Vergi rekabeti, ülkelerin izlediği vergi politikalarının diğer ülkeler üzerinde yarattığı etkiler olarak tanımlanabilir. Bir ülkenin vergi oranlarını düşürme veya diğer vergi düzenlemeleri yoluyla avantajlar sağlayarak yatırımları ve işletmeleri kendi

¹⁴² Kurum kazançlarının vergilendirilmesinde ikinci yöntem iki aşamalı vergilendirilmedir. Bu yöntemde önce düşük oranlı kurumlar vergisi alınır ardından kar dağıtımına bağlı olmadan, kar dağıtımı aşamasında stopaj yoluyla ilave bir vergileme yapılır. Bu sistemde kar payları MSİ olarak beyan edilir. Ancak beyan sırasında gelir vergisine mahsuben yapılan kesinti hesaplanan vergiden indirilir. 01.01.1994 tarihinde 3946 sayılı kanunla kurum kazançları iki aşamalı bir sisteme geçmiş ve oran %46'dan %25'e indirilmiştir. AKYOL, a.g.m., s.71

¹⁴³ Bu dönemde de iki aşamalı yöntem uygulanmıştır.

¹⁴⁴ Tam mükellef kurumlarda 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 15. maddesinin üçüncü fıkrasına göre; Kanun'un 5. maddesi ile kurumlar vergisinden istisna edilen fon ve ortaklıkların kazançları hariç olmak üzere, dağıtılsın veya dağıtılmasın %15 oranında vergi kesintisine tabi tutulacaktır. Mustafa ÇOLAK, "5520 Sayılı Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu'na Göre Kurum Karları Üzerinden Yapılacak Tevkifat ve Son Oran Düzenlemeleri", **Yaklaşım Dergisi**, Yıl: 14, Sayı: 164, Eylül 2006, s.88

¹⁴⁵ Vergi rekabetleri sonunda "vergi cenneti" kavramının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Vergi cenneti, gelir üzerinden alınan vergilerin tamamen ve süresiz olarak kaldırılmasıdır. Genellikle ada ülkelerde veya serbest bölgelerde rastlanmaktadır. Bu teşvik sistemi, vergi yükünün ağır olduğu ülkelere kaçışın bir uzantısı olarak gelişme göstermiştir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde görüleceği gibi bazı ülkeler çok düşük kurumlar vergisi oranı belirlerken bazıları hiç vergi almamaktadır. Bu ülkeler uluslararası yatırımcılar için çok az ya da hiç vergi ödemeyecekleri için vergi cenneti olarak kabul edilmektedir. Vergi cennetleri para aklamak için cazip bölgelerdir. İhsan GÜNAYDIN, Vergi Cennetleri Global Yoksulluk Probleminin Bir Nedeni midir?", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 206, Kasım 2005, s. 119

ülkesine çekme çabalarıdır. Vergi rekabetine yönelik düzenlemeler yoluyla fayda sağlamaya çalışan ülkeler genellikle az gelişmiş ülkelerdir¹⁴⁶.

Küreselleşme ve bölgesel entegrasyon hareketleri, çağdaş devletlerin vergi toplama ve optimal bir vergi tabanı oluşturmada zorluklarla karşılaşmalarına neden olmaktadır. Bu gelişme, daha mobil üretim faktörlerinin (sermaye ve vasıflı işgücü) ulusal vergi sistemlerindeki farklılıklardan ya da vergi sistemleri arasındaki arbitraj olanaklarından yararlanmak amacıyla vergi yükü düşük olan ülkelere yönelmelerine yol açmaktadır. Küreselleşme, ulus devletlerin vergi politikalarının diğer ülkeler üzerindeki dışsal etkilerini artırmaktadır. Üretimin uluslararasılaşması ve bazı üretim faktörlerinin uluslararası mobilitesinin artması, bazı ülkelerin küresel vergi tabanından daha fazla pay almak için vergi yüklerinin bir kısmını diğer ülkelere ihraç etmelerine olanak sağlamaktadır. Küreselleşmenin ortaya çıkardığı bu gelişme "vergi rekabeti" olarak adlandırılmaktadır¹⁴⁷. Ülkeler vergi sistemlerini (oran, tarife, mükellefiyet, teşvik vb) vergi rekabetinde avantaj sağlayacak şekilde düzenlemeye başlamıştır.

Vergi rekabeti ülkeler arasında hatta federal yapılı devletlerde federal yapı içindeki devletlerde bile etkisini artırmıştır. Vergi rekabetinin geldiği konum aşağıdaki örneklerle daha iyi açıklanabilir¹⁴⁸.

➤ Mercedes-Benz otomobil firması Tuscaloosa-Alabama, ABD’de bir otomobil fabrika kurarken, Alabama Eyalet hükümeti 250 Milyon \$ yardımda bulunmuştur. Firma, bu proje için 300 Milyon \$ harcamıştır. Finanssal teşviklerin yanı sıra, işçi eğitimi, altyapı ve diğer bir takım finanssal olmayan destekler de eyalet hükümeti tarafından karşılanmıştır. Firma, Alabama eyaletini seçmeden önce yatırım yeri olarak, Georgia, Nebraska, North Carolina, South Carolina ve Tennessee eyaletleriyle de ilgilenmiştir.

¹⁴⁶ Fatih SARAÇOĞLU, *Avrupa Birliğinde Vergi Uyumlaştırma Süreci ve Türkiye*, Maliye ve Hukuk Yayınları, s. 99, Nisan 2006, Ankara

¹⁴⁷ C. Can AKTAN, Y.İsmail. VURAL, "Vergi Rekabeti", içinde, C.Can AKTAN, Dilek DİLEYİCİ, Y.İstiklal VURAL, *Kamu Maliyesinde Çağdaş Yaklaşımlar*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2006, s. 71

¹⁴⁸ Mustafa DURAN, *Teşvik Politikaları ve Doğrudan Sermaye Yatırımları*, Hazine Müsteşarlığı Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayını, Ocak, 2003 s. 76

➤ Brezilya Vilayetleri arasında başlayan ve Arjantin'i de içine alarak yaşanan yatırım çekme rekabeti bir başka örnektir. Ford Motor firması Brezilya'da bir otomobil yatırımı yapmak istediğinde, Rio Grande, Sul ve Bahia eyaletleri karşı karşıya gelmiş hatta bu savaşa Arjantin hükümeti de dahil olmuştur. eyalet ile hükümet arasında yapılan müzakereler sonunda, fabrikanın Bahia eyaletinde yapılmasına karar verilmiştir. Ford'un görüşmeler sonunda elde ettiği teşvikler; makine ve ekipmanlar için yüzde 90 oranında ithal vergilerinde indirim, diğer tüm parça ve yedek parçalar için sınai mallar üzerindeki vergilerden muafiyet ve fabrikada üretilen net gelir üzerindeki vergilerden muafiyet olmuştur. İlave olarak, kamu ortaklığı bulunan bir bankadan, beklenmeyen bir olumsuz ortam olması durumunda finansman kredisi garantisi, Bahia eyaletince KDV oranlarında indirim, karşılıksız arazi tahsis ve tüm bunlara ilave olarak 100 Milyon \$ uygun koşullu kredi tahsis edilmiştir.

➤ Bu gelişmeler üzerine Arjantin, Brezilya'daki vergi indirimlerinin liberal vergi anlaşmalarının ihlali olduğu inancına vararak, yabancı firmaları ülkeye daha etkin yöntemlerle çekebilmek için, 1999'da milli parasını devalüe etmiştir. Arjantin son dönemlerde liberal bir vergi sistemine sahip olmuş ve altyapı teşvikleri ve diğer bir takım cazip teşviklerle Volkswagen'i bir dişli fabrikası kurmak üzere ülkesine çekebilmiştir.

Vergi oranları vergi yükünün belirlenmesinde önemli bir unsur olduğu için düşük bir kurumlar vergisi oranı vergi rekabeti açısından avantajlı bir durum yaratacağı için tercih edilmelidir. Oran belirlenirken indirilen tutar sonucu vergi tabanının gelişmesi ile birlikte ulusal büyüme, toplam vergi hâsılatı gibi unsurların dikkatle incelenmesi gerekmektedir. Yapılacak fayda-maliyet analizi ile optimum oran uygulamasına geçilmelidir.

2.1.3. Kurumlar Vergisi Tahsilâtı

Kurum kazançları üzerinden alınan kurumlar vergisi, hazine için önemli gelir kaynaklarından biridir. Kurumlar vergi mükelleflerince ödenen vergi miktarlarının genel ve konsolide bütçe gelirleri ile GSMH içindeki değerleri ayrıntılı olarak aşağıdaki tablolar yardımıyla gösterilmiştir.

Kurumlar vergisi tahsilâtının 1992-2005 yılları arasında genel bütçe tahsilâtı içindeki yüzde dağılımı Tablo 2.4'de verilmiştir.

Tablo 2.4 : Genel Bütçe Gelirleri Tahsilâtının Yüzde Dağılımı

YILLAR	GENEL BÜTÇE TOPLAMI	VERGİ GELİRLERİ TOPLAMI	GELİRDEN ALINAN VERGİLER	GELİR VERGİSİ	KURUMLAR VERGİSİ
1992	100,00	81,31	40,27	34,49	5,79
1993	100,00	75,32	35,85	30,40	5,45
1994	100,00	77,56	32,75	26,37	6,38
1994	100,00	79,16	33,21	24,50	5,92
1995	100,00	78,14	31,20	23,76	7,44
1996	100,00	83,58	32,23	25,18	7,05
1997	100,00	82,86	33,12	26,20	6,92
1998	100,00	79,31	36,36	29,92	6,43
1999	100,00	79,34	35,04	26,46	8,31
2000	100,00	80,21	31,79	18,80	7,13
2001	100,00	78,08	30,73	22,75	7,22
2002	100,00	79,93	25,92	18,39	7,47
2003	100,00	85,55	26,09	17,31	8,77
2004	100,00	84,14	24,41	16,40	8,01
2005	100,00	80,45	23,08	15,39	7,69

(1) EDV,NAV. VE EMTV. HARIÇ (2) EDV,NAV. VE EMTV. DAHİL

Kaynak: www.gelirler.gov.tr

Kurumlar vergisi tahsilâtının genel bütçe vergi gelirleri içindeki payı da bu verginin vergi sistemimiz içindeki yerini ve önemini göstermektedir. Tablo2.5'de 1988-2005 yılları arasında kurumlar vergisinin genel bütçe gelirleri içindeki payı verilmiştir.

1992-2005 dönemi genel bütçe gelirleri tahsilâtının yüzde dağılımı incelendiğinde vergi gelirlerinin devlet gelirleri içinde %80'lik bir paya sahip olduğu görülmektedir. Gelişmiş ülkelerde gerçekleşen eğilimin tersine Türkiye'de genel bütçe gelirlerinin içinde gelir üzerinden alınan pay zamanla azalmış ve %23 düzeyine gerilemiştir. Gelir üzerinden alınan vergiler içindeyse kurumlar vergisi gelir vergisinin

gerisinde kalmış, genel bütçe gelirleri tahsilâtı içindeki payı 2005 yılı için % 7,69 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 2.5: Kurumlar Vergisinin Genel Bütçe Vergi Gelirleri İçindeki Payı (1988 - 2005) (Bin YTL.)

YILLAR	VERGİ GELİRLERİ TAHSİLÂTI	GELİR VERGİSİ TAHSİLÂTI	VERGİ GELİRLERİ İÇİNDEKİ PAYI (%)	KURUMLAR VERGİSİ TAHSİLÂTI	VERGİ GELİRLERİ İÇİNDEKİ PAYI (%)
1988	14.232	4.801	33,7	2.118	14,9
1989	25.550	9.871	38,6	3.598	14,1
1990	45.399	18.609	41,0	4.637	10,2
1991	78.643	33.355	42,4	7.063	9,0
1992	141.602	60.056	42,4	10.078	7,1
1993	264.273	106.661	40,4	19.132	7,2
1994	534.888	181.884	34,0	43.976	8,2
1994	587.760	181.884	30,9	43.976	7,5
1995	1.084.350	329.795	30,4	103.241	9,5
1996	2.244.094	676.017	30,1	189.338	8,4
1997	4.745.484	1.500.245	31,6	396.238	8,3
1998	9.228.596	3.481.752	37,7	748.383	8,1
1999	14.802.280	4.936.551	33,3	1.549.525	10,5
2000	26.503.698	6.212.977	23,4	2.356.787	8,9
2001	39.735.928	11.579.424	29,1	3.675.665	9,3
2002	59.631.868	13.717.660	23,0	5.575.495	9,3
2003	84.316.169	17.063.761	20,2	8.645.345	10,3
2004	101.038.904	19.689.593	19,5	9.619.359	9,5
2005	119.250.807	22.817.530	19,1	11.401.986	9,6
(1) EDV,NAV. VE EMTV. HARİÇ (2) EDV,NAV. VE EMTV. DAHİL					

Kaynak: http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/VI/CVI/Tablo_37.xls.htm'den uyarlanmıştır.

Kurumlar vergisinin genel bütçe vergi gelirleri içindeki payı 1998 yılından itibaren düşme eğilimi göstermiştir. Bu düşüşte kurumlara tanınan vergisel avantajların önemli katkısı olmuştur.

Kurumlar vergisi tahsilâtı ile GSMH arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Çünkü GSMH'de gerçekleşen artış doğal olarak ülkede faaliyet gösteren işletmelerin gelirlerini dolayısıyla da kurumlar vergisi tahsilâtını artıracaktır. Kurumlar vergisi tahsilâtıyla GSMH arasındaki ilişki tablo 2.6'da verilmiştir.

Kurumlar vergisi tahsilâtının GSMH'ya göre esneklikleriyle her yıl için kurumlar vergisi tahsilâtındaki değişim yüzdesi ve GSMH'da gerçekleşen değişim yüzdesi arasındaki oran ifade edilmektedir. Esnekliğin 1'den büyük olması o yıl kurumlar vergisi tahsilâtının GSMH'dan daha fazla olduğunu göstermektedir. 1980-2005 dönemi incelendiğinde esnekliğin en yüksek olduğu yani kurumlar vergisi tahsilâtının

GSMH'dan daha fazla artış gösterdiği yıllar 1981 ve 1986 iken bunun tersi yani esnekliğin en düşük olduğu yıllar ise 1984 ve 1990 olmuştur. Genel olarak bakıldığında esneklik değerlerinin 1'e yakın olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda ülkemizde kurumlar vergisi tahsilâtının artış oranının GSMH artış oranına paralel olduğu söylenebilir.

Tablo 2.6 : Kurumlar Vergisi Tahsilâtının GSMH'ya Göre Esneklikleri (1980 – 2005) (BİN YTL)

YILLAR	GSMH (1)	ARTIŞ (%) 1	KURUMLAR VERGİSİ TAHSİLÂTI	ARTIŞ (%) 2	ESNEKLİK 2/1
1980	5.303,0	84,36	36,9	93,19	1,10
1981	8.022,7	51,29	124,9	238,48	4,65
1982	10.611,9	32,27	185,9	48,84 (2)	1,51
1983	13.933,0	31,30	215,0	15,65	0,50
1984	22.167,7	59,10	271,7	26,37	0,45
1985	35.350,3	59,47	448,0	64,89	1,09
1986	51.184,8	44,79	949,2	111,88	2,50
1987	75.019,4	46,57	1.331,6	40,29	0,87
1988	129.175,1	72,19	2.117,6	59,03	0,82
1989	230.369,9	78,34	3.597,8	69,90	0,89
1990	397.177,5	72,41	4.636,9	28,88	0,40
1991	634.392,8	59,73	7.063,2	52,33	0,88
1992	1.103.604,9	73,96	10.077,6	42,68	0,58
1993	1.997.322,6	80,98	19.131,8	89,84	1,11
1994	3.887.902,9	94,66	43.975,8	129,86	1,37
1995	7.854.887,2	102,03	103.241,4	134,77	1,32
1996	14.978.067,3	90,68	189.337,6	83,39	0,92
1997	29.393.262,1	96,24	396.237,3	109,28	1,14
1998	53.518.331,6	82,08	748.383,6	88,87	1,08
1999	78.282.966,8	46,27	1.549.524,7	107,05	2,31
2000	125.596.128,8	60,44	2.356.787,0	52,10	0,86
2001	176.483.953,0	40,52	3.675.665,0	55,96	1,38
2002	275.032.366,0	55,84	5.575.494,7	51,69	0,93
2003	356.680.888,0	29,69	8.645.345,4	55,06	1,85
2004	428.932.343,0	20,26	9.619.359,0	11,27	0,56
2005	486.401.032,0	13,40	11.401.986,0	18,53	1,38

(1) Cari Fiyatlarla (2) 12 Aylık (Mali Yıl 1 Ocak - 31 Aralık Olarak Uygulanmaya Başladığından, 10 Aylık Olan Tahsilât Mukayese İçin 12 Aylığa Dönüştürülmüştür.)

Not: 2004-2005 Yılları Bütçe Kanununda Ve Önceki Yıllarda Red ve İadeler Kurumlar Vergisi İçerisinde Yer Aldığından, 2004-2005 Yılları Rakamlarına Red ve İadeler Dahil Edilmiştir.

Kaynak: http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/VI/GBG/Tablo_7.xls.htm

Türkiye'de kurum kazançları üzerinden alınan kurumlar vergisi ile bazı dünya ülkeleri kurumlar vergisi tahsilâtlarının karşılaştırılması, ülkemizde kurumlar vergisi tahsilâtlarının yeterliliği konusunda değerlendirmeler yapılmasına olanak verecektir. Bu nedenle Türkiye'deki Kurumlar vergisi tahsilâtın GSMH içindeki paylarının OECD ülkeleriyle karşılaştırılması tablo 2.7 ve tablo 2.8 yardımıyla yapılmıştır.

Tablo 2.7 : Kurum Gelirleri Üzerinden Alınan Vergilerin Toplam Vergi Gelirleri İçindeki Payı (%)

Ülkeler	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2002	2003
Kanada	14,9	11,3	13,6	11,6	8,2	7,0	8,2	12,2	10,1	10,4
ABD	16,4	13,2	11,4	10,8	7,5	8,9	10,3	8,7	6,4	8,1
Avustralya	16,3	17,0	12,4	12,2	9,4	14,1	14,8	20,3	16,7	16,7
Japonya	22,2	26,3	20,6	21,8	21,0	22,4	15,9	13,8	12,2	13,0
Kore			8,9	11,0	11,4	13,5	12,3	14,1	12,8	15,3
Yeni Zelanda	20,7	17,8	11,8	7,8	8,3	6,5	11,9	12,4	12,5	13,6
Avusturya	5,4	4,4	4,3	3,5	3,5	3,6	3,5	4,8	5,2	5,1
Belçika	6,2	7,2	7,4	5,1	5,5	5,7	6,2	8,0	7,6	7,4
Çek Cum.							12,2	9,8	11,8	12,3
Danimarka	4,5	2,6	3,1	3,2	4,8	3,7	4,8	6,6	6,0	5,9
Finlandiya	8,1	5,3	4,8	3,4	3,4	4,5	5,0	12,5	9,3	7,7
Fransa	5,3	6,3	5,2	5,1	4,5	5,3	4,9	6,9	6,6	5,7
Almanya	7,8	5,7	4,4	5,5	6,1	4,8	2,8	4,8	2,9	3,5
Yunanistan	1,8	1,6	3,4	3,8	2,7	5,5	6,3	12,1	10,1	9,2
Macaristan							4,5	5,7	6,1	5,8
İzlanda	1,8	2,0	2,6	2,5	3,1	2,8	3,0	3,7	3,0	3,9
İrlanda	9,1	8,8	4,8	4,5	3,2	5,0	8,5	11,7	13,1	12,9
İtalya	6,9	6,5	6,3	7,8	9,2	10,0	8,7	6,8	7,6	6,6
Lüksemburg	11,0	19,3	15,6	16,2	17,7	15,8	17,7	17,8	20,4	19,1
Hollanda	8,1	6,7	7,7	6,6	7,0	7,5	7,5	10,1	8,8	7,6
Norveç	3,8	3,3	2,9	13,3	17,2	9,0	9,2	20,8	18,7	18,5
Polonya							7,7	7,6	5,9	5,3
Portekiz						8,0	7,4	11,3	9,9	8,7
Slovak Cum.								8,3	8,3	9,1
İspanya	9,2	8,2	6,9	5,1	5,2	8,8	5,4	8,9	9,3	9,0
İsveç	6,1	4,4	4,3	2,5	3,5	3,1	5,8	7,5	4,7	5,0
İsviçre	7,1	7,6	7,8	5,8	6,8	7,6	6,6	9,0	8,8	8,5
Türkiye	4,8	6,4	5,1	4,1	9,5	6,7	6,7	7,3	7,2	8,0
İngiltere	4,4	8,7	6,2	8,4	12,6	9,8	7,9	9,7	8,2	7,8
OECD Toplam	8,8	8,7	7,6	7,6	8,0	8,0	8,1	10,1	9,3	9,3
OECD Amerika	15,6	12,2	12,5	11,2	7,9	8,0	9,2	10,5	8,2	9,2
OECD Pasifik Böl.	19,7	20,4	13,4	13,2	12,5	14,1	13,7	15,1	13,5	14,7
OECD Avrupa	6,2	6,4	5,7	5,9	7,0	6,7	6,9	9,2	8,7	8,4
AB 19	6,7	6,8	6,0	5,8	6,4	6,7	7,0	9,0	8,5	8,1
AB 15	6,7	6,8	6,0	5,8	6,4	6,7	6,8	9,3	8,6	8,1

Kaynak: <http://www.gib.gov.tr/fileadmin/HTML/VI/OECD/Tablo%2013.xls.htm>

Kurum gelirleri üzerinden alınan vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki oranının yüksekliği genel olarak o ülkede kurumlaşmanın arttığı ve kurumlar vergisinin vergi sistemine yerleşmiş olduğunu göstermektedir. Türkiye'de 1965 yılında bu oran %4,8 iken 2003 yılında %8,0 olmuştur. Oran bu dönemde neredeyse ikiye katlanmıştır. OECD ülkeleri incelemesi yapıldığı 2003 yılı için toplam vergi gelirleri içinde kurumlar vergisi payının en yüksek olduğu ülke 19,1 ile Lüksemburg'dur. O'nu 18,5 ile Norveç, 16,7 ile Avustralya ve 15,3 ile Kore izlemektedir. Türkiye'de kurumlar vergisi tahsilâtı son 40 yılda gelişme göstermesine karşılık hala yeterli desteği verememektedir. Bu nedenle kurumlaşma çalışmaları desteklenmeli ve uzun dönemde de bu kuruluşlardan sağlanacak toplam vergi gelirlerinin artırılması gerekmektedir. %8,0'lık oran Avrupa

Birliği ülkeleri oranına yakın olsa da bu ülkelerin çoğu gelişmiş ülkelerdir. Bu anılan ülkeler için %8'lik bir oran yeterli kabul edilebilmektedir.

Tablo 2.8 : Kurum Gelirleri Üzerinden Alınan Vergilerin GSYİH İçindeki Payı %

Ülkeler	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2002	2003
Kanada	3,8	3,5	4,3	3,6	2,7	2,5	2,9	4,4	3,4	3,5
ABD	4,0	3,6	2,9	2,8	1,9	2,4	2,9	2,6	1,7	2,1
Avustralya	3,5	3,8	3,3	3,3	2,7	4,1	4,4	6,5	5,2	5,3
Japonya	4,0	5,2	4,3	5,5	5,8	6,5	4,2	3,6	3,1	3,3
Kore			1,3	1,9	1,9	2,5	2,4	3,3	3,1	3,9
Yeni Zelanda	5,0	4,6	3,4	2,4	2,6	2,4	4,4	4,2	4,4	4,7
Avusturya	1,8	1,5	1,6	1,4	1,4	1,4	1,4	2,0	2,2	2,2
Belçika	1,9	2,5	3,0	2,2	2,5	2,4	2,8	3,6	3,5	3,4
Çek Cum.							4,6	3,5	4,4	4,6
Danimarka	1,4	1,0	1,2	1,4	2,3	1,8	2,4	3,3	2,9	2,9
Finlandiya	2,5	1,7	1,8	1,2	1,4	2,0	2,3	6,0	4,3	3,5
Fransa	1,8	2,1	1,8	2,1	1,9	2,2	2,1	3,1	2,9	2,5
Almanya	2,5	1,8	1,6	2,0	2,3	1,7	1,0	1,8	1,0	1,3
Yunanistan	0,4	0,4	0,7	0,9	0,8	1,6	2,0	4,6	3,7	3,3
Macaristan							1,9	2,2	2,4	2,2
İzlanda	0,5	0,6	0,8	0,7	0,9	0,9	1,0	1,5	1,1	1,5
İrlanda	2,3	2,5	1,4	1,4	1,1	1,7	2,8	3,8	3,8	3,8
İtalya	1,8	1,7	1,6	2,4	3,2	3,9	3,6	2,9	3,2	2,9
Lüksemburg	3,1	5,2	5,9	6,6	8,0	6,5	7,5	7,2	8,4	7,9
Hollanda	2,6	2,4	3,2	2,9	3,0	3,2	3,1	4,2	3,5	2,9
Norveç	1,1	1,1	1,1	5,7	7,4	3,7	3,8	9,0	8,2	8,1
Polonya							2,8	2,5	2,1	1,8
Portekiz						2,3	2,5	4,1	3,6	3,2
Slovak Cum.								2,9	2,7	2,8
İspanya	1,4	1,3	1,3	1,1	1,4	2,8	1,7	3,1	3,2	3,1
İsveç	2,1	1,7	1,8	1,2	1,7	1,7	2,8	4,0	2,4	2,5
İsviçre	1,4	1,7	2,1	1,7	1,8	2,0	1,8	2,8	2,7	2,5
Türkiye	0,5	0,8	0,8	0,7	1,5	1,3	1,5	2,4	2,2	2,6
İngiltere	1,3	3,2	2,2	2,9	4,7	3,6	2,8	3,6	2,9	2,8
OECD Toplam	2,2	2,3	2,2	2,4	2,7	2,7	2,8	3,7	3,4	3,4
OECD Amerika Kıtası	3,9	3,5	3,6	3,2	2,3	2,5	2,9	3,5	2,6	2,8
OECD Pasifik Bölgesi	4,2	4,5	3,1	3,3	3,2	3,9	3,9	4,4	4,0	4,3
OECD Avrupa	1,7	1,8	1,9	2,1	2,6	2,5	2,7	3,7	3,4	3,2
AB 19	1,9	2,1	2,1	2,1	2,5	2,6	2,8	3,6	3,3	3,1
AB 15	1,9	2,1	2,1	2,1	2,5	2,6	2,7	3,8	3,4	3,2

Kaynak: <http://www.gib.gov.tr/fileadmin/HTML/VI/OECD/Tablo%2012.xls.htm>

Kurum kazançları üzerinden alınan vergilerin GSYİH içindeki payı incelendiği zaman 2003 yılı için en yüksek oranın 8,1 ile Norveç'e ait olduğu görülmektedir. O'nu 7,9 ile Lüksemburg ve 5,3 ile Avustralya izlemektedir. Bu ülkelerdeki yüksek orak kurumlar vergisi tahsilâtının toplam vergi gelirleri tahsilâtı içindeki payı ile paralellik göstermiştir. Türkiye de yüzde 2,6 gibi çok düşük bir oranla bu ülkelerin oldukça gerisinde kalmıştır.

2.2. Dünyada Kurumlar Vergisine Genel Bakış

Bu kısımda kurumlar vergisinin dünya ülkelerinde nasıl ve hangi oranda uygulandığına yönelik olarak 25 Avrupa Birliği Üyesi, 30 Avrupa Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) üyesi, 19 Asya Pasifik ülkesi ve 19 Latin Amerika ülkesi incelenecektir. Bu incelemede; Avrupa Birliği ülkeleri ve gelişmiş bazı OECD ülkeleri detaylı olarak ele alınmış diğer ülkeler toplu olarak değerlendirilmiştir.

Tablo2.9'da incelenecek olan bölgelerin 2006 yılı için kurumlar vergisi oranlarının ortalamaları verilmiştir¹⁴⁹.

Tablo 2.9: Kurumlar Vergisi Oranları Ortalaması	2006 %
Avrupa Birliği	25,8
Asya Pasifik	29,99
Latin Amerika	28,5
OECD	28,31

Kaynak: KMPG's Corporate Tax Survey 2006, pp. 3

Kurumlar vergisi oranının yükselmesi nedeniyle gelirleri düşen kurumlar vergisi mükellefleri bu artışa tepki gösterirler. Kurumların vergi idaresine ve yasalara olan itaatleri azalır. Aksi durumda yani marjinal vergi oranlarının indirilmesi durumunda ödevlilerin vergi otoritesine itaatleri artar. Böylece kurumların elinde daha fazla gelir kalmasına ek olarak artan itaat ile gelir idaresi daha fazla vergi toplar¹⁵⁰. Vergi oranları herkes tarafından bilinirse, onların değişken modeller üzerindeki etkileri de yapılacak olan analizlerde etkili olacaktır¹⁵¹.

¹⁴⁹ KMPG's Corporate Tax Rate Survey 2006, pp. 3

¹⁵⁰ Nipoli KAMDAR, "Corporate Income Tax Compliance: A Time Series Analysis", **AEJ**, Vol: 25, No:1, March 1997, pp. 37

¹⁵¹ Madhav V. RAJAN, "Discussion of 'Performance Evaluation and Corporate Income Taxes in a Sequential Delegation Setting", **Rewiev of Accounting Studies**, Vol: 8, 2003, pp.311

2.2.1. Avrupa Birliği Ülkelerinde Kurumlar Vergisi

Avrupa Komisyonu, üye ülkeler arasında vergi uyumunu sağlayabilmek için hazırladığı raporda; kurumlar vergisi yapısını sağlamlaştırmayı amaçlamıştır. Raporda; üye ülkeler arasındaki vergi rekabetini önlemek için hükümetlerin vergi güçlerinin sınırlandırılmasının ya da vergi politikalarının bu konuda hassas olarak belirlenmesinin yararlı olacağı vurgulanmıştır¹⁵².

Ülkelerin yasal otoritelerin çoğu kurumlar vergisi oranını geçmiş yıllara göre indirmiştir. Kurumlar vergisini azaltma süreci yıllardır devam etmektedir. Avrupa Birliği ülkelerinde 2006 yılı ortalama kurumlar vergisi oranı üye altı ülkede gerçekleşen indirimler sayesinde % 26,1'den % 25,8'e gerilemiştir. Avrupa birliği ülkelerinde kurumlar vergisi uygulamaları genel olarak ülkeler itibarı ile aşağıda verilmiştir.

Avusturya: Avusturya'da Ulusal Konsey vergi reformlarının ikinci aşamasında kurumlar vergisi oranını hesaplama kolaylığı sağlamak ve ekonomiyi canlandırmak amacıyla 2005 yılı başından geçerli olmak, üzere % 34'den % 25'e indirmiştir. Bu indirim yeni işletmeler kurulması dürtüsünü önemli oranda etkilemiştir. Bu rakam 2006 yılında da uygulanmış. 2006 yılında bir değişiklik yapılmamıştır¹⁵³.

Belçika: Belçika'da 2005 ve 2006 yıllarında Uygulanan Kurumlar vergisi oranı % 33.99' dur¹⁵⁴. Belçika şirketleri ve yabancı firmalar yüksek vergi oranının sermaye riskini artırdığını ileri sürerek hükümete baskı yapmaktadır. Vergi oranının yakın zamanda % 26 - % 27 seviyelerine indirilmesi beklenmektedir¹⁵⁵.

Kıbrıs Rum Kesimi: Genel Kurumlar Vergisi oranı %10'dur. Ancak deniz taşımacılığı yapan şirketler, faaliyetlerini Kıbrıs bayrağı ile yaparsa kar dağıtımında vergi alınmamaktadır¹⁵⁶.

¹⁵² Jack MINTZ, "Corporate Tax Harmonization in Europe: It's All About Compliance", **International Tax and Public Finance**, Vol: 11, 2004, pp. 221

¹⁵³ Federal Chancellery of Austria, Tax Reform, <http://www.austria.gv.at/site/3552/default.aspx> Erişim: 13.10.2006

¹⁵⁴ <http://www.lowtax.net/lowtax/html/offon/belgium/bgmhom.html> Erişim: 13.10.2006

¹⁵⁵ KMPG's Corporate Tax Rate Survey 2006, pp. 9

¹⁵⁶ Cyprus Income Tax and Tax Laws, http://www.worldwide-tax.com/cyprus/cyprus_tax.asp Erişim: 15.10.2006

Çek Cumhuriyeti: Kurumlar vergisi Oranı 2005 yılında %26 iken bu oran 2006 yılında 2 puan düşürülerek % 24'e indirilmiştir. Yatırım fonları, yatırım şirketleri ve emeklilik fonlarına başvurmaları halinde % 5'lik indirim uygulanmaktadır. Çek şirketlerinden yapılan karpayı ödemelerinde oran % 15'dir¹⁵⁷.

Danimarka: Kurumlar vergisi oranı % 28'dir. Kurumlar vergisinin vergilendirme dönemi içinde zorunlu iki tane peşin ödemesi bulunmaktadır. Peşin ödemeler yüzde 5,4'ü geçtiği durumda bu tutar ödenmemiş vergilerde düşülmektedir¹⁵⁸.

Estonya: Estonya'da kurumlar vergisi oranı % 23'dür. Yalnızca dağıtılan kar payları vergilendirilir. Dağıtılmayan kazançlarda vergi oranı % 0'dır.

Almanya: Almanya'da yerleşik olsun ya da olmasın tüm ticari kurumlar kar dağıtımını yapıp yapılmadığı dikkate alınmaksızın kurum karı üzerinden % 25 oranında kurumlar vergisine ve % 5.5 oranında ise Dayanışma Vergisi'ne tabidirler. Buna belediyelerce tahsil edilen mahalli bir vergi de (Municipal Trade Tax) dahil edildiğinde şirketlerin kurum kazancı üzerinden ödedikleri verginin oranı % 37,5 ila % 42,5 arasında değişmektedir. Kar payı dağıtımını söz konusu olduğunda ayrıca % 20 oranında bir stopaj ve % 5,5 oranında bir "dayanışma harcı" ödenmesi söz konusudur. Ödenen stopaj ise Almanya'da yerleşik kişi ve şirketlerin vergilerinden indirilebilmektedir¹⁵⁹.

Finlandiya: Finlandiya'da kurumlar vergisi oranı 2004 % 29 iken bu oran 1 Ocak 2005 tarihinden itibaren 3 puanlık bir indirim yapılarak % 26'ya indirilmiştir.

Yunanistan: Yunanistan'da kurumlar vergisi mükellefleri; Yunan kamu limited şirketleri, tüzel kişiliği olup olmamasına bakmaksızın devlete ve belediyelere ait teşebbüsler ve kar amaçlı kuruluşlar, kooperatifler ve onlara ait kuruluşlar, Yunanistan'da faaliyet gösteren bütün yabancı şirketler, Yunan özel limited şirketleri,

¹⁵⁷ Czech Republic Tax and Tax Laws, http://www.worldwide-tax.com/czech/czech_tax.asp Erişim. 15.10.2006

¹⁵⁸ KMPG's Corporate Tax Rate Survey 2006, pp. 12

¹⁵⁹ Şükrü KIZILOT-Cem KILIÇ-Okan MÜDERRİSOĞLU, **AB Yolunda Mali Dünyamız**, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu Yayını, Ankara, 2006, s.58

Yunan veya yabancı tüzel kişiliğe sahip, özel veya kamu kanunları ile yürütülen kar amaçsız kuruluşlardır¹⁶⁰.

Kurumlar denizaşırı ve Yunanistan içinde elde ettikleri kazançlar üzerinden vergilendirilirler. Kurumlar vergisi oranı 2006 yılı için %22-%29'dur. Yunanistan'daki genel ve sınırlı yasal ortaklıklar % 22 oranında kurumlar vergisine tabidir. 2007 yılından itibaren standart kurumlar vergisi oranı % 25'e indirilecektir¹⁶¹.

Fransa¹⁶²: Kurumlar vergisi oranı 33.22'tür. Fransa'da yerleşik kuruluş ya da Fransa'da kurulmasa da Fransa'da faaliyet gösteren şirketler kurumlar vergisi açısından eşit muameleye tabi tutulmaktadır. İlave olarak, yabancı ülkelerde kuruluş şirketlerin Fransa'daki şubeleri "şube vergisi / branch tax" adı altında %25 oranında bir stopaja tabidir. Bu stopaj kar transfer edilsin ya da edilmesin ödenmek zorundadır, ancak ikili anlaşmalar ya da belirli özel koşulların yerine getirilmesiyle azaltılabilir ya da ortadan kalkabilir.

Şirketlerin kar dağıtımı sırasında elde edilen temettü geliri de kurumlar vergisine tabidir. Ancak mükellef Fransa'da yerleşik kişi ya da kurum ise, sağlanan bir vergi iadesi (avoir fiscal) sistemiyle ödenen vergi temettü gelirin dörtte birine düşmektedir. Fransa'da yerleşik olmayanlar da bazı vergi anlaşmalarıyla vergi iadesinden yararlanabilmektedir.

Macaristan: Macaristan'da kurumlar vergisi oranı % 16'dır. Ancak 2005 ve 2006 yıllarında bankalardan ilave % 6 oranında banka vergisi alınmıştır¹⁶³.

İrlanda: İrlanda kurumlar vergisi oranında yaptığı indirimlerle dikkat çekmiştir. Kurumlar vergisi oranı son 10 yılda % 50'den % 12,5'e indirilmiştir. 1999 takvim yılı

¹⁶⁰ Hilmi ÇOBAN, "Komşunun Vergi Sistemi" **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 202, Temmuz 2005, s.163

¹⁶¹ Greece Income Tax and Tax Laws, http://www.worldwide-tax.com/greece/greece_tax.asp Erişim: 18.10.2006

¹⁶² KIZILOĞLU-KILIÇ-MÜDERRİSOĞLU, a.g.e, s.56

¹⁶³ Hungary Income Tax and Tax Laws, http://www.worldwide-tax.com/hungary/hungary_tax.asp Erişim: 18.10.2006

için % 28, 2000 için % 24, 2001 için % 20, 2002 için % 16 ve son olarak 1 Ocak 2003'den itibaren de % 12,5'e indirilmiştir¹⁶⁴.

İtalya: İtalya'da kurumlar vergisi oranı % 37,25'dir. Bunun %33'ü genel kurumlar vergisi iken % 4,25'i gölgesel vergiden oluşmaktadır. Vergilendirilebilir gelir ve vergisel amaçlar için bazı masraflar kazançtan indirilemez. Lombardy, Sicilya ve Veneto bölgesel vergi uygulamaktadır¹⁶⁵.

Letonya: Letonya'da % 22 olan kurumlar vergisi oranı 2003 yılında % 19'a, 2004 yılında da % 15'e indirilmiştir¹⁶⁶. Litvanya'da dört özel ekonomik bölge bulunmaktadır.

İngiltere¹⁶⁷: İngiltere'de faaliyet gösteren şirketler elde ettikleri kurum kazançlarından yasada belirtilen faiz giderleri ve diğer indirimler düşüldükten sonra aşağıda gösterilen vergi tarifesi ve oranlarına göre kurumlar vergisi ödemektedir.

Şirketlerin vergiye tabi kurum kazançları asıl olarak beş kaynaktan oluşur. Bunlar; ticari kazançlar, kira gelirleri, yurtdışı yatırım gelirleri, faiz gelirleri ve sermaye kazançlarıdır. Bu durum şirketlerin ekonomik güçleri ile ödeme güçleri arasında bir bağ kurulduğunu göstermektedir.

İngiltere'de kurum kazançları kademeli bir şekilde vergilendirilmektedir. İngiliz şirketlerinin kurumlar vergisi sonrası dağıttıkları kar payları ayrıca vergilendirilmemektedir, ancak yabancı şirketlerden elde edilen kar payları, yabancı stopaj vergisi kadar bir iadeyi kapsamak üzere vergiye tabi tutulmaktadır.

Kurumlar vergisi oranlarının tarihsel gelişimi izlendiğinde 1991-1996 yılları arasında bu oranın büyük şirketler için % 33 ve aynı dönemde küçük şirketler içinse % 25 olduğu ve sonrasında bu oranların giderek düştüğü görülmektedir. Peşin kurumlar

¹⁶⁴ Irish Tax Solutions, Corporation Tax has been set at a standard rate of 12.5%, <http://www.fixmytax.com/company-tax-rates.html> Erişim: 18.10.2006

¹⁶⁵ KMPG's Corporate Tax Rate Survey 2006, pp. 15

¹⁶⁶ Michael P. Devereux, "Tax competition: Theory and Empirical Evidence, Centre for Business Taxation", http://ec.europa.eu/economy_finance/events/2006/workshop250906/tax_conf_devereux_pres_en.pdf Erişim: 23.10.2006

¹⁶⁷ KIZILOLOT-KILIÇ-MÜDERRİSOĞLU, a.g.e, s.54

vergesi ise 6 Nisan 1999 tarihine kadar % 25 oranında uygulanmış ve bu tarihten itibaren kaldırılmıştır.

Litvanya: Litvanya'da kurumlar vergisi %13 ve %15 olarak iki şekilde uygulanmaktadır. Genel oran % 15'dir. Ancak iş hacmi 144.800 avronun altında kalan ve/veya 10 kişiden daha az işçi çalıştıran işletmeler % 13 oranında vergilendirilmektedir¹⁶⁸.

Lüksemburg: Lüksemburg'da kurumlar vergisi oranı 2005 yılında 30,38 iken 2006 yılında bu oran 29,63'e düşmüştür. Kurumlar vergisi oranının içinde %4 lük bir istihdam fonu katkı payı bulunmaktadır. Bu payla beraber oran % 22.66'dir. Bu orana ilave olarak belediyelere ait 6.75'lik bir kurumlar vergisi oranı bulunmaktadır. Toplam olarak oran % 29,63'e ulaşmaktadır¹⁶⁹.

Malta: Matlada kurumlar vergisi oranı inişli-çıkışlı bir seyir izlemiştir. 1971 yılında %25 iken bu 1972 yılında % 37,5'e yükseltilmiştir. 1973 yılında kurumlar vergisi alınmamıştır. 1974-1976 yılları arasında % 37.5, 1977-1990 yıllarında % 32.5, oranında alınırken 1991 yılından itibaren % 35 oranında kurumlar vergisi alınmaktadır¹⁷⁰.

Hollanda: Hollanda'da kurumlar vergisi oranı 2005 yılında %27-31.5 iken 2006 yılında vergi indirimi yapılmış ve oran % 25.5-29.6 rakamlarına geriletilmiştir. Bu indirim vergi sistemindeki en önemli değişikliklerden birisi olmuştur. Bu indirim aynı zamanda Hollanda'da yapılacak olan uluslararası yatırımları cesaretlendirmiştir¹⁷¹.

Polonya: Polonya'da kurumlar vergisi oranı 1997 yılında %38 iken kademeli bir şekilde düşürülmüştür. 2005 ve 2006 yıllarında değişmemiş ve % 19 oranında kalmıştır.

¹⁶⁸ Lithuania Income Tax and Tax Laws, http://www.worldwide-tax.com/lithuania/lithuania_tax.asp Erişim: 23.10.2006

¹⁶⁹ KMPG's Corporate Tax Rate Survey 2006, pp. 16

¹⁷⁰ Corporate Income Tax in Malta, <http://e-fpo.fpo.go.th/e-fiscal/PWGuides/individualguides/DOCS/wcd00002/wcd00239.htm> Erişim: 24.10.2006

¹⁷¹ Price Waterhouse Coopers, "What Does The Corporate Income Tax 2007 Bill mean for you", <http://www.pwc.com/Extweb/challenges.nsf/docid/C2AFFAD03DC69A6C8025717D004A3DAE> Erişim: 24.10.2006

Portekiz: Portekiz'de kurumlar vergisi oranı % 30 iken 2003 yılında % 25'e düşürülmüştür. Bu indirimin 2006 yılında % 20 e kadar devam etmesi düşünülürken bu indirim gerçekleşmemiştir. Genel kurumlar vergisi oranının yanında %2,5 oranında da bölgesel vergi (belediye vergisi) alınmaktadır. Eklenen bu miktarla birlikte nihai kurumlar vergisi oranı % 27,5 olmaktadır¹⁷².

Slovak Cumhuriyeti: Slovak Cumhuriyetinde kurumlar vergisi oranı 2003 yılında yapılan vergi reformları ile değiştirilmiştir. Yasal kurumlar vergisi oranı % 36'nın üzerinde iken 2004 yılında bu oran % 19 düzeyine indirilmiştir¹⁷³. Halen bu oran korunmaktadır.

Slovenya: Slovenya'da kurumlar vergisi oranı % 25'dir. Bununla birlikte özel ekonomik bölgelerde kurulan şirketlerde bu oran % 10'dan aşağı olmamak üzere indirilebilmektedir. Ayrıca ulusal düzeyde yatırım yapan şirketlere yapılan yatırıma göre indirimler uygulanmaktadır¹⁷⁴.

İspanya: İspanya'da standart kurumlar vergisi oranı %35'dir. Bu oranın 2007–2011 yılları arasında dere derece % 25'e düşürülecektir¹⁷⁵.

Vergi oranının % 35 olmasına karşın sermayesi 5 Milyon avrodan daha az olanlarda; karın ilk 90.151 avrosu için %30 oranı uygulanır. Geri kalan miktara standart oran uygulanır. Devletçe belirlenen yatırım faaliyetlerinde %1, belirli kooperatiflerde %20 ve hidrokarbon arama ve çıkarma, petrol arama çıkarma çalışmaları yapan kurumlar için bu oran % 40 olarak tespit edilmiştir¹⁷⁶.

¹⁷² Mike INGRAM, Portugal slashes corporate tax and government spending, International Committee of the Fourth International, December 2003, www.wsws.org/arclist/2003/dec2003/dec2003.shtml, Erişim: 01.11.2006

¹⁷³ Tax Policy Reforms In The Slovak Republic, OECD Report 2004, pp. 4

¹⁷⁴ Company Formation & Tax Rates Slovenia, International Correspondence Lawyers & Financial Expert, http://www.icl-directory.com/company_formation_detail.php?id=155 Erişim: 03.11.2006

¹⁷⁵ Ricardo GOMEZ, "Tax reform presented by the Spanish government is now under Parliament analysis and will enter into force on January 1st 2007", <http://www.taxand.com/index.php?action=article&numero=71> Erişim: 03.11.2006

¹⁷⁶ Hatice YURTSEVER, "İspanya Vergi Sistemi", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 198, Mart 2005, s.117

İsveç: İsveç'te kurumlar vergisi oranı son 10 yılda % 28'dir. Bu oran 2006 yılında da değişikliğe uğramamıştır. Bununla birlikte İsveç'te kurumlar vergisi oranını azaltmak için çalışmalar yapılmaktadır.

Avrupa Birliği ülkesi yirmi beş ülkenin 1997-2006 yılları kurumlar vergisi oranları Tablo 2.10'da verilmiştir.

Tablo 2.10: AB Ülkelerinde 1997-2006 Dönemi Kurumlar Vergisi Oranları

Ülkeler	1997 %	1998 %	1999 %	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	2005 %	2006 %
Avusturya	34	34	34	34	34	34	34	34	25	25
Belçika	40.17	40.17	40.17	40.17	40.17	40.17	33.99	33.99	33.99	33.99
Kıbrıs Rum Kesimi					28	28	15	15	10	10
Çek Cumhuriyeti	25	25	35	31	31	31	31	28	26	24
Danimarka	34	34	32	32	30	30	30	30	28	28
Estonya									24	23
Finlandiya	28	28	28	29	29	29	29	29	26	26
Fransa	36.66	41.66	40	36.66	35.33	34.33	34.33	34.33	33.83	33.33
Almanya	57.5	56.6	52.3	51.6	38.36	38.36	39.58	38.29	38.31	38.34
Yunanistan	40	40	40	40	37.5	35	35	35	32	29
Macaristan	18	18	18	18	18	18	18	16	16	16
İrlanda	36	32	28	24	20	16	12.5	12.5	12.5	12.5
İtalya	53.2	41.25	41.25	41.25	40.25	40.25	38.25	37.25	37.25	37.25
Letonya									15	15
Litvanya									15	15
Lüksemburg	30.34	37.45	37.45	37.45	37.45	30.38	30.38	30.38	30.38	29.63
Malta									35	35
Hollanda	35	35	35	35	35	34.5	34.5	34.5	31.5	29.6
Polonya	38	36	34	30	28	28	27	19	19	19
Portekiz	39.6	37.4	37.4	37.4	35.2	33	33	27.5	27.5	27.5
Slovak Cumhuriyeti					29	25	25	19	19	19
Slovenya									25	25
İspanya	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35
İsveç	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28
İngiltere	31	31	31	30	30	30	30	30	30	30
AB Ortalaması	35.5	35.1	34.8	33.9	32.0	30.9	29.7	28.3	26.1	25.8

Kaynak: KMPG'S Corporate Tax Survey, "An International Analysis of Corporate Tax Rates from 1993-2006", <http://www.kpmg.com/Services/Tax/IntCorp/CTR/OECD.htm> Erişim: 13.01.2007

Birlik ülkelerinde kurumlar vergisi incelendiğinde en düşük kurumlar vergisi oralarının 2006 yılı için Kıbrıs, Letonya, İrlanda, Macaristan, Polonya ve Estonya olduğu görülmektedir. Bununla birlikte Almanya, İtalya ve İspanya kurumlar vergisi oranının en yüksek olduğu ülkelerdir. AB üyesi ülkelere kurumlar vergisi oranı azalma eğilimindedir. AB ülkelerinde ortalama kurumlar vergisi oranı 1997 yılı için % 35,5 iken bu oran 2006 yılında % 25,8'e gerilemiştir.

2.2.2. Asya Pasifik Ülkeleri Kurumlar Vergisi Oranları

Bu bölümde Asya Pasifik ülkelerinden bölgenin en gelişmiş ülkesi olması ve kurumlar vergisi oranını diğerlerinden yüksek olması nedeniyle Japonya ve hızla büyüyen ekonomisi ile Çin uygulanan kurumlar vergileri hakkında detaylı bilgi verilmiş diğer ülkeler oranları toplu olarak incelenmiştir.

Japonya: Japonya’da uygulanan Kurumlar Vergisi Kanunu, şirketleri iki sınıfa ayırmaktadır: Yerli şirket ve yabancı şirket. Yerli şirket, merkezi veya idaresi Japonya’da bulunan, yabancı şirket ise yerli olmayan yani merkez veya idaresi Japonya’da bulunmayan şirket olarak tanımlanmıştır. Bu tanıma esas olan, şirket sözleşmesinde resmen belirtilen yerdir. Buna göre, bir yabancı şirketin şubesi bile olsa Japonya’da teşkilatlanmış bir şirket yerli şirket olarak kabul edilmektedir¹⁷⁷.

Japonya’da genel olarak kurumlar vergisi, aşağıdakilerden herhangi biri şeklinde kurulan şirketlerden alınmaktadır. Bunlar; hisseleriyle sınırlı sorumlu şirket ve sınırlı sorumlu şirkettir. Hisseleriyle sınırlı sorumlu şirket yabancı yatırımcılar arasında çok popülerdir. Faaliyet şekli itibarıyla Amerika’daki şirketlerle benzerlik gösterir. Sınırlı sorumlu şirket ise aile şirketleri şeklinde kurulabileceği gibi sınırlı ya da sınırsız sorumlu ortaklıklar şeklinde de kurulabilmektedir. Bir Japon şirketi niteliğinde olan aile şirketleri, üç ya da daha az hissedar tarafından % 50 ya da daha fazla hisse ile idare edilen bir şirket türüdür¹⁷⁸.

Geçtiğimiz yıllarda yaşanan uzun resesyondan çıkışa yardımcı olmak amacıyla Japonya’da hem bireysel gelir vergisi oranları hem de kurumlar vergisi oranı düşürülmüştür. Burada amaç bireylerin satın alma gücünü ve şirketlerin yeniden örgütlenmesini geliştirmek suretiyle ekonomiye canlılık kazandırmaktır. Kurumlardan alınan vergiler, sırasıyla milli kurumlar vergisi, belediye ve mülki idarelerce alınan yerel

¹⁷⁷ Ayşe GÜNAY, "Japonya'nın Genel Ekonomik Yapısı ve Japon Vergi Sistemi", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 162, Mart 2002, s. 141

¹⁷⁸ Zeynep ARIKAN, "Japon Vergi Sistemi" **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 211, Nisan 2006, s. 109

kurumlar vergileri ve girişim/teşebbüs vergilerinden oluşur. Vergi oranları her yılın 1 Nisan'ın da belirlenir¹⁷⁹.

Japonya'da kurumlar vergisi oranları, şirketin sermaye miktarına ve gelirine göre aşağıdaki şekilde belirlenmektedir ¹⁸⁰:

Sermaye	Gelir	Vergi Oranı
100 milyon Yen' in altı	8 milyon Yen'e kadar	%22
	8 milyon Yen'in üstü	%30
100 milyon Yen'in üstü	Tüm gelir	%30

Merkezi yönetim tarafından alınan kurumlar vergisi dışında, yerel yönetimler tarafından tahsil edilen gelir vergileri de aşağıdaki oranlardadır:

Vergi	Ne üzerinden hesaplandığı	Vergi Oranı
Vilayet yurttaş vergisi	Ödenen kurumlar vergisi	%5
Belediye yurttaş vergisi	Ödenen kurumlar vergisi	%12,3
İşletme vergisi	Gelir (4 milyon Yen'den az ise)	%5
	Gelir (4-8 milyon Yen arası)	%7,3
	Gelir (8 milyon Yen üzeri)	%9,6

Bunların dışında, Tokyo metropolitan yönetimine dahil belediyelerde kurulmuş bulunan, ofis ve işyeri olan şirketler, şirket sermayesi, iş hacimleri ve çalıştırdıkları insan sayısına göre ek bir vergi daha ödemekle yükümlüdür. Bahsi geçen tüm bu vergi oranlarının toplamında, efektif vergi oranı hesaplanırken, kurumlar vergisi için ödenen miktarın bir kısmı işletme vergisi matrahından düşülebilir. Sonuçta, %30'luk kurumlar vergisi ve %9.6'lık işletme vergisi dilimine giren bir şirket için, efektif vergi oranı yaklaşık %41 olarak ortaya çıkmaktadır. Bu oran, (Tokyo metropolitan bölgesi hariç) bir şirketin ödeyeceği merkezi ve yerel vergilerin hepsini içeren tavan vergi oranı olarak kabul edilebilir.

¹⁷⁹ KIZILOĞLU-KILIÇ-MÜDERRİSOĞLU, a.g.e, s. 66

¹⁸⁰ <http://www.hmtokyo.jp/vergiler.htm> Erişim: 17.11.2006

Çin: Şahıs şirketleri, ortaklıklar, şirketler, kooperatifler, eğitim, kültür, yardım kuruluşları ve gönüllü organizasyonlar kurumlar vergisi beyannamesi verir. Kurumlar vergisi oranı 1994 yılından itibaren % 55'ten % 33'e düşürülmüştür. Bu % 33'lük oranın 30'u ulusal vergi oranı, 3'ü de yerel vergi oranından oluşmaktadır. Çin'de işyeri olmayan yabancı girişimcilerin Çin'de yaptıkları yatırımlar dolayısıyla elde ettikleri gelirler ile sermaye kazançları ise % 20 oranında vergilendirilir¹⁸¹.

Tablo 2.11'de 19 Asya Pasifik ülkesinde 1997–2006 yıllarında uygulanan kurumlar vergisi oranları verilmiştir.

Tablo 2.11: Asya Pasifik Ülkeleri Kurumlar Vergisi Oranları

Ülkeler	1997 %	1998 %	1999 %	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	2005 %	2006 %
Avustralya	36	36	36	36	34	30	30	30	30	30
Bangladeş	40	40	35	35	35	35	30	30	30	30
Çin	33	33	33	33	33	33	33	33	33	33
Fiji	35	35	35	35	34	32	32	31	31	31
Hong Kong	16.5	16.5	16	16	16	16	16	17.5	17.5	17.5
Hindistan	35	35	38.5	38.5	39.55	35.7	36.75	35.875	36.5925	33.66
Endonezya	30	30	30	30	30	39	30	30	30	30
Japonya	51.6	51.6	48	42	42	42	42	42	40.69	40.69
Kore Cumhuriyeti	30.8	30.8	30.8	30.8	30.8	29.7	29.7	29.7	27.5	27.5
Malezya	30	28	28	28	28	28	28	28	28	28
Yeni Zelanda	33	33	33	33	33	33	33	33	33	33
Pakistan	30	30	35	43	34.65	35	35	35	35	35
Papua Yeni Gine	25	25	25	25	25	25	30	30	30	30
Filipinler	35	34	33	32	32	32	32	32	32	35
Singapur	26	26	26	26	25.5	24.5	22	22	20	20
Sri Lanka	35	35	35	35	35	42	35	35	32.5	32.5
Tayvan			25	25	25	25	25	25	25	25
Tayland	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30
Vietnam	35	35	35	32.5	32	32	32	28	28	28
Ortalama	32.6	32.4	31.8	31.9	31.3	31.5	30.6	30.4	30.0	30.0
Ülke Sayısı	18	18	19	19	19	19	19	19	19	19

Kaynak: KMPG'S Corporate Tax Survey, "An International Analysis of Corporate Tax Rates from 1993-2006", <http://www.kpmg.com/Services/Tax/IntCorp/CTR/OECD.htm> Erişim: 13.01.2007

Asya Pasifik ülkelerinde ortalama kurumlar vergisi oranı % 30 iken kurumlar vergisi oranını en düşük olduğu ülke %17,5 ile Hong Kong'dur. Hong Kong'u Singapur ve Tayvan izlemektedir. Buna karşılık olarak kurumlar vergisi oranının en yüksek olduğu ülke ise %40,69 ile Japonya'dır. Japonya'yı Hindistan ve Pakistan izlemektedir. Asya Pasifik ülkelerinde de kurumlar vergisi oranı azalma eğilimi göstermiştir. Bu

¹⁸¹ Onur GÜNER, "Çin Ekonomisinin Canlanmasında Çin Vergi Sisteminin Rolü", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 185, Şubat 2004, s.122

ülkelerde ortalama kurumlar vergisi oranı 1997 yılı için % 32,6 iken bu oran 2006 yılında gerileyerek % 30'a düşmüştür.

2.2.3. Latin Amerika Ülkelerinde Kurumlar Vergisi

Bu bölümde Latin Amerika Ülkeleri içinde önemi açısından Brezilya ve Arjantin kurumlar vergisi yapılarına değinilmiş diğer ülke oranları toplu olarak incelenmiştir.

Arjantin: Arjantin'de kurumlar vergisi hesaplanırken, şirket bilançosundaki kazançta çeşitli indirim ve istisnaların yapılması ve vergiden düşülemeyecek çeşitli harcamaların eklenmesi sonucu vergilendirilebilir kazanç bulunmaktadır. Bu gelirin üzerine % 35 olarak tek oranlı bir vergi uygulanır. Bu vergi hem ulusal firmaları hem ülke içinde yerleşik olmayan girişimleri kapsamaktadır. Mali yılsonu 31 Aralık olmakla birlikte, kurumlar kendi finansal dönemlerini seçme hakkına sahiptir. Vergi dönem sonundan itibaren 5 ay içinde ödenir. Ülke dışından elde edilen bir gelir vergilendirilebilir brüt kazançta eklenir¹⁸².

Arjantin'de kurumlar vergisi oranı % 35'dir. Bu oran federal düzeyde tam ve dar mükelleflerin gelirleri üzerinden alınmaktadır. Bu oran diğer Latin Amerika ülkeleri ortalaması olan 28,5'in üzerindedir. 2006 yılında oranla ilgili bir değişiklik yapılmamıştır. Yaşanan ekonomik krizler ve yüksek borç yükü nedeniyle büyümeyi sağlayabilmek için önemli yatırım teşvikleri uygulanmaktadır.

Brezilya: Brezilya'da kurumlar vergisi oranı % 34'ür. Bu oranın % 15'lik kısmı genel orandır. Genel orana ilave olarak 240.000 Brezilya realini aşan kurumlardan % 10 oranında ek bir vergi alınır. Öte yandan yine kurumlar vergisi matrahı üzerinden % 9 oranında sosyal katkı payı hesaplanır. Bu rakamlar bir araya gelince genel olarak kurumlar vergisi oranı % 34 halini alır¹⁸³.

Tablo 2.12'de 19 Latin Amerika ülkesinde 1997-2006 yıllarında uygulanan kurumlar vergisi oranları verilmiştir.

¹⁸² Ahmet ÖZEN, "Arjantin Ekonomisi ve Vergi Sistemi", **Vergi Sorunlar Dergisi**, Sayı: 194, Kasım 2004, s.184

¹⁸³ KMPG's Corporate Tax Rate Survey 2006

Tablo 2.12 : Latin Amerika Ülkelerinde Kurumlar Vergisi

Ülkeler	1997 %	1998 %	1999 %	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	2005 %	2006 %
Arjantin	33	33	35	35	35	35	35	35	35	35
Aruba									35	35
Barbados									30	25
Bolivya	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25
Brezilya	25	25	33	37	34	34	34	34	34	34
Kaymen Adaları									0	0
Şili	15	15	15	15	15	16	16.5	17	17	17
Kolombiya	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35
Kosta Rica	30	30					36	30	30	30
Dominik Cumhuriyeti	25	25	25	25	25	25	25	25	25	30
Ekvador	32	36.25	15	25	36.25	36.25	36.25	36.25	25	25
Honduras	40.25	40.25	25	25	25	25	25	25	30	30
Jamaika									33.33	33.33
Meksika			35	35	35	35	34	33	30	29
Hollanda Antileri									34.5	34.5
Panama	37	37	37	37	37	37	30	30	30	30
Peru	30	30	30	30	30	30	27	30	30	30
Uruguay			30	30			32	28	30	30
Venezüella			34	34	34	34	34	34	34	34
Latin Amerika Ortalaması	29.8	30.1	28.8	29.8	30.5	30.6	30.3	29.8	28.6	28.5
Ülke Sayısı	11	11	13	13	12	12	14	14	19	19

Kaynak: KPMG'S Corporate Tax Survey, "An International Analysis of Corporate Tax Rates from 1993-2006", <http://www.kpmg.com/Services/Tax/IntCorp/CTR/OECD.htm> Erişim:13.01.2007

Latin Amerika ülkelerinde ortalama kurumlar vergisi oranı % 28,5'tir. Cayman Adalarında¹⁸⁴ kurumlar vergisi alınmazken kurumlar vergisi oranının en düşük olduğu ülke Şili'dir. Buna karşılık olarak kurumlar vergisi oranının en yüksek olduğu ülkeler ise Arjantin, Aruba ve Brezilya'dır. Latin Amerika ülkelerinde de kurumlar vergisi oranı azalma eğilimindedir. Bu ülkeler ortalama kurumlar vergisi oranı 1997 yılı için % 29,8 iken bu oran 2006 yılında % 28,5'e gerilemiştir.

2.2.4. OECD Ülkelerinde Kurumlar Vergisi

Ekonomik İşbirliği Ve Kalkınma Teşkilatı ülkelerinden aynı zamanda Avrupa Birliği üyesi olan ülkeler ilgili kısımda açıklanmıştır. Bu bölümde Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada incelenmiş diğer ülke oranları toplu olarak verilmiştir.

¹⁸⁴ Bu ülke en önemli vergi cennetlerinden biridir.

Amerika Birleşik Devletleri: ABD’de Kurumlar Vergisi, tüzel kişiliğe haiz olan kurumların elde ettikleri kar üzerinden hesaplanan bir vergi olarak tanımlanmaktadır. Bu durumda ticari faaliyette bulunan kurum çeşitlerinin ve bunlardan hangilerinin kurumlar vergisine tabi tutulacağı hususlarının belirlenmesi gerekmektedir. Ticari faaliyetler belli başlı organizasyon türleri halinde yürütülmektedir. Bunlar; tek ortaklı işletmeler, ortaklıklar, "S" tipi kurumlar ve "C" tipi kurumlardır. Tek ortaklı işletmelerde, vergilendirme işletme sahibinin şahsında gerçekleşmektedir. Dolayısıyla burada kurumlar vergisi söz konusu değildir. Ortaklıklarda ortaklık adına ayrı bir vergi hesaplanmaz. Ancak ortaklığın elde ettiği kazanç bildirilir. Her bir ortak ortaklık kazancından payına düşen kısmı, düzenlediği beyanname ile vergi dairesine bildirir. Dolayısıyla ortaklıklarda da kurumlar vergisi hesaplanmamakta, ortaklığı oluşturan ortaklar toplam kazanç üzerinden şahsi gelir vergisine tabi tutulmaktadır. Kurumlar, vergi kanunlarının "C" ve "S" alt bölümlerinde yer almaktadırlar. "C" bölümünde belirtilenlere "C" tipi kurumlar, "S" bölümünde belirtilenlere ise "S" tipi kurumlar denilmektedir. "S" tipi kurumlar, kurumlar vergisi ödemedikleri gibi, kurumu oluşturan hissedarların her birinin hissesi oranında gelirlerini ayrı ayrı beyan etmeleri bakımından ortaklıklara benzemektedir. "C" tipi kurumlar kurum bazında vergi ödemektedir¹⁸⁵.

Amerika vergi sisteminde, herhangi bir işletmenin kurum sayılıp kurumlar vergisine tabi tutulabilmesi için bazı koşullar aranmaktadır. Öncelikle kurum sözleşmesinin resmi dairede düzenlenmiş olması ve hisse senetlerinin çıkarılması gerekir. Ayrıca, kurum statüsü için, sınırlı sorumluluk, merkezileştirilmiş yönetim, menfaatlerin kolay devri ve kurum faaliyetlerinde devamlılık koşullarından en az üçünü sağlanması gerekmektedir¹⁸⁶.

ABD’nde yerleşik şirketler ve ABD’nde iş yapan ve gelir elde eden yabancı şirketler eşit muameleye tabi tutularak kurumlar vergisi öderler. Bu iki grup aynı oranda vergilendirilirken, faiz, kar payı, kira gibi bir ABD kaynağına sahip ancak etkin bir

¹⁸⁵ Selda AYDIN, "ABD Kurumlar Vergisi Uygulaması", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 130, Temmuz 1999, s. 10,

¹⁸⁶ Ersan ÖZ-Tekin AKDEMİR, "ABD Vergi Sistemi", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 168, Eylül 2002, s. 92,

şekilde ilişkilendirilemeyen gelirler, ülkelerarası vergi anlaşmalarında daha düşük oranlar yer almadığı sürece tek bir oranda (% 30) kurumlar vergisine tabidir. Ayrıca yabancı şirketler iş dışı, sahibi bulundukları aktiflerin satışından doğan sermaye iratları üzerinden normalde vergi ödemezler. Tıpkı şahsi gelir vergisinde olduğu gibi ABD’nde kurumlar vergisi de federal devlet, federe devlet ve belediyeler düzeyinde tahsil edilir. Genelde federal kurumlar vergisi diğerlerine esas teşkil ederse de bazı devletler ayrıca ayarlamalar yapabilmektedir. Karlı şirketlerin iadeler, indirimler ya da teşvikler nedeniyle vergi ödemekten kurtulmasını önlemek amacıyla ABD’nde alternatif en az kurumlar vergisi müessesesi getirilmiştir. Bunun tek istisnası yıllık gayrisafi cirosu 7,5 milyon USD’yi geçmeyen küçük şirketlerdir. Bu sistemde eğer alternatif en az vergi tutarı normal kurumlar vergisi tutarını aşıyorsa otomatik olarak alternatif en az kurumlar vergisi uygulanır¹⁸⁷.

Amerika Birleşik Devletlerinde uygulanan kurumlar vergisi oranları aşağıdaki tablo 2.13'te verilmiştir.

Tablo 2.13: ABD'de Kurumlar Vergisi Oranları

Kurum Geliri (\$)	Ödenecek Vergi (\$) ve Oran (%)
0 – 50.000 (dahil)	15
50.000 – 75.000 (dahil)	7.500 + 50.000'den fazlası için % 25
75.000 – 100.000 (dahil)	13.750 + 75.000'den fazlası için % 34
100.000 – 335.000 (dahil)	22.250 + 100.000'den fazlası için %38
335.000 – 10.000.000 (dahil)	113.900 + 335.000'den fazlası için %34
10.000.000 – 15.000.000 (dahil)	3.400.000 + 10.000.000'den fazlası için %35
15.000.000 – 18.333.333 (dahil)	5.150.000 + 15.000.000'den fazlası için %38
18.333.333 üstü	6.146.667 + 18.333.333'den fazlası için %35

Kaynak: Sally M. JONES, **Principles of Taxation For Business and Investment Planning**, McGraw-Hill, New York 2003, pp. 1

Kanada: Kanada’da kurumlar vergisi Federal Hükümetçe ve işin yapıldığı eyaletlerde eyalet hükümetlerince tahsil edilmektedir. Belediyeler ayrıca kurumlar vergisi almazlar, onların geliri daha ziyade emlak vergisinden oluşmaktadır. Kurumlar vergisi tipik bir uygulama olarak aylık olarak tahsil edilmektedir. Temel federal kurumlar vergisi oranı % 28’dir. Ayrıca 'surtax' adı altında bir ek/munzam vergi - % 4

¹⁸⁷ KIZILOĞLU-KILIÇ-MÜDERRİSOĞLU, a.g.e, s.63

oranında- alındığından temel oran % 29.2'ye çıkmaktadır. Elde edilen kurum kazancının ve kurumun türüne göre bu temel oran indirimli olarak uygulanabilmektedir. Eyaletlere uygulanan kurumlar vergisi oranı eyalete göre % 4,5 ila % 17 arasında değişir ve bu vergi indirilebilir nitelikte değildir¹⁸⁸.

Kanada hükümeti geniş ve orta ölçekli işletmeler için bir takım vergi kolaylıkları geliştirmektedir. Diğer taraftan büyük ölçekli işletmeler için finansal kurumlar üzerinde sermaye vergisi olmakla birlikte bu verginin payı da küçüktür. Tüm eyaletler finansal kurumlar üzerine sermaye vergisi uygular. Yalnız yedi (7) eyalet diğer kurumlar üzerine sermaye vergisi uygulamaktadır. Eyaletler kurumlar üzerine konan sermaye vergisine federal hükümetten daha fazla bağımlıdır. Aşağıdaki tablo 2.14'de Kanada ve ABD'deki kurumlar vergisi oranları 2003 yılı ile hedefler doğrultusunda belirlenen 2008 yılı karşılaştırılması yapılmıştır¹⁸⁹.

Kanada ve ABD kurumlar vergisi karşılaştırıldığı zaman Kanada'da kurumlar vergisi oranının ABD'den % 0,6 oranında düşük olmasına karşın bu farkın 2008 yılında % 6,2 oranına da yükseleceği öngörülmektedir.

Tablo 2.14: Kanada ile ABD Vergi Oranlarının Karşılaştırılması %

	2003	2008
KANADA		
Federal Gelir Vergisi Oranı Genel Oran	23.00	21.001
Ek Vergi	1.12.	1.12
Toplam	24.12	22.12
Eyaletlerin Ortalama Gelir Vergisi Oranı	12.0	9.8
Federal-Eyalet Gelir Vergisi Oranı	36.1	31.9
Federal Eyalet Kurumlar Vergisi Oranı (Ser. Ver. Dahil)	39.4	33.8
ABD		
Federal Gelir Vergisi Oranı	35.0	35.0
Ortalama Eyalet Gelir Vergisi Oranı	4.0	4.0
Federal-Eyalet Gelir Vergisi Oranı	39.0	39.0
Federal Eyalet Kurumlar Vergisi Oranı (Ser. Ver. Dahil)	40.0	40.0
Kanada ve ABD Arasındaki Farklar		
Gelir Vergisi Oranı	-2.9	-7.1
Kurumlar Vergisi Oranı (Sermaye Vergileri Dahil)	-0.6	-6.2

Kaynak: İsmail IŞIK-Funda DİRİL, Kanada Vergi Sisteminin İrdelenmesi, Vergi Sorunları Dergisi, Sayı 299, Temmuz 2006, s.41

¹⁸⁸ KIZILOĞLU-KILIÇ-MÜDERRİSOĞLU, a.g.e, s.69-70

¹⁸⁹ İsmail IŞIK-Funda DİRİL, "Kanada Vergi Sisteminin İrdelenmesi", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 299, Temmuz 2006, s.41

OECD ülkelerinde 1997-2006 yıllarında uygulanan kurumlar vergisi oranları Tablo 2.15'de verilmiştir.

Tablo 2.15: OECD Ülkelerinde Kurumlar Vergisi Oranları

Ülkeler	1997 %	1998 %	1999 %	2000 %	2001 %	2002 %	2003 %	2004 %	2005 %	2006 %
Avustralya	36	36	36	36	34	30	30	30	30	30
Avusturya	34	34	34	34	34	34	34	34	25	25
Belçika	40.17	40.17	40.17	40.17	40.17	40.17	33.99	33.99	33.99	33.99
Belize	35	35					25	25		
Kanada	44.6	44.6	44.6	44.6	42.1	38.6	36.6	36.1	36.1	36.1
Çek Cumhuriyeti	25	25	35	31	31	31	31	28	26	24
Danimarka	34	34	32	32	30	30	30	30	28	28
Finlandiya	28	28	28	29	29	29	29	29	26	26
Fransa	36.66	41.66	40	36.66	35.33	34.33	34.33	34.33	33.83	33.33
Almanya	57.5	57	52	52	38	38	40	38	38	38.34
Yunanistan	40	40	40	40	37.5	35	35	35	32	29
Macaristan	18	18	18	18	18	18	18	16	16	16
İzlanda	33	33	30	30	30	18	18	18	18	18
İrlanda	36	32	28	24	20	16	12.5	12.5	12.5	12.5
İtalya	53.2	41.25	41.25	41.25	40.25	40.25	38.25	37.25	37.25	37.25
Japonya	51.6	51.6	48	42	42	42	42	42	40.69	40.69
Kore Cumhuriyeti	30.8	30.8	30.8	30.8	30.8	29.7	29.7	29.7	27.5	27.5
Lüksemburg	30.34	37.45	37.45	37.45	37.45	30.38	30.38	30.38	30.38	29.63
Meksika			35	35	35	35	34	33	30	29
Hollanda	35	35	35	35	35	35	35	35	32	29.6
Yeni Zelanda	33	33	33	33	33	33	33	33	33	33
Norveç	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28
Polonya	38	36	34	30	28	28	27	19	19	19
Portekiz	39.6	37.4	37.4	37.4	35.2	33	33	27.5	27.5	27.5
Slovak Cumhuriyeti					29	25	25	19	19	19
İspanya	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35
İsveç	28	28	28	28	28	28	28	28	28	28
İsviçre	28.5	27.5	25.1	25.1	24.7	24.5	24.1	24.1	21.3	29
Türkiye	44	44	33	33	33	33	30	25	30	30
İngiltere	31	31	31	30	30	30	30	30	30	30
ABD	40	40	40	40	40	40	34	34	40	40
OECD Ortalaması	36.0	35.7	34.8	34.1	32.8	31.4	30.6	29.5	28.8	28.5
Ülke Sayısı	28	28	29	29	30	30	30	30	30	30

Kaynak: KMPG'S Corporate Tax Survey, "An International Analysis of Corporate Tax Rates from 1993-2006", <http://www.kpmg.com/Services/Tax/IntCorp/CTR/OECD.htm> Erişim: 13.01.2007

OECD üyesi ülkelerde de kurumlar vergisi oranı azalma eğilimindedir. OECD ülkelerinde kurumlar vergisi oranı 1997 yılı için % 36 iken bu oran 2006 yılında % 28,5'e gerilemiştir. En yüksek oran 40,69 ile Japonya'da, en düşük oran %12,5 ile İrlanda'dadır.

2.3. Vergilemenin Yatırım Kararı Üzerine Etkileri

Kamusal ihtiyaçların giderilmesine yönelik kamu hizmetlerinin devlet tarafından karşılanması, vergilerin tahsil edilmesini zorunlu kılmaktadır. Vergi politikası doğru uygulandığı zaman devletin hükmi şahsiyeti altında gelir, harcama ve servet üzerinden alınan dolaylı ve dolaysız vergilerin, maliye politikasının amaçlarından birini oluşturan ekonomik büyüme ve kalkınmaya büyük etkisi olmaktadır. Ülkelerin siyasi yapıları ve gelişmişlik derecelerine göre özellikle gelir üzerinden alınan dolaysız vergiler, vergi indirimleri, vergisel teşvikler ve denetim mekanizmaları yoluyla yatırımlar, dolayısıyla ekonomik büyüme üzerinde olumlu sonuçlar vermektedir¹⁹⁰.

Devlet, vergi politikası aracılığıyla ekonomik gelişme sağlayıcı etkiler yaratabilmektedir. Özellikle cebri tasarruf ve teşvik edici-yönlendirici vergi politikası içerisinde devlet, ekonomik kalkınmayı sağlayıcı yönde etkili olabilmektedir¹⁹¹. Az gelişmiş ülkelerde iktisadi kalkınmaya yönelik vergi politikasının önemi, istikrarlı bir para politikası ile yürütülerek artırılabilir. İktisadi kalkınma yatırım yapmak demektir. Yatırım, iktisadi kaynakların, tüketimden sermaye malları haline dönüşmesine neden olur. Bu ülkelerde vergi politikası hem yatırımların sağlıklı bir finansman kaynağına kavuşması bakımından hem de kalkınmanın sürekli olması açısından önemlidir¹⁹².

Girişimcilerin ileride elde edilecek gelire ilişkin beklentileri yatırım kararlarını belirliyorsa, teşebbüs vergilerinin, özellikle kar üzerinden alınan vergilerin yatırım faaliyetlerini daraltıcı yönde etkiledikleri kabul edilmektedir. Teşebbüs vergilerindeki önemli artış özellikle riski büyük yatırımları engeller, risk alma arzusunu azaltır. Bununla beraber, vergilerin yatırımları ve risk alma eğilimini negatif etkileyici bu tür teorik etkileri, gerçek hayatta kısmen veya tamamen ortadan kalkmaktadır. Çünkü girişimcilerin yatırım kararları almasında rol oynayan tek unsur kar elde etmek değildir. Kar elde etmenin yanında iktisadi güç ve kişinin prestij ede etme arzusu, çeşitli

¹⁹⁰ Esra SİVEREKLİ DEMİRCAN, "Vergilendirmenin Ekonomik Büyüme ve Kalkınmaya Etkisi", **Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Sayı: 21, Temmuz-Aralık 2003, s. 97

¹⁹¹ AKDOĞAN, a.g.e., s.432

¹⁹² İsmail TÜRK, **İktisadi Kalkınmanın Finansmanında Vergi Politikası**, Sevinç Matbaası, Ankara, 196, s. 66-67

sosyolojik, sosyal ve psikolojik unsurlar da yatırım kararları alınmasını etkilemektedir¹⁹³.

Vergileme, esas olarak bir kısım kaynakların özel kesimden kamu kesimine aktarılması olduğu için özel yatırımlar üzerinde sınırlayıcı bir etki yapar. Bu sınırlayıcı etki üç biçimde görülür¹⁹⁴:

1) Elllerinden bir kısım satın alma gücünün vergileme yoluyla çekilmesi sonucu kullanılabilir geliri azalan kişiler, tüketimleriyle birlikte tasarruflarını da azaltmak zorunda kalacakları için vergileme, özel kesim tarafından yatırıma yönlendirilebilecek fonların eksilmesine dolayısıyla yatırım potansiyelinin azalmasına yol açar.

2) Vergilemenin tüketim ve yatırımda yol açacağı azalmaya bağlı toplam talep düşüşü, yatırımların ilerde getireceği gelirle ilgili beklentileri değiştirerek yatırımların vergi öncesi karlılık durumunu azaltacaktır.

3) Vergileme yatırımların vergi sonrası karlılığını değiştirerek yatırım kararlarını etkileyecektir.

Vergiler yatırım hacmi üzerinde, iş hayatındaki güveni güçlendirmek veya zayıflatmak yoluyla etkide bulunurlar. Vergiler, yatırımlarda kullanılacak tasarrufların dağılımını değiştirerek yatırım hacmini etkiler. Vergi oranındaki artışlar yatırımlar üzerinde azaltıcı etkiler meydana getirirken vergi indirimleri yatırımları artırabilir. Vergiler, yatırımların gelirleri üzerinden alınır bununla birlikte gelirleri vergiye tabi olmayan yatırımlar da vardır. Vergiler, gelirleri vergiye tabi olamayan bu yatırımları arttırıcı etkiye sahiptir. Devletin ihraç ettiği menkul kıymetlere yapılan yatırımlar bu tür yatırımlardır. Öte yandan, gelirleri vergiye tabi olan yatırımlar riskli yatırımlardır. Vergiler amortisman için yeterli pay ayrılmasına olanak tanımadıkları zaman yenileme yatırımları olumsuz etkilenir. Kurumlar vergisi şirketlerdeki dağıtılmayan kar vergilendirdiğinde şirketlerin yatırılabılır fonları azalır ve daha az yatırım yapmalarına neden olur. Vergi bağışıklıkları yatırımları olumlu etkiler. Vergilerle yatırımlar

¹⁹³ TURHAN, a.g.e., s. 337-338

¹⁹⁴ ULUATAM, a.g.e., s.245

arasındaki bu ilişkilere rağmen bir ekonomide yatırım hacmini ekonominin içinde bulunduğu aşama belirlemektedir¹⁹⁵.

Yüksek vergi oranları, sermayenin birikim hızını ve etkinliğini azaltır. Yatırımcılar cari gelirlerini vergiden korumak için yüksek kazanç vadeden projelerden çok vergi muafiyeti tanınmış verimsiz projelere yönelebilirler. Bu projeler de yatırımcıya kazanç sağlar. Ancak bu tür projeler devlet teşviki ile yatırımcıyı cezbeden, verimsiz ve kullanıldığı kaynakların ekonomik değerini azaltıcı özelliği olan projelerdir. Bu nedenle vergiler ülkenin kıt sermayesinin en etkin kullanım alanlarından uzaklaştırıp verimsiz alanlara kaydırılmasına yol açarlar¹⁹⁶.

İktisat teorisi, farklı vergilerin farklı büyüme oranlarına neden olacağını öngörmektedir. Diğer bütün şartlar eşit olduğunda vergilerin artması yatırımlar ve ekonomik büyüme üzerinde olumsuz etkiye neden olur¹⁹⁷. Vergilemenin yatırımlar ve ekonomik büyüme üzerindeki etkileri ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Bu nedenle her ülke kendi sosyo-ekonomik yapısına uygun bir vergi sistemi uygulamalıdır¹⁹⁸.

Yüksek oranlı bir kurumlar vergisi işletme içi tasarrufları geniş ölçüde azaltır. Özellikle yeni kurulan ve gelişme içinde bulunan işletmelerin çoğu, gelişmeleri için gerekli fonları yeni ortak bulmak ve tahvil çıkarmaktan çok dağıtılmayan karlardan sağlamaktadır. Kurumlar vergisinin işletme içi tasarrufları ne ölçüde azalttığı aşağıdaki örnekle açıklanabilir¹⁹⁹.

Bir işletmenin 100 liralık bir yatırım yaptığını ve bunun üzerinden %40 gelir sağladığı varsayalım. Bütün kar yeni yatırımlara yöneltildiği zaman ikinci yıl 56 lira, üçüncü yıl 78 liralık bir gelir sağlanacak ve yedinci yılın sonunda işletme 301 liralık toplam sermayeye sahip olacaktır. Öte yandan, %50 oranında bir kurumlar vergisi

¹⁹⁵ TÜRK, a.g.e., s.199-200

¹⁹⁶ James D. Gwartney, Richard L. Stroup, (Çev; Yıldırım ASLAN), **Temel Ekonomi**, İmaj Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, 1999, s.65

¹⁹⁷ Frida WIDMARM, "Tax Structure And Growth: Are Some Taxes Better Than Others?", **Public Choice** Vol: 107, 2001, pp. 212,

¹⁹⁸ Nancy L. STOKEY, Sergio REBELO, "Growth Effects Of Flat-Rate Taxes" **Journal of Political Economy**, Vol: 103, No: 3, 1995, pp. 519,

¹⁹⁹ Arif NEMLİ, **Kamu Maliyesine GİRİŞ**, Güryay Matbaası, İstanbul, 1979, s.195-196

konduktan sonra ilk yıl karı 20, ikinci yılınki 24, üçüncü yılınki ise 29 lira olacaktır. Yine vergi sonrası bütün karlar dağıtılmayıp yeni yatırımların finansmanında kullanılması durumunda işletmenin toplam sermayesinin değeri yedinci yılın sonunda ancak 60 lira artacaktır. Aradaki 241 liralık fark (yıllar geçtikçe fark açılacaktır) verginin işletme tarafından yatırım için gerekli olan tasarruflarının önemli oranda azalttığını ortaya koymaktadır.

Vergilerin yatırımları azaltıcı ve riskten kaçınma arzusunu artırıcı olumsuz etkileri vergi sistemi içinde kabul edilecek önlemlerle azaltılabilir. Vergisel teşvikler, zararları mahsup edilmesi, artan oranlı bir tarife yerine düz oranlı bir tarifenin uygulanması bu önlemlere örnek olarak verilebilir.

2.4. Yatırım Teşviklerinin Yatırım Kararı Üzerine Etkileri

Özel sektör faaliyetlerini üretim, yatırım, bölgesel etkinlikler, sektörler vb alanlara yönelten, bu faaliyetleri yasal bir mevzuat ile destekleyen ve/veya caydıran kamu idaresi faaliyetlerine genel olarak yatırım teşvikleri denilmektedir.

Teşviklerin yatırım kararını etkilediği inancı, "düşük maliyetle elde edilmesi durumunda sermayenin daha yoğun kullanılacağı" varsayımına dayanır. Bu düşünce, neo-klasik yatırım teorisinin merkezini oluşturur. Ekonomi literatüründe birçok yatırım davranışları model ve teorisi bulunmaktadır. Bunlar içinde Jorgenson'un geliştirdiği teori yaygın kabul görenlerden biridir. Jorgenson'un yatırım teorisi, bir firmanın sermaye talebini belirleyen faktörün net servetini "maksimize" etmek olduğundan hareket eder. Firma, daha sonra, arzulanan sermaye düzeyine daha fazla yaklaşmak için, her yıl, ne kadar yeni yatırım yapacağına karar verir. Firma, arzulanan sermaye düzeyine ulaştığında -firmanın arzulanan sermaye düzeyi değişmediyse- yeni yatırım yapmayacaktır. Jorgenson'un teorisi, cari dönemdeki yeni yatırımların firmanın arzulanan sermaye stokuna ve firmanın dönem başındaki sermaye stoku düzeyine bağlı olduğunu ifade eder. İstenen sermaye stok düzeyi edinme maliyeti, kendi sermayesi (vergi maliyeti dahil) ve sermayenin yaratacağı net gelirin fonksiyonudur. Edinme maliyeti ve kendi sermayesi yatırımın başa baş noktasındaki gelirle (break-even return)

ölçülür. Başa baş noktasındaki gelir, bir yatırımcının yatırım yapmaya kayıtsız kaldığı noktadaki gelirdir. Daha düşük vergilendirme, başa baş noktasındaki geliri arttırırken, daha fazla vergilendirme başa baş noktasındaki geliri düşürecektir. Sonuç olarak, vergi politikasındaki bir değişiklik firmanın başa baş noktasındaki geliri üzerindeki etkisiyle yatırım kararlarında belirleyici bir faktör olarak kullanılabilir²⁰⁰.

Yatırım teşvikleri ekonomik kalkınma ve yatırımları yönlendirme bakımından önemli bir araçtır. Uygulanan ekonomi politikasının temel yaklaşımları için iyi bir gösterge olabileceği gibi yatırım eğilimindeki yönelişlerin tespiti için bilgi kaynağı olarak da değerlendirilir²⁰¹.

Ülkelerin izledikleri ekonomi politikalarında teşviklerin önemli bir yeri bulunmaktadır. "Devlet yardımları" olarak da ifade edilen bu tedbirler yatırımların, üretimin ve ihracatın özendirilmesine önemli katkılar sağlamaktadır. Ülkelerin temel amacı, mal ve hizmet üretimini artırarak, insanların yaşam düzeyini yükseltmek ve yaratılan katma değerın çeşitli toplum kesimleri arasında adil bir şekilde dağılımını sağlamaktır. Bu amaca ulaşmak için üretim ve ihracatın dolayısıyla yatırımların hedeflenen bir düzeye çıkarılması gereklidir. Bu nedenle yatırım olgusu makro ekonomik plan ve programların ana eksenini oluşturmaktadır. Yatırımları hızlandırmak, sektörel ve bölgesel yatırım planlarının yapılmasında yönlendirici olabilmek, değişen dünya koşullarına uyum sağlayabilmek için teşvikler oldukça önemlidir²⁰².

Yatırım teşvikleri Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı'nca (UNCTAD) tanımlanmıştır. Buna göre teşvikler; belirli bir kuruluş ve/veya grubunun belirli koşullarda hareket etmelerini sağlayabilmek için hükümetler ya da onların talimatları doğrultusunda sağlanan, ölçümlenebilen ekonomik avantajlardır. Bu

²⁰⁰ DURAN, a.g.e., s. 82

²⁰¹ Ekonomik Rapor, İstanbul Ticaret Odası Yayını, Yayın No: 2000:43, s. 101, İstanbul 2000

²⁰² İsa COŞKUN, "Yatırım Teşvik Belgesi ve Sağladığı İmkanlar", **Yaklaşım Dergisi**, Yıl: 7, Sayı: 79, Temmuz 1999, s. 45

kolaylıklar bir yatırımının faydasını artırmak ya da maliyet ve/veya riskleri azaltmak için hazırlanan etkinliklerden oluşmaktadır²⁰³.

Yatırımları teşvik edici vergi politikaları, belirli kazanç ve iratların vergi dışı bırakılması veya belirli koşullarla ertelenmesi olarak tanımlanmaktadır²⁰⁴.

Belirli amaçlara ulaşmak için düzenlenen teşvikler; mali teşvikler, finansal teşvikler ve diğer teşvikler olarak üç grupta incelenebilir. Mali teşvikler; kara dayalı, sermaye yatırımına yönelik, işgücü maliyetlerine ilişkin, satışa dayalı, ithalat–ihracat, diğer masraflara yönelik teşvikler, katma değer teşvikleri ve yabancı çalışanlar için vergi indirimi şeklinde gruplanabilir. Finansal teşvikler; yatırım destekleri, kredi ve kredi teminatı destekleri, devlet sigortası ve/veya risk sermayesi ortaklığı olarak sınıflanabilir. Diğer teşvikler ise düzenleyici işlemler yönünden sağlanan teşvikler, hizmet destekleri, pazar ayrıcalıkları ve döviz kuru ayrıcalıklarıdır²⁰⁵.

Hükümetler, teşvik mevzuatını ülkelerine yatırımları çekmek, bu yatırımları belirlenen alanlara (eğitim, araştırma ve geliştirme, ihracat, bölgesel kalkınma vb.) yönlendirmek, yerli ve yabancı yatırımcıyı uyarmak amacıyla düzenler²⁰⁶.

Ülkemizde yatırımları teşvik tedbirleri 1913 yılında başlamış ve izlenen ekonomi politikalarının bir parçası olmuştur. 1927 yılında İzmir İktisat Kongresi'nde alınan kararlar doğrultusunda özel sektöre önem veren bir kalkınma stratejisi uygulanmaya başlanmıştır. Planlı dönemle birlikte belirlenen stratejiler doğrultusunda, özel kesimin yönlendirilmesi için devlet yardımlarının önemi artmıştır. 1980 sonrası dönemde uygulamaya konulan ekonomik istikrar politikalarıyla ihracatı artırmak hedeflenmiş ve ihracata dayalı kalkınma modelinde teşviklerin önemi artmıştır. Bu dönemde önce cazip teşvikler getirilmiş ve girişimcilerin ihracat temelli büyümenin sürdürülebilmesi için yeni yatırım yapılması, üretim teknolojilerinin yenilenmesi, ürün çeşitliliğinin artırılması

²⁰³ Judit GERGELY, Trends in Foreign Direct Investment Incentives, Associazione Universitaria di Studi Europei, pp. 8, 2003, http://www.unipv.it/cdepv/ause/wp/5_wp.pdf Erişim: 17.01.2006

²⁰⁴ Ziyaettin BİLDİRİCİ, **Çeşitli Ülkelerde ve Ülkemizde Yatırımları Özendirici Vergi Teşvikleri**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No. 329, Eskişehir, 1989, s. 10

²⁰⁵ Hasan KAYMAK, "Yabancı Doğrudan Yatırımları Artırmak İçin Teşvikler Gerekli ve/veya Yeterli Mi?", **Maliye Dergisi**, Sayı: 149, Mayıs-Aralık 2005, s. 84-87

²⁰⁶ UNCTAD, "Incentives, Series on Issues in International Investment Agreements", pp. 5, 2004

amacıyla teşvikler yatırımlara kaydırılmıştır²⁰⁷. Yatırımlar kalkınmanın lokomotif unsuru olduğu için yatırımlara yönelik olarak teşvik uygulamaları günümüzde halen devam etmekte ve yatırımcıları yeni yatırımlar için uyarmaktadır.

Türkiye'de uygulanmakta olan yatırımları teşvik edici vergisel düzenlemeler incelendiğinde bu düzenlemelerin bir kısmının yatırım aşamasında, diğer kısmının ise işletme aşamasında olduğu görülmektedir. Yatırım aşamasında uygulanan teşvikler; gümrük vergisi muafiyeti, KDV erteleme, makine ve teçhizat alımlarında KDV desteği, bina inşaat harcı istisnası vb. teşviklerdir. İşletme aşamasında uygulanan teşvikler ise yatırım indirimi, finansman fonu, yatırım kredilerine sağlanan vergisel destekler vb. olarak sıralanabilir²⁰⁸.

Ülkemizde yatırım uyaran teşviklere yönelik yasal düzenlemeler "yatırım teşvikleri" başlığı altında düzenlenirken Avrupa Birliği normlarına uymak için isim değişikliğine gidilmiş ve düzenlemeler "yatırımlarda devlet yardımları" olarak değiştirilmiştir²⁰⁹.

Teşvik mevzuatımıza göre yatırımlarda devlet yardımlarının amacı; kalkınma planları ve yıllık programlarda öngörülen hedefler ile Avrupa Birliği normları ve uluslararası anlaşmalara uygun olarak tasarrufları yatırımlara yönlendirmek yoluyla, katma değeri yüksek, ileri ve uygun teknolojileri kullanarak bölgeler arası dengesizlikleri giderecek, istihdam yaratacak ve uluslararası rekabet gücü sağlayacak yatırımları desteklemektir²¹⁰.

Bir ülkedeki yatırımların artması coğrafyadaki yatırım iklimine bağlıdır. Bu doğrultuda ülkede böyle bir ortam yoksa teşvikler yatırımları artırmada yetersiz kalır. Teşviklerde temel unsur kaynak sorunudur. Yatırımlar için uzun vadeli ve düşük faizli krediler gerekir. Bu finansmanın yerli ya da yabancı olması önemli değildir.

²⁰⁷ Mehlike Sultan AK, "Yatırımlara Sağlanan Teşvikler", **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı: 243, Kasım 2001, s. 129

²⁰⁸ Adnan GERÇEK, "Türkiye'de Yatırımları Teşvik Edici Vergi Politikaları ve Etkinliği", **Uludağ Üniversitesi İİBF Dergisi**, Cilt:16, Sayı: 1, Bahar Dönemi 1998, s.117

²⁰⁹ Selahattin TUNCER, "Yatırım Teşvikleri (Devlet Yardımları) Yenilendi", **Mükellefin Dergisi**, Sayı: 118, Ekim 2002, s.161

²¹⁰ Selahattin TUNCER, "Yatırım Teşvikleriyle İlgili Yeni Düzenlemeler-1", **Yaklaşım Dergisi**, Yıl: 9, Sayı: 100, Nisan 2001, s.161

Ülkemizdeki siyasal ortam, faiz hadleri yabancı sermayeye yeterince güven vermemektedir²¹¹. Buna ilaveten iyi niyetlerle getirilen birçok teşvik, kötü niyetli şahıslar tarafından amacı dışında kullanıldığı için, teşvik uygulamalarında sıkı tedbirler alınmıştır. Bu tedbirler teşvik mevzuatını karmaşık hale getirerek bürokrasiyi artırmış ve iyi niyetli gerçek yatırımcıları mağdur etmiştir²¹².

Serbest piyasa ekonomisinde vergi teşvikleri zaman zaman haksız rekabete yol açsa da günümüzde ve gelecekte teşviklerden arındırılmış bir sistemden söz edilemez. Özellikle artan uluslararası rekabet ortamında teşviklerin niteliği ve çeşitliliği önemini artırmaktadır. Ülkemizde yatırım yetmezliğiyle birlikte yapılan yatırımların üretken alanlardan ziyade rant sağlamaya yönelik olduğu görülmektedir. Türkiye'nin atıl üretim faktörlerini harekete geçirecek, katma değer yaratacak ve ulusal refahı yükseltecek yani yatırımlara ihtiyacı vardır. Bu amaçla dünyadaki gelişmeler ve yabancı yatırım hareketlerini takip eden, yatırım ve ihracatı özendiren, Ar-Ge faaliyetlerini destekleyen vergi teşvik politikalarının uygulanması gerekmektedir²¹³.

Vergilerin yatırımlar üzerindeki engelleyici etkileri, özendirici düzenlemelerle telafi edilmeye çalışılmaktadır. Ancak vergi avantajları, işletmelerin yatırım kararlarını etkileyen çok çeşitli faktörlerden biri olduğu için teşvikler her zaman beklenen olumlu sonucu vermeyebilir. Ayrıca vergi politikasının etkinliği, konjonktüre göre de değişebilmektedir²¹⁴.

Tablo 2.16'da teşviklerin yatırım kararları üzerindeki etkileriyle ilgili uluslararası alanda yapılan araştırmalardan bazı örnekler incelenmektedir. Bu örnekler, teşviklerin yatırım kararları üzerindeki göreceli etkinliğini ölçmeye çalışmışlardır. Araştırma sonuçları bazı ipuçları vermesi bakımından önem taşımaktadır.

²¹¹ Selahattin TUNCER, "Yatırım Teşvikleriyle İlgili Yeni Düzenlemeler-II", **Yaklaşım Dergisi**, Yıl: 9, Sayı: 101, Mayıs 2001, s. 25

²¹² Bayram GÜZEL, "İstanbul Konferansları-Yatırımlarda Devlet Teşvikleri-II", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 155, Ağustos 2001, s. 17,

²¹³ Ramazan GÖKBUNAR, "Avrupa Birliğinde ve Türkiye'de Yatırımlara Yönelik Vergi Teşvik Mevzuatı", **Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi**, Yıl: 35, Eylül 1998, s. 27-28,

²¹⁴ Cholpan OKTAR, **İşletmelerde Vergi Planlaması ve Türkiye Örneği**, Filiz Kitapevi, İstanbul, 2004, s. 20,

Tablo 2.16: Yatırım Kararlarında Teşviklerin Etkisi

Teşviklerin Etkin Olmadığına İlişkin Bulgular	Teşviklerin Etkin Olduğuna İlişkin Bulgular
▪ Dunning, yabancı sermayenin motivasyonuna ilişkin araştırmasında, teşviklerin yatırım kararları üzerindeki belirleyicilik düzeyinin ilk sıralarda yer almadığı sonucuna ulaşmıştır. ▪ Yappaala, global firmalar üzerine yazılan popüler teorileri inceledikten sonra, vergisel teşviklerin yatırım kararları üzerindeki etkilerinin ihmal edilebilir boyutta olduğu sonucunu çıkarmıştır. ▪ OECD tarafından yapılan bir araştırma, bağışlanan vergi gelirlerinin arzulanan yatırımlardaki artıştan daha fazla olduğunu göstermektedir. Araştırmada bunun nedeninin, teşviklerle sadece ilave (marjinal) yatırımların hedeflenmemesi ve teşviklerin her halükarda yapılabilecek yatırımlara da aktarılması olduğu ifade edilmektedir. Bu yüzden, hükümet açısından bu durumun bir israf olduğu ve hedeflenen alanlarda her hangi bir artışın gerçekleşmeyeceği belirtilmektedir. ▪ Afrika ülkelerini kapsayan bir araştırma, bazı Afrika ülkelerinin gelişmemiş bölgelerine yönelik cazip teşvikler sunulmasına rağmen çok az miktarda yatırımın bu bölgelere gitmesi, vergisel teşviklerin elverişli bir yatırım iklimi oluşturmada temel zayıflıkları bulunduğuna işaret etmektedir. ▪ Ülkeler arasında teşvik yarışının (incentive bidding) yaşanması, vergisel teşviklerin yabancı sermaye üzerindeki olası etkinliğini yok etmesi, teşviklerin yatırım kararı üzerindeki etkinliği konusunda bir başka eleştiri konusudur. ▪ Barlow ve Wender, dışarıda yatırım yapan 247 Amerikalı firma üzerinde bir araştırma yapmışlardır. Firmalara, dışarıda yatırım yapmalarını etkileyen faktörler sorulmuş ve bunlardan yüzde 57'si konvertibilitiyi, yüzde 39'u politik istikrarı yüzde 26'sı arz (kaynak)- pazarı ve sadece yüzde 10'u vergi teşviklerini önemli faktörler olarak sıralamışlardır. ▪ Robinson'un, 67 değişik ülkedeki 205 firma üzerinde yürüttüğü çalışmanın ortaya çıkardığı en önemli sonuç; özel teşebbüs ile hükümet yetkilileri arasında yatırım kararlarını etkileyen faktörlere ilişkin fikir ayrılığının olmasıdır. Hükümet yetkilileri, yatırım kararını etkileyen faktörler içinde teşviklerin ilk sıralarda yer aldığına inanırken, özel girişimcilerin sıralamasında bu faktörün önemi atlanmıştır.	▪ ABD'de vergi politikasındaki değişikliğin yatırım kararları üzerindeki etkileri üzerinde yapılan ampirik çalışmada, teşviklerin yatırımın büyüklüğünü ve zamanlamasını önemli oranda etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca değişikliğin yapıldığı ilk yıldaki etkisi daha fazla olurken, sonraki yıllarda bu etkinin giderek azaldığı da belirlenmiştir. ABD'de 1954'de kabul edilen hızlandırılmış amortisman uygulamasının yatırımlar üzerindeki etkisinin büyük olduğu, 1962'de çıkarılan makine-teçhizat için ömür boyu amortisman düşülmesine imkân tanıyan yasanın da yatırımlar üzerinde etkili olduğu, ayrıca 1962'de kabul edilen yatırım vergisi kredisinin yatırım kararları üzerinde önemli etki yaptığı sonucuna ulaşılmıştır. ▪ Az gelişmiş ülkelerde yatırım yapan 295 firma üzerinde yapılan bir araştırma, vergisel teşviklerin belirleyiciler arasında yüzde 60'lık oranla ikinci konumda olduğunu ve sadece yüzde 1'lik bir oranla vergisel teşviklerin yatırım kararında ihmal edilebilir olduğunu göstermektedir. ▪ 17 Avrupa ülkesindeki global firmaların gerçekleştirdikleri yatırımlar üzerindeki bir araştırma, vergilemenin birçok firma için yer seçiminde çok önemli bir faktör olduğu sonucuna ulaşmıştır. ▪ Devereux and Griffith, Avrupa Birliğindeki Amerikalı firmalar üzerine yaptıkları araştırmada, vergi oranlarının yabancı sermaye üzerinde etkili olduğu sonucuna varmışlardır. ▪ Root & Ahmet, 1966-1970 döneminde, 41 gelişmekte olan ülke verilerini inceleyen araştırmalarında, vergi yükünün yabancı sermayeyi belirleyen en önemli 6 faktörden biri olarak bulmuşlardır. ▪ Tayvan'da vergi teşvikleri üzerine yapılan bir araştırmada, endüstrileri geliştirmek için hükümet tarafından verilen vergisel teşviklerin pozitif etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. ▪ Agoda, 20 değişik Afrika ülkesinde yatırım yapan 33 ABD firmasıyla ilgili bir araştırma yürütmüştür. Araştırma, vergi indirimlerinin yabancı sermaye üzerinde önemli bir belirleyici olduğunu basit ve çoklu regresyon yöntemiyle ulaşılmıştır. ▪ Bazı pratik gelişmeler de sermayenin uluslararası hareketlerinde teşviklerin önemine işaret etmektedir; Özellikle ihracat-odaklı firmalar özel avantaj elde etmek amacıyla daha

▪ Aharoni, ABD firmalarının yabancı ülkelerdeki yatırım kararına ilişkin çalışmasında; vergi indirimlerinin yatırım kararlarında yeterli olmadığı ve zayıf kaldığı sonucuna ulaşmıştır. ▪ 1984'de, 52 çok uluslu şirketi kapsayan bir araştırmada^{ise}, yabancı sermayeyi etkilediği belirlenen 19 değişik faktör arasında, hükümetler tarafından sunulan teşviklerin yatırım kararları üzerindeki önem sıralamasında gelişmekte olan ülkelerde 7. gelişmiş ülkelerde ise 8. sırada yer almıştır. ▪ Touche'nin araştırmasında ise, vergisel teşvikler, yatırım kararlarını etkileyen 26 değişik faktör içinde, ancak 13. sırada yer alabilmiştir. ▪ 1965-1973 döneminde 27 gelişmekte olan ülkeyi kapsayan bir araştırmada, mali teşviklerle yabancı sermaye arasında ciddi "negatif" bir ilişkinin olduğu bulunmuştur. Çalışmada, çok cömertçe verilen teşviklerin yatırımcılara tehlike işareti izlenimi verebileceğine vurgu yapılarak, bu tür teşviklerin yabancı sermaye için teşvik etkisinden çok caydırıcı (disincentive) etki yaptığı belirtilmektedir. ▪ Yabancı sermayenin bir ülkede yatırıma karar vermesinde etkili olan unsurlar, birçok araştırmada aşağı-yukarı benzerlikler göstermektedir. Bu çalışmaların çoğunda pazar büyüklüğü yabancı sermayenin belirleyicileri arasında en önemli faktör olarak görülmektedir. Diğer önemli belirleyiciler; üretim maliyetleri, kaynak durumu, tarife, kotalar, ulaşım maliyetleri, döviz kurunun istikrarı, politik istikrar ve idari yapı gibi önemli faktörler sayılmaktadır.	elverişli yerleşim bölgeleri aramak durumunda kalmaktadırlar. Bu yüzden, vergi oranlarının daha düşük olduğu bölgelere yönelme eğilimleri gözlenmektedir. Örneğin, konfeksiyon gibi emek-yoğun sektörler düşük kar marjıyla çalışmak zorundadırlar. Bu tür sektörlerde faaliyet gösteren firmalar vergi oranlarını karşılaştırarak yer seçmeleri yaşamaları için zorunlu hale gelmiştir. Bu yüzden, vergi teşvikleri bu tür firmalar için önemli bir faktör olduğundan vergi avantajı elde edecekleri ülkelere kolayca taşınabilmektedir. ▪ Doğrudan yabancı sermaye hareketlerine bakıldığında, Karabiyan ve Güney Pasifik'in 1985-1994 döneminde elde ettikleri yabancı sermaye miktarını 5'e katlamaları tesadüfen olmayıp, ciddi vergisel avantajlar yaratmalarıyla ilgili olduğu görülür. ▪ İrlanda'nın son 20 yılda elde ettiği başarıda da uyguladığı avantajlı vergi politikasının etkili olduğu otoriteler tarafından sıkça ifade edilmektedir. Vergi politikalarının ve teşviklerin yatırımcı çekmede başarısız oldukları doğru değildir. ▪ Yapılan araştırmalardan elde edilen sonuçlardan biri de, teşviklerin aynı bölge içinde yer seçimi üzerinde önemli bir belirleyici faktör olduğuyla ilgilidir. Sözgelimi, İrlanda'nın yatırımlara sağladığı cazip teşvikler İrlanda'ya gelen DYY düzeyini arttır. Ancak İrlanda'nın da içinde bulunduğu AB geneli açısından değerlendirildiğinde değişen bir şey olmaz. AB pazarını hedef yatırım bölgesi olarak seçen yatırımcılar sağlanan avantajlar nedeniyle İrlanda'yı seçerler. Bölgeye gelen toplam yatırım miktarı değişmezken, göreceli olarak İrlanda sağladığı teşvikler nedeniyle bölgeye gelen yatırımlardan daha fazla pay almıştır.

Kaynak: Mustafa DURAN, **Teşvik Politikaları ve Doğrudan Sermaye Yatırımları**, Hazine Müsteşarlığı Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayını, s. 85-90, Ocak 2003'den yararlanılarak oluşturulmuştur.

2.5. Türkiye'de Özel Yatırımların Ekonomideki Yeri

Ekonomik kalkınma, az gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomilerin en önemli amaçlarından biridir. Yatırımlar ekonomik kalkınmanın anahtarı konumundadır. Yatırımlar, karakterlerine göre kısa veya uzun vadede üretim artışına yol açarak GSMH artışına katkıda bulunur. Ayrıca yarattığı iş hacmi ve mal talebi nedeniyle kısa vadede gelir artışı meydana getirir. Bu bakımdan yatırımlar önemli ekonomi göstergeleri olarak izlenmektedir²¹⁵.

Yatırımlar, yatırım malları ve ara malları üzerindeki talebi artırarak üretimi teşvik eder. Bununla birlikte oluşan istihdam olanaklarıyla da hane halkı gelirini artırır. Bu faktörlerin talep ve üretim üzerindeki yansımaları sonuç olarak GSMH artışına neden olur.²¹⁶

Yatırımların ülke ekonomisindeki yeri değerlendirilirken genel olarak sabit sermaye yatırımları incelenecektir. Bununla birlikte ülke ekonomilerinde özellikle iletişim olanaklarının hızla gelişmesiyle önemi ve etkileri giderek artan, "doğrudan yabancı sermaye"²¹⁷ kavramına ilişkin değerlendirmelerin yapılması yerinde olacaktır.

2.5.1. Sabit Sermaye Yatırımları

Ekonomik açıdan genel yatırım tanımlarının başında "belli bir dönemde üretilen ve ithal edilen malların o dönemde tüketilmeyen ve ihraç edilmeyen kısmı" gelmektedir. Bu tanım toplam yatırım tanımı olup, hem gayri safi sabit sermaye oluşumlarını hem de stok değişimlerini içermektedir. Diğer bir deyişle, toplam yatırım kavramı gelecekte üretim yapmak amacı ile içinde bulunulan dönemde üretilmiş dayanıklı mallar (sabit sermaye malları) ile yine aynı dönemdeki ara ve nihai tüketimin geleceğe ertelenmesinden (stok değişimi) oluşmaktadır. Sabit sermaye yatırımları ise bir ekonomide üretim faktörlerinin; mal ve hizmet üretimini

²¹⁵ Ekonomik Rapor, İstanbul Ticaret Odası Yayını, Yayın No: 1990:21, İstanbul, 1990, s. 55,

²¹⁶ Ekonomik Rapor, İstanbul Ticaret Odası Yayını, Yayın No: 1996:3, İstanbul, 1996, s. 63,

²¹⁷ Doğrudan Yabancı sermaye kavramı sabit sermaye kavramından ayrı yatırım değerleri içermemektedir. Sabit sermaye yatırımları doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını içine almaktadır. Bununla birlikte ayırım sadece doğrudan yabancı sermaye kavramının açıklanması için yapılmıştır.

çoğaltmak, özellikle gelecek dönemlerde tüketim ve ihracat olanaklarını artırmak amacıyla, belli bir dönem içinde reel sermayenin artırılması, korunması ve düzenlenmesi için kullanılmasıdır²¹⁸.

Sabit Sermaye, bina, arsa, makine gibi işletme aktifinde bulunan ve amortisman hesabına giren varlıklar için yatırılan sermayedir. Hemen paraya çevrilemez, süreklilik gösterirler. Makine, arazi, patent hakkı, her türlü donanım sabit sermaye unsurlarından bazılarıdır. Sabit sermaye Yatırımları (fixed capital investments); bina, makine gibi üretim sırasında uzun süre kullanılabilen dayanıklı malların üretilmesi için yapılan harcamalar olarak tanımlanabilir. Sabit sermaye yatırımları, makineler, binalar ve tesisler gibi üretim esnasında şekil değiştirmeden birden çok dönem üretime yardımcı olan varlıklara yani işletme bilançosunun aktifinde yer alan duran varlıklara yapılan yatırımlardır²¹⁹.

Yatırım projesinin hazırlanıp tesisin kuruluşunun tamamlanması ve işletmeye hazır hale getirilmesi aşamasına kadar yapılan yatırım harcamalarına sabit sermaye yatırımları denmektedir. Sabit sermaye malları, ömür boyunca kullanılır, devamlılık gösterir ve biçim değiştirmez²²⁰.

Sabit sermaye yatırımları ekonominin büyüme hızı üzerindeki etkisi açıktır. Yatırım malları ve ara mal taleplerinin artırması, bu mallara olan talep ve üretim üzerindeki yansımalar GSMH'yı artırıcı etkiler meydana getirmektedir²²¹.

Ekonomi literatüründe sabit sermaye yatırımları genel olarak ikiye ayrılmaktadır: a) mevcut makine ve teçhizata ilaveler, b) mevcut bina, yol, baraj, vb. inşaat ilaveler. Aynı ayrımı üretim araç ve gereçleri (veya donatım) ile inşaat şeklinde ifade etmek de mümkündür. Esas itibari ile sabit varlıkların üretici birimlerce üretim sürecinde bir yılı aşkın bir süre boyunca sürekli veya tekrarlanan bir şekilde kullanılan, ayrıca kendileri de üretilmiş olan her türlü dayanıklı malı ifade

²¹⁸ Cevdet YILMAZ, "Dünyada Ve Türkiye'de Sabit Sermaye Yatırımı Kavramı Ve Türkiye Uygulaması" <http://ekutup.dpt.gov.tr/para/yilmazc/sabitser.html> Erişim: 19.01.2007

²¹⁹ Said Alpagul ŞENEL, "Sermaye Bütçelemesi", <http://www.muhasabetr.com/yazarlarimiz/said/005/yazdir.php> Erişim: 19.01.2007

²²⁰ Selçuk DURANLAR "Yatırım sürecinin inşaat sektörüne etkisi", <http://www.bilesim.com.tr/tr/index.nsf?lf=/tr/leftbarfuarcilik.html&rf=http://www.bilesim.com.tr/mistoportel/showmakale.nsf?xd=5121.xml> Erişim: 12.02.2007

²²¹ Ekonomik Rapor, İstanbul Ticaret Odası Yayını, Yayın No: 1995:4, İstanbul, 1995, s. 63

etmektedir. Bir malın sabit varlık veya sabit sermaye yatırımı olabilmesi için, bu malın²²²;

- Üretici birimlerin mülkiyetinde olması,
- Üretim sürecinde kullanılması,
- Bir yılı aşkın bir süre kullanılması,
- Sürekli veya tekrarlı bir şekilde kullanılması,
- Kendisinin de üretilmiş olması,
- Belli bir bedelin altında harcama yapılması gerekir.

Türkiye'de sabit sermaye yatırımları yıllar itibariyle artan bir ivme ile seyretmiştir. Tablo 2.17'de 1980-2006 döneminde Türkiye'deki sabit yatırımlar, bu yatırımların kamu-özel ayrımı, yatırım tutarlarının toplam ve GSMH içindeki yüzdeleri verilmiştir.

Tablo 2.17: Sabit Sermaye Yatırımları (cari fiyatlarla Milyar TL)²²³

Yıllar	Kamu	Özel	Toplam	Kamu/ Toplam	Özel/ Toplam	Toplam/ GSMH	Kamu/ GSMH	Özel/ GSMH
1980	462	694	1.156	40,0	60,0	21,8	8,7	13,1
1981	723	865	1.589	45,5	54,5	19,8	9,0	10,8
1982	869	1.165	2.034	42,7	57,3	19,2	8,2	11,0
1983	1.213	1.586	2.789	43,3	56,7	20,1	8,7	11,4
1984	1.777	2.507	4.284	41,5	58,5	19,3	8,0	11,3
1985	3.236	3.879	7.115	45,5	54,5	20,2	9,2	11,0
1986	5.222	6.449	11.671	44,7	55,3	22,8	10,2	12,6
1987	7.480	11.017	18.497	40,4	59,6	24,7	10,0	14,7
1988	11.451	22.324	33.775	33,9	66,1	26,1	8,9	17,3
1989	17.346	34.276	51.622	33,6	66,4	22,4	7,5	14,9
1990	27.684	62.208	89.892	30,8	69,2	22,7	7,0	15,7
1991	47.585	102.571	150.156	31,7	68,3	23,7	7,5	16,2
1992	81.295	177.111	258.456	31,5	68,5	23,4	7,4	16,0
1993	143.977	381.529	525.506	27,4	72,6	26,3	7,2	19,1
1994	192.052	760.270	952.322	20,2	79,8	24,5	4,9	19,6
1995	328.577	1.553.648	1.882.225	17,5	82,5	24,0	4,2	19,8
1996	763.421	2.994.391	3.757.812	20,3	79,7	25,1	5,1	20,0
1997	1782.699	5.945.673	7.728.372	23,1	76,9	26,3	6,1	20,2
1998	3.359.435	9.662.778	13.022.212	25,8	74,2	24,3	6,3	18,0
1999	5.172.830	12.156.009	17.328.839	29,9	70,1	22,1	6,6	15,5
2000	8.602.103	19.971.790	28.573.893	30,1	69,9	22,8	6,8	16,0
2001*	11.300	22.170	33.470	33,8	66,2	19,0	6,4	12,6
2002	17.308	30.175	47.482	36,5	63,5	17,3	6,3	11,0
2003	17.288	40.136	57.423	30,1	69,9	16,1	4,8	11,3
2004	17.977	60.805	78.782	22,9	77,1	18,4	4,2	14,2
2005	24.444	73.204	97.647	24,9	75,1	20,3	5,1	15,2
2006 (1)	27.832	93.300	121.132	23,9	76,1	-	-	-
2007(2)	31.607	105.778	137.385	29,9	70,1	-	-	-

* Bu tarihten itibaren cari fiyatlarla milyon YTL (1) Tahmini, (2) Program rakamlarıdır.

Kaynak: DPT verileri ile oluşturulmuştur, www.dpt.gov.tr Erişim: 02.06.2007

²²² Yılmaz, a.g.m., <http://ekutup.dpt.gov.tr/para/yilmazc/sabitser.html>, Erişim: 19.01.2007

²²³ Tabloda cari fiyatlarla 1963 yılından başlayan verilerin 1980 sonrası dönemi sunulmaktadır. 1963 sonrası dönemin tamamı için bkz. www.dpt.gov.tr

Türkiye'de sabit sermaye yatırımları yıllar itibarıyla büyük bir gelişim ve değişim göstermiştir. Sabit sermaye yatırımları 1980 yılından 2007 yılına kadar cari fiyatlarla toplam 1.156 milyar TL'den 137.385 milyar TL'ye yükselmiştir. Bu yükselişte ekonominin dışa açılması, ihracata yönelik politikalar, yatırım teşvikleri, kurumlaşmanın artması, daha fazla yabancı sermaye girişinin olması vb. nedenler etkili olmuştur. Önemli değişim ise 1980 yılında toplam sabit sermaye yatırımları içinde kamu sektörü payının %40 olmasına karşın 2006 yılında %23,9'a gerilemesidir. Bu dönemde özel sektör yatırımlar içindeki payını artırmış, kamu ise ekonomiden yavaş yavaş çekilmiştir.

Tablo 2.18'de ise sabit sermaye yatırımlarının sektörler itibarıyla dağılımı verilmiştir.

Tablo 2.18: Sektörler İtibariyle Özel Sabit Sermaye Yatırımları (cari Fiyatlarla %)²²⁴

Yıllar	Tarım	Maden	İmalat	Enerji	Ulaş.	Turizm	Konut	Eğitim	Sağlık	Diğer	Toplam
1980	7,4	0,5	30,0	0,4	9,7	0,6	44,7	0,2	0,2	6,3	100
1981	10,8	0,6	34,1	0,5	15,3	0,7	30,1	0,3	0,2	7,4	100
1982	11,2	0,6	33,6	0,5	16,2	0,7	29,5	0,3	0,2	7,2	100
1983	11,4	1,1	32,9	0,5	16,9	0,6	29,2	0,3	0,2	7,0	100
1984	10,1	1,1	32,9	0,5	17,2	1,1	30,0	0,3	0,2	6,7	100
1985	7,7	1,2	31,9	0,4	17,0	1,8	32,3	0,5	0,5	6,7	100
1986	5,7	1,1	31,8	0,8	13,8	2,5	37,0	0,6	0,6	6,1	100
1987	5,7	1,3	25,2	0,6	11,7	3,1	45,7	0,6	0,6	5,4	100
1988	4,3	1,2	21,4	0,9	9,1	4,0	53,3	0,5	0,5	4,8	100
1989	,0	1,2	19,9	1,2	8,8	5,3	54,2	0,7	0,7	4,9	100
1990	3,6	1,1	26,2	0,8	10,7	5,0	46,5	0,7	0,9	4,4	100
1991	3,2	1,1	25,3	1,2	10,8	4,7	47,1	0,8	1,4	4,3	100
1992	3,1	1,0	24,3	0,6	14,7	3,5	46,3	0,8	1,4	4,4	100
1993	3,3	0,9	23,6	0,5	18,8	2,4	44,7	0,8	1,3	3,7	100
1994	2,6	1,2	23,8	0,6	11,5	2,3	51,8	0,8	1,5	4,0	100
1995	4,1	1,1	26,2	0,5	16,4	2,4	43,3	0,7	1,2	4,1	100
1996	4,7	1,1	26,1	1,8	17,4	2,3	39,8	1,1	1,8	4,0	100
1997	4,3	1,1	22,9	4,0	21,6	2,5	35,8	1,1	2,9	3,8	100
1998	4,8	1,4	23,4	3,3	20,7	3,7	34,0	0,9	3,6	4,2	100
1999	2,9	1,6	23,8	2,8	20,0	5,5	33,5	1,7	3,3	4,9	100
2000	3,3	1,1	26,5	2,4	27,9	4,9	23,7	1,9	3,7	4,7	100
2001	2,1	1,6	24,8	6,1	23,6	6,3	23,3	1,9	4,0	6,4	100
2002	1,9	1,8	29,7	3,1	26,0	6,8	17,0	1,5	4,0	8,0	100
2003	2,7	2,0	29,8	0,8	31,7	8,1	12,4	1,7	4,1	6,9	100
2004	4,0	2,0	42,2	1,7	18,8	7,6	13,3	1,2	4,1	5,2	100
2005	3,1	1,9	42,0	2,1	17,4	7,9	15,2	1,1	5,0	4,4	100
2006 (1)	3,5	1,7	41,9	2,8	16,6	7,3	15,7	1,0	5,3	4,2	100
2007 (2)	3,7	1,6	42,3	2,8	16,4	7,2	15,6	1,0	5,3	4,1	100

(1) Tahmini (2) Program

Kaynak: DPT verileri ile oluşturulmuştur, www.dpt.gov.tr Erişim: 02.06.2007

²²⁴ Tabloda cari fiyatlarla 1963 yılından başlayan verilerin 1980 sonrası dönemi sunulmaktadır. 1963 sonrası dönemin tamamı için bkz. www.dpt.gov.tr

Yatırımların sektörler itibariyle dağılımı yıllara göre önemli değişim göstermiştir. 1980'li yıllarda ve 1990'lı yılların başında yatırımlar konut sektörü üzerinde yoğunlaşmışken günümüzde imalat ve ulaşım sektörleri yatırım yapılan alanlar olmuştur. İlgili dönemde sadece tarım ve konut sektörü yatırımları azalırken diğer bütün sektörler yatırım kapasitesini genişletmiştir.

2.5.2. Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları

Yabancı sermaye kavramını çeşitli şekillerde de yapmak mümkündür. Yabancı sermaye, bir ülkenin kısa bir süre içinde kaynaklarını ve buna bağlı olarak da ekonomik gücünü etkileyebilmek için karşılığını değişik biçimlerde ileride ödemek üzere diğer ülkelerden sağladığı mali ve/veya teknolojik kaynaklardır. Bu kaynaklar, ekonomiye kısa sürede kendi olanaklarının ötesinde yatırım ve tüketim imkânı sağlar. Borç olarak geldiğinde karşılığını, anapara ve faiz ödemesi, yatırım ve üretime katılmak üzere geldiğinde ise kar veya faiz şeklinde olur. OECD normlarına göre yabancı sermaye yatırımları, bir ülkede yerleşik kişi ya da kurumların bir başka ülkede kalıcı ekonomik çıkar elde etme amacını yansıtmaktadır. Kalıcı çıkar kavramı yabancı sermaye yatırımcısı ile yatırım ve yatırımın kontrolü konularında uzun dönem bağımlılığı ifade etmektedir²²⁵.

Doğrudan yatırım (direct investment) bir ülkede bir firmayı satın almak veya yeni kurulan bir firma için kuruluş sermayesini sağlamak veya mevcut bir firmanın sermayesini arttırmak yoluyla o ülkede bulunan firmalar tarafından diğer bir ülkede bulunan firmalara yapılan ve kendisiyle birlikte teknoloji, işletmecilik bilgisi ve yatırımcının kontrol yetkisini de beraberinde getiren yatırımdır. Doğrudan yabancı yatırımlar, ülkeler arasında sermaye transferlerinin bir piyasa işlemi olmadan bir ülkeden diğerine aktarılması şeklinde olmaktadır. Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını özel bir sermaye transferi olarak ele alıp değerlendirmek mümkündür. Fakat bu özel sermaye transferinin iki özelliği vardır. Bunlar²²⁶;

²²⁵ Haldun SOYSAL, "Türkiye'de Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Verimlilik Analizi: Otomotiv Sektörü Üzerine Bir Uygulama" http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler/%5CHaldun%20SOYDAL%5CSOYDAL,%20Haldun.pdf Erişim: 04.03.2007

²²⁶ Rıdvan KARLUK, "Türkiye'de Yabancı Sermaye Yatırımlarının Ekonomik Büyüme Katkısı", **Ekonomik İstikrar, Büyüme ve Yabancı Sermaye**, Merkez Bankası Yayını, 2001, s. 100-101,

- Doğrudan yatırım bir sermaye transferi olmakla birlikte, aynı zamanda teşebbüs, teknoloji, risk taşıma ve organizasyon aktarımı da sağlamakta ve bu sebeple işletmelerin sadece kuruluş ve teçhizatının finansmanı olarak değerlendirilmemektedir. Doğrudan yatırım bu rolünden dolayı, işletmecilik ustalığı ve teknolojik bilgi birikimini de beraberinde getirmekte, ayrıca rekabet faktörünü ülkeye sokmaktadır.

- Genellikle doğrudan yatırımlar, sanayi sektörüne yöneliktir ve daha çok A ülkesinden B ülkesine sermaye transferi şeklinde değil, A ülkesinin Z sanayi dalından, B ülkesinin Z sanayi dalına akış şeklindedir. Doğrudan yatırımlar, özellikle iki sanayi kesimi arasında bir sermaye akışı özelliği taşımaktadır. Bu sermaye akışı, yatay ve dikey yatırımlar şeklinde meydana gelmektedir. Yatay yatırımlar, bir firmanın yatırım yaptığı ülkelerde, kendi ülkesi ile aynı üretimi gerçekleştirdiği zaman ortaya çıkar. Dikey yatırımlar ise yatırım yapılan ülkede esas ülkedeki ürünlerin işlenmesi ve bu ürünlerin satışı ile ilgili olarak ileriye ve geriye dönük şekilde yapıldığı zaman görülür. Fakat çok sayıda küçük yavru şirket, ev sahibi ülkelerde, sadece dağıtım yapmakta ve ana firmanın ürünlerini ev sahibi ülkelerde pazarlamaktadırlar.

Yabancı bir pazara girmeyi düşünen bir firmanın önünde farklı üç seçenek bulunmaktadır. Birincisi; malları kendi ülkesinde üretip, yabancı bir ülkeye satmak kaydıyla ihracat yapmaktır. İkincisi; piyasasına girmek istediği ülkedeki bir firmaya kendi teknolojisini ve marka ismini kullanmasına izin vererek, lisans anlaşması yapmak ve üçüncüsü ise, piyasaya doğrudan sermaye yatırımı yapmak kaydıyla girmektir. Yerel bir firmaya oranla, yabancı bir firma her zaman ciddi sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu sorunların bazıları kültürel sorunlar, dil ve yerel piyasaya ait uygulamalardaki farklılıklardan oluşan sorunlardır. İşte bu gibi nedenlerle de firmalar, ihracat ve lisans yoluyla elde edemeyeceği bazı avantajlara sahip olmak için doğrudan yabancı sermaye yatırımları yaparlar. Doğrudan yabancı sermaye yatırımları uluslararası sermaye akışı demektir: ya yabancı bir ülkede bir firma kurulur, ya da yabancı ülkedeki bir şirkete sermaye yatırılarak, ana firma büyür.

Burada, yabancı ülkede edinilen şirkete "yavru şirket" (subsidiary), "yabancı sermaye şirketi", "tabi şirket" veya "şube" denmektedir²²⁷.

Hızlı büyüme ve kalkınmanın kaçınılmaz koşulu sermayedir²²⁸. Gelişmekte olan ülkelerin kalkınmalarına asıl katkıyı, doğrudan yabancı sermaye yatırımları sağlamaktadır. Bu yatırımların ülke kalkınmasına katkı sağlayabilmesi; sermayenin geliş şekline, özelliğine, kullanılacak teknolojiye ve yatırımı yapacak şirketlerin niteliklerine, piyasa yapısına, üretim faktörlerinin dağılımına ve etkinliğine bağlıdır. Doğrudan yabancı sermaye getiren yatırımcıların karar alma stratejileri içinde; pazara giriş olanakları, büyüme potansiyeli büyüme istikrarı, siyasi istikrar gibi faktörler öncelikle dikkat elden konular iken vergi düzenlemeleri ikinci planda kalmaktadır. Çünkü yeterli kar potansiyeli taşımayan pazarlarda vergi düzenlemeleri fazla yatırım cazibesi yaratmamaktadır²²⁹.

Dolaysız yabancı sermaye yatırımları az gelişmiş ülkeler için öncelikle yatırımlarını finanse edebileceği bir dış kaynaktır. Ayrıca getirdiği gayri maddi varlıklar ve döviz ile birlikte sermaye birikimini hızlandıracaktır. Dolaysız yabancı sermaye yatırımlarının sermaye birikimini hızlandırması "kaynak dağılımı etkinliği" (resource allocation efficiency) dir. Dolaysız yabancı sermaye yatırımlarının üretimi arttırması ise "üretim etkinliği" (production efficiency) dir. Artan üretime bağlı olarak üretim faktörlerinin üretimden aldıkları paydaki değişim ise dolaysız yabancı sermaye yatırımlarının dağılım etkisidir. Kaynağın kullanımının doğrudan "yabancıların" elinde olması, ev sahibi ülke için ülke kaynakları üzerindeki kontrol yetkisini sınırlandırarak bağımlılığı arttıracaktır. Bu etki ise dolaysız yabancı sermaye yatırımlarının bağımsızlık etkisidir²³⁰.

Kalkınma amacında olan bir ülkenin yetersiz sermaye birikimi nedeniyle yapamadığı yatırımların doğrudan yabancı sermaye yatırımı olarak yapılması ülkenin

²²⁷ Suna OKSAY, "Çokuluslu Şirketler Teorileri Çerçevesinde, Yabancı sermaye Yatırımlarının İncelenerek, Değerlendirilmesi", <http://www.econturk.org/Turkiyeeekonomisi/oksay3.pdf> Erişim: 09.03.2007

²²⁸ Birol KOVANCILAR, "Türkiye'de Yatırım İkliminin Geliştirilmesi ve İstihdamın Artırılmasına Yönelik Öneriler", içinde; **Türkiye'de Yatırım İkliminin Geliştirilmesi ve İstihdamın Artırılması İçin Çözüm Önerileri**, Maliye Hesap Uzmanları Vakfı Yayını, Ankara, 2003, s.41

²²⁹ Abdülkerim GÖK, "Kurumlar Vergisinde Yapılan Son Değişiklikler ve Ekonomik Etkileri", **Vergi Raporu Dergisi**, Yıl: 15, Sayı: 90, Mart 2007, s.59

²³⁰ Ferit KULA, "Uluslararası Sermaye Hareketlerinin Etkinliği: Türkiye Üzerine Gözlemler", **C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt 4, Sayı: 2, 2003, s. 143-144,

gelişimine olumlu katkılarda bulunacaktır²³¹. 1990'lı yılların ortalarından bu yana giderek artan bir oranda önem kazanan uluslararası doğrudan yatırım akımları birçok ülke için borç yaratmayan bir dış finansman kaynağı olması sebebiyle önemini korumaktadır. Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı'nın (UNCTAD) 2005 yılı için yaptığı tahminlere göre uluslararası doğrudan yatırım girişlerinin toplamı 897 milyar ABD dolarına ulaşmıştır. Bu değer 2004 yılına göre % 29'luk bir artışı ifade etmektedir. Söz konusu artış temel olarak birleşme ve satın alma işlemlerinden kaynaklanırken, yeni yatırım projelerinde sayıca düşüş görülmüştür²³².

Türkiye'de ilk yabancı sermaye yatırımları, İmparatorluk döneminde başlamıştır. Gerek Anadolu'da gerekse Rumeli'de demiryolu yapımı için ilk teşebbüsler, İngiliz firmaları tarafından 1856 yılında gerçekleştirilmiştir. İngiltere'ye verilen bu ilk imtiyazlar, Köstence-Çernova (66 km) hattı ve İzmir –Aydın (131 km) hattı imtiyazlarıdır. Ülkemizde esas itibarıyla 1950 yılından sonra yabancı sermaye yatırımları üzerinde durulmaya başlanmıştır. Bununla birlikte yabancı sermayenin tarihi gelişimi incelendiğinde, yabancı sermaye girişlerinin başlangıcı Osmanlı İmparatorluğu döneminde 1838 Ticaret Anlaşmasına kadar dayanmaktadır²³³.

Türkiye'ye yönelik doğrudan yabancı sermaye (DYS) yatırımları bakımından, 1980 başları tarihi bir milat olmuştur. Bu dönemde gerçekleştirilen 24 Ocak 1980 reform programı, sadece içe dönük ithal ikame sanayileşme stratejisinden dışa açık büyüme ve sanayileşme stratejisini hedeflemekle kalmamış aynı zamanda başlattığı kapsamlı bir liberalleşme programının bir parçası olarak doğrudan yabancı sermaye yatırımları alanında da önemli bir değişimi öngörmüştür. Yeni programın devreye sokulmasıyla birlikte DYS girişlerini hızlandıracak idari ve yasal düzenlemeler yapılmıştır. 25.01.1980 tarihinde Başbakanlığa bağlı olarak kurulan Yabancı Sermaye Dairesi, Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü ismi ile önce 1991'de Devlet Planlama Teşkilatına, 1994'de ise Hazine Müsteşarlığı bünyesine alınmıştır. 1954

²³¹ Haluk TANDIRICIOĞLU, Ahmet ÖZEN, "Geçiş Ekonomilerinde Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 5, Sayı 4, 2003, s. 107

²³² Uluslararası Doğrudan Yatırımlar 2005 Yılı Raporu, *Hazine Müsteşarlığı Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü Yayını*, Ankara, 2006, s.3

²³³ Murat ÇETİNKAYA, "Türkiye Ekonomisinde Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımının Önemi", http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler%5CMurat%20%C3%87ET%C4%B0NKAYA%5C%C3%87ET%C4%B0NKAYA,%20MURAT%20en%20son.pdf, Erişim: 18.04.2007

tarıhli 6224 sayılı Yabancı Sermaye Kanunu'na 24 Ocak sonrası süreçte 1986, 1992 ve 1995'de önemli değışiklikler getirilmiş, böylece mevzuatın liberalleşmesi yönünde mesafe almıştır. Bununla beraber, 17 Haziran 2003'de 4875 sayılı "Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu" yeni yasal çerçeveyi belirlerken, doğrudan yabancı sermayeye yönelik yatırım ortamının daha da gelişmesine imkân vermiştir²³⁴.

Gelişmekte olan ülkelerin, kalkınmalarını gerçekleştirebilmek için, ihtiyaç duydukları sermaye birikimini sağlamada, dış borç yerine yabancı sermayeye yönelmeleri çok daha akılcı bir yoldur. Hem kıt sermayenin çok sayıda ülke tarafından paylaşılmak istenilmesi, hem de yabancı sermayenin ülke ekonomisine ve kalkınmasına yaptığı katkıların gün geçtikçe daha çok anlaşılmaya başlanması nedeniyle, ülkeler bugün yabancı sermayeden aldıkları payı artırabilmek için, her geçen gün çok daha cazip koşullar hazırlamaya çalışmaktadır. Geçmişte yabancı sermaye sadece; sermaye açığını kapatmak, üretimi artırmak, işsizliğe çözüm getirmek, üretim maliyetlerini düşürmek, ucuz işgücü, taşıma giderlerinden tasarruf sağlamak, düşük vergi avantajlarından faydalanmak, ucuz hammadde kullanmak, döviz rezervlerini genişletmek gibi nedenlerle cazip bulunmuştur. Günümüzde ise, yabancı sermaye yatırımlarından beklenenler daha da artmıştır. Yukarıdaki faktörlere ilave olarak; ülke içinde sağlıklı bir rekabet ortamı yaratmak, ülkeye yeni teknolojiler kazandırmak, teknolojik bilgi birikimi (know-how) getirmek, gelişmiş ve sermaye ihraç eden ülkelerin politik ve ekonomik desteğini sağlamak, promosyon, dışa açılmak, çevre korumak, insan kaynaklarının geliştirilmesi gibi nedenler de bulunmaktadır. Doğrudan yabancı sermaye yatırımları, istihdamı artırmak, insan kaynaklarını yönlendirmek ve daha iyi şekilde eğitim görmelerini sağlamak açısından da çok önemli görevler üstlenmiştir²³⁵.

Ülkenin sahip olduğu ucuz ve kalifiye işgücü, hammadde kaynakları, iç pazarın büyüklüğü, gelişmiş pazarlara yakınlığı ve ulaştırma-haberleşme imkânları doğrudan yabancı sermaye girişlerini etkileyen önemli unsurlar olarak kabul

²³⁴ Ali ŞEN, Murat KARAGÖZ, "Türkiye'deki Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Büyüme ve İhracata Etkisi", Sosyal Siyaset Konferansları, (Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş'a Armağan Özel Sayısı), Sayı: 50, İstanbul, İ.Ü. İktisat Fakültesi Yayını, İstanbul, 2007, s. 1066

²³⁵ OKSAY, a.g.m., <http://www.econturk.org/Turkiyeekonomisi/oksay3.pdf> Erişim: 09.03.2007

edilmektedir. Ayrıca, ülkedeki makroekonomik istikrar, yabancı sermaye mevzuatı, ülkenin sağladığı teşvikler, vergi politikası ve vergi oranları ile dış ticaret politikaları yabancı yatırımcıların kararlarını etkileyen temel faktörlerdir. Son yıllarda, ekonomide genel olarak yatırımların ve büyümenin özel olarak da doğrudan yabancı sermaye girişlerinin artırılabilmesi için yatırım ortamının/iş ortamının iyileştirilmesi gerektiği öncelikli bir konu olarak öne çıkmış bulunmaktadır. Bu çerçevede, girişimciliğin, ticaret ve yatırımların önündeki engellerin kaldırılması, devlet kontrolünün ağırlığının azaltılması, piyasalarda rekabetçi bir yapı ve isleyişin sağlanması, yargı sisteminin etkinleştirilmesi, mevzuat uygulamalarının yalın ve öngörülebilir olması, mal, işgücü ve finans piyasalarında idari engellerin azaltılması yönündeki girişimler ağırlık kazanmaktadır.

Doğrudan yabancı sermaye yatırımları uluslararası sermaye akışı demektir. Yabancı bir ülkede bir firma kurulur, ya da yabancı ülkedeki bir şirkete sermaye yatırılarak, ana firma büyür. Doğrudan yabancı sermaye yatırımları adı verilen bu yatırımlarda, yabancı ülkedeki fiziki sermayeye sahip olan ve bunu işleten firmaya, "Çokuluslu Şirket" adı verilir. Burada, yabancı ülkede edinilen şirkete "yavru şirket" (subsidiary), "yabancı sermaye şirketi", "tabi şirket" veya "şube" denmektedir²³⁶.

Tablo 2.19 da yıllar itibarıyla ve kuruluş türlerine göre Türkiye'de faaliyet gösteren uluslararası sermaye şirketlerinin sayıları verilmiştir.

Tablo 2.19: Yıllara Göre Kuruluş Türlerine göre Uluslararası Sermayeli Şirketlerin Sayısı

Yıllar	Yeni	İştirak	Şube	Toplam
1954–1999 Birikimli	3.492	504	145	4.141
2000	318	111	18	447
2001	327	120	30	477
2002	359	114	22	495
2003	871	200	34	1.105
2004	1565	467	63	2.095
2005	2285	502	58	2.845
2006	2637	651	62	3.350
2007 Mart	659	152	15	826
Genel Toplam	12.513	2.821	447	15.781

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, Uluslar arası Doğrudan Yatırım Verileri Bülteni, Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü Yayını, Mayıs 2007, s. 8,

²³⁶ OKSAY, a.g.m., <http://www.econturk.org/Turkiyeekonomisi/oksay3.pdf>, Erişim: 09.03.2007

Ülkemizde 2007 Mart sonu itibariyle 12.960 adet uluslararası sermayeli şirket ve şube kurulmuştur. 2.871 adet yerli sermayeli şirkete de uluslararası sermaye iştiraki gerçekleşmiştir. Toplamda 15.781 adet uluslararası sermayeli şirket faaliyet göstermektedir ve sayıları giderek artmaktadır. Bu 15.781 şirketin sektörlere göre dağılımı ise tablo 2.20'de verilmiştir.

Tablo2.20: Uluslararası Sermaye Şirketlerinin Sektörlere Göre Dağılımı

Sektörler	1954-2007/Mart
Tarım, Avcılık, Ormancılık ve Balıkçılık	239
Madencilik ve Taşocakçılığı	252
İmalat Sanayi	3.099
Gıda Ürünleri ve İçecek İmalatı	315
Tekstil Ürünleri İmalatı	408
Kimyasal Madde ve Ürünlerin İmalatı	349
B.Y.S. Makine ve Teçhizat İmalatı	232
Motorlu Kara Taşıtı, Römork, Yarı-Römork İml.	200
Diğer İmalat	1.595
Elektrik, Gaz ve Su	156
İnşaat	1.260
Toptan ve Perakende Ticaret	5.149
Oteller ve Lokantalar	1.198
Ulaştırma, Haberleşme ve Depolama Hizmetleri	1.333
Gayrimenkul Kiralama ve İş Faaliyetleri	2.138
Diğer Toplumsal, Sosyal ve Kişisel Hizmet Faaliyetleri	957
Toplam	15.781

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, Uluslar arası Doğrudan Yatırım Verileri Bülteni, Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü Yayını, Mayıs 2007, s. 9

Ülkemizde faaliyet gösteren uluslararası sermayeli şirketler en fazla toptan ve perakende ticaret sektöründe faaliyet göstermektedir. Bu sektörü sırasıyla imalat sanayi, gayrimenkul kiralama ve iş faaliyetleri, ulaştırma, haberleşme ve depolama hizmetleri ile inşaat sektörü izlemektedir.

Yukarıda sektörlere göre dağılımı verilen uluslararası sermayeli şirketlerin ülkelere göre dağılımı ise tablo 2.21'de verilmiştir.

Türkiye'de faaliyet gösteren uluslararası sermayeli şirketin ülke gruplarına göre dağılımı incelendiğinde AB ülkelerinin 8.701 firma ile ilk sırada olduğu görülmektedir. AB ülkelerinin içinde ise Almanya menşeli firmalar (2.762 firma ile) yoğunluktadır. AB ülkelerini yakın ve Orta Doğu ülkeleri ve AB dışındaki diğer Avrupa ülkeleri izlemektedir

Tablo 2.21: Uluslararası Sermayeli Şirketlerin Ülkelere Göre Dağılımı (Şirket Sayısı)

Ülkeler	1954-2007/Mart
AB Ülkeleri	8.701
Almanya	2.762
Hollanda	1.254
İngiltere	1.536
Diğer AB Ülkeleri	3.149
Diğer Avrupa Ülkeleri (AB hariç)	1.912
Afrika Ülkeleri	269
Kuzey Amerika	852
ABD	759
Kanada	93
Orta ve Güney Amerika, Karayipler	94
Yakın ve Orta Doğu Ülkeleri	2.714
Azerbaycan	367
Irak	428
İran	835
Diğer	1.084
Diğer Asya	1.025
Çin Halk Cumhuriyeti	281
Güney Kore Cumhuriyeti	118
Diğer	626
Diğer Ülkeler	214
Toplam	15.781

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı, Uluslar arası Doğrudan Yatırım Verileri Bülteni, Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü Yayını, Mayıs 2007, s. 10

Türkiye'de 1981-2006 döneminde yabancı sermaye yatırımlarının yıllara göre dağılımı Tablo 2.22'de verilmiştir.

Tablo 2.22: Yabancı Sermaye Yatırımlarının Yıllara Göre Dağılımı (Milyon Dolar)

YILLAR	İZİNLER		GERÇEKLEŞEN		NET
	Kümülatif	Yıllık	Girişler	Çıkışlar	
1981	338	338	141	46	95
1982	505	167	103	48	55
1983	608	103	87	41	46
1984	879	271	113	0	113
1985	1.114	235	99	0	99
1986	1.478	364	125	0	125
1987	2.133	655	115	0	115
1988	2.954	821	354	0	354
1989	4.466	1.512	663	0	663
1990	6.327	1.861	684	0	684
1991	8.294	1.967	907	97	810
1992	10.114	1.820	911	67	844
1993	12.178	2.063	746	110	636
1994	13.655	1.477	636	28	608
1995	16.593	2.938	934	49	885
1996	20.429	3.836	914	192	722
1997	22.107	1.678	852	47	805
1998	23.754	1.647	953	13	940
1999	25.454	1.700	813	30	783
2000	28.931	3.477	1.707	725	982
2001	31.656	2.725	3.374	22	3.352
2002	33.899	2.243	622	5	617
2003	35.107	1.208	745	8	737
2004(*)	-	-	1.291	100	1.191
2005	-	-	8.534	336	8.198
2006	-	-	17.774	657	17.117
TOPLAM	-	-	44.197	2.621	41.576

Kaynak: TCMB, DPT, HM verilerinden derlenmiştir. * 4875 sayılı kanunla izin alma kaldırılmıştır.

1981 yılında Türkiye'ye yapılan net yabancı sermaye yatırımı 95 milyon dolardır. Bu tutar dönem içinde genellikle artış eğilimi göstermiştir. İlk büyük sıçrama 2001 yılında gerçekleşmiştir. 2000 yılında 982 milyon dolar olan net yatırım tutarı 2001 yılında yaklaşık %340 oranında artarak 3.352 milyon dolar seviyesine yükselmiştir. Bilindiği gibi 2001 yılı Şubat ayında ülkemizde büyük bir ekonomik kriz yaşanmıştır. 2002 yılında net yatırım tutarı genel seyrine geri dönmüştür. İkinci büyük sıçrama 2005, üçüncüsü ise 2006 yıllarında olmuştur. 2005 yılında net yatırım tutarı 1.191 milyon dolardan yaklaşık %690 oranında bir artışla 8.198 milyon dolara yükselmiştir. 2006 yılında 8.198 milyon dolar olan net yatırım tutarı ise yaklaşık %210 oranında bir artışla 17.117 milyon dolara ulaşmıştır ki bu tutar 1981-2006 dönemi toplam net yabancı sermaye tutarının %41,17'sini oluşturmaktadır. Bu dönemlerde gerçekleşen artış ise tek partili hükümetin getirdiği güven ve istikrar ile açıklanabilir.

2.6. KURUMLAR VERGİSİ KANUNU'NDA YATIRIM KARARINI ETKİLEYEN HÜKÜMLER

İşletmeler de bireyler gibi üç temel finansal kararla karşı karşıyadır. İşletme (1) nerelere, ne miktarda yatırım yapılacağını, (2) ne miktar karpayı ödeyeceğini, (3) fonların ne miktarda ve nereden temin edileceğini tespit etmelidir. İşletme çeşitli yatırım ve finansman olanakları ile karşı karşıyadır²³⁷. Finansal kararlar verilirken kuruluş aşamasında belirlenen amaçlar gözetilir. İşletmelerin amaçlarına ulaşmak için alacağı yatırım kararları üzerinde vergiler önemli bir yer teşkil eder.

İşletmeler için yapılan yanlış yatırımlar maliyetlerini ters yönde etkileyeceği gibi sermayesinin gereksiz yere bağlanmasına neden olur. Bu şekilde yapılan yatırımların kötü sonuçları, işletmeyle birlikte işletmenin içinde bulunduğu endüstri dalını hatta ulusal ekonomiyi de olumsuz etkilemektedir²³⁸. Bu nedenle işletmeler yatırım kararları alırken bütün unsurları etkin bir şekilde incelemektedir.

²³⁷ James T. S. PORTERFIELD, (Çeviren; Bülent ATUK), **Yatırım Kararları ve Sermaye Maliyeti**, İstanbul Üniversitesi Matbaası, İstanbul 1977, s.8

²³⁸ Atilla GÖNENLİ, **İşletmeler Yatırım Kararları**, İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 1401, Hüsni tabiat Matbaası, İstanbul 1968, s.5-6

Türkiye'de kurumlar vergisi işletmelerin yatırım kararlarında dikkat ettikleri en önemli vergi türüdür. Bu nedenle kurumlar vergisinde yer alan ve yatırım kararlarını etkileyen hükümler aşağıda ayrıntılı olarak incelenmiştir.

03.06.1949 gün ve 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununda yatırım kararlarını etkileyecek birçok değişiklikler yapılmıştır. Vergi mevzuatında yapılan değişikliklerin çok olması (değişikliklerin bazılarının mükelleflerin yararına olmasına rağmen) istikrardan uzaklaşılmasına yol açmış bu durum da yatırımlar üzerinde olumsuz etkiler yapmıştır.

Kurumlar Vergisi Kanunu'nda yer alan yatırıma ilişkin hükümler dört gruba ayrılarak incelenebilir. Bu gruplar aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- Muafiyet Şeklinde Yer alan Teşvik Edici Hükümler
- İstisna Şeklinde Yer alan Teşvik Edici Hükümler
- İndirim Şeklinde Yer alan Teşvik Edici Hükümler
- Vergi Ertelemesi Şeklinde Yer alan Teşvik Edici Hükümler

Kurumlar Vergisi Kanunu'nda yatırım kararlarını etkileyen ve yukarıda belirtilen gruplar aşağıda detaylı olarak incelenmektedir.

2.6.1. Muafiyet Şeklinde Yer Alan Teşvik Edici Hükümler

Muafiyet, mükellef olması gereken bazı kişiler ve kişi gruplarının kanunlarla vergi dışı bırakılmasıdır. Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 4. maddesinde kurumlara tanınan muafiyetler belirtilmiştir. Muafiyetlerin önemli bir kısmı kamu kurumlarına tanınmasına karşın özel kuruluşlara sağlanan muafiyetler de bulunmaktadır. Özel sektöre ilişkin olan muafiyetler aşağıda incelenmiştir.

2.6.1.1. Kredi Teminatı Sağlamak Üzere Kurulmuş Olan Kurumlar

Yabancı ülkeler veya uluslararası finans kuruluşları ile yapılan mali ve teknik işbirliği anlaşmaları çerçevesinde yalnızca küçük ve orta ölçekli işletmelere kredi teminatı sağlamak üzere kurulmuş olup bu faaliyetlerinden elde ettikleri kazançları teminat sorumluluk fonlarına ekleyen ve sahip oldukları fonları ortaklarına

dağıtmaksızın küçük ve orta ölçekli işletmelere kredi sağlayan banka ve kuruluşlara yatıran kurumlar, Kurumlar Vergisi Kanununun 4 üncü maddesinin birinci fıkrasının (1) bendi kapsamında kurumlar vergisinden muaf tutulmuştur. Buna göre muafiyetten yararlanacak kurumun, 18.11.2005 tarih ve 25997 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik’te tanımlanan küçük ve orta ölçekli işletmelere kredi teminatı sağlama alanında karşılaşılan güçlüklerin giderilmesi amacıyla kurulmuş olması gerekmektedir.

Muafiyetten yararlanacak kurumun, kuruluş sözleşmelerinde sadece küçük ve orta ölçekli işletmelere kredi teminatı sağlamak üzere kurulduğu ve faaliyetlerini bu çerçevede sürdüreceği, ortaklara kar payı dağıtmayacağı açıkça yazılı olmalıdır. Söz konusu kurumun statüsü, muafiyetten yararlanma açısından önem arz etmemektedir. Bu kurumun, Kurumlar Vergisi Kanunu’nun 1. maddesinde yazılı kurumlar arasında yer alması yeterlidir. Koşulları yerine getiren bu kurumların, anılan muafiyetten yararlanabilmeleri için;

- Kurumun, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile yabancı devletler veya uluslararası finans kuruluşları arasında imzalanan mali ve teknik işbirliği anlaşmaları çerçevesinde faaliyette bulunmak üzere kurulmuş olması,

- Kurumun elde ettiği kazançların kanuni yükümlülüklerin yerine getirilmesinden sonra kalan tutarının tamamının teminat sorumluluk fonuna eklenmesi,

- Teminat sorumluluk fonunun ortaklara dağıtılmaması, sadece küçük ve orta ölçekli işletmelere kredi temininde teminat sağlamak için kullanılması,

- Teminat sorumluluk fonunun küçük ve orta ölçekli işletmelere kredi sağlayan banka ve kuruluşlarda değerlendirilmesi, şarttır.

Bu kuruluşlara muafiyet tanınması yatırımların artırılması için önem arz eder. Çünkü muafiyet ile yatırım için finansman gereksinimi olan küçük ve orta ölçekli işletmelere kaynak teminine olanak sağlanması teşvik edilmiştir.

2.6.1.2. Bilimsel Araştırma Ve Geliştirme Faaliyetinde Bulunan Kurum ve Kuruluşlar

Sadece bilimsel araştırma ve geliştirme faaliyetinde bulunan kurum ve kuruluşlar, Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 4. maddesinin birinci fıkrasının (m) bendi kapsamında kurumlar vergisinden muaf tutulmaktadır. Bunların, muafiyetten yararlanmasına ve muafiyetlerinin kaybedilmesine ilişkin şartlar Maliye Bakanlığı'nca belirlenir.

Bilimsel araştırma ve geliştirme faaliyetinde bulunan kuruluşlara tanınan bu muafiyet yatırımları teşvik edici niteliktedir. Muafiyet ile teknoloji ve yeniliklerin ana motoru olan Ar-Ge faaliyetleri teşvik edilmiştir. Araştırma ve geliştirme, teknolojik yenilikler yatırımları doğrudan ve olumlu etkiler. Bu faaliyetler yeni yatırımlar için fırsat ve kolaylık sağlarken mevcut yatırımlardaki verimliliği artırır.

2.6.1.3. Organize Sanayi Bölgeleri İle Küçük Sanayi Sitelerine Ait İktisadi İşletmeler

Organize sanayi bölgeleri ile küçük sanayi sitelerinin alt yapılarını hazırlamak ve buralarda faaliyette bulunanların; arsa, elektrik, gaz, buhar ve su gibi ortak ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kamu kurumları ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişilerce birlikte oluşturulan ve kazancının tamamını bu yerlerin ortak ihtiyaçlarının karşılanmasında kullanan iktisadi işletmeler, Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 4. maddesinin birinci fıkrasının (n) bendi kapsamında kurumlar vergisinden muaftır. Öte yandan, organize sanayi bölgeleri, tüzel kişilikleri itibarıyla kurumlar vergisinin konusuna girmemektedirler.

Organize sanayi bölgeleri ve küçük sanayi siteleri, verimliliğin artmasını sağlayan, yatırımlar ve ekonomik kalkınma için önemi yüksek olan bölgelerdir. Muafiyet, bu bölgelerin gelişmesini sağlayarak alt yapı ihtiyaçlarının karşılanmasını kolaylaştırmıştır. Dolayısıyla muafiyet, fiziki sermaye stoku ile verimlilik artışlarını desteklemektedir.

Şarta bağlı muafiyet tanınan kurum ve kuruluşların yıl içinde muafiyet şartlarını kazanmaları veya kaybetmeleri halinde kurumlar vergisinden muaf olacakları veya kurumlar vergisine tabi olacakları tarih önem arz etmektedir. Kurumlar vergisinden belirli şartlara bağlı olarak muaf tutulan bir kurum veya kuruluşun muafiyet şartlarını ihlal etmesi halinde, bu şartların ihlal edildiği tarihten itibaren kurumlar vergisine tabi tutulması, muafiyet şartlarının tekrar kazanılması halinde ise izleyen hesap dönemi başından itibaren muafiyetten yararlandırılması gerekmektedir²³⁹.

2.6.2. İstisna Şeklinde Yer Alan Teşvik Edici Hükümler

Kurumlar vergisinden istisna edilen kurum kazançları, Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 5. maddesinin birinci fıkrasında sayılmış olup istisna kazançlara ilişkin açıklamalar aşağıda yer almaktadır.

2.6.2.1 İştirak kazançları istisnası

İşletmeler, kar payı sağlamak veya fiyat değişmelerinden yararlanarak karlar elde etmek, geçici bir süre elde tutmak amacıyla yerli ve yabancı hisse senetleri satın alabilecekleri gibi; doğrudan veya dolaylı olarak diğer şirketlerin yönetimine ve ortaklık politikalarının belirlenmesine katılmak, aynı zamanda uzun vadeli yatırım yapmak ve kazanç sağlamak amacıyla hisse senedi ve/veya ortaklık payı satın alabilirler²⁴⁰.

Yeni KVK ile de kurumların tam mükellefiyete tabi başka bir kurumun sermayesine katılmaları nedeniyle elde ettikleri kazançlar kurumlar vergisinden istisna edilmiştir²⁴¹. Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 5. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde, iştirak kazançları istisnası düzenlenmiştir. Buna göre kurumların;

²³⁹ 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu Genel Tebliği (Seri No: 1)

²⁴⁰ Cemali OKTAY, "İştirak Paylarının Muhasebe Kayıtları, İştirak Kazançları İstisnası, İştirak Paylarının Değerlendirilmesi ve Satışı", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 195, Aralık 2004, s. 69,

²⁴¹ M. Emin AKYOL, "Kurumlar Vergisinden İstisna Edilen Kazançlar", **Yaklaşım Dergisi**, Yıl 15, Sayı 172, Nisan 2007, s. 75

- Tam mükellefiyete tabi başka bir kurumun sermayesine katılmaları nedeniyle elde ettikleri kazançlar²⁴² ve

- Tam mükellefiyete tabi başka bir kurumun karına katılma imkânı veren kurucu senetleri ile diğer intifa senetlerinden elde ettikleri kar payları, kurumlar vergisinden istisna edilmiştir.

Düzenleme, yalnızca tam mükellefiyete tabi kurumların sermayelerine iştirak edilmesi suretiyle kurumlarca elde edilen kar paylarını kapsamaktadır. Kar payını alan kurumun tam veya dar mükellefiyete tabi olmasının, istisnanın uygulanmasında bir önemi bulunmamaktadır. Bununla birlikte dar mükellef bir kurumdan kar payı alan kurumlar iştirak kazançları istisnasından yararlanamazlar. Bu istisna ile mükerrer vergilemenin önlenmesi amaçlanmıştır. İstisnaya konu kazanç, esas itibarıyla kazancın elde edildiği ilk kurumda kurumlar vergisine tabi tutulduğundan, kazancın kar dağıtımı yoluyla intikali sağlanan diğer kurumlarda da kurumlar vergisine tabi tutulmasının önüne geçilmek istenmiştir.

Kurucu senetleri ile diğer intifa senetlerinden elde edilen kar payları da kazancın elde edildiği ilk kurumda vergilendirilir. Bu şekilde kar payı elde eden kurumlarda da mükerrer vergilemenin önüne geçmek için öteden beri uygulandığı üzere kurucu senetleri ile diğer intifa senetlerinden elde edilen kar payları da iştirak kazançları arasında sayılmıştır. Gelir Vergisi Kanunu'nun 75. maddesinin ikinci fıkrasının (3) numaralı bendinde, idare meclisi başkan ve üyelerine verilen kar payları menkul sermaye iradı sayıldığı için kurumların başka bir kuruma iştirak etmeleri nedeniyle bu kurumun yönetim kurulunda bulunan temsilcileri vasıtasıyla elde etmiş oldukları kar payları da iştirak kazancı istisnasından yararlanabilir. İştirak kazançları istisnası uygulaması açısından, kurumlar vergisi mükelleflerinin iştirak ettikleri tam mükellef kuruma hangi oranda iştirak ettiklerinin bir önemi bulunmamaktadır. İştirak oranına bakılmaksızın tam mükellef kurumlardan elde edilen kar paylarının tamamı kurumlar vergisinden istisna edilecektir. İştirak kazançları istisnasından yararlanabilmek için süre koşulu aranmamaktadır²⁴³.

²⁴² Fonların katılma belgeleri ile yatırım ortaklıklarının hisse senetlerinden elde edilen kar payları hariç

²⁴³ 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu Genel Tebliği (Seri No: 1)

İştirak kazançları istisnası kapsamına fonların katılma belgeleri ile yatırım ortaklıklarının hisse senetlerinden elde edilen kar payları dahil değildir.

2.6.2.2. Yurt dışı iştirak kazançları istisnası

5520 sayılı Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu ile yurt dışından iştirak kazancı ile elde edilen kurumların elde ettikleri iştirak kazançlarına tanınan istisna kapsamı genişletilmiştir²⁴⁴. Kurumlar Vergisi Kanununun 5 inci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendine göre, kurumların yurt dışından elde ettikleri iştirak kazançları, belli koşullar altında kurumlar vergisinden istisna edilmiştir. İstisnadan yararlanabilmek için;

- İştirak edilen kurumun anonim veya limited şirket niteliğinde bir kurum olması,
- İştirak edilen kurumun kanuni ve iş merkezinin Türkiye’de bulunmaması,
- İştirak payını elinde tutan kurumun, yurt dışı iştirakin ödenmiş sermayesinin en az %10’una sahip olması,
- İştirak kazancının elde edildiği tarih itibarıyla, iştirak payının kesintisiz olarak en az bir yıl süre ile elde tutulması,
- İştirak kazancının²⁴⁵ iştirak edilen kurumun faaliyette bulunduğu ülke vergi kanunları uyarınca en az %15 oranında; iştirak edilen yabancı kurumun esas faaliyet konusunun finansman temini veya sigorta hizmetlerinin sunulması ya da menkul kıymet yatırımı olması durumunda, iştirak edilen kurumun faaliyette bulunduğu ülke vergi kanunları uyarınca en az Türkiye’de uygulanan kurumlar vergisi oranında, gelir ve kurumlar vergisi benzeri toplam vergi yükü taşıması,
- İştirak kazancının, elde edildiği hesap dönemine ilişkin kurumlar vergisi beyannamesinin verilmesi gereken tarihe kadar Türkiye’ye transfer edilmesi gerekmektedir.

²⁴⁴ İlhan ÇETİN, "5520 Sayılı Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu İle Yeniden Düzenlenen Yurt Dışı İştirak Kazancı İstisnası", **Yaklaşım Dergisi**, Yıl: 14, Sayı: 165, Eylül 2006, s. 217

²⁴⁵ Kar payı dağıtımına kaynak olan kazançlar üzerinden ödenen vergiler de dahil olmak üzere

Yurt dışı iştirak kazançları istisnasından yararlanılabilmesi için yukarıda yer alan şartların topluca yerine getirilmesi şarttır. İştirak oranı %10'dan fazla olsa dahi süre şartının gerçekleşmemesi halinde veya bütün şartlar gerçekleşmekle birlikte vergi yükü şartının gerçekleşmediği hallerde istisnadan yararlanılamaz.

İştirak kazançları istisnasıyla kurumların hem tam mükellefiyete tabi başka bir kurumun sermayesine katılmaları nedeniyle elde ettiği kazançlar hem de kanuni ve iş merkezi Türkiye'de bulunan kurumlar vergisi mükelleflerinin, yurtdışındaki şube ve işyerlerinden Türkiye'ye transfer edilen kazançların çifte vergilendirmesi önlenmiştir. İstisna ile hem kazançların Türkiye'ye transferi teşvik edilmekte, Türkiye yatırımlar için cazip hale getirilmekte ve ülkede yatırımlar için gerekli olan finansman ülkeye çekilmeye çalışılmaktadır. İştirak kazançları istisnası, yatırım için finansman gereksinimi duyan kuruluşlara sermaye sağlanarak iştirak edilmesi yoluyla ekonomik güçlerini artırma olanağı vermektedir. Bu nedenlerle istisna sabit sermaye yatırımlarını teşvik edici bir düzenlemedir.

2.6.2.3. Emisyon Primi Kazancı İstisnası

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 5. maddesinin birinci fıkrasının (ç) bendi ile anonim şirketlerin gerek kuruluşlarında gerekse sermayelerini artırdıkları sırada çıkardıkları payların, itibari değerin üzerinde bir bedelle elden çıkarılması halinde payların itibari değerler toplamı ile elden çıkarma bedelleri toplamı arasında oluşan emisyon primleri kurumlar vergisinden istisna edilmiştir²⁴⁶. İstisna, anonim şirketlerin portföylerinde bulunan başka şirketlere ait hisse senetlerinin elden çıkarılmasından sağlanan kazançları kapsamamaktadır.

Emisyon primleri yoluyla mali yapıları güçlenen işletmeler yatırıma ayrılacak olan kaynakları artırmaktadır. Bu nedenle istisna kuruluşların yatırım kararlarına yönelik olumlu bir düzenlemedir.

²⁴⁶ Gündoğan DURAK, "Kurumlar Vergisinden İstisna Kazançlar", **Yaklaşım Dergisi**, Yıl: 15, Sayı: 172, Nisan 2007, s. 122

2.6.2.4. Türkiye’de Kurulu Fonlar İle Yatırım Ortaklıklarının Kazançlarına İlişkin İstisna

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 5. maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinde;

- Menkul kıymetler yatırım fonları veya ortaklıklarının portföy işletmeciliğinden doğan kazançları,
- Portföyü Türkiye’de kurulu borsalarda işlem gören altın ve kıymetli madenlere dayalı yatırım fonları veya ortaklıklarının portföy işletmeciliğinden doğan kazançları,
- Girişim sermayesi yatırım fonları veya ortaklıklarının kazançları,
- Gayrimenkul yatırım fonları veya ortaklıklarının kazançları,
- Emeklilik yatırım fonlarının kazançları,
- Konut finansmanı fonları ile varlık finansmanı fonlarının kazançları,

anılan fon veya ortaklıkların Türkiye’de kurulmuş olmaları şartıyla kurumlar vergisinden istisna edilmiştir.

Bu istisnalar, söz konusu kuruluşların gelişmesinin sağlanması amacıyla getirilmiştir. Ancak istisna anılan fon ve ortaklıkların söz konusu kazançları üzerinden kesinti yoluyla vergi alınmasına engel teşkil etmemektedir²⁴⁷.

2.6.2.5. Taşınmazlar Ve İştirak Hisseleri İle Kurucu Senetleri, İntifa Senetleri Ve Rüçhan Hakları Satış Kazancı İstisnası

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 5. maddesinin birinci fıkrasının (e) bendinde, taşınmazlar ve iştirak hisseleri ile kurucu senetleri, intifa senetleri ve rüçhan haklarının satışından doğan kazançlara ilişkin istisna düzenlenmiştir. Belirlenen koşulların sağlanması halinde, kurumların en az iki tam yıl süreyle aktiflerinde yer alan taşınmazlar ve iştirak hisseleri ile aynı süreyle sahip oldukları kurucu senetleri, intifa senetleri ve rüçhan haklarının satışından doğan kazançların %75’lik kısmı kurumlar vergisinden istisna edilmektedir. Bu istisna hükmünden, dar mükellef

²⁴⁷ İsmail IŞIK, **Kurumlar Vergisi**, İzmir Serbest Muhasebeci Mali Müşavirle Odası Yayını, İzmir 2007, s.70

kurumlar da dahil olmak üzere, tüm kurumlar vergisi mükellefleri yararlanabilmektedir. İstisna uygulamasında 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun yayın tarihi belirleyici bir etken olmaktadır²⁴⁸.

İstisnanın amacı, kurumların bağlı değerlerinin ekonomik faaliyetlerde daha etkin bir şekilde kullanılmasına olanak sağlanması, kurumların mali bünyelerinin güçlendirilmesi ve bu yolla yatırımların uyarılmasıdır

2.6.2.6. Bankalara Veya TMSF'ye Borçlu Durumda Olan Kurumlar İle Bankalara Tanınan İstisna

Kurumlar Vergisi Kanununun 5.maddesinin birinci fıkrasının (f) bendi ile bankalara borçları nedeniyle kanuni takibe alınmış veya Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna borçlu durumda olan kurumlar ile bunların kefillerinin ve ipotek verenlerin sahip oldukları taşınmazlar, iştirak hisseleri, kurucu senetleri ve intifa senetleri ile rüçhan haklarının, bu borçlara karşılık bankalara veya bu fona devrinden sağlanan hâsılâtın bu borçların tasfiyesinde kullanılan kısmına isabet eden kazançların tamamı kurumlar vergisinden istisna edilmiştir.

Bu istisnadan yararlanacak olan kurumların, bankalara borçları nedeniyle 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu hükümleri uyarınca kanuni takibe alınmış olması veya TMSF'ye borçlu durumda olmaları gerekmektedir. İstisnadan, banka borçları

²⁴⁸ Kurumlar Vergisi Kanununun yayım tarihinden önce gerçekleşen satış işlemlerinde istisna uygulaması: 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 37. maddesinde, Kanunun 5. maddesinin birinci fıkrasının e bendinin yürürlük tarihi, Kanunun yayım tarihi olan 21/6/2006 tarihi olarak belirlenmiş ve bu tarih itibarıyla da yürürlükten kalkan 5422 sayılı Kanunun 8. maddesinin 5 ve 12 numaralı bentleri yürürlükten kalkmış bulunmaktadır. Kurucu senetleri ve intifa senetleri dahil olmak üzere, taşınmazlar ve iştirak hisseleri ile rüçhan haklarının 21/06/2006 tarihinden önce satışından elde edilen kazançlar için 5520 sayılı Kanunun geçici 1. maddesinin onuncu fıkrası uyarınca, yürürlükten kalkan 5422 sayılı Kanunun 8. maddesinin 5 ve 12 numaralı bentlerinde yer alan hükümler uygulanacaktır. Her ne kadar, 5520 sayılı Kanunun 36. maddesiyle, yürürlükten kalkan 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu ile ek ve değişiklikleri yürürlükten kaldırılmış olsa da 5520 sayılı Kanunun geçici 1. maddesinin onuncu fıkrasında, “Bu Kanunun yürürlüğünden önceki dönemler itibarıyla 5422 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanmasına devam olunur” hükmü yer almıştır. İstisna hükmünün yürürlüğünün kanunun yayım tarihi olarak belirlenmiş olması, 01.01.2006 tarihi ile 21.06.2006 tarihleri arasında yürürlükten kalkan 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 8. maddesinin 5 ve 12 numaralı bentlerinin uygulanmasına engel teşkil etmemektedir.

Kurumlar Vergisi Kanununun yayım tarihinden sonra gerçekleşen satış işlemlerinde istisna uygulaması: Kurumlar Vergisi Kanunu'nun yayım tarihi olan 21/06/2006 tarihinden sonra gerçekleşen taşınmazlar ve iştirak hisseleri ile kurucu senetleri ve intifa senetlerinin satışlarında doğan kazançlara 5. maddenin birinci fıkrasının (e) bendinde yer alan hükümler uygulanacaktır. Bentte yer alan şartlar doğrultusunda elde edilen kazançların %75'i istisna kazanç olarak dikkate alınıp kalan kısım vergilendirilecektir.

nedeniyle kanuni takibe alınmış veya TMSF'ye borçlu durumda olan kurumlar ile bu kurumların, kurumlar vergisi mükellefiyeti bulunan kefilleri veya bu kurumlar adına ipotek veren kurumlar vergisi mükellefleri yararlanabileceklerdir. İstisnaya konu olan kıymetler ise taşınmazlar, iştirak hisseleri, kurucu senetleri ve intifa senetleri ile rüçhan haklarıdır. İstisnadan yararlanabilecek kazanç, söz konusu kıymetlerin borçlara karşılık olmak üzere, bankalara veya TMSF'ye satışından veya diğer şekilde devrinden sağlanan hâsılâtın, bu borçların tasfiyesinde kullanılan kısmına isabet eden tutarla sınırlı olacaktır.

Bankaların, kanuni takibe alınmış alacakları nedeniyle iktisap ettikleri taşınmazlar, iştirak hisseleri, kurucu senetleri ve intifa senetleri ile rüçhan haklarının satışından doğan kazançların ise %75'lik kısmı kurumlar vergisinden istisna edilmiştir. Bankaların bu şekilde iktisap ettikleri söz konusu kıymetlerin satışında iki tam yıl süreyle aktifte bulundurma şartı olmadığı gibi kazancın belli bir süreyle özel bir fon hesabında tutulma şartı da bulunmamaktadır. Banka ve finans kurumlarının, bu tür iktisaplar dışında kalan ve çeşitli nedenlerle iktisap edilmiş olan kıymetlerin satışında iki tam yıllık elde tutma koşulu aranmaktadır.

Bu düzenlemeyle, bankacılık sektöründe yaşanan krizlerden sonra ortaya çıkan tahsilât ve borç ödeme güçlüklerinin aşılarda bankaların mali bünyelerinin güçlendirilmesi, batık kredilerin geri dönüş olanaklarının genişletilmesi ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'nun elinde bulunan bankalara, dolayısıyla da bu fona ait alacakların tahsilinde yaşanan zorlukların azaltılması amaçlanmıştır²⁴⁹.

2.6.2.7. Yurt Dışı Şube Kazançları

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 5. maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi ile kurumların yurt dışında bulunan iş yerleri veya daimi temsilcileri aracılığıyla elde ettikleri kurum kazançları, belli şartlar altında kurumlar vergisinden istisna edilmiştir. Yurt dışında bulunan iş yerleri veya daimi temsilciler aracılığıyla elde edilen kurum kazançlarının²⁵⁰;

²⁴⁹ İŞİK, a.g.e., s.72

²⁵⁰ İlhan ÇETİN, "5520 Sayılı Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu ile Yeniden Düzenlenen Yurt Dışı Şube Kazançları İstisnası", **Yaklaşım Dergisi**, Yıl: 14, Sayı: 164, Ağustos 2006, s. 219

- Doğduğu ülke vergi kanunları uyarınca en az %15 oranında gelir ve kurumlar vergisi benzeri toplam vergi yükü taşıması,
- Elde edildiği hesap dönemine ilişkin yıllık kurumlar vergisi beyannamesinin verilmesi gereken tarihe kadar Türkiye’ye transfer edilmiş olması,
- İştirak edilen şirketin ana faaliyet konusunun, finansal kiralama dahil finansman temini, sigorta hizmetlerinin sunulması veya menkul kıymet yatırımı olması durumunda, bu kazançların doğduğu ülke vergi kanunları uyarınca en az Türkiye’de uygulanan kurumlar vergisi oranında (%20) gelir ve kurumlar vergisi benzeri toplam vergi yükü taşıması gerekmektedir.

2.6.2.8. Yurt Dışında Yapılan İnşaat, Onarım, Montaj İşleri İle Teknik Hizmetlerden Sağlanan Kazançlarda İstisna

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 5. maddesinin birinci fıkrasının (h) bendi ile yurt dışında yapılan inşaat, onarım, montaj işleri ile teknik hizmetlerden sağlanarak Türkiye’de genel sonuç hesaplarına aktarılan kazançlar, ayrıca yurt içinde de vergilendirilmesinin önüne geçilmesi amacıyla, herhangi bir koşula bağlanmaksızın kurumlar vergisinden istisna edilmiştir. Teknik hizmetlerden elde edilen kazançların da anılan istisnadan yararlanabilmesi için bu işlerin yurt dışında bulunan işyerleri veya daimi temsilciler aracılığıyla yapılması; yurt dışında ayrıca bir işyeri veya daimi temsilci olmadan yapılan teknik hizmetlerin, hizmet ihracatı olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

İstisna hükmü ile aynı kazancın çifte vergilendirmemesinin önüne geçilmiştir. Yurt dışı kazançlarına tanınan bu istisna kurumları yurt dışında da yatırım yapmaları konusunda uyarmaktadır. Yurt dışı faaliyetler sonucu elde edilen kazançlar işletmelerin mali yapılarını güçlendireceği için istisna ile bu kuruluşlar, güçlenen ekonomileri ile yurt içinde de yatırım yapma konusunda uyarılmış olmaktadır.

2.6.2.9. Diğer Kanunlarda Yer Alan İstisnalar

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 35. maddesinde, diğer kanunlardaki muafiyet, istisna ve indirimlere ilişkin hükümlerin, kurumlar vergisi bakımından geçersiz olduğu; kurumlar vergisi ile ilgili muafiyet, istisna ve indirimlere ilişkin hükümlerin, ancak bu kanuna, Gelir Vergisi Kanununa ve Vergi Usul Kanununa hüküm eklenmek veya bu kanunlarda değişiklik yapılmak suretiyle düzenleneceği ve uluslararası anlaşma hükümlerinin saklı olduğu hüküm altına alınmış, bu hüküm 01.01.2007 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir.

Kanunun geçici 1. maddesinin dokuzuncu fıkrasında, "bu kanunun yürürlüğünden önce kurumlar vergisine ilişkin olarak başka kanunlarda yer alan muafiyet, istisna ve indirimler bakımından 35. madde hükmü uygulanmaz." hükmü yer almaktadır. Buna göre, 31.12.2006 tarihi itibarıyla yürürlükte olan özel kanunlardaki istisnalar 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun uygulanmasında da geçerli olacak, bu tarihten sonra yürürlüğe girecek özel kanunlarda yer alacak kurumlar vergisine ilişkin istisnalar ise kurumlar vergisi bakımından geçersiz sayılacaktır. 01.01.2007 tarihinden itibaren, kurumlar vergisi ile ilgili istisnalara ilişkin hükümler, ancak Kurumlar Vergisi Kanunu'na, Gelir Vergisi Kanunu'na veya Vergi Usul Kanunu'na hüküm eklenmek veya bu kanunlarda değişiklik yapılmak suretiyle yapılacaktır. Bu çerçevede, diğer kanunlarda yer alan ve özellik arz eden bazı istisna uygulamalarına ilişkin açıklamalar aşağıda yer almaktadır.

2.6.2.9.1. Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanununda Yer Alan İstisna

Çağımızda ülkelerin gelişmişlik düzeyini belirleyen, ekonomik, askeri ve siyasi alanlarda, temel etken bilim ve teknoloji alanındaki ilerlemedir. Günümüzde teknoloji alanında hızlı bir değişim süreci yaşanmaktadır. Gelişmekte olan ülkeler teknoloji ithal ederek sanayileşmesini gerçekleştirerek ekonomik büyümeyi ve kalkınmayı amaçlamaktadır. Ancak yeterli başarıyı sağlayamamışlardır çünkü sürekli gelişen teknoloji nedeniyle ithal edilen teknolojiler bir süre sonra yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle ülkelerin gelişimlerini daimi kılmak, ekonomik büyüme ve kalkınmayı sağlayabilmek için teknoloji ithal eder bir konumdan teknoloji üreten bir yapıya sahip olmaları gereği ortaya çıkmıştır. Bu amaçla her ülke teknopark olarak

adlandırılan teknoloji geliştirme bölgeleri oluşturarak kendi teknolojik gelişmesini sağlamaya başlamıştır. Türkiye'de bu faaliyetler pratikte 17 yıllık (ODTÜ Teknoparkı ile) yasal olarak da 3 yıllık bir geçmişe sahiptir²⁵¹.

Teknoloji Geliştirme Bölgeleri, yüksek ve ileri teknoloji kullanan ya da yeni teknolojilere yönelik firmaların, belirli bir üniversite veya yüksek teknoloji enstitüsü ya da Ar-Ge merkez veya enstitüsünün olanaklarından yararlanarak teknoloji veya yazılım ürettikleri, geliştirdikleri, teknolojik bir buluşu ticari bir ürün, yöntem veya hizmet haline dönüştürmek için faaliyet gösterdikleri ve bu yolla bölgenin kalkınmasına katkıda bulundukları, aynı üniversite, ileri teknoloji enstitüsü ya da Ar-Ge merkez veya enstitüsü alanı içinde veya yakınında; akademik, ekonomik ve sosyal yapının bütünleştiği siteyi veya bu özelliklere sahip teknoparkı ifade etmektedir²⁵².

4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu'nun vergilemeye yönelik hükümler içeren 8. maddesinin üçüncü, dördüncü ve beşinci fıkraları, 5035 sayılı Kanunla yürürlükten kaldırılarak, bu hükümler 4691 sayılı Kanuna eklenen geçici. maddede yeniden düzenlenmiştir²⁵³.

Yapılan düzenlemeyle teknoloji geliştirme bölgelerinde faaliyet gösteren mükelleflerin, münhasıran bu bölgedeki yazılım ve Ar-Ge faaliyetlerinden elde ettikleri kazançlar, faaliyete başlanılan tarihten bağımsız olmak üzere, 31.12.2013 tarihine kadar kurumlar vergisinden istisna edilmiştir.

Bölgede faaliyette bulunan mükelleflerin bölge dışında gerçekleştirdikleri faaliyetlerinden elde ettiği kazançlar, yazılım ve Ar-Ge faaliyetlerinden elde edilmiş

²⁵¹ Hidayet MAT, **Yatırım ve İstihdamı Arttırmak Amacıyla Devletin Arsa, Arazi ve Diğer Teşvik Uygulamaları**, Yaklaşım Yayınları, 2007, s. 61

²⁵² Cem TEKİN, **Kurumlar Vergisi Rehberi, Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 210, Mart 2006, s. 112

²⁵³ 5281 sayılı Kanunun 41 inci maddesiyle de anılan geçici 2. maddeye üçüncü fıkra eklenmiş olup madde aşağıdaki gibidir: “Geçici Madde 2 – Yönetici şirketlerin bu Kanun uygulaması kapsamında elde ettikleri kazançlar ile bölgede faaliyet gösteren gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin, münhasıran bu bölgedeki yazılım ve Ar-Ge faaliyetlerinden elde ettikleri kazançları 31.12.2013 tarihine kadar gelir ve kurumlar vergisinden müstesnadır. Bölgede çalışan araştırmacı, yazılımcı ve Ar-Ge personelinin bu görevleri ile ilgili ücretleri 31.12.2013 tarihine kadar her türlü vergiden müstesnadır. Yönetici şirket, ücreti gelir vergisi istisnasından yararlanan kişilerin bölgede fiilen çalışıp çalışmadığını denetler. Bölgede fiilen çalışmayanlara istisna uygulandığının tespit edilmesi halinde, ziya uğratılan vergi ve buna ilişkin cezalardan yönetici şirket de ayrıca sorumludur. Bu madde hükümleri TÜBİTAK-Marmara Araştırma Merkezi Teknoloji Serbest Bölgesi yönetici şirketi, bu bölgede faaliyet gösteren Gelir ve Kurumlar Vergisi mükellefleri ile bölgede çalışan araştırmacı, yazılımcı ve Ar-Ge personelinin bu görevleri ile ilgili ücretleri bakımından da uygulanır.”

olsa dahi istisnadan yararlanamaz. Öte yandan, teknoloji geliştirme bölgelerinde yazılım ve Ar-Ge faaliyetinde bulunan şirketlerin, bu faaliyetler sonucu buldukları ürünleri kendilerinin seri üretime tabi tutarak pazarlamaları halinde, bu ürünlerin pazarlanmasından elde edilen kazançların lisans, patent gibi gayrimaddi haklara isabet eden kısmı, transfer fiyatlandırması esaslarına göre ayrıştırılmak suretiyle istisnadan yararlanabilmektedir. Üretim ve pazarlama organizasyonu nedeniyle doğan kazancın diğer kısmı ise istisna kapsamında değerlendirilmeyecektir. Ancak, lisans, patent gibi gayrimaddi haklara bağlanmamış olmakla birlikte uyarlama, yerleştirme, geliştirme, revizyon, ek yazılım gibi faaliyetlerden elde edilen kazançların istisna kapsamında değerlendirileceği tabiidir. İstisna uygulamasında, mükellefin tam veya dar mükellefiyet esasında kurumlar vergisine tabi olmasının bir önemi bulunmamaktadır.

İstisna, sadece yazılım ve Ar-Ge faaliyetlerinden elde edilen kazançlara tanınmıştır. 4691 sayılı Kanunda; Araştırma ve Geliştirme (Ar-Ge), bilim ve teknolojinin gelişmesini sağlayacak yeni bilgileri elde etmek veya mevcut bilgilerle yeni malzeme, ürün ve araçlar üretmek, yazılım üretimi dahil olmak üzere yeni sistem, süreç ve hizmetler oluşturmak veya mevcut olanları geliştirmek amacı ile yapılan düzenli çalışmalar. Yazılım ise bir bilgisayar, iletişim cihazı veya bilgi teknolojilerine dayalı bir diğer cihazın çalışmasını ve kendisine verilen verilerle ilgili gereken işlemleri yapmasını sağlayan komutlar dizisinin veya programların ve bunların kod listesinin, işletim ve kullanım kılavuzlarını da içeren belgelerin ve hizmetlerin tümü olarak tanımlanmıştır.

Mükelleflerin bölgede faaliyete geçtikleri tarih itibarıyla tamamlamış oldukları yazılım ve Ar-Ge'ye dayalı projelerden elde edecekleri kazançlar istisna kapsamına alınmamıştır. Bununla birlikte bölgede faaliyete geçmeden önce başlayıp bölgede devam ettirilen yazılım ve Ar-Ge'ye dayalı projelerden sağlanan kazançlarda, projenin bölgede gerçekleştirilen kısmına isabet eden tutarı istisna kapsamında değerlendirilmiştir. Bu durumda kazancın ne kadarının bölgede gerçekleştirilen çalışmalara ilişkin olduğu, bölgede faaliyete başlanmasından sonra ortaya çıkan maliyetin projenin başlangıcından tamamlanmasına kadar geçen dönemde oluşan maliyete oranı kullanılmak suretiyle belirlenmektedir. Öte yandan, mükelleflere başka bir yöntem kullanma olanağı tanınmıştır.

4691 sayılı Kanun'un geçici 2. maddesi hükmüne göre, yönetici şirketlerin²⁵⁴ bu kanun uygulaması kapsamında elde ettikleri kazançları kurumlar vergisinden istisna edilmiş olup yönetici şirketlerin istisna edilen kazançları, 4691 sayılı Kanun kapsamında bölgenin kurulmasına, yönetilmesine ve işletilmesine ilişkin faaliyetlerden kaynaklanan kazançlardır.

4691 sayılı Kanunun geçici 2. maddesinde yer alan istisna, bir kazanç istisnası olup istisna kapsamındaki faaliyetlerden elde edilen hâsıllardan bu faaliyetler nedeniyle yüklenilen gider ve maliyet unsurlarının düşülmesi sonucu bulunacak kazancın tamamı kurumlar vergisinden istisna edilmiştir.

Teknoloji geliştirme bölgelerinde faaliyet gösteren mükelleflere, istisnadan yararlanan Ar-Ge projelerine ilişkin olarak, TÜBİTAK ve benzeri kurumlar tarafından ilgili mevzuat çerçevesinde hibe şeklinde sağlanan destek tutarları ile diğer kurumların bu mahiyetteki her türlü bağış ve yardımları, kurum kazancına dahil edilecek ve istisnadan yararlandırılacaktır.

İstisna kazancın ve bu bağlamda kurumlar vergisi matrahının tespiti açısından, kanun uygulaması kapsamında bulunan ve bulunmayan hâsılat, maliyet ve gider unsurlarının ayrı ayrı izlenmesi ve istisna kapsamında olan faaliyetlere ait hâsılat, maliyet ve gider unsurlarının, diğer faaliyetlerle ilişkilendirilmemesi ve kayıtların da bu ayrımı sağlayacak şekilde tutulması gerekmektedir.

Kanun uygulaması kapsamında istisna olan faaliyetlerin zararlar sonuçlanması halinde, mükellefler, bu zararları istisna kapsamında olmayan diğer faaliyetlere

²⁵⁴ 19.06.2002 tarih ve 24790 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Uygulama Yönetmeliğinin 37. maddesinde, yönetici şirketin, kuruluşunun Ticaret Sicili Gazetesinde ilanından sonra Maliye Bakanlığına başvuruda bulunacağı; bölgede yer alan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin, münhasıran bu bölgedeki yazılım ve Ar-Ge faaliyetlerinden elde ettikleri kazançlarının gelir ve kurumlar vergisinden istisna edilebilmesi için Maliye Bakanlığına müracaat edecekleri, bu müracaata bölgede faaliyette bulunduğunu gösteren yönetici şirketten alınan bir belgenin ekleneceği; girişimcilerin, istihdam ettikleri tüm araştırmacı, yazılımcı ve Ar-Ge projelerindeki personelin listesini, görev tanımlarını, nitelik ve çalışma sürelerini yönetici şirkete onaylattıktan sonra aylık olarak Maliye Bakanlığı'na bildirecekleri ifade edilmiştir. Söz konusu yönetmelikte başvuru, müracaat ve bildirimlerin yapılacağı yer Maliye Bakanlığı olarak belirtilmekle birlikte, bu bildirimler bölgede faaliyet gösteren mükelleflerin kurumlar vergisi yönünden bağlı oldukları vergi dairesine yapılacak olup bunların bir örneğinin de muhtasar beyanname yönünden bağlı olunan vergi dairesine bildirilmesi gerekmektedir. Vergi dairelerince mükelleflere istisna uygulamasına ilişkin olarak herhangi bir belge verilmesi söz konusu değildir. Bölgede faaliyete geçen mükellefler, işe başlama, işi bırakma ve diğer değişiklikler konusunda Vergi Usul Kanunu'nda yer alan hükümlere uymak zorundadır.

ilişkin kazançlardan indiremeyeceklerdir. Yine bölgede faaliyet gösteren mükelleflerin, 4691 sayılı Kanun kapsamı dışındaki ticari işlemlerinden elde edecekleri gelirleri ile olağandışı gelirleri de istisna kapsamına alınmamıştır. Bu nedenle, nakitlerin değerlendirilmesi sonucu oluşan faiz gelirleri, yabancı para cinsinden aktifler dolayısıyla oluşan kur farkları ve iktisadi kıymetlerin elden çıkarılmasından doğan gelirler istisna kapsamında değerlendirilmemiştir.

Bölgede faaliyet gösteren kurumlar vergisi mükelleflerine, diğer kurumlardan borç mahiyetinde sermaye desteği olarak sağlanan yardımlar ticari kazançta dahil edilmeyecektir.

2.6.2.9.2. Serbest Bölgelerde Uygulanan Kurumlar Vergisi İstisnası

Serbest bölgeler; bir ülkenin dış ticaret rejimi için gerekli olan mevzuat ve kısıtlamalarının kısmen veya tamamen uygulama dışı bırakıldığı, genellikle uluslararası bir liman veya havaalanı yakınında olan, milli sınırlar içinde bulunmakla birlikte, gümrük sınırları dışında kabul edilen ve esas itibarıyla ihracata yönelik faaliyet gösteren seçilmiş sınai ve ticari alanlardır²⁵⁵.

Ülkemizde serbest bölge uygulamasına 15.06.1985 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu ile başlanmıştır. Ardından çıkarılan Serbest Bölgeler Uygulama Yönetmeliği ile de gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

Serbest bölgeler, üstlendiği amaca ve yerine getirdiği işlevlere bakıldığında, gerçekten önemli bir yapı teşkil etmektedir. Bölgelerin başlıca amaçları²⁵⁶;

- Türkiye’de ihracat için yatırım ve üretimi artırmak,
- Yabancı sermaye ve teknoloji girişini hızlandırmak,
- Ekonominin girdi ihtiyacını ucuz ve düzenli şekilde temin etmek,
- Dış finansman ve ticaret imkânlarından daha fazla yararlanmaktır.

İşlevleri ise;

²⁵⁵ Beytullah YURTTUTAN, "Serbest Bölgelerin Vergilendirilmesine Yönelik 5084 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler" **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 186, Mart 2004, s 134

²⁵⁶ Eray ASİL, "Ayrıcalıklı Bölgeler: Serbest Bölgeler" **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı 190, Temmuz 2004, s. 22

- Ülkeye yabancı sermaye ve teknolojilerin getirilmesine imkân sağlayacak elverişli ortam yaratılması,

- Sanayicinin ihtiyaç duyduğu bazı hammadde ve ara malların kolaylıkla, istenilen miktarda ve zaman kaybı olmadan temin edilebilmesi,

- Sağlanan teşvik ve avantajlarla düşük maliyetli mal üretimi ve ihracı, - Türkiye dışından gelen malların transit olarak diğer ülkelere satımı,

- Yeni istihdam olanaklarının yaratılması,

- Türk ihraç ürünlerinin ihracatını kolaylaştırmak ve hızlandırmak bakımından bir basamak olmasıdır.

Serbest bölgeler gümrük bölgesi dışında sayılır. Bu bölgelerde gümrük ve kambiyo mükellefiyetine dair mevzuat hükümleri uygulanmaz. Kullanıcıların tutmak zorunda oldukları defterler ile düzenleyecekleri belgelere ilişkin olarak, Vergi Usul Kanunu'nun hükümlerine bağımlı olmaksızın düzenleme yapmaya Maliye Bakanlığı yetkilidir. İşleticiler ve kullanıcılar yatırım ve üretim safhalarında Bakanlar Kurulunca belirlenecek vergi dışı teşviklerden yararlandırılabilir.²⁵⁷

Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla bu kanuna göre kurulan serbest bölgelerde faaliyette bulunmak üzere ruhsat almış mükelleflerin²⁵⁸;

a) Bu bölgelerde gerçekleştirdikleri faaliyetleri dolayısıyla elde ettikleri kazançları, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla faaliyet ruhsatlarında belirtilen süre ile sınırlı olmak üzere gelir veya kurumlar vergisinden müstesnadır²⁵⁹.

b) Bu bölgelerde istihdam ettikleri personele ödedikleri ücretler 31.12.2008 tarihine kadar gelir vergisinden müstesnadır. Ancak, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla ruhsatlarında belirtilen süre 31.12.2008 tarihinden daha önceki bir tarihte sona eriyorsa, istisna uygulamasında ruhsatta yer alan sürenin bitiş tarihi dikkate alınır.

²⁵⁷ 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanununun 5084 sayılı Kanunun 8. maddesiyle değişik 6. madde

²⁵⁸ 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanununun 5084 sayılı Kanunun 9. maddesiyle eklenen geçici 3. madde

²⁵⁹ Bu istisnanın 31/12/1960 tarihli ve 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun 94 üncü maddesinin birinci fıkrasının (6) numaralı bendinin (b) alt bendi kapsamında yapılacak tevkifata etkisi yoktur

c) Bu bölgelerde gerçekleştirdikleri faaliyetleri ile ilgili olarak yaptıkları işlemler 31.12.2008 tarihine kadar her türlü vergi, resim ve harçtan müstesnadır. Serbest bölgelerde faaliyette bulunan gelir veya kurumlar vergisi mükelleflerinin bu bölgelerde imal ettikleri ürünlerin satışından elde ettikleri kazançları, Avrupa Birliğine tam üyeliğin gerçekleştiği tarihi içeren yıllık vergileme döneminin sonuna kadar gelir veya kurumlar vergisinden müstesnadır. Bu istisnanın Gelir Vergisi Kanunu'nun 94. maddesinin birinci fıkrasının (6) numaralı bendinin (b) alt bendi kapsamında yapılacak tevkifata etkisi yoktur."

5084 sayılı Kanunla Serbest Bölgeler Kanunu'nda yapılan söz konusu değişiklikler 06.02.2004 tarih ve 25365 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak, yayımlandığı tarih itibarıyla yürürlüğe girmiş bulunmaktadır. 3218 sayılı Kanunda 5084 sayılı Kanunla yapılan düzenleme ile bölgelerde vergi mevzuatına ilişkin hükümlerin uygulanmasına başlanılmış, tam ve dar mükelleflerin bölgedeki gelir ve kurumlar vergisi muafiyeti sona ermiştir. 3218 sayılı Kanuna 5084 sayılı Kanunun 9. maddesiyle eklenen geçici 3. madde ile de geçiş dönemine ilişkin istisna uygulaması düzenlenmiştir.

Serbest Bölgeler Kanununun geçici 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi uyarınca, 06.02.2004 tarihine kadar (bu tarih dahil) serbest bölgelerde faaliyette bulunmak üzere faaliyet ruhsatı almış mükelleflerin, ruhsatlarında belirtilen süre ile sınırlı olmak üzere bölgelerde gerçekleştirdikleri faaliyetler dolayısıyla elde ettikleri kazançlar kurumlar vergisinden istisna edilmiştir.

Faaliyet ruhsatı almak üzere ilgili mercilere başvurmuş olmakla birlikte, 06.02.2004 tarihine kadar henüz faaliyet ruhsatı alamamış mükelleflerin bu istisna hükümlerinden faydalanabilmeleri mümkün değildir. İstisna, sadece faaliyet ruhsatlarında belirtilen süre ile sınırlı olmak üzere serbest bölgelerde yürütülen faaliyetlerden elde edilen kazançlara ilişkindir. Dolayısıyla, serbest bölgelerde şubesi bulunan kurumlar ile kanuni veya iş merkezi serbest bölgelerde olan mükelleflerin, bu bölgeler dışında yürüttükleri faaliyetlerden elde ettikleri kazançlar istisna kapsamında değildir.

Serbest Bölgeler Kanunu'nun geçici 3. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde yer alan istisna, bir kazanç istisnasıdır. Dolayısıyla, mükelleflerin serbest

bölgelerdeki faaliyetlerinden elde ettikleri hâsılattan bu faaliyetlere ilişkin olarak yapılan giderlerin düşülmesi sonucu bulunacak kazanç, kurumlar vergisinden istisnadır. Serbest bölgelerde yürütülen faaliyetlerden doğan alacaklara ilişkin kur farkı ve vade farkı gelirleri istisna kapsamında değerlendirilmiştir. Aynı şekilde, serbest bölgelerde yürütülen faaliyetler çerçevesinde elde edilen hâsılâtın, serbest bölgelerde yürütülen faaliyetler çerçevesinde yapılacak ödemelerde kullanılıncaya kadar geçici olarak serbest bölgelerde mevduat hesaplarında veya repo işlemlerinde değerlendirilmesi sonucu elde edilen gelirler de söz konusu istisnadan yararlanabilecektir.

İstisna kazancın ve bu bağlamda kurumlar vergisi matrahının tespiti açısından, istisna kapsamında bulunan ve bulunmayan hâsılât, maliyet ve gider unsurlarının ayrı ayrı izlenmesi ve istisna kapsamında olan faaliyetlere ait hâsılât, maliyet ve gider unsurlarının, diğer faaliyetlerle ilişkilendirilmemesi ve kayıtların da bu ayrımı sağlayacak şekilde tutulması gerekmektedir.

Serbest bölgelerde yürütülen ve istisna kapsamında olan faaliyetlerin zararlı sonuçlanması halinde, bu zararların istisna kapsamında olmayan diğer faaliyetlere ilişkin kazançlardan indirilmesi ve ertesi yıla devredilmesine izin verilmemiştir.

Teknoloji geliştirme bölgelerinde olduğu gibi serbest bölgelerde faaliyet gösteren mükelleflere de, TÜBİTAK ve benzeri kurumlar tarafından Ar-Ge projelerine ilişkin olarak ilgili mevzuat çerçevesinde hibe şeklinde sağlanan destek tutarları, kurum kazancına dahil ederek istisnadan yararlanma olanağı tanınmıştır.

Serbest Bölgeler Kanununun geçici 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde yer alan kazanç istisnası, serbest bölgelerde faaliyet gösteren mükelleflerin faaliyet ruhsatlarında belirtilen süre ile sınırlı olduğu için istisna uygulaması mükelleflerin faaliyet ruhsatlarında belirtilen sürenin son günü (son gün dahil) bitmektedir.

Serbest bölgelerdeki hizmetler, tesisler, teşvik ve muafiyetler, kalite, fiyat açısından uluslararası standartlar düzeyindedir. Serbest bölgelerimiz vasıtası ile ihracatı daha kolay arttırmamız mümkündür. Serbest bölgeler, ülke içindeki ihracata

yönelik sektörlerle, maliyeti düşük teknoloji transferi yaparak ülke üretim hacminin artırılmasına neden olmaktadır²⁶⁰.

2.6.2.9.3. Yatırım İndirimi

Yürürlükteki vergisel teşvikler içinde yatırımları uyarmada en etkin olanı yatırım indirimidir²⁶¹. Yatırım indirimi, devletin belirli ekonomik, siyasi ve sosyal amaçlara ulaşmak için girişimcilere yapılan yatırım harcamaları tutarlarının belirlenen oranlarının kurumlar vergisinden indirilebilmesine olanak tanıyan bir vergi teşvik müessesesidir.

Yatırım İndirimi, işletmelerin yatırıma tahsis ettikleri fonların vergiden istisna edilmesidir. Belirli şartları taşıyan yatırımların belirlenmiş oranlarda vergiden istisna edilmesiyle ekonomik kalkınma bakımından stratejik önem taşıyan bölgeler veya üretim türlerine yapılan yatırımlar teşvik edilmiş olur. Başka bir deyişle yatırım indirimi esas itibarıyla özel sektör yatırımlarının yönlendirilmesini amaçlayan bir vergi istisna rejimidir²⁶².

Yatırım indirimi ticari ve zirai kazançlar ile kurum kazançlarının vergilendirilmesinde kalkınma planları ve yıllık programlarda yer alan yatırımlara ilişkin bazı harcamaların, belirli bir oranda, vergiye tabi matrahtan indirilmesidir. Yatırım indirimi, yatırımın maliyetine etkide bulunarak işletme karlılığını artıran bu nedenle işletme dönemini ilgilendiren bir teşvik tedbiridir. Yatırım indirimi müessesesi 19.02.1963 tarih ve 202 sayılı kanunla Gelir Vergisi Kanununun Ek 1–6. maddelerinde düzenlenmiştir. Bununla birlikte teşvik mevzuatı çerçevesinde çıkarılan Bakanlar Kurulu kararları ve tebliğler de uygulamaya yön vermiştir²⁶³.

Bu teşvik müessesesinin işleyiş esası, ilgili dönemde gerçekleştirilecek yatırım harcamalarının, belirli bir yüzdesine tekabül eden kazancın o dönemin gelir veya kurumlar vergisinden istisna edilmesidir. Bu yolla yatırımcıdan alınacak

²⁶⁰ Nuray ERGÜL, "Türkiye İçin Serbest Bölgelerin Önemi", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 175, Nisan 2003, s. 95

²⁶¹ Mustafa DURAN, **Türkiye'de Yatırımlara Sağlanan Teşvikler ve Etkinliği**, *Hazine Müsteşarlığı Araştırma ve İnceleme Dizisi* 32, Ankara, 2003, s.14

²⁶² Hasan Yalçın, **Yatırım İndirimi Uygulama Esasları**, Kılavuz Yayınları, s. 67, İstanbul 1997

²⁶³ Cengiz DEMİR, "Yatırım İndirimi Uygulaması-1", <http://www.malimusaviriniz.net/yatirim%20indirimi%20uygulama.doc> Erişim: 02.03.2007

vergiden vazgeçilmek suretiyle yatırımcıya finansman imkânı sağlanmış olmakta ve yatırım maliyetleri düşürülmektedir ki uygulama bu açıdan sübvansiyonla aynı niteliktedir. Bu durumda yatırım indiriminin, hem vergi istisna fonksiyonu hem de yatırım teşvik fonksiyonu söz konusudur. Bununla birlikte yatırım indirimi deyimi, oluşan gelirin tüketim olarak değil de, belirli bir kısmı veya tamamı yatırım için harcanırsa, bu tutarın belirli bir diliminin asıl gelirden indirilmesi sonucu elde edilen daha az düzeydeki bir gelirin vergilendirilmesi anlamına gelmektedir. Sonuçta bu indirim nedeniyle vergiye konu olan gelir tutarı azalmakta, dolayısıyla yatırımcının vergi yükü hafiflemektedir. Bu uygulama, gelirin tüketime yönelmesini önleyici bir önlem olarak da düşünülmektedir²⁶⁴.

Yatırım indiriminin konusunu, mevzuatla belirtilen şartları taşıyan yatırıma ilişkin harcamalardan sadece işletmenin esas faaliyet konusu ile ilgili olan bina, makine, tesisat, araç ve amortismanına tabi aktif değerlerin yeni olanlarının maliyet bedelleri oluşturur.

Yatırım indirimi, yatırımları özendirmek ve uygulanan ekonomik politikalar doğrultusunda seçilmiş alanlara yönelmek amacıyla, ekonomik kuruluşlara, belirli yatırım harcamalarının belli bir oranını vergi matrahından indirme olanağı sağlayan teşvik yöntemidir. Vergi sistemimize 1963 yılında giren yatırım indiriminin kapsamı 1980'lerden sonra oldukça genişletilmiştir²⁶⁵.

Yatırım indirimi istisnasının tanımı kanunlarımızda yapılmıştır; dar mükellefiyete tabi olanlar dahil, ticari veya zirai kazançları bilanço esasına göre tespit edilen vergiye tabi mükellefler, faaliyetlerinde kullanmak üzere satın aldıkları veya imal ettikleri amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin maliyet bedellerinin belirtilen oranını vergi matrahlarının tespitinde, ilgili kazançlarından yatırım indirimi istisnası olarak indirim konusu yapabilirler²⁶⁶.

Yatırım indirimi başlangıçta sadece sermaye şirketleri ve kooperatiflere uygulanmakta iken 01.01.1986 tarihinden itibaren dar mükelleflere tabi kurumlar ile

²⁶⁴ http://www.gencbilim.com/odev_tez/yatirim+indirimi.odev_tez_makale.2797.php, Erişim: 2.3.2007

²⁶⁵ http://www.ekodialog.com/Konular/yatirim_fonksiyon.html Erişim: 02.03.2007

²⁶⁶ Soner YAVAŞ, "Türkiye Cumhuriyeti'nde Yatırım İndirimi Müessesesine Kısa Bir Bakış ve Kardeş Ülke Kırgızistan Cumhuriyeti ile Ekonomik İlişkiler" http://www.turkhukuksitesi.com/makale_205.htm, Erişim: 04.03.2007

iş ortaklıklarının²⁶⁷, 01.01.1987 tarihinden itibaren ise İktisadi Kamu Müesseselerinin de²⁶⁸ yatırım indirimi istisnasından faydalanabilmelerine olanak tanınmıştır²⁶⁹.

Yatırım indirimi ülkenin ekonomik kalkınmasını sağlamak amacı ile özel sektörde faaliyet gösteren gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerin kalkınma planına uygun yatırımlarını teşvik eden bir vergisel teşvik rejimidir. Gelir ve Kurumlar vergisi mükelleflerinin gerçekleştirecekleri yatırımların belirli bir miktarına eşit kazançlarının, gelir ve kurumlar vergisinden istisna edilmesi yatırım indiriminin esasını oluşturur ve amacı kalkınma planında belirlenen alanlarda ve bölgelerde yapılan yatırım harcamalarının belirli ölçüde vergiye tabi kazançtan indirilmesi yoluyla desteklenmesidir²⁷⁰. Özel sektörün kalkınma planına uygun olarak yapmış olduğu harcamalar tutarı kadar kazançları vergi dışı bırakılmaktadır. Bu sayede, vergi dışı bırakılan tutar işletmeye mali avantaj sağlamaktadır²⁷¹.

Yatırım indirimi, vergi tasarrufu sağladığından yatırımın net maliyetini düşürür ve net gelir akımı maliyetteki düşme oranı kadar artar. Yatırımcının geliri ve devletin yatırım indiriminden doğan gelir kaybı, yatırım indirimine konu olan maliyetin belirli oranı ile sınırlıdır²⁷².

İstisnalar, vergide genellik ilkesine aykırılık teşkil ederler. Çünkü istisnalar vergi yükünün yararlananlar lehine azalmasına neden olurlar. Bununla birlikte ekonomik, sosyal ve siyasal nedenlerle uygulamaları gerekmektedir. Yatırım indiriminde olduğu gibi yatırım getirisini yükselterek net karı artırmaya yönelik teşvik önlemi olduğu için bu istisna yoluyla yatırımlar ve ülke kalkınması teşvik edilmeye çalışılmıştır. Vergi lehine ters düşmesi açısından eleştirilmesine karşın belli

²⁶⁷ 24.12.1985 tarih ve 19014 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 3239 Sayılı Kanun ile

²⁶⁸ 24.06.1997 tarih ve 19497 Sayılı Resmi Gazetede Yayınlanan 3380 Sayılı Tarımın Teşviki Ve Çiftçinin Desteklenmesi, 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu Ve 5422 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile

²⁶⁹ Ercan TURAN, **Türkiye'de Kurumlar Vergisi Uygulamasının Firma Davranışları Üzerindeki Etkisi**, DPT Uzmanlık Tezi, 1993, s.2,

²⁷⁰ 24 Nisan 2003 Tarih 25088 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

²⁷¹ Halil YILDIRIM, "Yatırım İndirimi Müessesesi", http://pkf-ankara.com/upload/Sirkuler_200410.doc Erişim: 18.03.2007

²⁷² Ramazan GÖKBUNAR, "Türkiye'de Yatırımları Teşvik Edici Vergi Politikası ve Avrupa Birliğine Uyum", (Yayınlanmamış Doktora Tezi), DEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 1998, s. 31

faaliyetlerin teşviki ve yatırımların istenen alanlara kaydırılması amaçlarıyla istisnaların uygulanması zorunluluktur²⁷³.

Yatırım indirimi uygulamasının bir istisna olup olmadığı tartışılmaktadır. Özellikle geçmişte yatırım indiriminden GVK'nun 94/6-b maddesi çerçevesinde yapılacak stopaj uygulamasında²⁷⁴ yaşanan tartışmaların odak noktalarından birisini, yatırım indiriminin bir istisna olarak belirlenmediği oluşturmuştur. 4842 sayılı kanuna göre yatırım indirimi, GVK'nda yer aldığı bölüm, yeniden düzenlenen 19. maddenin başlığı ve anılan maddenin içeriği itibarıyla net bir şekilde bir istisna olarak belirtilmiştir²⁷⁵.

Genel olarak yatırım indirimi, işletmelerin kazançlarından ayırarak yatırıma tahsis ettikleri fonların vergiden istisna edilmesidir. Bu şekilde belirli şartları taşıyan yatırımlar, belli oranlarda vergiden istisna edilerek ekonomik kalkınma bakımından stratejik önem taşıyan bölgelere veya üretim türlerine yapılan yatırımlar teşvik edilmiş olur. Diğer bir ifade ile yatırım indirimi, esas itibarıyla özel sektör yatırımlarının yönlendirilmesini amaçlayan bir vergi istisna rejimidir. Bir yandan kaynak dağılımını etkilerken, diğer yandan yatırımların net maliyetini düşürmesi ya da yatırımın net karlılığını artırması suretiyle girişimcilere vergi tasarrufu sağlar, eldeki yatırılabılır fon arzını artırabilir²⁷⁶.

Gelir vergisi açısından yatırım indirimi uygulamasında kanunda tanımlanmış kazanç ve iratlardan sadece zirai ve ticari kazanç gelirlerine indirim uygulanabilir. Kurumlar vergisi mükellefleri için böyle bir ayırım söz konusu değildir. Çünkü kurumlar vergisi mükelleflerinin her türlü faaliyetleri nedeniyle elde ettikleri gelirler kurum kazancıdır. Mükellefler, kurum kazançları üzerinden yatırım indiriminden yararlanabilir, hak etmiş oldukları yatırım indirimi miktarını kurumlar vergisi matrahından indirebilirler.

²⁷³ Mehmet TOSUNER, 1980 Sonrası Türk Vergi Sisteminin Yapısı ve Gelişimi, Bayraklı Matbaacılık, İzmir, 1989, s. 68,

²⁷⁴ Bu maddeye 99/13230 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile eklenen "yatırım indirimi dahil" ibaresi akabinde

²⁷⁵ M. Aykut KELLEÇİOĞLU, "Yatırım İndirimi Müessesesinde Yapılan Değişiklikler ve Geçiş Süreci", <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/65MaliCozum/03-65%20M.%20AYKUT%20KELEC%C4%B0O%C4%9ELU.doc> Erişim: 21.03.2007

²⁷⁶ Hasan YALÇIN, Yatırım İndirimi, Kılavuz Yayıncılık, İstanbul, 1999, s. 75

Yatırım indirimi müessesesi mevzuatımızda 40 yılın üzerinde bir süredir uygulanmaktadır. Bu süreçte yatırım indirimi konusunda pek çok değişiklik yapılmıştır. 24.03.2003 tarih ve 25088 Sayılı Resmi Gazetede Yayınlanan "Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında 4842 Sayılı Kanun"la yatırım indirimi müessesesinde kapsamını önemli oranda değiştirmiştir. Bu kanunla yapılan değişiklikler sonrasında eski düzenleme ve yeni düzenleme arasındaki önemli farklılıklar tablo 2.23 ile gösterilmiştir.

Tablo 2.23 : 4842 Sayılı Kanunla Yatırım İndirimi Müessesesi

	24.04.2003 tarihinden önceki uygulama	24.04.2003 tarihinden sonraki uygulama
Teşvik belgesi	G.V. ve K.V yönünden Yatırım indiriminden yararlanmak için alınması gerekiyor.	G.V. ve K.V yönünden Yatırım indiriminden yararlanmak için alınması gerekmiyor.
İndirim Oranı	Sektörel ve yöresel bazda %40 ila %200 oranında uygulanmaktadır.	Mükellefler arasında hiçbir ayırım gözetilmeksizin %40 indirim oranı belirlenmiştir.
Gelir Vergisi Tevkifatı	Yatırım İndirimi istinasından yararlanan kazançlar ile 24.04.2003 tarihinden önce gerçekleşen yatırımlar üzerinden hesaplanan ve kazancın yetersiz olması nedeniyle sonraki döneme devreden yatırım indiriminden yararlanan kazançlar üzerinden dağıtılsın dağıtılmasın %19,8 gelir vergisi tevkifatı yapılacaktır.	İstisnaya bağlı stopaj kaldırıldı. Kar dağıtımı aşamasında dağıtılan kar üzerinden %10 tevkifat yapılması öngörülmektedir. (Kar dağıtımı yapılmaması veya karın sermayeye eklenmesi durumunda yatırım harcamaları üzerinden vergi yükü tamamen kalkmış olacaktır.)
Yatırım indirim endekslemesi (kazancın yetersiz olması nedeniyle yatırım indirimi uygulanamayan tutar için)	Yeniden değerlendirme oranında artırılacak. Endeksleme için ayrıca Teşvik Belgesinin alınış tarihine bakılacaktır. 31.12.1998 öncesi belgelerde süreli endeksleme, 01.01.1999 - 24.04.2003 arası belgelerde süresiz endeksleme. 24.04.2003 öncesi belgeler için 2004 ilk Geçici Vergi Bey. Verme süresine kadar tercih değiştirme hakkı.	Toptan Eşya Fiyatları Genel Endeksinde meydana gelen artış oranlarında

Kaynak: Halil YILDIRIM, http://pkf-ankara.com/upload/Sirkuler_200410.doc

4842 sayılı kanunla getirilen yenilikleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür²⁷⁷.

- Teşvik belgesi alınması zorunluluğu kaldırılmıştır.
- Yatırım indirimi üzerinden stopaj uygulaması kaldırılmıştır²⁷⁸.

²⁷⁷ Mehmet ÖZKARA, " Yeni Düzenlemeler Işığında Yatırım İndirimi İstisnası Uygulaması" http://www.iktisadidayanisma.com/portal/pratik_bilgiler/yatirimindirimi.htm Erişim: 19.03.2007

- Sadece harcama esası benimsenmiş, öngörülen yatırım indirimi uygulamasına son verilmiştir.

- Bölgesel ve sektörel ayrımlar kaldırılmış, yatırım indirimi oranı tüm mükellefler için %40 olarak belirlenmiştir.

- Asgari yatırım tutarı 5 milyar liraya (Bu tutar 01.01.2004 tarihinden itibaren 6 milyar liraya olarak tespit edilmiştir) indirilmiştir.

- Devreden yatırım indiriminden yararlanmak için iktisadi kıymetin iki tam yıl elden çıkarılmaması esası getirilmiştir.

- Vergi matrahının tespitinde, kazancın yetersiz olması nedeniyle dikkate alınamayan istisna tutarı, ileriki yıllarda TEFE’de meydana gelen artış oranında artırılarak dikkate alınacaktır.

4842 sayılı kanun ile yapılan değişikliklerin amacı, yatırım indirimi uygulamasını daha basit hale getirmek, stopajın kaldırılmasıyla da mükellef üzerindeki vergi yükünün azaltılmasıdır.

Yatırım indirimi müessesene yapılan son ve en önemli değişiklik ise 8 Nisan 2006 tarihli ve 26133 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 5479 sayılı Kanunla olmuştur. Çünkü bu kanun ile yaklaşık 43 yıl uygulanan yatırım indirimi uygulamasına son verilmiştir.

5479 sayılı kanunun 2. maddesi ile 193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun "Ticari ve Zirai Kazançlarda Yatırım İndirimi İstisnası" başlıklı 19. maddesi yürürlükten kaldırılmış, 3. maddesi ile de Gelir Vergisi Kanununa Geçici 69. madde eklenmiştir²⁷⁹.

Gelir Vergisi Kanununa eklenen Geçici 69 uncu madde hükmü aşağıdaki gibidir.

Gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri; 31.12.2005 tarihi itibarıyla mevcut olup 2005 yılı kazançlarından indirmedikleri yatırım indirimi istisnası tutarları ile

²⁷⁸ Yatırım indirimi müessesesinin en çok tartışılan konusu indirimde uygulanan stopaj işlemi olmuştur. Bu uygulamanın yatırım indiriminin etkinliğini azalttığı ve amacından sapmalara yol açtığı savunulmuştur.

²⁷⁹ 07/08/2006 tarih ve 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu Sirküleri/3

a) 24.04.2003 tarihinden önce yapılan müracaatlara istinaden düzenlenen yatırım teşvik belgeleri kapsamında, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 09.04.2003 tarihli ve 4842 sayılı Kanunla yürürlükten kaldırılmadan önceki ek 1, 2, 3, 4, 5 ve 6. maddeleri çerçevesinde başlanılmış yatırımları için belge kapsamında 01.01.2006 tarihinden sonra yapacakları yatırımları,

b) 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun yürürlükten kalkan 19. maddesi kapsamında 01.01.2006 tarihinden önce başlanan yatırımlarla ilgili olarak, yatırımla iktisadi ve teknik bakımdan bütünlük arz edip bu tarihten sonra yapılan yatırımları, nedeniyle, 31.12.2005 tarihinde yürürlükte bulunan mevzuat hükümlerine göre hesaplayacakları yatırım indirimi istisnası tutarlarını, yine bu tarihteki mevzuat hükümleri (vergi oranına ilişkin hükümler dahil) çerçevesinde sadece 2006, 2007 ve 2008 yıllarına ait kazançlarından indirebileceklerdir.

193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'na 5479 sayılı Kanunla eklenen Geçici 69. madde kapsamında yatırım indirimi istisnasından yararlanılıp yararlanılmaması mükelleflerin isteklerine bırakılmıştır. Mükellefler bu tercihlerini 2006, 2007 ve 2008 yıllarının tamamı için kullanabilecekleri gibi bu yılların herhangi biri için de kullanabileceklerdir. Ancak mükelleflerin kendi istekleriyle yararlanmadıkları yatırım indirimi istisnası tutarları, yatırım indirimi uygulamasının tercih edildiği yıllarda indirim konusu yapılamayacaktır. Kazanç yetersizliği nedeniyle indirimi fiilen mümkün olmayan kısmın izleyen dönemlerde indirilebilecektir.

2006 yılı birinci geçici vergilendirme dönemi itibariyle yatırım indirimi istisnasından yararlanan mükelleflerin, ikinci geçici vergilendirme döneminde bu istisnadan yararlanmamayı tercih etmeleri halinde, birinci geçici vergilendirme dönemine ilişkin olarak herhangi bir işlem yapmalarına gerek bulunmamaktadır. 2007 ve 2008 yıllarında ise mükelleflerin tercihlerini ilk geçici vergilendirme dönemine ilişkin beyannamenin verileceği tarihe kadar belirlemeleri gerekmektedir. Mükelleflerin, yapmış oldukları bu tercihlerden yıllık beyanname döneminde vazgeçmelerine olanak bulunmamaktadır.

Gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri, 31.12.2005 tarihi itibariyle mevcut olup 2005 yılı kazançlarından indiremedikleri devreden yatırım indirimi istisnası

tutarlarını, endeksleme uygulamasına tabi tutulmuş değerleri ile dikkate alarak 2006, 2007 ve 2008 yıllarında elde ettikleri kazançlarından indirebileceklerdir.

01.01.2006 Tarihinden Sonra Yapılacak Yatırımlar İçin Yatırım İndirimi Hesaplanmasında aşağıdaki hükümler kabul edilmiştir.

- 24.4.2003 Tarihinden Önce Yapılan Müracaatlara İstinaden Düzenlenen Teşvik Belgeleri Kapsamında Yapılan Yatırımlar: Mükellefler, söz konusu yatırım teşvik belgeleri kapsamında, 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 4842 sayılı Kanunla yürürlükten kaldırılmadan önceki ek 1-6. maddeleri çerçevesinde başlanılmış yatırımları için belge kapsamında 01.01.2006 tarihinden sonra yapacakları yatırım harcamaları dolayısıyla 31.12.2005 tarihinde yürürlükte bulunan mevzuat hükümlerine göre hesaplayacakları yatırım indirimi istisnası tutarlarını; 2006, 2007 ve 2008 yıllarında elde ettikleri kazançlarından indirebileceklerdir. İndirim konusu yapılamayan tutarlar izleyen yıllarda endekslemeye tabi tutulacaktır.

- Gelir Vergisi Kanununun Yürürlükten kalkan 19. Maddesi Kapsamında 01.01.2006 Tarihinden Önce Başlanılan Yatırımlar: Gelir Vergisi Kanunu'nun yürürlükten kalkan 19. maddesi kapsamında 01.01.2006 tarihinden önce yatırıma başladığını belgeleyen mükellefler, komple ya da entegre tesisler gibi tamamlanması belli bir süreci gerektiren yatırımlar ile ilgili ve bu yatırımlarla iktisadi ve teknik bakımdan bütünlük arz edip bu tarihten sonra yapılan yatırım harcamaları için, 31.12.2005 tarihinde yürürlükte bulunan mevzuat hükümleri çerçevesinde hesaplayacakları yatırım indirimi istisnası tutarlarını; 2006, 2007 ve 2008 yıllarında elde ettikleri kazançlarından indirebileceklerdir.

Mükelleflerce, yatırım kapsamında ithal edilecek mallar için 01.01.2006 tarihinden önce akreditif açtırılması, yatırım büyüklüğü ile ilgili olarak altyapı hazırlıklarının tamamlanmış olması, mal ve hizmet üretim yeri olarak bina inşaatına başlanması, yatırımların gerçekleşme durumu hakkında Organize Sanayi Bölgelerinde Bölge Yöneticiliğine, diğer bölgelerde Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüklerine bilgi verilmiş olması gibi haller bu tarihten önce yatırıma başlanmış olduğunu tevsik eden (belgeleyen) işlemler olarak kabul edilmektedir.

Yatırım indirimi uygulayan mükelleflerin kazançlarına uygulanacak vergi oranı aşağıdaki şekilde belirlenmiştir.

Gelir Vergisi Kanunu'nun geçici 69. maddesi kapsamında (2006, 2007 ve 2008 yılları için) yatırım indirimi uygulayan gelir vergisi mükellefleri, 31.12.2005 tarihinde yürürlükte bulunan vergi tarifesi, kurumlar vergisi mükellefleri ise yürürlükten kalkan 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 25. maddesinde yer alan (%30) kurumlar vergisi oranını, indirimin uygulandığı yıl kazançlarına uygulamak suretiyle anılan yıllara ait gelir veya kurumlar vergilerini hesaplayacaklardır.

2006 veya 2007 yıllarında Gelir Vergisi Kanunu'nun geçici 69. maddesi kapsamında yararlanılabilecek yatırım indirimi istisnası tutarı bulunmayan veya bulunmakla birlikte bu yıllarda tercihlerini yatırım indirimi uygulamama yönünde kullanan mükelleflerin, 2008 yılında yatırım indirimi uygulamaları halinde, söz konusu geçmiş yıllar için herhangi bir işlem yapılmayacaktır.

Kurumlar vergisi vergilendirme dönemi takvim yılıdır. Bununla birlikte vergi mevzuatımızda özel hesap dönemi uygulaması bulunmaktadır. Vergi Usul Kanunu'nun 174. maddesine göre, kendisine özel hesap dönemi tayin edilen mükelleflerin ticari ve zirai kazançları, hesap döneminin kapandığı takvim yılının kazancı sayılmaktadır. Gelir Vergisi Kanunu'nun geçici 69. maddesinde yer alan, "31.12.2005 tarihi itibarıyla mevcut olup, 2005 yılı kazançlarından indiremedikleri yatırım indirimi istisnası tutarları" hükmündeki "31.12.2005" tarihi, özel hesap dönemine tabi mükellefler için de geçerlidir. Buna göre, özel hesap dönemi tayin olunan gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri 2006, 2007 ve 2008 yıllarında sona eren özel hesap dönemlerinde Gelir Vergisi Kanunu'nun geçici 69. maddesi kapsamında yatırım indirimi uygulayabilecektir.

Gelir Vergisi Kanunu'nun 19. maddesi 5479 sayılı Kanunla 01.01.2006 tarihinden geçerli olmak üzere 06.04.2006 tarihinde yürürlükten kaldırıldığından, 2005 yılında başlayıp 2006 yılında sona eren özel hesap dönemine tabi kurumlar vergisi mükelleflerinin, 31.12.2005 tarihine kadar yapmış oldukları harcamalar üzerinden hesapladıkları yatırım indirimi istisnası tutarları ile daha önceki dönemlerden devreden yatırım indirimi istisnası tutarları toplamını, 2005 yılında başlayıp 31.12.2005 tarihine kadar olan döneme ait kazançlarından indirebilmeleri; bu indirimle rağmen artan tutar bulunması halinde artan kısmı, 01.01.2006 – (2006

yılı içinde biten) özel hesap döneminin bitiş tarihi arasındaki dönem kazançlarından ve/veya 2007 ve 2008 yılı kazançlarından (% 30 kurumlar vergisi oranını dikkate almak suretiyle) indirilebilmelerine izin verilmiştir.

2005 yılında başlayıp 2006 yılında sona eren özel hesap dönemine tabi söz konusu mükelleflerin, 31.12.2005 tarihine kadar yapmış oldukları harcamaları üzerinden hesapladıkları yatırım indirimi istisnası tutarları ile daha önceki dönemlerden devreden yatırım indirimi istisnası tutarları toplamının, 2005 yılında başlayıp 31.12.2005 tarihine kadar olan döneme ait kazançlarından indiriminden sonra, artan tutar bulunmaması halinde, 2006 yılı içinde biten özel hesap dönemine ait kazancın tamamına 5520 sayılı Kanunun geçici 1. maddesinin 6 numaralı fıkrasına göre belirlenen kurumlar vergisi oranının uygulanacaktır. 2005 yılında başlayıp 2006 yılında biten özel hesap dönemine ait kazancın, 31.12.2005 tarihine kadar olan dönem ile bu tarihten sonraki döneme ait kısmı; özel hesap dönemine ait toplam kazanç tutarının 12'ye bölünmesi sonucu bulunan tutarın, kıst dönemdeki ay sayısı ile çarpılması suretiyle belirlenecektir.

5479 sayılı kanunla getirilen yeni düzenlemeler yatırım indirimi müessesesini ortadan kaldırmıştır. Tartışma konusu olan husus yasanın 30.03.2006 tarihinde TBMM'de kabul edilip, 08.04.2006 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiş olmasıdır. Kanun ile kazanılmış hakların ortadan kaldırıldığını öne sürülerek bazı düzenlemelerin genel hukuk ilkelerine ve bu bağlamda Anayasaya uygunluğu konusunda tartışmalar yapılmıştır²⁸⁰.

5479 sayılı yasada hukuki ihtilaf konusu olabilecek düzenlemeler aşağıdaki gibi sıralanabilir²⁸¹;

a) 5479 sayılı Kanun 8 Nisan 2006 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmış ancak Gelir Vergisi Kanunu'ndaki yatırım indirimi hükümlerini kaldıran maddesi 1.1.2006 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir. 01.01.2006 - 08.04.2006 tarihleri arasında yürürlükte bulunan GVK'nun 19. madde hükümlerine göre yatırım yapip

²⁸⁰ Adnan ERSOY-Ömer GÜZELDAL, "Yatırım İndirimi Uygulamasının 01/01.2006 Tarihinden İtibaren Kaldırılması Anayasa'ya Aykırılık Taşıyor Mu?", **Yaklaşım Dergisi**, Yıl: 14, Sayı: 164, Ağustos 2006, s.96

²⁸¹ Bülent ÇAKAR, "2006 Yılı Birinci Geçici Vergi Döneminde Yatırım İndirimi İstisnası Uygulaması", <http://www.batiymm.com.tr/5/2006/06-2.htm> Erişim: 18.03.2007

yatırım indirimi istisnasından faydalanmayı düşünen mükellefler mağdur olmuşlardır.

b) 31.12.2005 tarihi itibarıyla devreden yatırıma indirimi tutarı bulunan veya bu tarihten önce yatırıma başlayıp halen devam eden yatırıma bulunan mükellefler yatırıma başladıklarında yatırım indirimi tutarlarını kazançlarından süresiz olarak indirebileceklerini hesaplarken, bu düzenleme ile istisna tutarlarının indirimi sadece üç yıl süre ile sınırlandırılmıştır.

c) Bu üç yıllık sürede istisnadan faydalanan mükellefler, vergi oranlarında lehlerine yapılan değişiklikten faydalanamayacaklardır.

Yatırım indirimi istisnasının kaldırılmadan önceki haliyle sektörel veya bölgesel yatırımları teşvik eden bir araçtan öte, ödenmesi gereken vergiyi mülkiyete dönüştürücü bir araca dönüştüğünü savunanlar olmuştur. Bu görüşe göre vergi ödemekle yatırım yapmak alternatiflerinden, yatırım yapmak dolayısıyla az veya hiç vergi ödememek güdüsü her zaman ağır bastığı için bazı mükellefler gerekli gereksiz yatırım kararları vermiş bu da kaynakların israfına neden olmuştur²⁸².

Bununla birlikte yatırım indirimi istisnasının kaldırılmasına bazı eleştiriler getirilmiştir. Bu eleştiriler genel olarak toplamak mümkündür. Ülkemizin stratejik hedeflerine uygun belli amaçlara ulaşmaya yönelik ve herkese her koşulda ve her tutarda ve aynı oranda olmayacak şekilde yeniden düzenlenme yapılması yerine yatırım indirimi istisnasının kaldırılması tercih edilmiştir. Yatırım indirimini kaldıran hükmün geçerlilik tarihinin yürürlük tarihinden önceye gelmesi müktesep hakların çiğnenmesine neden olmaktadır. Yatırım indirimi istisnasını kaldıran yasa 08.04.2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Ancak geçerlilik tarihi 01.01.2006 olarak belirlenmiştir. Bu durumda, Gelir Vergisi Kanunu'nun yürürlükten kalkan 19. maddesi kapsamında, 01.01.2006–08.04.2006 tarihleri arasında yeni başlanılan yatırımlar için 2006, 2007 ve 2008 yıllarında yatırım indirimi istisnasından yararlanılamayacaktır. Oysa yatırıma karar verme sürecinde ortaya konulan hesaplamalarda, bu yatırım için yatırım indirimi istisnasından yararlanılabileceği

²⁸² Mesut KOYUNCU, "Yatırım İndirimi İstisnasında Son Durum", http://www.kobifinans.com.tr/bilgi_merkezi/020508/11774/2 Erişim: 18.03.2007

öngörülmüştür. 08.04.2006 tarihine kadar Gelir Vergisi Kanunu'nun yürürlükten kalkan 19. maddesi halen yürürlükte olduğundan, bu durum müktesep hakkın ihlali anlamına gelecektir.

Mevcut yatırım indirimi hakkının kullanılması üç yılla sınırlandırılmıştır. Diğer bir müktesep hakkın ihlali de, mevcut yatırım indirimi hakkının sadece 2006, 2007 ve 2008 yıllarında kullanılabilmesi ile doğmaktadır. Önemli büyüklükte yatırım yapan işletmelerin, yatırım indirimi istisnalarını bu süre içinde tüketmeleri mümkün değildir. Vergi kanunlarının açık hükümlerine güvenerek yatırım yapan işletmeler, bu yeni hükümle mağdur olmuştur.

Matrahlarının bir kısmını yatırım indirimi istisnası ile gideren mükelleflerin uygulayacakları vergi oranı yeni kurumlar vergisi oranı olmalıdır. Kurumlar Vergisi oranı yüzde 30'dan yüzde 20'ye yatırım indirimi istisnası kaldırıldığı gerekçesiyle indirilmemiştir. Bu nedenle; yatırım indiriminden yararlanmış kurumların bakiye matrahlarının yürürlükten kaldırılan oran üzerinden vergilendirilmesi, yatırım yapan mükellefleri cezalandırmak anlamına gelmektedir. Bu tip sınırlamalar, kazanılmış hakların ihlali uygulamaları, mevzuattaki istikrarsızlıklar, işletmeleri, uzun vadeli ve büyük tutarlı yatırım kararlarında çekimser hale getirmektedir. Ayrıca bu uygulamalar, yabancı sermayenin Türkiye'ye gelmesini engellediği gibi yerli sermayenin de yurtdışına yönelmesine yol açmaktadır.

Kaynak kullanımındaki düzensizliğin hakim olduğu gelişen ülkelerde sermayenin verimsiz alanlardan kalkınma ve istihdam katkısı fazla olan işkollarına kaydırılması ölçüsünde önemli etkileri olan ve ekonomik gelişmeye yüksek boyutlarda katkısı olan yatırım indiriminin kaldırılması²⁸³ yatırımları olumsuz etkileyecektir.

²⁸³ Naci B. MUTER, **Vergileme ve Dış Ticaret**, Anadolu Matbaacılık, Manisa, 1989, s.43

2.6.2.10. Kurumlar Vergisinden İstisna Edilen Kazançlara İsbet Eden Giderlerin Diğer Kazançlardan İndirilememesi

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 5. maddesinin üçüncü fıkrasında, iştirak hissesi alımıyla ilgili finansman giderleri hariç olmak üzere, kurumların kurumlar vergisinden istisna edilen kazançlarına ilişkin giderlerinin veya istisna kapsamındaki faaliyetlerinden doğan zararlarının, istisna dışı kurum kazancından indirilmesinin kabul edilmeyeceği hükmü yer almaktadır. İştirak hisseleri alımıyla ilgili finansman giderleri hariç olmak üzere, kurumlar vergisinden istisna edilen kazançlara ilişkin giderlerin kanunen kabul edilmeyen gider olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Aynı şekilde, kurumlar vergisinden istisna edilen kazançların elde edilmesi sırasında zarar doğması halinde bu zararların da istisna kapsamı dışındaki gelirlerden indirilmemesi gerekmektedir. Kanunun anılan hükmü, kurumlar vergisinden istisna edilen kazançlara ilişkin olarak yapılan giderlerin, kurumun vergiye tabi diğer kazanç tutarının tespitinde kurum kazancını azaltıcı veya kurum zararlı ise bu zararı artırıcı bir unsur olarak indirim konusu yapılamayacağını ifade etmektedir. Bu nedenle, bu gelirlerin elde edilmesi için yapılan giderler sadece kurumlar vergisinden istisna edilen söz konusu kazançların tespitinde indirim konusu yapılacaktır.

2.6.2.3.İndirim Şeklinde Yer Alan Teşvik Edici Hükümler

Kurumlar vergisi mevzuatında indirim şeklinde yer alan unsurlar; hızlandırılmış amortisman, yeniden değerlendirme, zarar indirimi ve Ar-Ge indirimi olarak incelenmiştir.

2.6.2.3.1. Hızlandırılmış Amortisman

İşletmelerin satın aldıkları iktisadi kıymetlerden bazıları hammadde gibi ürünün oluşturulmasında kullanılır. Bir kısmı da ürünün içeriğinde yer almamakla birlikte üretimde kullanılan bazı aletler gibi küçük değerli ve kısa ömürlüdür. Bunlar bazı dağıtım usulleri ile üretim maliyetine aktarılır ve gider kaydı yapılarak muhasebeleştirilir. Ancak makine ve bina gibi uzun ömürlü ve yüksek değerli iktisadi kıymetlerin satın alındığı dönemlerde bütünü ile maliyetlere aktarılması

üretim maliyetlerinde dengesizliğe yol açmaktadır. Bu nedenle anılan kıymetler, parçalar halinde, kullanıma veya faydalanma senelerine bölüştürülürler²⁸⁴.

Girişimcilerin yatırım kararı üzerinde vergilerin etkisi iki yönden ortaya çıkmaktadır. Bunlardan birincisine göre gelir üzerinden alınan vergi, vergilenebilir gelire uygulanan yasal vergi oranına bağlı olarak azalmaktadır. İkincisi ise vergilenebilir gelirin hesaplanması sırasında, sermayenin değerinde ortaya çıkan azalışı önleyecek olan indirim biçiminde olmaktadır. Kuruluş maliyetlerinin vergi kapsamından çıkarılması amacıyla vergi matrahından indirilmesi veya masraf yazılması birçok nedenle önemli olmaktadır. Bunlardan bir kısmı aşağıdaki biçimde sıralanabilir²⁸⁵.

1) Amortisman ayırma süresinin kısaltılması, vergi ödemelerinin ertelenmesine yol açarak vergi borcunun, dolayısıyla vergi yükünün fiili değerini azaltır.

2) Amortisman ayırma süresinin kısaltılması, yatırımcının likiditesinde derhal bir artışın ortaya çıkmasını ve özsermayenin kola kontrol edilmesini sağlar.

3) Mükellefin vergi oranında değişimler beklediği bir devre boyunca, amortisman ayırma yönünden zamanlamada sağlanan esneklik, yüksek vergi oranının uygulandığı dönemlerde daha fazla amortisman ayırarak devrenin tamamı için vergi yükünün azalmasına olanak verir.

4) Yüksek enflasyon döneminde amortismanların yüksek oranlarda ayrılması ile karşılıkların reel değerleri artar.

5) Zarar nedeniyle vergi indirimi yapılmadığı durumda yatırımcı, öngörülen zaman içinde amortisman karşılıklarını düşmeye olanak verecek yeterli gelire sahip olacağından emin olmayabilir. Bu nedenle, yatırımcı amortismanları ne kadar kısa bir sürede gelirinden düşürebilirse, bütün amortismanların hepsini de gelirden indirebileceği konusunda o derece emin olur.

²⁸⁴ Adnan GÜLERMAN, "Yatırım Aşamasında Amortisman Ayrılması ile İlgili Bir Araştırma" **Yaklaşım Dergisi**, Yıl. 12, Sayı: 134, Şubat 2004, s. 25

²⁸⁵ Richard A. MUSGRAVE, (Çeviren; Orhan ŞENER – Yaşar MEHTİBAY), **Kamu Maliyesi Teorisi** -İkinci Kitap Vergilemenin Ekonomik Analizi, Asil Yayıncılık, Ankara, 2004, s. 168-169

Türk vergi mevzuatında amortisman konusu, Vergi Usul Kanunu'nun 313. maddesinin 2791 sayılı Kanunun 6. maddesiyle değişen fıkra hükmünde belirtilmiştir. Buna göre; işletmede bir yıldan fazla kullanılan ve yıpranmaya, aşınmaya veya kıymetten düşmeye maruz bulunan gayrimenkullerle 269. madde gereğince gayrimenkul gibi değerlendirilen iktisadi kıymetlerin, alet, edevat, mefruşat, demirbaş ve sinema filmlerinin VUK'nun değerlendirme hükümlerine göre belirlenen değerinin yine VUK'nda belirtilen esas ve usullere göre yok edilmesi amortisman konusunu oluşturmaktadır.

Sözleşme süresinden sonra bedelsiz olarak devlet veya devletçe belirlenen bir teşekküle ya da belediyeye intikali öngörülen amortisman tabi iktisadi kıymetlerden (sözleşme süresinde yenilenmesi gerekenler hariç), sermayenin veya özel maliyet bedellerinin itfası hükümlerine göre amortisman tabi tutulanlar, genel hükümler uyarınca ayrıca amortisman tabi tutulamazlar.

Vergi Usul Kanunu'nun 313'üncü maddesine göre iktisadi bir kıymetin amortisman tabi tutulması için aşağıdaki şartları taşıması gereklidir²⁸⁶.

- İşletmede kullanılma ve envanterine dahil olması,
- İşletmede bir yıldan fazla kullanılabilir olması,
- Yıpranmaya, aşınmaya veya kıymetten düşmeye maruz olması,
- İktisadi kıymetin değerinin belli bir tutarı aşması (2006 yılı için 520 YTL, 2007 yılı için 560 YTL) halinde amortisman tabi tutularak itfa edilebilmektedir.

2007 yılı için 560,00 YTL'sını aşmayan alet, edevat, mefruşat, demirbaşlar ve peştemallıklar amortisman tabi tutulmayarak doğrudan gider yazılabilir.

5024 sayılı Kanunla, Vergi Usul Kanunu'nun amortisman uygulamasına ilişkin hükümlerinde değişiklikler yapılmış, bu bağlamda, Vergi Usul Kanunu'nun konuya ilişkin 315. maddesinin yeni metnine, iktisadi kıymetlerin, Maliye Bakanlığı tarafından belirlenip duyurulacak oranlar üzerinden amortisman tabi tutulacağı hükmü konulmuştur. Maliye Bakanlığı da anılan maddede kendisine verilen yetkiyi, 28.04.2004 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 333 sıra numaralı Vergi Usul

²⁸⁶ Ahmet ÖZPINAR, "Amortisman Uygulaması", [http://www.batiymm.com.tr/ 5/2007/07-5.htm](http://www.batiymm.com.tr/5/2007/07-5.htm)
Erişim: 17.05.2007

Kanunu Genel Tebliği ile kullanarak, 5024 sayılı Kanun sonrasında amortisman uygulamasının usul ve esasları ile amortisman tabi iktisadi kıymetler için uygulanacak amortisman oranlarını tespit ve ilan etmiştir. 333 nolu Tebliğe ilave olarak Bakanlığa intikal eden olaylar nedeniyle, 24.08.2004 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan 339 nolu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliğ ile 333 sıra No.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği ekindeki listede yer almayan amortisman tabi iktisadi kıymetler için yeni bölümler açılmış, bunların faydalı ömürleri de tespit edilerek 339 nolu Tebliğ ekinde gösterilmiştir. 339 nolu Tebliğ ile toplam 518 tane farklı sabit kıymet için farklı oran belirlenmiştir²⁸⁷.

Amortisman tabi olacak iktisadi kıymetlerin her yıl ne kadarının gider yazılacağı konusu amortisman usulüne göre belirlenir. Vergi Usul Kanunu’nda her yıl ayrılacak amortisman miktarının hesaplanmasına ilişkin dört yöntem bulunmaktadır. Bunlar; normal amortisman (VUK. md. 315), azalan bakiyeler usulü (VUK. mük. md. 315) madenlerde amortisman (VUK. md. 316) ve fevkalade amortismandır (VUK. md. 317).

Yatırım kararı alan ve/veya yatırım sürecine girmiş olan bir işletme, kendisine finansal açıdan en fazla fayda sağlayacak amortisman yöntemini seçmelidir. Genel olarak normal amortisman ve azalan bakiyeler usulü tercih edilir. Diğer usuller madenlerde veya olağan üstü durumlarda kullanılabilir. İşletme hesabı esasına göre defter tutan işletmeler normal amortisman yöntemini kullanırken, bilanço esasına göre defter tutan işletmeler iki yöntemden birisini serbestçe seçebilmektedir. Amortisman işletme giderleri içerisinde önemli bir yer teşkil ettiğinden, bilanço esasına göre defter tutan işletmeler açısından hangi yöntemin kullanılacağı büyük önem taşımaktadır.

Amortisman işlemlerinde temel alınacak oran Vergi Usul Kanunu'nun 315. maddesinde 5024 sayılı Kanunla yapılan değişikliklerle, iktisadi kıymetlerin faydalı ömürleri de dikkate alınmak suretiyle Maliye Bakanlığınca belirlenmektedir. 5024 sayılı Kanunla Vergi Usul Kanunu'nun 315. maddesinde, normal amortisman usulünde amortisman tabi iktisadi kıymetlerin faydalı ömürlerinin dikkate alınarak

²⁸⁷ Erhan SARISU, " Türkiye’de Amortisman Uygulamalarında Yapılan Son Değişiklikler Ve Dünya’daki Amortisman Uygulamaları İle İlgili Karşılaştırmalar", http://www.eastweststudies.org.tr/makale_detail.php?tur=230&makale=107 Erişim: 13.02.2007

amortisman ayrılacağı, mükerrer 315. maddesinde de azalan bakiyeler usulünde amortisman oranının normal amortisman oranının iki katı olduğu yönünde değişiklik yapılmıştır. Ancak, 5228 sayılı Kanunun 59. maddesiyle yapılan değişik ile azalan bakiyeler usulüyle amortisman ayırmaya üst sınır getirilmiş ve azalan bakiyeler usulüyle amortisman ayrılırken her halükarda amortisman oranının % 50'yi geçemeyeceği belirtilmiştir²⁸⁸.

Kurumlar Vergisi mükellefleri defterlerini bilanço esasına göre tuttukları için normal ve azalan bakiyeler yönteminden istedikleri uygulama hakkına sahiptir. Normal amortisman yöntemini seçen kurumlar izleyen dönemlerde bu yöntemi değiştiremezler. Buna karşın başlangıçta azalan bakiyeler yöntemi seçen işletmeler izleyen dönemlerde normal amortisman yöntemine geçilebilir.

Bir iktisadi değer üzerinden azalan bakiyeler usulüne göre amortisman ayrılmaya başlandıktan sonra normal amortisman usulüne geçilebilir. Bu suretle usul değiştirenler keyfiyeti beyannamelerinde veya eski bilançolarda belirtmeye mecburdur. Kabul edilen yeni usul bu bildirimin yapıldığı beyanname taalluk ettiği dönemden itibaren nazara alınır. Bu takdirde henüz yok edilmemiş olan değer amortisman süresine bölünmek suretiyle eşit miktarlarla yok edilir²⁸⁹.

Azalan bakiyeler yöntemi işletmelere bazı avantajlar sağlamaktadır. Yatırım kararı alan işletmeler için bu avantajlar önemli finansman kolaylığı sağlamaktadır.

Azalan bakiyeler usulüne göre (hızlandırılmış) amortisman yönteminde; her yıl üzerinden amortisman hesaplanacak değer, evvelce ayrılmış olan amortismanlar toplamının tenzili suretiyle tespit olunacak ve enflasyon düzeltmesi yapılan dönemlerde, üzerinden amortisman ayrılacak değer, amortisman tabi iktisadi kıymetin düzeltilmiş değerinden daha evvel ayrılmış olan amortismanlarının toplamının taşınmış değerleri indirilmek suretiyle tespit edilecektir. Bu usulde amortisman süresi normal amortisman nispetlerine göre hesaplanacak ve de bu

²⁸⁸ 337 No'lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği

²⁸⁹ Veysi YEŞİLKAYA, "Azalan Bakiyeler Yöntemine Göre Amortisman Ayırmak Her Zaman Vergisel Avantaj Yaratır mı?", http://www.alomaliye.com/veysi_yesilkaya_amort.htm Erişim: 13.02.2007

sürenin son yılına devreden bakiye değer, o yıl içinde tamamen yok edilmesi gerekecektir²⁹⁰.

Azalan Bakiyeler yöntemiyle amortisman uygulaması, yeni teknoloji kullanımını teşvik etmek amacıyla kabul edilmiş ve işletmelerin elde ettikleri amortisman tabi iktisadi kıymetler için özellikle aktife girdikleri dönemlerde daha yüksek tutarda amortisman ayırmaları yoluyla ödeyecekleri bir kısım vergiyi ertelemelerine izin verilmiştir. Bu yöntemle ilişkin temel varsayım, duran varlıkların aktife girdiği ilk yıllarda daha fazla değer kaybına uğradıkları, sonraki yıllarda ise değer kaybının giderek azalan oranda gerçekleştiğidir. Azalan bakiyeler yöntemi, verginin ertelenmesi yoluyla işletmeye vergi avantajı sağlamaktadır. Bunun yanı sıra normal amortisman yöntemini seçen bir işletme bu yöntemden vazgeçme şansına sahip değildir, azalan bakiyeler yöntemini seçen bir işletme ise sonraki dönemlerde normal amortisman yöntemine geçiş yapabilmektedir. İki yöntemin temel varsayımlarına bakıldığında, duran varlığın kullanımının ilk yıllarda diğer yıllara oranla daha fazla değer kaybına uğrayacağı varsayımı gerçeğe uygundur. Örneğin yeni satın alınan bir duran varlık, ilk yıllarda kullanım nedeniyle yıpranmasının yanı sıra, teknolojik değişmeden dolayı yeni olma özelliğini kaybettiği için daha fazla değer kaybına uğrayacaktır. İlk yıllarda azalan bakiyeler yöntemini, izleyen yıllarda normal amortisman yöntemini kullanmak, vergi yönünden fazla avantaj sağlamaktadır²⁹¹.

2.6.3.2. Yeniden Değerleme

1970'li yıllarda dünyada yaşanan genel ekonomik kriz ülkemizi de etkilenmiştir. Bu dönemde Türkiye'de yaşanmaya başlayan ekonomik sorunlardan birisi yüksek enflasyon olgusu olmuştur. Yüksek enflasyon devlet ve özel sektör faaliyetlerini olumsuz etkilemiştir. Vergi sistemimizde gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri vergilerini vergilendirme dönemini takip eden yıl öderler. Bu gecikme yüksek enflasyon döneminde devlet açısından reel bir vergi kaybına yol açar.

²⁹⁰ Güray ÖĞRENDİK, "Maddi Olmayan Duran Varlıklarda Amortisman", **Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi**, Sayı: 23, Kasım 2005

²⁹¹ Osman KILIÇ, "Duran Varlıklarda Amortisman Hesaplama Yöntemlerinin Karşılaştırılması" **Lebib Yalkın Dergisi**, Sayı: 32, Ağustos 2006, s. 113

İşletmeler açısından değerlendirildiğinde ise mali tablolarda yer alan kıymetlerin değer kaybetmesine neden olur.

İşletme gelirleri enflasyona bağlı olarak yükselebilir ayrıca işletmelerin mali kaynakları da değer olarak aşınmaya tabi olur. Doğal olarak da bu işlemin sonucunda işletmelerin toplam vergi yükü artar. Toplam vergi yükünün artması ekonomik büyümenin yavaşlaması sonucunu doğurabilir. Şöyle ki; vergi yükünün artması, ekonomideki kaynak dağılımını özel kesim aleyhine değiştirerek (dışlama etkisi – Crowding Out-) müteşebbislerin yatırım için ayıracakları fonların azalmasına yol açarak yatırımları düşmesine neden olabilir. Mikro düzeyde, işletmeler açısından enflasyon-vergi ilişkisini incelediğimizde, ekonomide hakim olan enflasyon dolayısıyla, nominal karın, reel kardan yüksek olması nedeniyle işletmelerin reel olmayan karın vergisini ödemek zorunda kaldıklarını görürüz. Türkiye'de gelir ve kurumlar vergisi, nominal gelirler üzerinden alınmaktadır. Bu gelirler büyük ölçüde fiiktir. Böylece, bilançolarında karlı görülen pek çok işletmenin, gerçekte o yılı zararla kapadığı görülebilecektir²⁹².

"Paranın satın alma gücünde ortaya çıkan azalma" olarak da tanımlanan ve özellikle 1970'lerden itibaren Dünya'nın birçok ülkesinde yükselme eğilimi gösteren enflasyon giderek ekonomik hayatın çeşitli yönlerini daha çok etkilemektedir. Satın alınan mal veya hizmetlerin maliyetlerindeki artışlar bu mal ve hizmetlerle ilgili yatırım, fiyatlama, vergi planlaması ve dış ticaret politikalarının oluşturulmasında önemle dikkate alınmaktadır. Diğer taraftan herhangi bir şirkete yatırımda bulunmayı planlayan yatırımcılar açısından enflasyonun bu kuruluşun mali tabloları üzerindeki etkisini bilmenin önemi daha da artmıştır²⁹³.

Enflasyon bir sonuç olarak ortaya çıkınca, her sonuç gibi birtakım yeni olgulara sebebiyet verir. Bunlardan biri de mali tablolardaki "bilgi bozulması"dır. Yani tarihi rakamlarla düzenlenen mali tabloların, enflasyonist ortamlarda mukayese edebilirlik kabiliyeti olmaz. Çünkü muhasebenin temel kavramları arasında sayılan "dönemsellik kavramına" göre, işletmenin sürekliliği kavramı uyarınca sınırsız kabul edilen ömrünün, belli dönemlere bölünmesi ve her dönemin faaliyet sonuçlarının

²⁹² Şevki ÖZBİLEN, "Vergi ve Enflasyon İlişkisi", http://www.ekodialog.com/Makaleler/ vergi_enflasyon_iliskisi.html Erişim: 01.04.2007

²⁹³ Halil SÖYLER "Enflasyonun Finansal Tablolar Üzerindeki Etkileri" www.alomaliye.com/halil_soyler_enflasyon_fintablo.htm Erişim: 01.04.2007

diğer dönemlerden bağımsız olarak saptanması gerekmektedir. Gelir ve giderlerin tahakkuk esasına göre muhasebeleştirilmesi, hâsılat, gelir ve karların aynı döneme ait maliyet, gider ve zararlar karşılaştırılması bu kavramın gereğidir²⁹⁴.

Yeniden değerlendirme, işletme defterlerinde tarihi maliyetler ile kayıtlı olan sabit kıymetler üzerindeki enflasyonist etkilerin giderilmesidir. Yani bir başka deyişle yeniden değerlendirme, sabit kıymetlerin gerçek değerine yükseltilmesi işlemidir. Yeniden değerlendirme, işletmelerin enflasyondan kaynaklanan fiktif karlarının önlenerek, gerçek karların tespit edilmesine olanak sağlar. Bu sayede işletmeler gereksiz vergi yükünden kurtulur ve sabit kıymetlerin yenilenebilmesi için gerekli fonlar oluşturulur²⁹⁵. Vergi mevzuatında yer alan yeniden değerlendirme müessesesi ile muhasebe üzerindeki enflasyonist etkilerin giderilmesi, nominal değerlerin, reel değerlere dönüştürülmesi amaçlanmıştır.

Yeniden değerlendirme, sadece amortisman tabi varlıklara ilişkin olarak enflasyon muhasebesine bir örnektir. Yeniden değerlendirme, bir endeksleme uygulaması olup mükelleflere enflasyon nedeniyle amortisman tabi varlıklarında ortaya çıkan değer artışını finansal tablolarda gösterme ve amortisman hakkı vermektedir²⁹⁶. Yeniden değerlendirme müessesesi işletmelere, iktisadi kıymetlerine eski değerleri yerine yeniden değerlendirilmiş değerleri üzerinden amortisman tabi tutma, oluşan değer artışını vergilemeye konu olmaksızın sermayeye ekleme gibi bazı vergisel imkânlar sağlamaktadır²⁹⁷.

Yeniden değerlendirme, mevzuatımıza 19.02.1963 tarih, 205 Sayılı Kanun ile Vergi Usul Kanunu'na eklenen Geçici 11. madde ile girmiştir. Maddede yeniden değerlemenin Maliye Bakanlığı'nca yayınlanacak yeniden değerlendirme oranları ile yapılacağı belirtilmiştir. Bununla birlikte Maliye Bakanlığı 1982 yılı sonuna kadar bu oranları yayınlamadığı için yeniden değerlendirme işlerlik kazanmamıştır. 01.01.1983 tarihinden itibaren yürürlüğe giren 21.01.1983 tarih, 2791 Sayılı Kanun ile VUK.'unu

²⁹⁴ Yusuf İLERİ" Enflasyon Düzeltmesinin Dayanağı" <http://www.muhasebetr.com/makaleler/002/> Erişim: 01.04.2007

²⁹⁵ M. Vefa TOROSLU, "Yeniden Değerleme", <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/33MaliCozum/10-VEFATOROSLU44.doc> Erişim: 02.04.2007

²⁹⁶ Hikmet ULUSAN, " Yeniden Değerleme Uygulamasının Sermayeyi Koruyucu Etkisi" **C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt 3, Sayı 2, 2002, s. 114

²⁹⁷ Veyisi YEŞİLKAYA, "Finansman Gider Kısıtlaması", http://www.alomaliye.com/veyisi_yesilkaya_finansman.htm Erişim: 05.04.2007

Geçici 11. maddesinde değişiklik yapılmıştır. Bu değişiklik ile amortismanına tabi sabit kıymetlerin 31.12.1992 tarihi itibarıyla bir defaya mahsus olmak üzere yeniden değerlemelerinin yapılması sağlanmıştır. Bu değerlendirme sabit kıymetlerin geçmiş yıllar için belirlenen katsayılar ile çarpılması suretiyle yapılmıştır. 04.12.1984 tarih, 3094 Sayılı Kanun ile VUK.'nun Geçici 11. maddesinde değişiklik yapılarak yeniden değerlemenin 1984 yılından itibaren süreklilik kazanması sağlanmıştır. 23.01. 1987 tarih, 3332 Sayılı Kanun ile 01.01. 1987 tarihinden geçerli olmak üzere VUK.'nun yeniden değerlemeye ilişkin Geçici 11. maddesi, Mükerrer 298. madde haline getirilmiştir²⁹⁸.

Yeniden değerlendirme oranı Vergi Usul Kanunu'nun ilgili tebliğlerinde açıklanmıştır. Tablo 2.24'de 1998-2006 yılları arasında açıklanan yeniden değerlendirme oranları verilmiştir.

Tablo 2.24. Yıllar İtibarıyla Yeniden Değerleme Oranları

YILLAR	ORAN	İLGİLİ MEVZUAT
1998	%77,8	VUK. TB.267
1999	%52,1	VUK. TB.279
2000	%56,0	VUK. TB.288
2001	%53,2	VUK. TB.301
2002	%59,0	VUK. TB.310
2003	%28,5	VUK TB.325
2004	%11,2	VUK TB. 341
2005	%9,8	VUK TB. 353.
2006	% 7,8	VUK. TB. 363

Kaynak: Vergi Usul Kanunu Tebliğlerinden derlenmiştir.

²⁹⁸ M. Vefa TOROSLU, "Yeniden Değerleme", <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/33MaliCozum/10-VEFATOROSLU44.doc> Erişim: 05.04.2007

Yıllar itibariyle incelendiğinde yeniden değerlendirme oranının zamanla azaldığı görülecektir. 1998 yılında % 77,8 olan oran 2006 yılında % 7,8 oranına inmiştir. Diğer bir ifade ile sekiz yıllık bir dönemde ekonomik gelişmeler doğrultusunda yeniden değerlendirme oranı yaklaşık 1/10'una kadar gerilemiştir.

Mali tablolarda, farklı niteliklerdeki iktisadi kıymetler yer almaktadır. Bunlardan bir kısmı çok çabuk dönüştüğü için paranın değerindeki değişimlerden pek fazla etkilenmemektedir. Oysa bazı iktisadi değerler tablolarda ilk iktisap değerleriyle yer aldığından cari değerleriyle tabloya yansımamaktadır. Bu nedenle yanlış değerlendirmelere ve hesaplamalara neden olmaktadır.

Mali tabloların gerçekleri göstermesi ve günün şartlarına uygun düzenlenmesi esastır. Bu nedenle işletmelerin gerçek varlıklarını belirlemede, bu varlıklarında cari değerleri üzerinden değerlendirilmesi zorunluluğu doğmaktadır. Yeniden değerlendirme uygulamasına bu yönde bir işlev yerine getirmek üzere mevzuatta yer verilmiştir. Yeniden değerlendirme uygulamasının sağladığı sonuçları aşağıdaki gibi özetleyebilir²⁹⁹:

- a- Varlıkların gerçek değerleriyle değerlendirilmesi,
- b- Mali tabloların gerçek değerleri içermesi,
- c- Aşırı vergi ödenmesinin önlenmesi,
- d- Reel karların belirlenmesi,
- e- Öz sermayenin korunması vb.

Yeniden değerlendirme uygulamasıyla kurumlar, vergisi mükellefleri bilançolarına dahil amortismanla tabi iktisadi kıymetler ile bu kıymetler üzerinden ayrılarak bilançolarının pasifinde gösterilen amortismanları hesap dönemi sonunda yeniden değerleyebilirler. Yeniden değerlendirme sonucunda oluşan değer artışı bilançonun pasifinde özel bir fon hesabında tutulur. Değer artış fonu, yeniden değerlendirme sonrası net aktif değerinden, yeniden değerlendirme öncesi net aktif değerinin çıkartılmasıyla hesaplanır. Değer artışı, kurumlar vergisi mükellefleri tarafından sermayeye ilave edilebilir. Hesaplanan ve ayrı bir hesapta tutulan değerler, başka bir hesaba aktarılması veya işletmeden çekilmesi halinde vergiye tabi olur. Hesap

²⁹⁹ Hüseyin MERT, "Yeniden Değerleme Uygulaması ve Muhasebeleştirilmesi", <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/27MaliCozum/08-HuseyinMert31.doc> Erişim: 05.04.2007

dönemi içinde aktife giren amortismanına tabi iktisadi kıymetler için aktife girdiği dönem yeniden değerlendirilmez.

Enflasyonun mali tablolar üzerinde neden olduğu çarpıklıkları kısmen de olsa gidermek ve neden olduğu sorunları hafifletmek için, çeşitli enstrümanlar (yeniden değerlendirme, son giren ilk çıkar (LIFO), azalan bakiyeler usulü amortisman, maliyet bedeli artırımı v.b) geliştirilmiştir. Belirtilen, enstrümanlar içerisinde yeniden değerlendirme fonu uygulaması; ülkemizdeki yüksek enflasyon ortamına rağmen mali tablolarda, enflasyon muhasebesi ilkelerinin uygulanmaması nedeniyle, rakamları karşılaştırma ve yorumlama sorununun, kısmen de olsa giderilmesine yönelik olan bir çeşit "evalüasyon"³⁰⁰ işlemidir. Ancak söz konusu işlem, sadece amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin yeniden değerlendirilmesini kapsamadığı için dar kapsamlı bir düzeltme aracı mahiyetindedir³⁰¹.

Yeniden değerlendirme müessesesinin etkinliğinin artırılması ve mali tabloların gerçek durumları yansıtabilmeleri amacıyla 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun mükerrer 298. maddesi, 5024 sayılı Kanunun 2. maddesi ile yeniden düzenlenerek yeniden değerlendirme başlıklı madde enflasyon düzeltmesi ve yeniden değerlendirme oranı olarak değiştirilmiş, enflasyon düzeltmesi müessesesi ihdas edilmiştir. Bu değişiklik ile mali tabloların enflasyonun etkisinden arındırılması ve böylece vergileme üzerindeki enflasyondan kaynaklanan olumsuzlukların giderilmesi amaçlanmıştır.

5024 sayılı Kanun enflasyon düzeltmesinde ikili bir yaklaşım getirmiş olup, süreklilik arz eden ve düzeltme işlemine ilişkin ana esasların belirlendiği hükümler, Vergi Usul Kanunu'nun mükerrer 298. maddesinde, 31.12.2003 tarihli mali tabloların düzeltilmesine ilişkin hükümler ise geçici 25. maddede düzenlenmiştir. Geçici 25. maddenin 2/e fıkrasında; öz sermaye kalemlerinin düzeltilmesinde 01.01.2004 tarihinden önce ayrılan yeniden değerlendirme değer artış fonu gibi fonların öz sermayeden düşüleceği, bu ve benzeri fonların sermayeye ilavesi nedeniyle oluşan sermaye artışlarının, sermaye artışı olarak dikkate alınmayacağı ve enflasyon düzeltmesine tabi tutulmayacağı, belirtildikten sonra aynı maddenin 2/g fıkrasında ise; 31.12.2003 tarihli bilançonun düzeltilmiş sermaye, düzeltilmiş hisse senedi iptal

³⁰⁰ Evalüasyon: Bankaların kayıtlarında sabit kur üzerinden geçirilen dövizlerin her ay sonunda geçerli cari kura göre düzenlenmesine denir. http://www.hisse.net/okul_finansalsozluk.shtml Erişim: 5.4.2007

³⁰¹ Musa ARDA, M. Cengiz GÖĞEBAKAN, "Yeniden Değerleme Oranının Finansal Analiz Üzerindeki Etkisi", **Bankacılar Dergisi**, Sayı 45, 2003, s. 62

karları ile borç toplamının çıkarılması sonucu bulunan farkın, geçmiş yıllar kar/zarar hesabında gösterileceği, bu şekilde tespit edilen geçmiş yıl karının vergiye tabi tutulmayacağı, geçmiş yıl zararının ise zarar olarak kabul edilmeyeceği, hükmüne yer verilmiştir³⁰².

Enflasyon düzeltmesi, paranın satın alma gücündeki değişimler nedeniyle gerçek durumu ifade edemeyen mali tabloların, gerçek durumu ifade eder hale gelmelerini sağlamak üzere düzeltme işlemine tabi tutulmasıdır.

Vergi Usul Kanununun 5024 sayılı Kanunla değişik mükerrer 298. maddesinin (A) fıkrasında enflasyon düzeltmesi, "mali tablonun ait olduğu tarihteki satın alma gücü cinsinden hesaplanması" şeklinde tanımlanmıştır. Buna göre enflasyon düzeltmesi, mali tablolarda yer alan kıymetlerin Türk Lirası değerlerinin tablonun ait olduğu tarihteki değerine yükseltilmesinden ibaret bir işlemdir. Düzeltme, parasal olmayan kıymetlerin enflasyon düzeltmesinde dikkate alınacak tutarlarının düzeltme katsayıları ile çarpılması suretiyle gerçekleştirilecektir. Tanımdan da anlaşılacağı üzere enflasyon düzeltmesinin amacı, mali tablonun ait olduğu tarihteki satın alma gücü cinsinden hesaplanmasıdır. Bunu gerçekleştirmek için mükellefler aşağıdaki hususları sırasıyla yerine getirmeleri gerekmektedir³⁰³.

- Mali tabloda yer alan kıymetlerden hangilerinin parasal olmayan kıymet olduğu tespit edilecektir.
- Tespit edilmiş parasal olmayan kıymetlerin enflasyon düzeltmesinde dikkate alınacak tutarları bulunacaktır.
- Bulunan bu tutarlar ait oldukları düzeltme katsayılarıyla çarpılacaktır.
- Parasal olmayan kıymetler düzeltilmiş değerleriyle, parasal kıymetler ise düzeltmeye tabi tutulmaksızın mali tabloda gösterilecektir.

Mükellefler fiyat endeksindeki artışın, içinde bulunulan dönem dahil son üç hesap döneminde % 100'den ve içinde bulunulan hesap döneminde % 10'dan fazla olması halinde mali tablolarını enflasyon düzeltmesine tabi tutacaklardır. Bakanlar Kurulunca bu oranların değiştirilmesi halinde yeni oranlar dikkate alınacaktır.

³⁰² İstanbul Defterdarlığı Usul Gelir Müdürlüğü, 14/07/2004 tarih ve 7405 No'lu Müktezası

³⁰³ 28.02.2004 gün ve 25387 Sayılı Vergi Usul Kanunu 328 No'lu Genel Tebliği

Mükellefler, geçici vergi dönemlerinin sonu itibarıyla mali tabloları düzenlemek ve enflasyon düzeltmesi yapmak zorundadır. Geçici vergi dönemlerinde yukarıda belirtilen oranların tespitinde, son üç hesap dönemi yerine üçer aylık dönemlerin son ayı dahil önceki otuz altı ay ve içinde bulunulan hesap dönemi yerine son on iki ay dikkate alınacaktır.

Bir hesap dönemi içindeki geçici vergi dönemlerinin herhangi birinde düzeltme yapılması halinde takip eden geçici vergi dönemlerinde ve içinde bulunulan hesap dönemi sonunda da düzeltme yapılacaktır.

Anılan madde hükmüne göre, sermaye, hisse senedi ihraç primleri, hisse senedi iptal karları, yasal yedekler, statü yedekleri, olağanüstü yedekler, özel fonlar (sabit kıymet yenileme fonu), bilançoda düzeltilmiş değerleriyle yer alacak, ancak diğer kalemler düzeltilmiş bilançoda gösterilmeyecektir.

2.6.3.3. Zarar İndirimi

Vergi sistemimizde kurumların faaliyetleri sonucunda oluşan zararlarını belli koşullar çerçevesinde ileriki yıllarda kurum kazançlarından indirme olanağı tanınmıştır³⁰⁴.

Zarar indirimi eski kanunda "Zarar Mahsubu ve Diğer İndirimler" başlığı altında 14. maddede yer alırken, 5520 sayılı kanunda 9. maddede hükme bağlanmıştır. Bu madde 01.01.2006 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere 21.06.2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir³⁰⁵. Buna göre Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 9. maddesi uyarınca kurumlar vergisi matrahının tespitinde, kurumlar vergisi beyannamesinde her yıla ilişkin tutarlar ayrı ayrı gösterilmek şartıyla zarar indirimi yapılmaktadır.

Kurumlar Vergisi Kanunu'nda kurumların bütün gelirleri ve giderleri ticari faaliyet olarak kabul edilmekte, ticari faaliyet içinde bütün olarak değerlendirilmekte ve hesap dönemi sonunda kar veya zarar oluşmaktadır. Dolayısıyla tüm gelir

³⁰⁴ Mehmet Tahir UFUK, "Kurumlarda Zarar Mahsubu", **Yaklaşım Dergisi**, Yıl: 15, Sayı: 171, Mart 2007, s. 42

³⁰⁵ M. Emin AKYOL, "5520 Sayılı Kanun'a Göre Kurumlarda Zarar Mahsubu", **Yaklaşım Dergisi**, Yıl: 15, Sayı: 171, Mart 2007, s. 38

unsurlarına ilişkin gelirler ve giderler kar veya zarar tespitinde toplama dahil edilmektedir. Tüm faaliyet sonucu oluşan kar vergilenmekte, zarar ise kanunun 9. maddesinde belirtildiği üzere sonraki yıl gelirlerinden mahsup edilmek üzere devredilmektedir. Bahsedilen kar veya zararları iki türlü algılamak gerekmektedir. Kanunda yer alan ve tamamıyla vergi matrahı tespiti ile ilgili olan "mali kar" veya "mali zarar" kavramlarıdır. Oysa işletmelerin tüm gelir ve giderleri ticari faaliyet gereği olarak ortaya çıkar ve ticari kar-zarar olarak nitelenir. Kurumu ilgilendiren kar gerçek anlamda ticari kar veya ticari zarardır. Dolayısıyla kar veya zararı³⁰⁶;

- Kurumlar için, tüm hâsılat ve gider kalemlerinin dikkate alındığı ticari kar veya ticari zarar olarak,

- Vergi idaresi için, indirim ve istisnalar ile kabul edilmeyen giderlerin dikkate alındığı mali kar veya mali zarar olarak dikkate almak gerekir.

Kurumlar vergisi beyannamesinde, her yıla ilişkin tutarlar ayrı ayrı gösterilmek ve 5 yıldan fazla nakledilmemek şartıyla geçmiş yılların beyannamelerinde yer alan zararlar kurum kazancından indirilebilecektir. Mükelleflerce bir hesap dönemi içerisinde oluşan zararın, müteakip 5 hesap döneminde oluşacak karlarla mahsup edilememesi halinde mahsup imkânı ortadan kalkmaktadır.

Geçmiş yıl zararlarının indirim süresi 5 yıl olarak belirlenmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, kurumlarda, hesap dönemi esas geçerli olduğu için süre hesabının takvim yılı değil, hesap dönemi itibarıyla yapılmasıdır³⁰⁷. Örneğin, 2007 yılı hesap dönemi kazancından indirilebilmesi mümkün olan en son zara 2002 yılı hesap dönemi faaliyetinden doğan zarardır.

Devir veya tam bölünme hallerinde, varlıkları devralan kurumlar, kendi bünyelerinde oluşan zararların yanı sıra devralınan kurumların devir tarihi itibarıyla öz sermaye tutarını geçmeyen zararları ile tam bölünme işlemi sonucu bölünen

³⁰⁶ Osman AYHAN, "5520 Sayılı Kurumlar Vergisinde Zarar Mahsubu", <http://www.batiymm.com.tr/5/2007/07-13.htm> Erişim: 07.04.2007

³⁰⁷ Rıfat ENGİN, "Kurumlarda Zarar Mahsubu", **Yaklaşım Dergisi**, Yıl: 14, Sayı: 159, Mart 2006, s. 94

kurumun öz sermaye³⁰⁸ tutarını geçmeyen zararlarını mahsup ederek kazançlarından indirebilirler. Devir ve bölünme hallerinde devreden zarar tutarları, devralınan veya bölünen kurumun öz sermayesi ile sınırlıdır. Tam bölünme işleminde, bölünen kurumun zararlarından, söz konusu kurumun öz sermayesinin devralınan tutarını geçmeyen ve devralınan kıymetle orantılı zarar kısmı mahsup edilebilecektir. Devralınan veya bölünen kurumun öz sermaye tutarının sıfır veya negatif olması halinde bu kurumların zararlarının mahsubu mümkün değildir.

Devir ve bölünme halinde zarar mahsubunun yapılabilmesi için;

- Devralınan veya bölünen kurumların son 5 yıla ilişkin kurumlar vergisi beyannamelerinin kanuni süresinde verilmiş olması ve
- Devir veya bölünme neticesinde zarar mahsubu yapacak kurumun, aynı faaliyete devir veya bölünmenin meydana geldiği hesap döneminden itibaren en az 5 yıl süreyle devam etmesi gerekmektedir.

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 9. maddesinde kurumların devir ve bölünme işlemlerinde zarar mahsubu yapılabilmesi için 'aynı faaliyete devam' şartı getirilmiştir. Bu şart, yürürlükten kalkan 5422 sayılı Kanunun mükerrer 14. maddesinde yer alan "aynı sektörde faaliyet gösterme" şartından daha dar kapsamlıdır. Bu hükme göre devralan kurumlar devir veya bölünmenin meydana geldiği tarihten itibaren en az 5 yıl süreyle, devralınan veya bölünen kurumların faaliyetlerini devam ettirmek zorundadır.

Vergiden kaçınma amacına yönelik olarak ekonomiye kazandırılması mümkün olmayan kurumların devir veya bölünme suretiyle devralınması ya da devralınan veya bölünen kurumların faaliyetinin 5 yıllık süre içinde arızı hale getirilerek kısmen durdurulması veya sona erdirilmesi gibi ekonomik olmayan sebeplerle devir ve bölünme işleminin yapılması halinde zarar mahsubu mümkün değildir. Şartların ihlali halinde zarar mahsubu olanağı ortadan kalkacağından,

³⁰⁸ Öz sermaye, kurumun Vergi Usul Kanunu uyarınca devir veya bölünme tarihi itibarıyla tespit edilmiş olan öz sermayesidir. Vergi Usul Kanununun 192. maddesi uyarınca, aktif toplamı ile borçlar arasındaki fark öz sermayeyi teşkil etmektedir.

gerekli düzeltme işlemi yapılacak; yersiz zarar mahsubu nedeniyle zamanında tahakkuk ettirilmeyen vergiler için vergi ziyayı doğmuş sayılacaktır³⁰⁹.

Devralınan zararlar, devreden veya bölünen kurumda doğduğu dönemden itibaren beş yıllık süre içinde mahsup edilebilir. Mükellefler mahsup edilebilecek zararları, hangi hesap dönemine ait olduğu devralan kurumların beyannameleri ekinde ayrıca bildirilmek şartıyla serbestçe belirleyebilirler. Yukarıda da belirtildiği gibi bu mahsup işleminde öz sermaye sınırlamasını aşan zarar tutarlar dikkate alınmaz.

Kurumlar vergisi mükelleflerinin bazılarının yurt dışında da faaliyetleri bulunmaktadır. Bu kurumların yurt dışında gerçekleştirdikleri faaliyetleri nedeniyle gerçekleşen zararlarını Türkiye’de beyan ettikleri kazançlardan indirebilmeleri için faaliyette bulundukları ülkenin vergi kanunlarına göre beyan ettikleri vergi matrahlarını (zarar dahil), her yıl o ülke mevzuatına göre denetim yetkisini olan kuruluşlara incelettirerek rapor düzenletmeleri, düzenlenen bu raporu aslı ile birlikte tercüme edilmiş bir örneğini Türkiye’de bağlı bulunduğu vergi dairesine vermeleri gerekmektedir. Bununla birlikte, denetim kuruluşlarınca hazırlanan rapor ekinde yer alacak vergi beyanlarının, bilançonun ve gelir tablosunun ilgili ülke yetkili makamlarına onaylatılması gerekmektedir. İlgili ülkede denetim kuruluşunun olmaması durumunda, her yıla ait vergi beyannamesi ve ekleri (ülkenin yetkili makamlarınca onaylanmak koşuluyla) mahallindeki Türk elçilik veya konsolosluklarına, bulunmaması halinde aynı mahiyetteki temsilcilerine onaylatılarak, aslı ve tercüme edilmiş bir örneği ile ilgili vergi dairesine verilir.

Türkiye’de indirim konusu yapılan yurt dışı zararın, ilgili ülkede de mahsup edilmesi veya gider yazılması halinde, Türkiye’deki beyannameye dahil edilecek yurt dışı kazanç, mahsup veya gider yazılmadan önceki tutardır

Yurt dışı zararlarının Türkiye’de kurumlar vergisinden mahsup edilebilmesinin bir diğer koşulu ise zarar edilen faaliyete ilişkin kazancın Türkiye’de kurumlar vergisinden istisna edilen faaliyetlerden olmaması gereğidir. Örneğin, yurt dışı inşaat ve onarım işlerinden elde edilen kazançlar Kanunun 5. maddesinin birinci fıkrasının (h) bendine göre Türkiye’de kurumlar vergisinden istisna edilmiş

³⁰⁹ 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi 1 No’lu Genel Tebliği

olduğundan, bu faaliyetlerden zarar doğması halinde, bu zararlar diğer faaliyetlerden elde edilen kazançlardan indirim konusu yapılamaz.

2004 yılı enflasyon düzeltmesi şartlarının oluştuğu ve ticari bilanço karının enflasyon düzeltmesi hükümleri dikkate alınarak tespit edildiği bir dönemdir. Bu nedenle 2003 düzeltmelerinin sonuçları ile 2004 yılı düzeltmelerinin sonuçları birbirinden farklı vergisel sonuçlar doğurmaktadır. Bu sonuçlara ilişkin düzenleme Vergi Usul Kanunu'nun 11 No'lu sirküleri ile yapılmıştır³¹⁰.

a) 2003 ve Önceki Yıllara Ait İndirilemeyen Geçmiş Yıl Mali Zararları: Vergi Usul Kanununun geçici 25. maddesinin (f) bendine göre; bilanço esasına göre defter tutan gelir veya kurumlar vergisi mükellefleri, 01.01.2004 tarihinden sonra verilecek yıllık gelir vergisi ve kurumlar vergisi beyannameleri ile geçici vergi beyannamelerinde beyan edecekleri vergi matrahlarını tespit ederken, (düzeltme öncesi bilançolara dayanan) 2003 ve önceki yıllara ait indirilemeyen geçmiş yıl mali zararlarını mukayyet değerleri ile dikkate alacaklardır.

b) 2004 ve Sonraki Yıllara Ait Geçmiş Yıl Mali Zararları: Vergi Usul Kanununun mükerrer 298. maddesinin (A) fıkrasının (5) numaralı bendine göre; bilanço esasına göre defter tutan gelir veya kurumlar vergisi mükellefleri, 01.01.2005 tarihinden sonra verilecek yıllık gelir vergisi ve kurumlar vergisi beyannameleri ile geçici vergi beyannamelerinde beyan edecekleri vergi matrahlarını tespit ederken, (düzeltilmiş 31.12.2003 tarihli bilançoya dayanan) 2004 ve sonraki yıllara ait geçmiş yıl mali zararlarını enflasyon düzeltmesine tabi tutulmuş tutarları ile dikkate alacaklardır.

2.6.3.4. Araştırma Ve Geliştirme (Ar-Ge) İndirimi

Ülke sanayisinin gelişerek dünyada rekabet edebilir hale gelmesinde en önemli unsur teknoloji etkinliğidir. Küreselleşme olgusuyla uluslararası piyasalarda yoğun bir rekabet yaşanmaktadır. Bu piyasalarda ülkelerin yer edinebilmeleri ve

³¹⁰ Talha APAK, "Dönem Sonu İşlemleri ve Özellik Arz Eden Hususlar", http://www.alomaliye.com/ocak_06/talha_apak_donem_sonu.htm Erişim: 11.04.2007

bunu rekabet gücü olarak taşıyabilmeleri, sektörlerin ülke şartları ve sanayi yapısına uygun, ileri teknoloji kullanabilmelerine bağlıdır³¹¹.

Teknolojik değişme veya yenilik, ekonomik büyümenin sürükleyici gücü olarak kabul edilmektedir. AR-GE ise, teknolojik yenilik sürecinin önemli bir unsurunu oluşturmaktadır. AR-GE, yeni bilgi ve teknolojilerin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. AR-GE faaliyetleri sonucu ortaya çıkan yeni teknolojiler produktiviteyi artırır ve ekonomik büyümenin artmasına neden olur. AR-GE yenilik süreci içinde, yeni teknolojiler geliştirmenin ve yeni teknolojileri içermenin yolu olabileceği gibi başka bir yerden teknolojiyi uyarlamak, almak ve öğrenmek için firmaya imkân sağlama fonksiyonlarını yerine getirmektedir³¹².

Ülkemiz ekonomisinin gelişip dünyada söz sahibi olabilmesinde en önemli unsurlardan birisi teknolojik gelişmeye ayak uydurabilmektir. Gelişmiş ülkelerin ekonomik stratejileri; yeni teknolojilerin etkin kullanımı ve AR-GE faaliyetleri ile ekonomik potansiyelin harekete geçirilmesi noktasında yoğunlaşmaktadır. Bilim ve teknoloji için yapılan planlama ve örgütlenme, bilgi üretiminin yanında bilginin yayılması ve ekonomik uygulama alanı bulabilmesi ile başarıya ulaşabilecektir. Ülkemiz ekonomisinin de teknolojik gelişmelere ayak uydurabilmesi AR-GE faaliyetlerine verilen önemle gerçekleşecektir³¹³.

Gelir ve kurumlar vergisi mükellefleri; bilim ve teknolojinin gelişmesini sağlayacak yeni bilgileri elde etmek veya mevcut bilgilerle yeni malzeme, ürün ve araçlar üretmek, yazılım üretimi dahil olmak üzere yeni sistem, süreç ve hizmetler oluşturmak veya mevcut olanları geliştirmek amacıyla araştırma ve geliştirme harcamalarında bulunmaktadır³¹⁴. Ar-Ge avantajı, yaptıkları bu araştırma ve geliştirme harcamaları tutarlarına bağlı olan bir vergi avantajıdır. Bu avantajla

³¹¹ Abdullah KİRAZ, "Teknoloji Geliştirme Bölgeleri(Teknoparklar) ve Sağlanan Vergisel Avantajlar-1", **Yaklaşım Dergisi**, Yıl: 12, Sayı: 140, Ağustos 2004, s. 124

³¹² İhsan GÜNAYDIN, "Türkiye'de Ar-ge Faaliyetleri ve Teşviki", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı:196, Ocak 2005, s. 150

³¹³ Beytullah YURTTUTAN, "Araştırma ve Geliştirme (AR-GE) Faaliyetlerine Yönelik Teşvikler", **Yaklaşım Dergisi**, Yıl: 12, Sayı: 133, Ocak 2004, s. 173

³¹⁴ Cem TEKİN, "Kurumlar Vergisi Mükelleflerinde, AR-GE İndirimi ile Vergi Ertelemesi Uygulamalarının Bir arada Olması Durumu", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 194, Kasım 2004, s. 57,

mükelleflerin yeni teknoloji arayışına yönelik harcamaları teşvik edilerek kaynak yaratılmaktadır.³¹⁵

Ar-Ge faaliyetleri genel olarak; yeni teknoloji yaratmak suretiyle, maliyetlerde azalma, standartlarda iyileştirme sağlayarak yeni bir ürün üretilmesi veya hâlihazırdakilerin geliştirilmesini hedefleyen bilimsel faaliyetler olarak tanımlanabilmektedir. Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği ve Tek Düzen Hesap Planına göre Ar-Ge faaliyeti, işletmede yeni ürün ve teknoloji oluşturulması, mevcutların geliştirilmesi amaçlı faaliyetler olarak tanımlanmıştır. Bununla beraber, Ar-Ge faaliyetlerinin niteliği, Uluslararası Muhasebe Standartlarında, araştırma ve geliştirme kavramları ayrı ayrı tanımlanmak suretiyle ele alınmaktadır. Buna göre araştırma faaliyeti, bilimsel ve teknik anlayış kazanmak umuduyla girilen orijinal ve planlı bir arayış çabası olarak ifade edilmekte, geliştirme faaliyeti ise araştırma sonucu elde edilen hususların yeni ve esaslı surette geliştirilmiş maddeler, araçlar, ürünler, işlemler, sistemler veya hizmetler için ticari üretime geçmeden önce bir plana veya tasarıma dönüştürülmesi olarak tanımlanmaktadır³¹⁶.

Yatırımlarda Devlet Yardımları ve Yatırımları Teşvik Fonu Esasları Hakkında Kararın Uygulanmasına ilişkin 98/1 nolu Tebliğ'de ise AR-GE yatırımı; yeni bir ürün geliştirilmesi, ürün kalite ve standardının yükseltilmesi, maliyet düşürücü ve standart yükseltici yeni bir teknolojinin ülke şartlarına uyumunun sağlanması amacıyla yapılan araştırma ve geliştirme çalışmalarıyla, bu tür faaliyet sonuçlarının faydalı araç, gereç, malzeme, ürün, yöntem, sistem ve üretim tekniklerine dönüştürülmesi, mevcutların teknolojik açıdan iyileştirilmesi ve teknoloji uyarlanması için bilimsel esaslara uygun olarak yapılan ve aşaması belirlenmiş araştırma ve geliştirme çalışmaları için gerçekleştirilen yatırımlar olarak tanımlanmıştır³¹⁷

5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 14'üncü maddesinin 6. bendinde; "Mükelleflerin yılı içinde yaptıkları kendi araştırma ve geliştirme harcamaları

³¹⁵ Kumru Örnek DEMİRTAŞ, "Ar-Ge Avantajında Ertelemenin Başladığı Yıl", **Yaklaşım Dergisi**, Yıl: 12, Sayı: 135, Mart 2004, s. 225,

³¹⁶ Yüksel KARACA, "Araştırma ve Geliştirme (AR-GE) Harcamalarına İlişkin Vergi Ertelemesi", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 140, Mayıs 2000, s.123-126,

³¹⁷ A. Ömer ARPACI, "Araştırma Geliştirme (AR-GE) Giderlerinin Vergi Ertelemesi Yönü", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 190, Temmuz 2004, s. 16

tutarını geçmemek üzere ilgili dönemde ödemeleri gereken yıllık kurumlar vergisinin %20'sinin kanuni süresinde tahsilinden vazgeçilerek, bu orana isabet eden vergi üç yıl süre ile faizsiz olarak ertelenebilir. Ertelenen bu vergi kurumlar vergisinin ödenme taksitleri ile birlikte eşit taksitler halinde ödenir. Bu uygulamanın usul ve esasları Maliye Bakanlığı'nca tayin ve tespit olunur" hükmüne yer verilmiştir. Sözü edilen düzenleme vergi mevzuatımıza mükelleflerin işletme içi araştırma ve geliştirme faaliyetlerini teşvik etmek amacıyla, 11 Aralık 1985 gün ve 18955 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 04.12.1985 Tarihli 3239 sayılı Kanun'la getirilmiştir. Araştırma ve geliştirme faaliyetlerini teşvik etmek amacı ile getirilen bu müessese aslında bir vergi erteleme müessesesi olarak Gelir ve Kurumlar Vergisi Kanunlarında ayrı ayrı yer almıştır³¹⁸.

5228 sayılı Kanun yürürlüğe girmeden önceki uygulamaya göre; mükellefler yaptıkları araştırma ve geliştirme harcamalarını geçmemek üzere, ödemeleri gereken gelir veya kurumlar vergisinin % 20'sini üç yıl süre ile ve faizsiz olarak erteleyebilmekteydi. Vergi erteleme uygulamasından yararlanmak isteyen mükellefler beyanname verme süresinden önce Maliye Bakanlığı'na başvurmakta, Bakanlık ise söz konusu başvuruları, başvuru yapanın Ar-Ge departmanındaki faaliyetlerinin yeni teknoloji arayışına yönelik olup olmadığının ve yürütülen faaliyetlere ilişkin olarak yapılan harcamaların nelerden oluştuğunun tespit edilmesi amacıyla Türkiye Bilimsel Araştırma Kurumu'na veya üniversitelerle kurumun araştırma yaptığı konuda uzmanlaşmış kuruluşlara intikal ettirmektedir. İlgili kuruluş tarafından yapılan inceleme ve düzenlenecek ekspertiz raporu sonucu olumlu görüş bildirilmesi halinde mükellefler vergi erteleme müessesesinden yararlanabilmekteydi. Bu bürokratik zorluklar nedeniyle, araştırma ve geliştirme harcaması yapan işletmelerin desteklenmesi amacıyla etkinliği azalmış olan vergi erteleme uygulaması kaldırılmış, yerine araştırma ve geliştirmeye yönelik harcamaların %40'ının beyan edilen gelirden indirilmesine olanak sağlayan bir düzenleme getirilmiştir³¹⁹.

³¹⁸ N. Kemal GÜNDÜZ, Necati PERÇİN, "Araştırma ve Geliştirme (AR-GE) Harcamalarına İlişkin Olarak Yapılacak Vergi Erteleme", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 131, Ağustos 1999, s 44

³¹⁹ Serbülent BAYRAK, "AR-GE İndirimi", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 200, Mayıs 2005, s 76

Yapılan bir harcamanın Ar-Ge indirimine konu edilebilmesi için Ar-Ge faaliyeti kapsamında yapılmış olması gereklidir. Aşağıda belirtilen amaçlara yönelik faaliyetler Ar-Ge faaliyetleridir³²⁰.

– Bilimsel ve teknolojik alanlardaki belirsizlikleri gidermek ve bunları aydınlatmak amacıyla, bilim ve teknolojinin gelişmesini sağlayacak yeni teknik bilgilerin elde edilmesi,

– Yeni yöntemlerle yeni ürünler, madde ve malzemeler, araçlar, gereçler, işlemler, sistemler geliştirilmesi, tasarım ve çizim çalışmaları ile yeni teknikler ve prototipler üretilmesi,

– Yeni ve özgün tasarıma dayanan yazılım faaliyetleri,

– Yeni üretim yöntem, süreç ve işlemlerinin araştırılması veya geliştirilmesi,

– Bir ürünün maliyetini düşürücü, kalite, standart veya performansını yükseltici yeni tekniklerin /teknolojilerin araştırılması.

Yukarıda belirtilen faaliyetlerle ilgili olarak yapılan ve aktifleştirilerek amortisman yoluyla itfa edilen veya doğrudan gider kaydedilen harcamalar, Ar-Ge harcamalarıdır. Ar-Ge harcamaları üzerinden %40 oranında hesaplanarak kurum kazancından indirilecek tutar, Ar-Ge indirimine esas teşkil etmektedir.

Aşağıda sayılan faaliyetler ise Ar-Ge faaliyetleri kapsamında değerlendirilmemektedir.

– Pazar araştırması ya da satış promosyonu,

– Kalite kontrol,

– Sosyal bilimlerdeki araştırmalar,

– Petrol, doğalgaz, maden rezervleri arama ve sondaj faaliyetleri,

– İcat edilmiş ya da mevcut geliştirilmiş süreçlerin kullanımı,

– Biçimsel değişiklikler

– Bilimsel ve teknolojik yenilik doğurmayan rutin faaliyetler

– İlk kuruluş aşamasında kuruluş ve örgütlenmeyle ilgili araştırma giderleri,

³²⁰ 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu Genel Tebliği (Seri No: 1)

– Proje sonucunda geliştirilen ürüne ilişkin fikri mülkiyet haklarının korunmasına yönelik çalışmalar,

– Numune verilmek amacıyla prototiplerden kopyalar çıkarılıp dağıtılması ve reklâm amaçlı tüketici testleri.

Ar-Ge faaliyeti, esas itibarıyla denemelerin son bulduğu, ilk üretimin yapıldığı aşamada sona erer. Ar-Ge projesi neticesinde elde edilen ürünün pazarlanabilir aşamaya geldiği andan itibaren Ar-Ge projesi bitmiş sayılır. Bu tarihten sonra yapılan harcamalar Ar-Ge harcaması kapsamında değerlendirilmez. Ancak, tamamlanan bir proje sonucunda elde edilen ürünün geliştirilmesi amacıyla yapılacak çalışmalar, yeni Ar-Ge projesi olarak değerlendirilir. Nihai ürünün oluşturulması aşamasında elde edilen ürünlerin kullanılabilirliğini ölçmek ve gerektiğinde değişiklik yapılmak üzere işletme içinde veya dışında test edilmesi amacıyla yapılan harcamalar Ar-Ge faaliyeti kapsamındadır. Ancak, ticari üretimin planlanması ve seri üretim sürecine ilişkin harcamalarla, ürünün tanıtılması amacıyla üretilip dağıtılan numuneler için yapılan harcamalar Ar-Ge faaliyeti kapsamı dışındadır. Yukarıda belirtilen amaçlara yönelik olmayan, mevcut teknolojinin kullanılmasıyla elde edilen, şekil ve estetiğe yönelik değişiklikler Ar-Ge faaliyeti kapsamı dışındadır³²¹.

Ar-Ge harcamalarının indirim kapsamında değerlendirilebilmesi için işletmelerin ayrı bir Ar-Ge departmanı kurmaları zorunlu olup Ar-Ge faaliyeti kapsamında değerlendirilen harcamalar aşağıda gösterilmiştir³²².

- **İlk Madde ve Malzeme Giderleri:** Her türlü direkt ilk madde, yardımcı madde, işletme malzemesi, ara mamul, yedek parça ve benzeri giderleri ile amortisman uygulamasına konu olmayan maddi ve gayrimaddi kıymet iktisaplarına ilişkin giderleri kapsar. Hammadde ve diğer malzeme stoklarından Ar-Ge faaliyetlerinde fiilen kullanılan kısma ilişkin maliyetler Ar-Ge harcaması kapsamındadır. Bu nedenle, henüz Ar-Ge faaliyetlerinde kullanılmamış olan hammadde ve diğer malzemelere ilişkin maliyet tutarlarının stoklar hesabında;

³²¹ 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu Genel Tebliği (Seri No: 1)

³²² Cem TEKİN, **Kurumlar Vergisi Rehberi, Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı 210, Mart 2006, s. 154

kullanılan, satılan ya da elden çıkarılanların da stoklar hesabından mahsup edilmek suretiyle izlenmesi gerekmektedir.

- **Personel Giderleri:** Ar-Ge faaliyetlerinin yürütülmesi amacıyla çalıştırılan ve faaliyetin gerektirdiği nitelikte personel ile ilgili olarak tahakkuk ettirilen ücretler ile bu mahiyetteki giderlerdir. İşletmenin Ar-Ge departmanında çalıştırılan hizmetliler ve benzeri vasıfsız personel ile Ar-Ge departmanına tahsis edilmemiş olup günün bir kısmında Ar-Ge departmanında çalışan personele ödenen ücretler bu kapsamda değerlendirilmeyecektir.

- **Genel Giderler:** Ar-Ge faaliyetlerini yürütmek amacıyla elektrik, su, gaz, bakım-onarım, haberleşme, nakliye ile Ar-Ge faaliyetlerinde kullanılan makine ve teçhizata ilişkin bakım ve onarım giderleri gibi Ar-Ge faaliyetinin devamlılığını sağlamak için katlanılan diğer giderleri kapsar. Sigorta giderleri, Ar-Ge faaliyetlerinin bizzat yürütülmesi amacıyla kullanılan tesis için ödenen kira giderleri ile kitap, dergi ve benzeri bilimsel yayınlara ait giderler de bu kapsamdadır. Bu giderlerin, Ar-Ge harcaması olarak değerlendirilebilmesi için Ar-Ge departmanında fiilen kullanıldığının tespit ve tevsik edilmesi gerekmektedir. Çeşitli kıstaslara göre genel işletme giderleri üzerinden hesaplanacak paylar bu kapsamda değerlendirilmez.

- **Dışarıdan Sağlanan Fayda ve Hizmetler:** Normal bakım ve onarım giderleri dışında Ar-Ge faaliyetleriyle ilgili olarak işletme dışında yerli veya yabancı diğer kurum ve kuruluşlardan mesleki veya teknik destek alınması veya bunlara yaptırılan analizlerle ilgili olarak yapılan ödemelerle, bu mahiyetteki diğer ödemelerdir.

- **Vergi, Resim ve Harçlar:** Doğrudan Ar-Ge faaliyetlerine ilişkin olan ve kurumlar vergisi matrahının tespitinde gider olarak dikkate alınan aynı vergi, resim ve harçları kapsar. Doğrudan Ar-Ge faaliyetlerinin yürütüldüğü taşınmazlar için ödenen vergiler, Ar-Ge projesinde kullanılmak üzere ithal edilen mallarla ilgili gümrük vergileri ile benzeri vergi, resim ve harçlar bu kapsamdadır.

- **Amortisman ve Tükenme Payları:** Doğrudan Ar-Ge faaliyetlerinde kullanılan bina, makine-tesis ve cihazlar, taşıtlar, döşeme ve demirbaş gibi maddi ve maddi olmayan duran varlıklar için ayrılan amortisman ve tükenme paylarından oluşur. Diğer taraftan, iktisadi kıymetin münhasıran Ar-Ge faaliyetlerinde

kullanılması ve bu kullanımın sürekli olması gerekmektedir. Ar-Ge departmanı dışında başka faaliyetlerde de kullanılan iktisadi kıymetlere ilişkin amortismanlar Ar-Ge harcaması kapsamında değildir.

- **Finansman Giderleri:** Ar-Ge projesi bazında yerli, yabancı ve uluslararası kurumlardan temin edilen kredilere ilişkin finansman giderleridir.

Kurumlar, hesap dönemi içerisinde gayrimaddi hakka yönelik yaptıkları araştırma ve geliştirme harcamalarının tamamını aktifleştirmek zorundadırlar. Ancak, gayrimaddi hakka yönelik olmayan ve Vergi Usul Kanunu hükümleri çerçevesinde aktifleştirilmesi gerekmeyen harcamalar doğrudan gider yazılabilecektir. Proje sonucu ortaya bir gayrimaddi hak çıkması halinde, aktifleştirilmesi gereken bu tutar, amortisman yoluyla itfa edilecektir. Ancak projeden, daha sonraki yıllarda vazgeçilmesi veya projenin tamamlanmasına imkân kalmaması durumunda, kurumun Ar-Ge faaliyeti kapsamında yapmış olduğu ve önceki yıllarda aktifleştirilmiş olan tutarların doğrudan gider yazılabilmesi mümkün bulunmaktadır. İster aktifleştirilsin ister doğrudan gider yazılsın ilgili dönemde yapılan Ar-Ge harcamalarının tamamı üzerinden %40 oranında Ar-Ge indirimi ayrıca hesaplanacak ve indirim konusu yapılacaktır.

Mükellefler, Ar-Ge harcamalarının %40'ı oranında hesaplayacakları Ar-Ge indirimini, beyanname üzerinden hesaplanan kurum kazancından indirebileceklerdir. Ar-Ge indirimi, Ar-Ge faaliyetine başlandığı andan itibaren hem yıllık beyannamede hem de geçici vergi beyannamelerinde uygulanabilecektir. Hesaplanan Ar-Ge indirimi tutarı, mükellefler tarafından yıllık kurumlar vergisi beyanamesi ile geçici vergi beyannamesinin ilgili satırına yazılarak kazançtan indirilecektir. İlgili dönemde kazancın yetersizliği nedeniyle indirim konusu yapılamayan Ar-Ge İndirimi tutarı sonraki hesap dönemlerine devredecektir. Alanında uzman kuruluşlarca hazırlanan "Ar-Ge Projesi Değerlendirme Raporu" nun olumsuz olması halinde, Ar-Ge indirimi dolayısıyla eksik ödenen vergilerle ilgili olarak gerekli tarhiyat yapılacaktır. Mükelleflerin Ar-Ge projesi kapsamındaki harcamalarını, işletmenin diğer faaliyetlerine ilişkin harcamalarından ayırarak, Ar-Ge indiriminin doğru hesaplanmasına imkân verecek şekilde muhasebeleştirmeleri gerekmektedir.

Henüz tamamlanmamış bir Ar-Ge projesinin, başka bir kuruma satılması halinde aktifleştirilen tutarlar kazanç tutarının tespitinde maliyet unsuru olarak dikkate alınacaktır. Ar-Ge indirimi uygulamasında, henüz tamamlanmamış bir Ar-Ge projesinin başka bir kuruma satılması durumunda, Ar-Ge projesini devralan kurumun bu projeye ilişkin olarak ilave yaptığı harcamalar Ar-Ge indiriminden yararlanabilecek olup devreden kurumda yapılan Ar-Ge harcamaları için indirimden yararlanılması söz konusu olmayacaktır. Tamamlanmış bir Ar-Ge projesinin başka bir kuruma satılması durumunda ise Ar-Ge projesini devralan kurumun Ar-Ge indiriminden yararlanması söz konusu değildir.

Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) ve/veya üniversiteler ile araştırma yapılan konuda uzmanlaşmış kuruluşlarca Ar-Ge projesi olarak değerlendirilmeyen projeler nedeniyle mükellef tarafından haksız yere indirim konusu yapılan tutarlar, vergi ziyai cezası ve gecikme faizi ile birlikte mükelleften aranacaktır.

Ar-Ge indiriminden yararlanan mükelleflerin, kurumlar vergisi beyannamesinde yararlanılan Ar-Ge indiriminin doğru hesaplandığı ve uygulandığına ilişkin YMM tasdik raporunu ilgili mevzuatta belirtilen süre içinde bağlı bulundukları vergi dairelerine vermeleri gerekmektedir.

2.6.3.4.1. Yatırım İndirimi Ve Ar-Ge İndiriminin Birlikte Uygulanması

Ar-Ge faaliyetlerinde kullanılan amortismanına tabi iktisadi kıymetler için yatırım indiriminden yararlanılmış olması, Ar-Ge indiriminden yararlanılmasına engel teşkil etmemektedir. Ar-Ge indiriminden yararlanacak kurumlar vergisi mükelleflerinin aynı zamanda yatırım indirimi istisnasından yararlanması halinde, öncelikle Ar-Ge indirimi daha sonra da yatırım indirimi uygulanacaktır³²³.

³²³ TEKİN, a.g.e., s. 158,

2.6.3.4.2. Teknoloji geliştirme bölgelerinde ve serbest bölgelerde yapılan Ar-Ge harcamaları

5228 sayılı Kanunun gerekçesinde, Ar-Ge indirimine ilişkin düzenlemenin, Ar-Ge faaliyetlerine yönelik olarak 4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanununda yer alan teşvik edici düzenlemenin bir tamamlayıcısı niteliğinde olduğu belirtilmiştir. Ar-Ge indirimi uygulaması açısından, Ar-Ge departmanının bulunduğu yerin önemi bulunmamaktadır. Firmanın faaliyet yeri olması şartıyla, gerek firma merkezinin bulunduğu yerde veya ayrı bir yerde, gerekse teknoloji geliştirme bölgelerinde kurulan Ar-Ge departmanlarında yapılan harcamalardan bu Tebliğde belirtilen kriterlere uyanlar Ar-Ge indirimi kapsamındadır. Bilindiği üzere, Kurumlar Vergisi Kanununun 5. maddesinin üçüncü fıkrasında, kurumların kurumlar vergisinden istisna edilen kazançlarına ilişkin giderlerinin veya istisna kapsamındaki faaliyetlerinden doğan zararlarının, istisna dışı kurum kazancından indirilmesinin kabul edilemeyeceği hüküm altına alınmış bulunmaktadır. Dolayısıyla, teknoloji geliştirme bölgelerinde veya serbest bölgelerde gerçekleştirilen Ar-Ge faaliyetlerinden bir kazanç doğması ve bu kazançla ilgili olarak 4691 sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanununun geçici 2. maddesinde ya da 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanununun geçici 3. maddesinde yer alan istisnadan yararlanılacak olması durumunda, istisna uygulanacak kazancın elde edilmesine yönelik olarak yapılan harcamalar Ar-Ge indirimi kapsamında değerlendirilmeyecektir. Diğer bir ifadeyle, kazancına istisna uygulanacak Ar-Ge faaliyetleri için yapılan harcamalar dolayısıyla Ar-Ge indiriminden yararlanılması söz konusu değildir. Ancak, teknoloji geliştirme bölgelerinde veya serbest bölgelerde yürütülen Ar-Ge faaliyetlerinin işletmenin kendi faaliyetiyle ilgili olması ve anılan kanunlarda yer alan istisnalara konu olmaması durumunda, bu tür harcamalar Ar-Ge indirimi kapsamında değerlendirilecektir³²⁴.

Yeni teknoloji arayışı ya da mevcut teknolojinin geliştirilmesi amacına yönelik çalışmaların önemi inkar edilemez bir gerçektir. Bu çalışmalar ise ciddi harcamaları gerektirmekte olup, işletmeleri finansman yönünden sıkıntıya sokabilecek niteliktedir. Bu anlamda, Gelir Vergisi Kanunu ve Kurumlar Vergisi

³²⁴ 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu Genel Tebliği (Seri No: 1)

Kanunu'nda düzenlemesini bulan AR-Ge indirimi müessesesi, yeni teknoloji arayışında olan, daha iyiyi daha ucuza sunma çabası içinde bulunan firmalara finansman desteği sunarak çalışmalarına katkı sağlayan, yeni teknoloji arayışına sevk ederek destekleyen yerinde bir uygulamadır. Bu uygulama, ilk bakışta hazine açısından gelir kaybı olarak görünse de, gerçekte yeni teknolojinin yaratılması, daha iyi ürünün daha ucuza üretilmesi, istihdamın artırılması noktasında küresel etki yaratan bir nitelik göstermektedir³²⁵.

Ar-Ge yoluyla elde edilecek bilgi birikimiyle gerçekleştirilecek teknolojik gelişmelerin ülke kalkınmasında önemli rolü olacaktır. Kore, Singapur, Malezya, Tayvan, İrlanda, Hindistan, İsrail gibi ülkeler Ar-Ge yoluyla elde ettikleri bilgi birikimleriyle önemli teknolojik gelişmeler yapmıştır. Teknoloji ihraç etmeye başlayan bu ülkelerde anılan ihraçtan elde edilen gelir ülke refahına önemli katkılar sağlamıştır³²⁶.

ABD, Japonya, Avrupa Birliği'nde 2.62, 2.91, 1.92'lerde olan GSYİH'daki Ar-ge harcamalarını payı ülkemizde 0.63'tür. Ar-ge harcamalarındaki özel sektör payı da %30'lardadır. Türkiye'de hem özel sektör ar-ge harcamalarında yeterli katılımı sağlayamamış hem de genelde ar-ge harcamalarına yeterli kaynak aktarımı sağlanamamıştır. Özellikle Ar-Ge kültürünün olmaması Türkiye'de Ar-Ge faaliyetlerinin karşısında en büyük engel oluşturmuş, üniversite, devlet, sanayi arasında yeterli işbirliği ve risk sermayesi desteği sağlanamamıştır. Bilim adamları tarafından yapılan bir takım çalışmalar teknoloji üretir boyuta ulaşamamış, TÜBİTAK ve Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV) tarafından sağlanmaya çalışılan destekler daha çok ürün geliştirmeye yönelik kalmıştır. Ar-Ge yoluyla yeterli bilgi birikimi sağlanamadığından, teknoloji temini çoğunlukla bilinen teknolojilerin uygulanması, zaman zaman da teknoloji transferi yoluyla sağlanmış, teknoloji üretimi gerçekleştirilememiştir³²⁷. Bu nedenle Ar-Ge müessesesinin vergi

³²⁵ Muhittin GÜNDOĞDU, "İşletmelerin Kendi Bünyelerinde Gerçekleştirdikleri Araştırma ve Geliştirme(AR-GE) Faaliyetlerine Yönelik Harcamalara Bağlı Vergi Ertelemesi" **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 175, Nisan 2003, s. 57

³²⁶ Mustafa TÜRKKOT, "Ar-Ge, Teknoloji Geliştirme Faaliyetlerine Sağlanan Destekler-II", **Yaklaşım Dergisi**, Yıl: 12, Sayı: 142, Ekim 2004, s. 69

³²⁷ Mustafa TÜRKKOT, "5228 Sayılı Kanun ve AR-GE İndirimi", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 192, Eylül 2004, s 59-60

ertelemesinden ziyade vergi indirimi haline dönüştürülmesi yatırımlar ve teknolojik gelişme açısından yerinde bir uygulama olmuştur.

2.6.4. Vergi Ertelemesi Şeklinde Yer alan Teşvik Edici Hükümler

2.6.4.1. Finansman Fonu

Yatırımların artırılmasına yönelik olarak kurumlar vergisi kanununda yer alan vergisel kolaylıklardan bir tanesi de finansman fonu uygulaması olmuştur. Uygulama yatırım indirimi müessesesini destekler niteliktedir.

Finansman fonu uygulamasıyla, devlet tahsil edilmesi gereken kurumlar vergisini faizsiz olarak bir yıl ertelemek suretiyle özel sektör yatırımlarının finansmanına katkıda bulunmuştur³²⁸.

Sermaye şirketleri ile kooperatiflere yatırım indiriminden faydalanması kabul edilmiş bulunan yatırımlarının finansmanında kullanmak ve yatırım indirimi belgesinde bu yatırım için öngörülen süre ile sınırlı kalmak kaydıyla, 5422 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun mükerrer 8. maddesi hükmü çerçevesinde finansman fonu ayırarak safi kurum kazancından indirebilme olanağı sağlanmıştır³²⁹.

Finansman fonu müessesesi, ödevlilere vergilendirilmesi ertelenmesi yoluyla faizsiz fonlar oluşturarak yatırımların finansmanına yardımcı olmayı amaçlayan bir teşvik aracıdır³³⁰.

5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'na 24.12.1980 tarih ve 2362 sayılı kanunun 7. maddesiyle eklenen mükerrer 8. madde hükmüne göre;

Sermaye şirketleri ile kooperatifler, yatırım indiriminden faydalanması kabul edilmiş bulunan yatırımlarının finansmanında kullanmak ve yatırım indirimi belgesinde bu yatırım için öngörülen süre ile sınırlı kalmak kaydıyla aşağıdaki şartlarla finansman fonu ayırarak safi kurum kazancından indirebilirler.

1. Ayrılacak finansman fonu kurumlar vergisi matrahının % 25 ini ve yapılacak yatırım tutarını geçemez.

³²⁸ TÜRKAN, a.g.e, s.12

³²⁹ 50 No'lu Kurumlar Vergisi Genel Tebliği, 11.03.1995 gün ve 22224 sayılı Resmi Gazete

³³⁰ Bumin DOĞRUSÖZ, "Finansman Fonu", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 88, Ocak 1996, s.50

2. Finansman fonunun T.C. Merkez Bankasında açılacak her an paraya çevrilebilir Devlet Tahvili hesabına yatırılması mecburidir.

3. T.C. Merkez Bankasında açılacak hesaptan çekişler Devlet Planlama Teşkilatı'nca düzenlenecek çekiş belgelerine dayanılarak yapılır ve yıl içinde fiilen yapılan yatırım tutarını aşamaz.

4. Bir önceki yıl safi kurum kazancından finansman fonu olarak ayrılan meblağ hesap dönemi sonunda safi kurum kazancına eklenir.

Finansman fonu uygulaması özü itibariyle bir vergi erteleme sistemidir. Bu sistem ile ödenecek vergilerin belirli şartlar altında ertelenmesi ve ertelenen bu vergiler nedeniyle oluşacak fonların tekrar yatırımlarda kullanılması amaçlanmıştır³³¹.

Finansman fonu uygulaması sadece kurumlar vergi mükelleflerinden sermaye şirketlerine ve kooperatiflere tanınmış bir vergisel kolaylıktır. Bu kolaylık kurumlar vergisi kanununda tanımlı diğer mükelleflere sağlanmamıştır.

Yatırım indirimden faydalanılmasına karşın işortaklıkları finansman fonu kapsamının dışında tutulmuştur. Bu durum vergilendirme tekniği ile ilgilidir. Finansman fonu uygulamasında verginin bir dönem ertelenmesi uygulamasıdır ve bir önceki yıl safi kurum kazancından finansman fonu olarak ayrılan miktar hesap dönemi sonunda safi kurum kazancına eklenir. İş ortaklıklarının kazancı için bittiği yıl tespit edildiği için yasal olarak bir sonraki yıl kurum kazancı bulunmaktadır. Bu nedenle teknik olarak iş ortaklıkları finansman fonu uygulamasından yararlanamamıştır³³².

Finansman fonunun kurumlara ne derece fayda sağlayacağı kurumun o anki finansal durumuna bağlıdır. Faiz hadlerinin düşük olduğu, yatırıma yönlendirebilir kaynakların fazla olduğu dönemlerde sağlayacağı fayda azalırken faiz hadleri dolayısıyla finansman olanağı sağlama maliyetinin yüksek olduğu dönemlerde faydası artar. Finansman fonu ayıracak kurumlar vergilerin ertelenmesinin getireceği ek vergi yükünü piyasadaki cari faiz yükü ile karşılaştırarak karar verirler. Vergi

³³¹ YALÇIN, a.g.e., s.156

³³² Mehmet TUNCER, "Finansman Fonu", **Maliye Postası Dergisi**, Sayı: 181, Mart 1988, s. 34

ertelemeesi müessesesi olarak finansman fonu uygulamasının etkinliği, yapılacak yatırımların verimli ve karlı alanlara kaymasıyla sağlanabilir³³³.

Finansman fonu uygulamasının hesaplanmasında; safi kurum kazancından ayrılacak finansman fonu tutarı, ilgili yılın kurumlar vergisi matrahının % 25'i ve o yıl yapılacak yatırım tutarı ile sınırlandırılmıştır. Kurumlar Vergisi Kanunu'nun mükerrer 8. maddesinin 1 numaralı bendinde sözü edilen "kurumlar vergisi matrahı" ifadesinden, o yıl ayrılacak finansman fonunun düşölmesinden sonra kalan tutar anlaşılmaktadır³³⁴.

Safi kurum kazancı, 5522 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 13. maddesine göre belirlenmiştir. Bu kara, kanunen kabul edilmeyen giderler eklenmekte ve indirim ve istisnaların uygulanmasından sonra kurumlar vergisi matrahına ulaşılmaktadır. Öte yandan, bir önceki yıl safi kurum kazancından finansman fonu olarak ayrılan hesap dönemi sonunda safi ifade ile kurumlar vergisi matrahı bir önceki yıl ayrılan finansman fonu tutarını da içermektedir. Bu nedenle, bir önceki yıl dönemi sonunda safi kurum kazancına eklenen finansman fonu tutarı üzerinden de cari yılda finansman fonu ayrılmaktadır. Cari yılda ayrılacak finansman fonu, Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 13. maddesine göre tespit edilen safi kurum kazancına kanunen kabul edilmeyen giderlerin ve bir önceki yıl ayrılan finansman fonunun ilavesi ve gerekli indirim ve istisnaların uygulanması sonucu bulunan kurumlar vergisi matrahının % 25'ini aşamayacaktır. Bu oran, finansman fonu düşölmeden önceki safi kurum kazancının, başka bir ifade ile ticari kara kanunen kabul edilmeyen giderlerin eklenmesi ve indirim ve istisnaların uygulanması sonucu kalan tutarın % 20'sine tekaböl etmektedir. Bu nedenle, ilgili yılda % 20 oranına göre kurumlar vergisi ödenmesi halinde, o yıl safi kurum kazancından ayrılacak finansman fonu da bu orana göre hesaplanan kurumlar vergisi matrahının % 25'ine tekaböl eder. Finansman fonunun, kurumlar vergisi beyannamesinin verileceği tarihten önce T.C. Merkez Bankasında açılacak her an paraya çevrilebilir devlet tahvili hesabına yatırılması gerekmektedir. Cari yıl safi kurum kazancından ayrılan finansman fonu, mutlak bir istisna ve indirim olmayıp bir hesap döneminde verginin ertelenmesine yönelik bir müessese olduğundan, Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 25.maddesinin

³³³ GÖKBUNAR; a.g.e., s.133

³³⁴ 50 No'lu Kurumlar Vergisi Genel Tebliği, 11.03.1995 gün ve 22224 sayılı Resmi Gazete

ikinci fıkrasında yer alan %20 oranlı kurumlar vergisine ve Gelir Vergisi Kanununun 94. maddesinin 6 numaralı bendinin (b) alt bendine göre vergi tevkifatına tabi tutulmuştur. Öte yandan, bir önceki yıl kurum kazancından finansman fonu olarak ayrılan meblağ, hesap dönemi sonunda kurum kazancına eklendiğinden kurumlar vergisi matrahına dahil olmaktadır. İlgili yılda % 20 oranına göre kurumlar vergisi ödenmesi halinde de indirim ve istisnalardan önceki kurum kazancı esas alındığından, bir önceki yıl kurum kazancından ayrılan finansman fonu, % 20 oranlı kurumlar vergisi matrahına dahil edilmiş ve vergilendirilmiş olmaktadır³³⁵.

Finansman fonu ile işletmeler yatırımlarının finansmanı için faizsiz kaynak sağlamıştır. Kurumların bu olanaktan yararlanabilmeleri için bilançolarının karlı olması gerekir. Finansman fonuna ayıracak gayri safi karı olmayan kurumun, işletme yatırımını finansman fonu ile finanse etmesi söz konusu değildir³³⁶.

Yapılacak yatırımların finansmanını desteklemek üzere kurumlar vergisi mükelleflerinin yararlanabileceği finansman fonu uygulaması, çok dar bir mükellef grubu tarafından kullanılması ve uygulamada işlerliğinin olmaması nedeniyle 4369 sayılı Kanunla 01.01.1999 tarihinden itibaren yürürlükten kaldırılmıştır³³⁷. Sermaye şirketleri ile kooperatifler, yatırım indiriminden faydalanması kabul edilmiş bulunan yatırımlarının finansmanında kullanmak ve yatırım indirimi belgesinde bu yatırım için öngörülen süre ile sınırlı kalmak kaydıyla finansman fonu ayırarak safi kurum kazancından indirebilmişlerdir. Bu uygulama yürürlükten kaldırılmasına karşın 31.12.1998 tarihine kadar teşvik belgesi alınmış yatırımlar için finansman fonu uygulaması geçerliliğini korumuştur³³⁸.

2.6.4.2. Sabit Kıymet Yenileme Fonu

Sabit kıymet yenileme fonu, Vergi Usul Kanunu'nun 328 ve 329. maddelerinde düzenlenmiştir. Bu düzenlemeler yoluyla sabit kıymetlerin yenilenmesi işletmelere üç (3) yıl süreyle kurum kazancını erteleme olanağı tanıdığı

³³⁵ 50 No'lu Kurumlar Vergisi Genel Tebliği, 11.03.1995 gün ve 22224 sayılı Resmi Gazete

³³⁶ Sahabittin ÇENET, "Kurumlar Vergisinin İşletmelerin Yatırım Kararları ve Politikaları Üzerindeki Etkileri", (Yayımlanmamış Doktora Tezi), DEÜ Sos. Bil. Enstitüsü, İzmir, 1998, s.104

³³⁷ Halil YILDIRIM, YATIRIM İNDİRİMİ MÜESSESESİ, internet

³³⁸ <http://turmob.org.tr/turmobil/basin/02-05-2002.htm> Erişim: 17.04.2007

için finansman kolaylığı sağlamaktadır. İşletmeler bu kolaylıkla yatırımlar için teşvik edilmiş olmaktadır.

Bilindiği üzere VUK'nun 328. maddesine göre satışı yapılan bir amortismanına tabi iktisadi kıymetin (ATİK) yenilenmesi işin mahiyetine göre zorunlu ise ve işletme yöneticileri tarafından bu konuda karar alınmış ve girişimde bulunulmaya başlandıysa, söz konusu ATİK'in satışından elde edilen kar pasifte geçici bir hesapta azami üç yıl süre ile tutulabilir. Yine aynı şekilde VUK'nun 329. maddesine göre kanun maddesinde yazılı nedenlerle hasara uğrayan ATİK için alınan sigorta tazminatı, yine söz konusu ATİK'in yenilenmesi işin mahiyetine göre zorunlu ise ve işletme yöneticileri tarafından karar alınmış ve girişimde bulunulmaya başlandıysa, alınan tazminat fazlası pasifte geçici bir hesapta azami üç yıl süre ile tutulabilir. Gerek VUK'nun ilgili maddelerinde gerek Tekdüzen Hesap Planında "Sabit Kıymet Yenileme Fonu" adı altında bir kavram ya da hesap bulunmamakla birlikte uygulamada bu işlem sabit kıymet yenileme fonu olarak yerleşmiş ve Tekdüzen Hesap Planında yer alan 549-Özel Fonlar ana hesabının altında sabit kıymet yenileme fonu alt hesabı açılarak izlenmeye başlanmıştır³³⁹.

Amortismanına tabi iktisadi kıymetler, işletme faaliyetlerinin yürütülmesi için iktisap edilen ve bir yıldan uzun süreli kullanılan varlıklardır. Bu varlıklar satış amacıyla iktisap edilmezler. Dolayısıyla bu varlıkların satışından doğan karlar, işletmenin esas faaliyetlerinden doğan ticari karlardan farklı değerlendirilmelidir. Sabit varlık satışından doğan karların belli bir kısmı enflasyon oranının yüksek olmasından kaynaklanan fiktif kardır. Bu kısım sermaye değer artış kazancıdır. Bunun belirli bir süre vergi dışı bırakılması işletmenin varlıklarını yenileyebilmesi olanağı sağlamak içindir. Bu yönde bir işlev yerine getirmek amacıyla yenileme fonu uygulamasına mevzuatımızda yer verilmiştir. Yenileme fonu uygulaması ile işletmelere bir oto- finansman olanağı sağlanmıştır³⁴⁰.

³³⁹ Güray ÖĞREDİK, "Aynı Yıl İçinde Yeni Bir Amortismanına Tabi İktisadi Kıymet Alınması Durumunda Sabit Kıymet Yenileme Fonu Ayrılabilir Mi?", <http://www.mazarsdenge.com.tr/cont260> Aynı Yıl içinde Yeni Bir Amortismanına Tabi iktisadi Kıymet, **E-Yaklaşım**, Aralık 2005

³⁴⁰ Hüseyin MERT, "Yenileme Fonu Uygulaması Ve Muhasebeleştirilmesi", <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/28MaliCozum/04-HuseyinMert32.doc>, Erişim: 21.04.2007

Vergi mevzuatımızda yer alan çeşitli düzenlemelerle; işletmelerin bilançolarının aktif tarafında maliyet bedeli ile yer alan amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin, özellikle elden çıkarılması esnasında oluşan fiktif karların vergilenmesinin önlenmesine, ertelenmesine ve işletmelerin bilançolarına dahil amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin yenilenmesine çalışılmaktadır. Bu düzenlemelerden biri de Vergi Usul Kanunu'nun (VUK) 328-329.maddelerinde düzenlenen ve amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin satışı veya yangın, deprem, sel, su basması gibi afetler yüzünden kısmen veya tamamen değer kaybına uğrayan amortismanına tabi iktisadi kıymetler için alınan sigorta tazminatlarından elde edilen karların madde de yer alan şartlar dahilinde belirli bir süre vergilenmesinin ertelenmesine imkân sağlayan (nihai bir vergi avantajı sağlamayan) "Yenileme Fonu" uygulamasıdır.

Yenileme fonu bir vergi erteleme müessesesidir. İktisadi kıymetin satıldığı veya kısmen veya tamamen ziyaa uğrayıp sigorta tazminatı alındığı anda doğan ve beyan edilip üzerinden vergi hesaplanması gereken kar pasifte 3 yıl süre ile bekletilmektedir. Ancak yenileme fonu bazen oldukça etkin iken bazen bu etkinlikten uzak olabilmektedir. Şöyle ki o yıl için satılan veya ziyaa uğrayan iktisadi kıymetin yenilenmesi zaruri ise ve iktisap edilen iktisadi kıymetin o yıl için ayrılan amortismanı yenileme fonuna eşit veya yenileme fonundan fazla ise yenileme fonunun teşvik yönü yok demektir. Ancak yine iktisadi kıymetin yenilenmesi zaruri değil ise ve 3 yıl içinde bu yenileme yapılamamış ise bu takdirde enflasyonist bir ortamda ödenecek vergi 3 yıl ertelenmiş olur ki bu durumun da mükellefleri enflasyonist bir ortamda koruduğu açıktır.

Yeniden değerlendirme yapılmadığı veya yeniden değerlendirme yapılsa bile değer artış fonunun sermayeye eklenmediği durumlarda bir kaç yıl önce alınmış bir iktisadi kıymet nedeniyle bu iktisadi kıymetin satılması veya ziyaa uğraması ve sigorta tazminatı alınması halinde ortaya çıkan kar büyük oranda enflasyonist bir ortamdan kaynaklanır. Şöyle ki böyle bir durumda reel olarak, bir kaç yıl önce iktisap anında oluşan maliyetler ile iktisaptan bir kaç yıl sonra satış veya ziyaa uğrama anında enflasyonist etkiyle nominal olarak büyüyen hâsılat ve tazminat karşılaştırılmakta ve aslında büyük oranda reel olmayan fiktif karlar oluşmaktadır. Bu anlamda yenileme

fonu enflasyon nedeniyle oluşan fiktif karlar üzerinden ödenecek vergileri geciktirmek suretiyle mükellefleri bu ortamda mali yapı itibarıyla korumaktadır.

Yenileme fonu ayırmanın şartları aşağıda açıklanmıştır³⁴¹.

- Bilanço esasında defter tutulmalıdır
- Satılan veya afetler yüzünden elden çıkan iktisadi kıymetin yenilenmesinin zaruri bulunması veya bu hususta işletmeyi idare edenlerce karar verilip teşebbüse geçilmiş olunması gerekir
- Alınacak iktisadi kıymet yenilenen iktisadi kıymetle aynı neviden olmalıdır
- Yenileme fonu olarak kayıt edilen kar üç yıl içinde kullanılmalıdır. Bu süre içinde kullanılmayan karlar üçüncü yılın vergi matrahına eklenir
- Satılan veya afetler nedeniyle ziyaa uğrayan kıymet amortismanına tabi olmalıdır

- Bilanço Esasında Defter Tutulmalıdır: Yenileme fonu ayrılabilmesi için, bilanço esasında defter tutulması gerekir. Çünkü yukarıda anılan maddelerde söz konusu karın 'pasifte geçici bir hesapta' tutulacağı açık bir şekilde belirtilmiştir. Bu nedenle işletme hesabı esasına göre defter tutanlar yenileme fonu ayıramazlar.

Kazancı basit usulde tespit edilen ticari kazanç sahipleri, zirai işletme hesabı esasına göre kazançları tespit edilen zirai kazanç sahipleri ile serbest meslek kazanç defteri tutan serbest meslek erbabının yenileme fonu uygulamasından faydalanması söz konusu değildir. İşletme hesabı esasında defter tutan mükelleflerle serbest meslek kazanç defteri tutan mükellefler bu farkı defterlerinde hâsılat veya gider kayıt edeceklerdir.

- Satılan veya Afetler Yüzünden Elden Çıkan İktisadi Kıymetin Yenilenmesinin Zaruri Bulunması veya Bu Hususta İşletmeyi İdare Edenlerce Karar Verilip Teşebbüse Geçilmiş Olunması Gerekir: Elden çıkarılan iktisadi kıymetin yenilenmesinin zaruri bulunduğu açıksa bu yenileme fonu ayrılması için yeterlidir. Örneğin, bir diş hekiminin diş koltuğunu satması halinde ya faaliyetini sona erdirecektir ya da yeni bir diş koltuğu alması gerekecektir.

³⁴¹ İstanbul Defterdarlığı Usul Gelir Müdürlüğü 21/07/2004 tarih ve 7602 No'lu Müktezası

Ancak, işin mahiyetinden bu durum açıkça anlaşılmıyorsa, yani satılan iktisadi kıymetin yenilenmesi işletmenin faaliyetini sürdürebilmesi için zorunlu değilse işletmeyi idare edenlerce ilgili sabit kıymetin yenilenmesi konusunda karar verilmiş ve teşebbüse geçilmiş olması gerekir.

Uygulamada karın yenileme fonuna alınmış olması, işletmeyi idare edenlerin, yenileme kararı verip, teşebbüse geçtiklerinin dayanağı kabul edilmektedir. Oysa yenileme fonunun, yenilemenin yapılmayacağı hallerde, bir vergi erteleme rejimi olmadığı hususu bilinmelidir. Yenileme işin niteliğine göre, zorunlu olmadığı hallerde, en azından yenileme kararının ciddiliği ispat edilecek durumda olmalıdır.

Yöneticilerce karar verildiği, yönetim kurulu kararının karar defterine geçirilmesi ile ispatlanır. Yönetim kurulunun karar vermesi için kesin bir zaman sınırlaması yoktur. Satıştan önce de karar verilebileceği gibi işletme bilançosunun oluşturulması aşamasında da karar verilebilir. Hatta karar bilançoda karşılık hesabının açılması ve bu bilançonun yönetim kurulunca kabul edilmesiyle de verilmiş sayılır.

Alınacak İktisadi Kıymet Yenilenen İktisadi Kıymetle Aynı Neviden Olmalıdır: Bazı önemsiz teknik özellikler hariç olmak üzere, satın alınan iktisadi kıymetin yenilenen iktisadi kıymetle aynı neviden olması gerekir. Örneğin; satılan iktisadi kıymet diş koltuğu iken bunun yerine röntgen cihazı alınmışsa yapılan bu işlem yenileme değil yeni bir iktisadi kıymetin satın alınmasıdır. Satın alınan malın niteliği önem arz eder. Yeni iktisadi kıymetin tahsis edileceği hizmet aynı olmadığı takdirde eski iktisadi kıymetin yenilenmesi veya hasara uğraması nedeniyle oluşan karın yenileme fonuna alınması mümkün değildir.

Yeni alınacak iktisadi kıymetle satılan iktisadi kıymetin aynı sayıda olmaları da gerekmez. Bir diş koltuğu satan diş hekiminin oluşan fonu iki yeni koltuk almak için kullanabilir.

Yenileme Fonu Olarak Kayıt Edilen Kar Üç Yıl İçinde Kullanılmalıdır. Bu Süre İçinde Kullanılmayan Karlar Üçüncü Yılın Vergi Matrahına Eklenir: Ayrılan yenileme fonu yenilenen iktisadi kıymetin amortismanlarına mahsup edilir. Yenileme fonu üç yıl süre ile pasifte bir fon hesabında tutulabilir. Üç yıl içinde kullanılmaması

veya üç yıldan önce işin terk, devir veya işletmeninin tasfiyesi halinde o yılın matrahına ilave edilir³⁴².

VUK'nun 328. madde hükmünde, yenileme fonunun pasifte geçici bir hesapta azami üç yıl süre ile tutulabileceği ve her ne sebeple olursa olsun bu süre içinde kullanılmamış olan karların üçüncü yılın vergi matrahına ekleneceği öngörülmüştür. Bununla birlikte, üç yıldan önce işin terki, devri veya işletmenin tasfiyesi halinde bu karların o yılın vergi matrahına ekleneceği öngörülmüştür.

Yenileme Fonuna alınan karın üç yıl bekletilip, bu süre içinde kullanılmaması halinde üçüncü yılın vergi matrahına ilave edileceği ifadesi uygulamada süre yönünden bazı tereddütler yaratmaktadır. Bu konuda iki ayrı görüş mevcuttur.

Maliye idaresine göre, yenileme fonu ayrılma tarihi ne olursa olsun, iki dönem bilançosunda matraha ilave edilmeyecek, üçüncü dönemin sonuna kadar kullanılmamışsa, bu dönemin vergi matrahına dahil edilecektir. Vergi idaresinin konuya ilişkin yorumunu destekleyenlerin gerekçesi; yenileme fonuna ilişkin sürenin satışın yapıldığı yılı izleyen yıldan başladığını kabul etmek, satışın yapıldığı veya iktisadi kıymetin afete maruz kaldığı yılda yenileme fonu uygulamasından yararlanılamayacağı, dolayısıyla aynı yılda iktisadi kıymetin yenilenmesi durumunda, ayrılacak amortismanların yenileme fonundan mahsup edilemeyeceği sonucunu ortaya çıkaracak olmasıdır.

Yargı organının (Danıştay'ın) görüşü ise üç yıllık sürenin iktisadi kıymetin satış tarihinden değil değerlendirme gününden itibaren hesaplanması gerektiği şeklindedir. Bu görüşe göre üç yıllık süre, bilançonun düzenlenme tarihinden sonraki üç yıllık dönemdir. Danıştay'ın da bu görüşü benimsediği 4. Dairesi'nin 20.2.1974 gün ve E.1973/4073, K.1974/555 sayılı kararından anlaşılmaktadır. Danıştay Dördüncü Daire, daha sonraki tarihlerde verdiği kararlarla da anlayışını devam ettirmiştir. 10.11.1991 tarih ve E.1998/4562, K.1991/3074 sayılı kararda; 1982 yılında yapılan satıştan doğan ve yenileme fonuna alınan karın 1985 yılı matrahına dahil edileceği, 17.1.1994 tarih ve E.1992/3956, K.1994/159 sayılı kararında da, 1987 yılındaki satışa bağlı yenileme fonunun 1990 yılı matrahına dahil edilmesi

³⁴² http://www.batiymm.com.tr/2/os/os_2007_1.doc#Toc156037017 Erişim: 21.04.2007

gerektiği şekilde hüküm vermiştir. Pasifte 3 yıl süre ile tutulabilir hükmünü muhasebe tekniğine, sistematik yorum yöntemine uygun olarak Danıştay'ın görüşü ağırlık kazanmaktadır.

Maliye idaresinin ve vergi inceleme elemanlarının görüş ve uygulamaları yukarıda açıklanan görüşlerden birincisi doğrultusundadır. Konuya ilişkin ağırlık kazanan görüş de birinci görüşün daha doğru olduğu yönündedir. Dolayısıyla, yasa da belirtilen 3 yıllık sürenin hesabında, vergi idaresi satışın yapıldığı yılı ilk yıl olarak kabul etmekte, Danıştay'ın görüşü ve bu yönde verdiği kararlarda ise 3 yıllık sürenin takip eden yıldan başlayacağı öngörülmektedir.

Satılan veya Afetler Nedeniyle Ziyaa Uğrayan Kıymet Amortismanına Tabi Olmalıdır: Yenileme fonu, ancak amortismanına tabi iktisadi kıymetlerin satışından doğan karlar için ayrılabilir. Amortismanına tabi olmayan iktisadi kıymetlerin satışından doğan karlar için yenileme fonu ayrılamaz. VUK'nun 314. maddesi uyarınca boş arsaların amortismanına tabi tutulması sebebiyle, boş arsa ve arazi satışından doğan kar yenileme fonuna alınamaz. Aynı şekilde, ticari işletmedeki ortaklık payının devri nedeniyle sağlanan karın, yenileme fonu olarak, pasifte geçici bir hesapta tutulmasına olanak yoktur. Satın alınan yeni duran varlığın amortismanı, yenileme fonundan mahsup edilecektir.

Uygulanması ihtiyari olan yenileme fonu uygulaması ile işletmelerin faaliyetleri için gerekli olan amortismanına tabi yeni kıymetler satın alabilmeleri, satış gelirini veya sigorta tazminatı gelirini vergi matrahı ile ilişkilendirmeyerek ödenecek vergiden sağlanacak tasarrufun yatırıma aktarılması suretiyle mükelleflerin teşvik edilmesi amaçlanmaktadır. Bununla birlikte yenileme fonu, ülkemizdeki gibi yüksek enflasyona sahip ülkelerde meydana gelen fiktif karların önlenmesine yönelik, vergi kanunlarına dayanılarak kullanılan bir vergi erteleme müessesesidir.

2.7. Kalkınmada Öncelikli Yörelerde Kurumlar Vergisi Uygulaması

Kurumlar vergisi bölgesel gelişme düzeyleri arasındaki farklılığı gidermek için etkili bir araç olarak da kullanılmıştır. Bu uygulama çerçevesinde kalkınma öncelikli yörelerde faaliyet gösteren kurumların elde ettikleri kazançlara farklı kurumlar vergisi oranı uygulanmıştır.

Yürürlükten kalkan Kurumlar Vergisi Kanunu'na eklenen geçici 19. madde hükmüyle 01.01.1991–31.12.2000 tarihleri arasında, münhasıran kalkınmada öncelikli yörelerde faaliyet gösteren ve kanuni ve iş merkezleri bu yörelerde bulunan ayrı tüzel kişiliğe sahip imalatçı kurumların, bu faaliyetlerinden elde edecekleri kazançların, kalkınmada birinci derecede öncelikli yörelerde % 20, kalkınmada ikinci derecede öncelikli yörelerde ise % 30 oranında kurumlar vergisine tabi tutulması esası getirilmiştir. Buna göre, indirimli vergi oranından yararlanacak imalatçı kurumların, kuruluş ana sözleşmesi veya kuruluş kanununda gösterilen kanuni merkezinin kalkınmada öncelikli yörelerde bulunması gerekir. Ayrıca, imalatçı kurumun, iş merkezinin de bu yörelerde bulunması zorunludur. Bu durumda indirimli vergi oranından yararlanacak kurumların kanuni ve iş merkezleri Türkiye'de bulunacağından bu kurumların tam mükellef olacaktır. Bu nedenle kalkınmada öncelikli yörelerde faaliyet gösteren dar mükellefiyete tabi kurumlara indirimli vergi oranı uygulanmamıştır³⁴³.

İndirimli vergi oranından yararlanabilmek için, tam mükellef kurumun, imalat faaliyetinin tamamının kalkınmada öncelikli yörelerde yapılması gerekmektedir. Bu nedenle, imalatçı kurumların, imalat faaliyetinin yapıldığı işyerlerinin kalkınmada öncelikli yörelerde bulunması ve iş bakımından muamelelerin buradan idare edilmesi gerekmiştir. İmalatın belli bir aşamasının kalkınmada öncelikli yörelerde, diğer aşamalarının ise normal yörelerde gerçekleştirilmesi halinde indirimli vergi oranı uygulanmamıştır. Ancak, münhasıran kalkınmada öncelikli yörelerde imalat faaliyetinde bulunan kurumların diğer yörede irtibat bürosu veya sadece kendi ürettiği ürünlerin pazarlanması amacıyla açacağı işyerlerinin bulunması, kurumun indirimli vergi oranından yararlanmasına engel teşkil etmemiştir.

³⁴³ 41 Seri No'lu Kurumlar Vergisi Genel Tebliği

Kalkınmada öncelikli yörelerde faaliyet gösteren kurumların, imalat faaliyetlerinin yanı sıra bu bölgelerde başka faaliyetlerinin de bulunması halinde, indirimli vergi oranından yararlanmalarına olanak tanınmamıştır. Bu kurumların imalat dahil tüm faaliyetlerinden sağladığı kazançlar normal oranda vergilendirilmiştir. Bununla birlikte, kalkınmada öncelikli yörelerde imalat faaliyetinde bulunan kurumların, sadece kendi ürettiği ürünlerini bu bölgede veya diğer bölgelerde satmaları halinde, sağladıkları kazanç, imalatın yapıldığı bölgede geçerli olan indirimli vergi oranı uygulanmıştır. Kurumların, imalatın yanı sıra diğer yörelerde de imalat veya alım-satım faaliyetlerinde bulunmaları halinde elde ettiği kazançlara indirimli vergi oranı uygulanmamıştır.

2.8. YATIRIM KARARINI ETKİLEYEN HÜKÜMLERİN DEVLETE MALİYETİ

Devlet Kurumlar Vergisi Kanunu'nda yer alan ve yatırımları teşvik etmek için düzenlenen hükümler yoluyla tahsil edeceği vergi miktarının bir bölümünden vazgeçmektedir. Devletin vazgeçtiği bu tutarlar "vergi harcaması" olarak adlandırılmaktadır ve devlete bir maliyet unsuru teşkil ederler.

Devlet bütçesinde yer alan harcamalar çeşitli biçimlerde sınıflandırılır. Bu sınıflandırma türlerinden ekonomik sınıflandırmada kamu harcamaları mal ve hizmet harcamalarına yönlendirilen kamu harcamaları (cari harcamalar ve yatırım harcamaları) ve transfer harcamaları olmak üzere ikiye ayrılır. Geniş anlamda kamu harcamalarının tanımında, devlet bütçesine girmeyen harcamalar da hesaba katıldığında, bu sınıflandırma, mal ve hizmet alımına yönelik kamu harcamaları, transfer harcamaları ve dolaylı transfer harcamaları olmak üzere yeniden düzenlenebilir. Dolaylı transfer harcamaları, kamu harcamalarının doğrudan bütçe sistemi yerine vergi sistemi aracılığıyla ekonomiye yönlendirilmesidir. Söz konusu harcamalar devlet bütçesi yerine, vergi sistemindeki mükelleflerin vergi yüklerini azaltan unsurlar aracılığıyla yapılır. Devletin, toplamaktan vazgeçtiği vergi gelirleri

şeklinde ortaya çıkan bu harcama türü vergi harcaması (tax expenditure) olarak bilinir³⁴⁴.

Vergi Harcaması adından da anlaşılacağı gibi bir harcama türüdür. Vergi harcamaları, vergi sistemi yoluyla devletin vazgeçtiği gelir olarak tanımlanabilir³⁴⁵. Bu harcamalar vergi sisteminde istisna, muafiyet, vergi erteleme, düşük vergi oranı şekillerinde ortaya çıkan ve vergi kaybına yol açan uygulamalardır³⁴⁶.

Vergi harcaması olgusu, sanılanın aksine ilgili yükümlülükler çerçevesinde vergi toplanmasına yönelik harcamaları değil, sosyo-politik amaçlı uygulamalara yönelik vergi sisteminde (veya yasalarında) oluşturulabilecek mali teşvikler bazındaki muafiyet, istisna, vergi indirimi ve diğer mali yükümlülüklerle ilişkin terkin ve indirimleri ifade etmektedir. Bir ekonomide vergi harcamaları, kamu harcamalarının yerine ikame edilme gibi önemli bir işlevi yerine getirebilir. Diğer bir ifade ile, vergi harcamaları, devletin ekonomik ve sosyal amaçlarını gerçekleştirmesinin bir metodu olarak, kamu harcamalarının alternatifini oluştururlar. Bu bakımdan bir vergi harcamasının makroekonomik ve mali etkileri, kamu harcamalarınıninkiyle aynıdır. Bazı vergi harcamaları, kamu harcamalarında olduğu gibi devlet için sürekli gelir kaybı yaratırken, bazıları gelirin geleceğe ertelenmesine neden olurlar. Bunlar bir bakıma yükümlüye verilen faizsiz borç niteliğindedirler. Dolayısıyla vergi harcamaları da kamu harcamalarında olduğu gibi bütçe süreci ile birlikte değerlendirilmelidirler³⁴⁷.

Uygulamada vergi harcamaları şu şekilde yer almaktadır³⁴⁸:

- Vergi Muafiyet ve İstisnaları: Kişi ve vergi konularının vergi matrahına dahil olmaması.

- Vergi Kredileri: Belirli bir miktarın vergi yükümlülüğünden düşülmesi veya vergi yükümlülüğünün arttırılmasına izin verilmemesi.

³⁴⁴ Emrah FERHATOĞLU, " Bir Kamu Harcaması Türü Olarak Vergi Harcaması Ve Türk Kurumlar Vergisi Açısından Değerlendirilmesi", **Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 2, 2005, s: 79

³⁴⁵ Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüğü, Vergi Harcamaları, 2001 Yılı, s.1, Ocak/2001-Ankara

³⁴⁶ Kemal COŞKUN, Yasin BİLEN, "Vergi Harcaması Kavramı ve Günümüz Türkiye'sinde Vergi Harcamaları", **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı 246, Şubat 2002, s.161

³⁴⁷ Mehmet ÖZKARA, "Vergi Harcaması Olarak Uygulanan Vergi İstisnalarının Ekonomik Sonuçları" http://www.alomaliye.com/mehmet_ozkara_vergi_harc_istisnalar.htm Erişim: 30.04.2007

³⁴⁸ Filiz GİRAY " Vergi Harcamaları: Harcama Vergileri Açısından Analizi", **Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt XXI, Sayı 1, 2002, s. 28

- Oran İndirimi: Belirli kişi veya faaliyetlerin yararına, vergi tarifesinde yer alan vergi oranının düşürülmesi.

- Vergi Ertelemesi: Vergi ödemelerinin geciktirilmesini ifade etmektedir.

Türk Vergi Sistemi'nde muafiyet, istisna ve indirimler; bazı mükellef gruplarının yükünü azaltmak, teşvik etmek, vergi yöntemini kolaylaştırmak ve benzeri nedenlerle tesis edilmişlerdir. Vergi harcaması olarak da tabir edilen ve yasalarla uygulanmasına izin verilen bu vergisel imtiyazlar, bir anlamda kamu harcaması da sayılmaktadır. Çünkü bu tür uygulamalar neticesinde devlet önemli ölçüde gelir kayıplarına uğramaktadır. Devletin gelir kayıpları ise diğer para ve maliye politikası araçlarıyla giderilmeye çalışılmakta dolayısıyla kamu harcamaları artmaktadır. Bireysel anlamda önemli fayda ve fonksiyonları bulunan muafiyet ve istisna uygulamalarının, vergilerin idari ve uyum maliyetleri açısından da tasarruf sağlayıcı olduğu ileri sürülmektedir. Fakat bütün muafiyet, istisna ve indirim uygulamalarının, vergi matrahına sebep oldukları azaltıcı etki sonucu vergi erozyonuna ve bunun sonucunda da vergi tabanının daralmasına yol açtıkları kabul edilmektedir³⁴⁹.

Ülkemizde vergi harcamaları ile ilgili olarak, Ocak 2001'de, Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüğü "Vergi Harcamaları 2001 Yılı" isimli bir kitap yayınlamıştır. Bu kitapta kanunlar itibariyle muafiyet ve istisnalara ilişkin liste yer almıştır.

Gelirin yeniden dağıtılması şeklinde bir maliye politikası aracı olarak da kullanılan vergi harcamalarının bir devlet gideri olması nedeniyle raporlanması saydamlığın bir gereğidir. Mevcut sistemde, bunların hesaplanması ancak anketler ve istatistiksel yöntemler kullanılarak yapılabilmektedir. Tahakkuk esaslı devlet muhasebesi pilot uygulamasıyla birlikte vergi harcamalarının raporlanmasına ilişkin ilk adımlar atılmıştır. Giderler hesabının alt hesaplarında kodlanan vergi harcamaları (fazla ve yersiz tahsilâtlar dışında vergiden yapılan her türlü indirim ve iadeler) belirli dönemler itibariyle detaylı bir biçimde raporlanabilmektedir. Ancak, esnaf

³⁴⁹ Ersan ÖZ, "Türk Gelir Vergisindeki Bazı Vergi Harcamalarının Optimal Vergileme İlkeleri Açısından Analizi", D.E.Ü. İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt 17, Sayı 1, s. 13, 2002

veya çiftçi muaflığı gibi uygulamanın hiçbir aşamasında muhasebeye konu edilemeyen vergi harcamaları ise yine muhasebe bilgileri ile raporlanamamaktadır³⁵⁰.

1997- 2004 döneminde yatırım kararlarına yönelik olarak yapılan vergi harcamalarından önemli dört kalemi (önceki yıl ayrılan finansman fonu, cari yıl finansman fonu, yatırım indirimi, Ar-Ge indirimi) dönem beyanname özetlerinin incelenmesiyle tablo 2.25 ile aşağıda verilmiştir.

Tablo 2.25: Kurumlar Vergisinde Yatırım Kararını Etkileyen Hükümlerin Devlete Maliyeti (TL) bak³⁵¹

YILLAR	Önceki Yıl Ayrılan Finansman Fonu	Cari Yıl Finansman Fonu	Yatırım İndirimi	AR-GE İndirimi	TOPLAM
1997	97.267.835.351.348	51.373.292.488.056	943.395.714.991.758	-	1.092.036.842.831.160
1998	151.262.826.279.536	19.889.270.254.925 ³⁵²	2.504.635.853.053.860	-	2.675.787.949.588.320
1999	132.856.077.129.000	-	3.653.631.663.962.000	-	3.786.487.741.091.000
2000	247.124.025.094.414	-	3.557.987.242.018.060	-	3.805.111.267.112.470
2001	253.278.475.698.737	-	5.865.575.520.249.430	-	6.118.853.995.948.170
2002	121.915.720.023.854	-	9.311.906.736.502.250	-	9.433.822.456.526.100
2003	167.703.827.516.216	-	10.060.651.683.169.424	-	10.228.355.510.685.600
2004	1.720.214.570.000	-	333.263.909.700.000	1.705.273.920.000	336.689.398.190.000
TOPLAM	1.173.129.001.663.100	71.262.562.742.981	36.231.048.323.646.800	1.705.273.920.000	37.477.145.161.972.900

Kaynak: www.gelirler.gov.tr adresindeki beyanname özetlerinden derlenmiştir.

1997-2004 vergilendirme dönemlerinde yatırımlara yönelik olarak yukarıda belirtilen dört kalem için toplam 37.477.145.161.972.900 TL vergi harcaması yapılmıştır. Bu tutarlar yatırımlar için sağlanan teşviklerin devlete maliyetlerini göstermektedir.

2006 yılı Merkezi Yönetim Bütçe Yasası içerisinde yer alan "Vergi Harcamaları Listesi" vergi sistemimizde dört temel vergiye ilişkin potansiyel olarak vergi harcaması özelliği taşıdığı varsayılan vergi alanları dikkate alınarak düzenlenmiştir. Yıllar itibariyle 2006 yılı Merkezi Yönetim Bütçe Yasası'nda yer

³⁵⁰ Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü, Tahakkuk Esaslı Devlet Muhasebesi Pilot Uygulama Sonuçları, s.17, Mayıs 2003 Ankara

³⁵¹ 1997-2003 vergilendirme dönemlerinde hesaplanan kurumlar vergisi üzerinden ayrıca fon payı alınmıştır. Bu uygulama 2003 vergilendirme dönemine ait olup 01/01/2004 tarihinden sonra verilecek beyannameler için 24/04/2003 gün ve 25088 sayılı Resmi Gazetede Yayınlanan 09/04/2003 tarih ve 4842 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunla Kaldırılmıştır. Döneme ilişkin diğer vergi harcamaları için bkz. Kurumlar vergisi beyanname özetleri

³⁵² Bu dönemden sonra yürürlükten kaldırılmıştır.

alan tahmini vergi harcamaları miktarı tablo 2.26'da vergi türlerine göre gösterilmiş bulunmaktadır³⁵³.

Tablo 2.26: Vergi Harcamaları (YTL)

Yasa adı	2006	2007	2008
Kurumlar Vergisi Yasası	5.392.703.333	5.918.000.000	6.430.000.000
Gelir Vergisi Yasası	2.533.011.013	2.845.216.075	3.127.576.000
Katma Değer Vergisi Yasası	436.561.000	479.017.000	520.572.000
Özel tüketim vergisi	230.000.000	236.900.000	244.007.000
Toplam	8.592.275.346	9.000.116.075	10.322.225.000

Kaynak: Veysi SEVİÇ, " Vergi harcamaları", <http://www.turmob.org.tr/turmob/basin/17-01-2006.htm> Erişim: 30.04.2007

Vergi harcamaları rakamları değerlendirildiğinde en yüksek harcamanın kurumlar vergisinde olduğu görülecektir. Bunun temel gerekçesi; kurumlaşmanın, yatırımların dolayısıyla istihdamın, ekonomik büyüme ve kalkınmanın sağlanacağına yönelik beklentilerdir.

³⁵³ Veysi SEVİÇ, " Vergi harcamaları", <http://www.turmob.org.tr/turmob/basin/17-01-2006.htm> Erişim: 30.04.2007

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KURUMLAR VERGİSİNİN YATIRIM KARARLARI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNE İLİŞKİN MÜKELLEF GÖRÜŞLERİ: BİR UYGULAMA

Bu bölümde, mükelleflerin yatırım kararlarında kurumlar vergisinin etkilerini belirlemek üzere yapılan alan araştırması sunulmaktadır.

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Yatırım, gelecek dönemlerde geliri artırmak için yapılan faaliyet ve fedakârlıktır. Bunun nedeni, yatırımları yapmak için gerekli fonların tasarruflar yoluyla elde edilmesidir. Tasarruf ise tüketimden vazgeçmek demek olduğu için bir fedakârlıktır. Firmaların tüketim miktarlarının dolayısıyla tasarruflarının ve bu tasarrufların yöneleceği yatırımlarının belirlenmesine etki eden önemli etkenlerden birisi vergilerdir.

Girişimcilerin ileride elde edilecek gelire ilişkin beklentileri yatırım kararlarını belirlediği için özellikle kar üzerinden alınan vergilerin, yatırım faaliyetlerini daraltıcı yönde etkiledikleri kabul edilmektedir. Vergiler, yatırımlarda kullanılacak tasarrufların dağılımını değiştirerek yatırım hacmini etkiler. Vergi oranındaki artışlar yatırımlar üzerinde azaltıcı etkiler meydana getirirken vergi indirimleri yatırımları artırabilir. Bu nedenle yatırım kararları üzerinde vergilerin önemli etkisi bulunur. Kurumlar vergisi kurum kazançları üzerinden alındığı için bu vergiler içinde önemi en fazla olan vergidir.

Yatırımlar özellikle gelişen ülkelerin kalkınmalarının temel taşı oluşturmaktadır. Bu amaçla çalışmada; ülkemizde istenen düzeyde olmayan yatırımların etkilendiği faktörler içinde kurumlar vergisinin etkinliğini ölçmek üzere alan araştırması yapılmıştır. Çünkü bu araştırmalar, hem ekonomi politikasının oluşumunu ve analizini kolaylaştırmakta hem de kuramsal değerlendirmeleri netleştirerek yeni kuramların gelişmesine zemin hazırlamaktadır³⁵⁴. Yapılan çalışma kurumlar vergisinin etkinliğini belirlenmesi ve bu alanda yapılacak çalışmalar açısından önemlidir.

³⁵⁴ Alan J. AUERBACH, James R. HİNES Jr., Taxation and Economic Efficiency, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=264435

3.2. Araştırmanın Problem Cümlesi ve Alt Problemler

Araştırmanın problem cümlesi, “mükelleflerin yatırım kararlarında kurumlar vergisinin etkileri nelerdir?” biçiminde belirlenmiştir.

Alt Problemler:

- 1.Kurumlar vergisinin yatırım kararları üzerindeki etkisine ilişkin mükellef görüşleri nelerdir?
- 2.Kurumlar vergisinin yatırım kararları üzerindeki etkisine ilişkin mükellef görüşleri, mükellefiyet türlerine göre anlamlı farklılıklar göstermekte midir?
- 3.Kurumlar vergisinin yatırım kararları üzerindeki etkisine ilişkin mükellef görüşleri, kurumların vergi matrahına göre anlamlı farklılıklar göstermekte midir?
- 4.Kurumlar vergisinin yatırım kararları üzerindeki etkisine ilişkin mükellef görüşleri, kurumlarında çalışan personel sayısına göre anlamlı farklılıklar göstermekte midir?
- 5.Kurumlar vergisinin yatırım kararları üzerindeki etkisine ilişkin mükellef görüşleri, kurumların faaliyet alanlarına göre anlamlı farklılıklar göstermekte midir?

3.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırma, İzmir ili Karşıyaka İlçesi kurumlar vergisi mükellefleriyle sınırlandırılmıştır.
2. Araştırma, 31.12.2006 tarih itibariyle Karşıyaka Vergi Dairesine kayıtlı mükelleflerle sınırlandırılmıştır.
3. Araştırma, limited ve anonim şirketlerle sınırlandırılmıştır.

3.4. Araştırmanın Modeli

Çalışmada betimsel yöntem kullanılmıştır. Bu bakımdan araştırma, genel tarama modelleri içinde yer alan ‘ilişkisel tarama’ modelindedir. Genel tarama modelleri çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da evrenden alınan örneklem üzerinde yapılan taramaları ifade etmektedir. İlişkisel tarama, iki ve daha çok sayıda değişken arasında birlikte değişim varlığını veya değişim derecesini belirlemeyi amaçlamaktadır³⁵⁵.

³⁵⁵ Niyazi KARASAR, **Bilimsel Araştırma Yöntemi**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2000, s. 81

3.5. Araştırmanın Evreni

Araştırmanın çalışma evrenini 31.12.2006 tarih itibarıyla İzmir ili Karşıyaka Vergi Dairesine kayıtlı bulunan kurumlar vergisi mükellefleri oluşturmaktadır. Tablo 3.1’de Karşıyaka Vergi Dairesine kayıtlı kurumlar vergisi mükelleflerinin mükellefiyet türüne göre dağılımı sunulmaktadır.

Tablo 3.1 Araştırma Evrenindeki Mükelleflerin Mükellefiyet Türüne Göre Dağılımı

Mükellefiyet Türü	n	%
Limited Şirket	2879	88,67
Anonim Şirket	251	7,73
Kooperatif	117	3,6
Eshamlı Komandit Şirket	-	-
Toplam	3247	100

Tablo 3.1’de görüldüğü gibi araştırma evrenindeki mükelleflerin 2879’u (%88,67) limited şirket, 251’i anonim şirket (%7,73) ve 117’si (%3,6) kooperatiftir.

3.6. Araştırmanın Örneklemi

Araştırmanın örnekleme, oranlı küme örnekleme yolu ile belirlenmiştir. Örneklemenin temsil etme gücünü artırmak amacıyla mükellefler, mükellefiyet türleri bakımından evrende bulundukları oranda araştırma örneklemine alınmış ve örneklem sayısı oranı %5 olarak belirlenmiştir. Buna göre örnekleme 157 mükellef oluşturmuştur. Örneklem belirlemede önemli olan örneklem sayısı değil, belirlenen ölçüt bakımından örneklemin evreni temsil etme düzeyidir. Diğer bir deyişle örnekleme yer alan elemanların, evrende bulundukları yüzde ile yer alması gerekir. Bu durumda evreni temsil eden 20 kişilik bir örneklem, evreni temsil yeterliği olmayan 400 kişilik bir örneklemden daha iyi olarak nitelendirilmektedir³⁵⁶.

Örnekleme kooperatifler dahil edilmemiştir. Çünkü kooperatifler, tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle

³⁵⁶ KARASAR, a.g.e., s. 126.

meslek veya geçimlerine ait ihtiyaçlarını karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli teşekküllerdir. Kooperatifler esas itibarıyla kar amacıyla değil, karşılıklı yardım ve dayanışma esasına göre kurulmaktadır. Kurumlar Vergisi Kanunu, ilke olarak kooperatifleri kapsamına almış fakat özellik taşıyan bazılarını vergiden muaf tutmuş ayrıca bazı istisnalar tanımıştır. Zaten kooperatiflerin kurumlar vergisi kapsamına alınmasının amacı daha önce de belirtildiği gibi rekabet eşitliğini sağlamaktır. Rekabet eşitsizliği söz konusu olmadığında veya kooperatifleri teşvik amacının ön plana çıktığı durumlarda ise kooperatifler, kurumlar vergisi kapsamının dışına çıkarılmıştır. Uygulamada kooperatifler genellikle vergi dışında kalmaktadır. Bu nedenle kooperatifler örneklem dışında tutulmuştur.

Tablo 3.2’de evren ve örneklemde yer alan mükelleflerin mükellefiyet türlerine göre dağılımı verilmektedir.

Tablo 3.2: Evren ve Örneklemdeki Mükelleflerin Mükellefiyet Türüne Göre Dağılımı

Mükellefiyet Türü	Evren		Örneklem	
	n	%	n	%
Limited Şirket	2879	91,98	144	91,72
Anonim Şirket	251	8,02	13	8,28
Toplam	3130	100	157	100

Tablo 3.2 incelendiğinde örneklem kapsamına alınan 157 mükellefin mükellefiyet türlerine göre yüzde dağılımının, evrendeki yüzde dağılımına uygun olduğu görülmektedir. Limited şirketlerin evrendeki dağılımı %91,98’dir. Bu duruma uygun olarak örneklemde yer alan 157 mükellefin %91,72’sini limited şirketler oluşturmuştur. Anonim şirketler de evrendeki orana (%8,02) uygun biçimde örnekleme alınmıştır (%8,28).

3.7. Veri Toplama Aracı

Kurumlar vergisinin yatırım kararları üzerindeki etkisine ilişkin mükellef görüşlerini belirlemek üzere 32 maddelik beşli Likert tipi ölçek geliştirilmiştir.

Ölçek maddelerini belirleme aşamasında, öncelikle Likert tipi ölçek geliştirme aşamaları ile ilgili kaynaklar ve araştırmalar incelenmiştir. Ölçeğin geliştirilmesi için İzmir ili Konak Vergi Dairesine kayıtlı 15 mükelleften kurumlar vergisi ve yatırım kararlarıyla ilgili görüş ve düşüncelerini açıklayan bir kompozisyon yazmaları istenmiştir. Kompozisyonlar incelenerek görüş ve düşünceler maddeleştirilmiş, konuya ilişkin alanyazın incelemesi yapılmış, ilgili kaynak ve benzer nitelikteki veri toplama araçları incelenmiştir. Bu sürecin sonunda, araştırmacı tarafından 32 maddelik beşli Likert tipi ölçek hazırlanmıştır. Ölçek iki bölümden oluşturulmuştur. Birinci bölümde kurumsal bilgileri edinmek üzere 4 soruya yer verilmiştir. İkinci bölümde ise Likert tipi ölçeğe uygun önermeler yer almıştır.

Ölçeğe ‘Kurumlar Vergisinin Yatırım Kararları Üzerindeki Etkilerini Belirleme Anketi’ adı verilmiştir. Beş dereceli Likert tipi ölçekte “Tamamen Katılıyorum, Katılıyorum, Kararsızım, Katılmıyorum, Hiç Katılmıyorum” seçenekleri bulunmakta ve maddeler 5’den 1’e puanlanmaktadır. Anketten en az 33, en fazla 165 puan alınabilmektedir. Anketin yorumlanması aşamasında 33-58 arasındaki puanlar “kurumlar vergisi yatırım kararlarını hiç etkilememektedir”, 59-84 arasındaki puanlar “kurumlar vergisi yatırım kararlarını etkilememektedir”, 85-110 arasındaki puanlar “kurumlar vergisinin yatırım kararlarını etkileyip etkilemediği konusunda kararsızdır”, 111-136 arasındaki puanlar “kurumlar vergisi yatırım kararlarını etkilemektedir”, 137-165 arasındaki puanlar “kurumlar vergisi yatırım kararlarını çok etkilemektedir” biçiminde değerlendirilmiştir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (alfa güvenirlik katsayısı) 0,89 olarak hesaplanmıştır. Alfa katsayısı 0,00 ile 0,40 arasında ise ölçek güvenilir değil, 0,40 ile 0,60 arasında ise ölçek düşük güvenilirlikte, 0,60 ile 0,80 arasında ise ölçek oldukça güvenilir ve 0,80 ile 1,00 arasında ise ölçek yüksek derecede güvenilirdir yorumu yapılmaktadır³⁵⁷. Buna göre

³⁵⁷ Kazım ÖZDAMAR, **Paket Programlar İle İstatistiksel Veri Analizi**, Kaan Kitabevi (2. basım), Eskişehir, 1999, s. 522

geliştirilen anket, kurumlar vergisinin yatırım kararları üzerindeki etkilerini belirlemede yüksek derecede güvenilirdir.

3.7. Verilerin Çözümlemesi

Araştırmada verilerin çözümlemesi için SPSS 11.00 paket programı kullanılmıştır. Veri girişleri araştırmacı tarafından, çözümleme işlemleri Dokuz Eylül Üniversitesinde görevli Ölçme Değerlendirme uzmanı tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırmada önem denetim düzeyi 0,05 olarak belirlenmiştir. Verilerin çözümlemesi amacıyla aşağıdaki teknikler kullanılmıştır.

1. Verileri sınıflandırmak için frekans ve yüzde değerleri hesaplanmıştır.
2. Alınan puanların ortalamasını belirlemek için aritmetik ortalama hesaplanmıştır.
3. Dağılımdaki değerlerin aritmetik ortalamaya uzaklığını belirlemek için standart sapma hesaplanmıştır.
4. İki bağımsız grup ortalaması arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek için "t testi" uygulanmıştır³⁵⁸.
5. İki den fazla bağımsız grup ortalaması arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek için "tek yönlü varyans çözümlemesi" yapılmıştır³⁵⁹.
6. Tek yönlü varyans çözümlemesinde ortalamalar arasında farklılık belirlendiğinde, farklılığın kaynağını saptamak için "Scheffe testi" uygulanmıştır³⁶⁰.

3.8. Bulgular ve Yorum

Örnekleme yer alan mükelleflere ait kurumsal bilgiler, araştırmanın alt problemleri doğrultusunda ulaşılan bulgular ve bulgulara ilişkin yorumlar aşağıda sunulmaktadır.

Kurumsal Bilgiler

Mükellefler hakkındaki kurumsal bilgiler; mükellefiyet türü, matrah, kurumda çalışan personel sayısı ve kurumun faaliyet alanı olarak belirlenmiştir.

³⁵⁸ Şener BÜYÜKÖZTÜRK, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi Elkitabı*, PegemA Yayınları, Ankara, 2002, s. 39

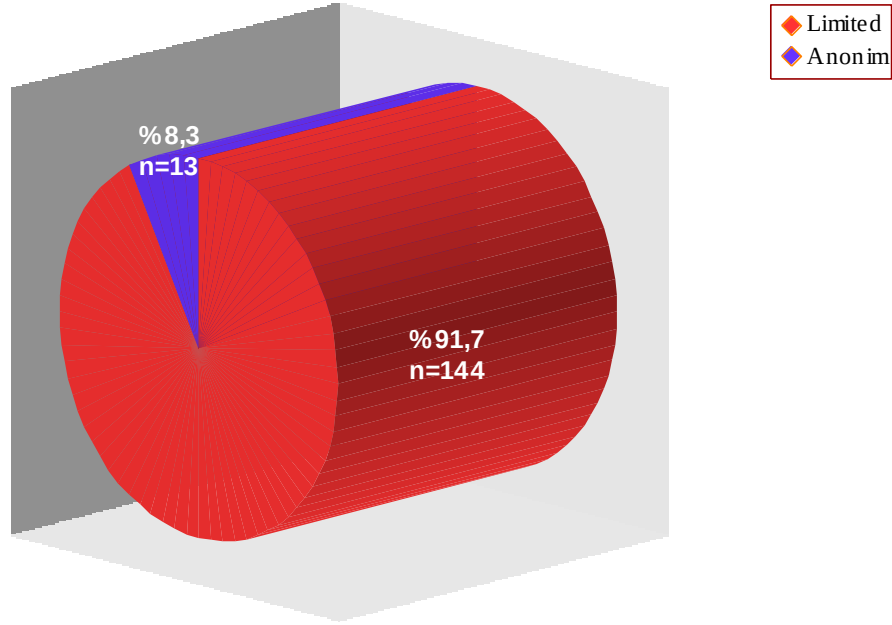
³⁵⁹ BÜYÜKÖZTÜRK, a.g.e., s. 44.

³⁶⁰ BÜYÜKÖZTÜRK, y.a.g.e., s. 45

3.8.1.1. Mükellefiyet Türü

Örnekleme de yer alan mükelleflerin mükellefiyet türüne göre dağılımı Grafik 3.1’de sunulmaktadır.

Grafik 3.1. Mükelleflerin Mükellefiyet Türüne Göre Dağılımı

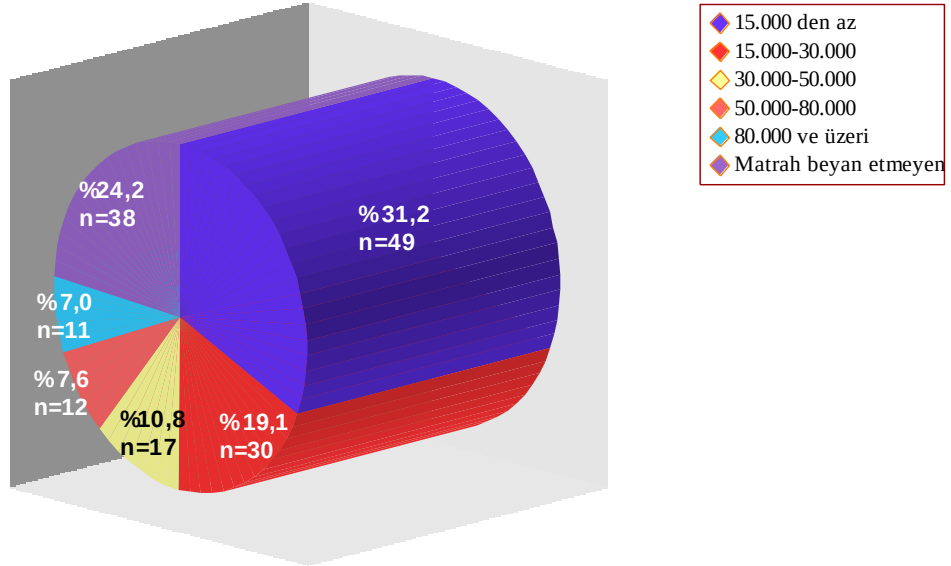
Grafik 3.1’e göre örnekleme de yer alan mükelleflerin %8,3’ü anonim, %91,77’si limited şirkettir. Türkiye’deki kurumlaşma yapıları incelendiğinde sermaye şirketleri içinde limited şirketlerin payı oldukça yüksektir. Bu dağılım araştırmanın örnekleme de yansımıştır.

3.8.1.2. Beyan Edilen Matrah

Örnekleme de yer alan mükelleflerin beyan ettikleri matraha göre dağılımı Grafik 3.2’de sunulmaktadır. Vergi matrahı işletmelerin mali yapısı hakkında bilgi veren göstergelerden biridir. Yüksek matrah, yüksek kazanç anlamına gelmektedir. Bununla birlikte matrah o kurumun işletme büyüklüğü veya piyasa payı gibi bilgileri net olarak veremez. Örneğin çok büyük bir yatırıma girmiş işletmenin yatırımın geri dönüşü sırasında karının düşük olması ya da zarar etmesi olasıdır. Araştırmada

mükelleflerin kurumlar vergisi matrahıyla, vergilerin yatırım kararı üzerindeki ilişkileri incelenmiştir.

Grafik 3.2. Mükelleflerin Beyan Ettikleri Matraha Göre Dağılımı

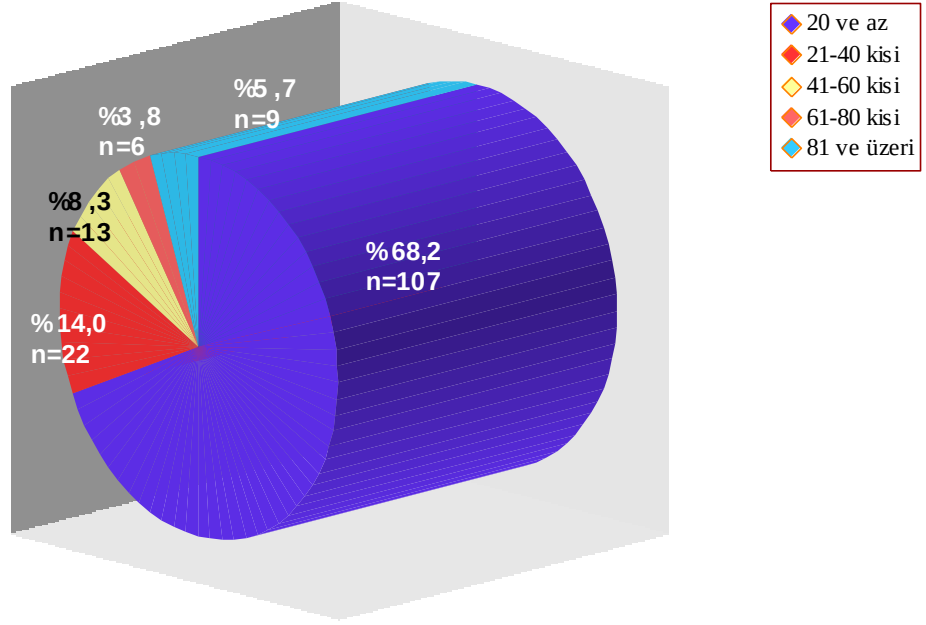
Grafik 3.2'ye göre mükelleflerin %31,2'si 15.000'den az, %19, 1'i 15.000-30.000 YTL arasında, %10,8'i 30.000-50.000 YTL arasında, %7,6'sı 50.000-80.000 YTL arasında, %7'si 80.000 YTL ve üzeri matrah beyan etmiştir. Katılımcıların %24,2'si matrah beyan etmemiştir.

3.8.1.3. Personel Sayısı

Örnekleme yer alan mükelleflerin kurumlarında çalışan personel sayısına göre dağılımı Grafik 3.3'de sunulmaktadır.

Personel sayısı işletme büyüklüğünü gösteren önemi bir göstergedir. Personel sayısı fazla olan işletmeler genellikle az olandan daha büyüktür. Bu nedenle araştırmada, işletme büyüklüklerinin, kurumlar vergisi-yatırım kararı personel büyüklüğü arasındaki ilişki incelenmiştir. Grafik 3.3'e göre mükelleflerin %68,2'si 20 ve daha az sayıda, %14'ü 21-40 arasında, %8,3'ü 41-60 arasında, %3,8'i 61-80 arasında, %5,7'si 81 ve daha fazla sayıda personel sayısına sahiptir.

Grafik 3.3. Mükelleflerin Personel Sayısına Göre Dağılımı

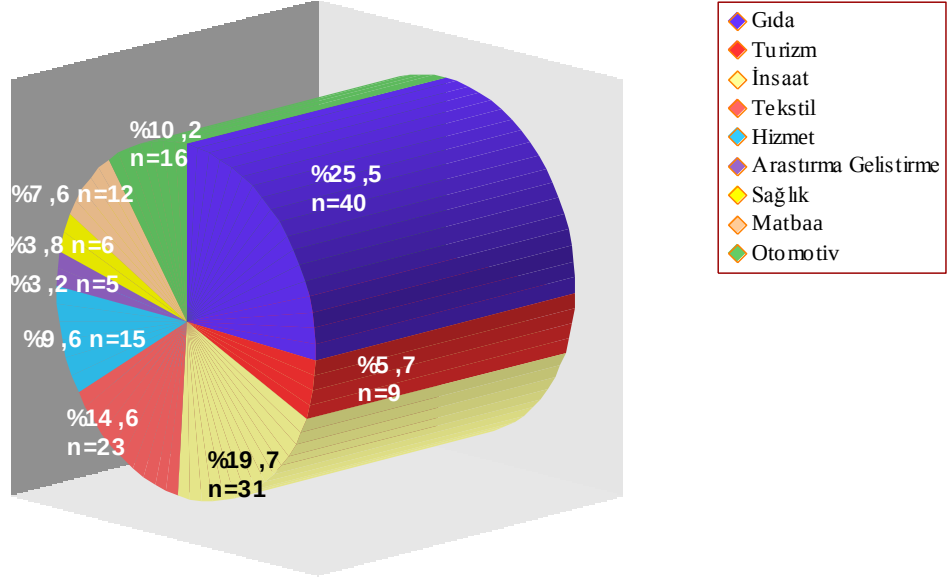

3.8.1.4. Faaliyet Alanı

Örnekleme yer alan mükelleflerin kurum faaliyet alanlarına dağılımı Grafik 3.4'te sunulmaktadır. Çalışmanın ikinci bölümünde yatırımların sektörlere göre dağılımı verilmiştir. Buna göre bazı sektörler yatırımların cazip olduğu alanlar iken bazı faaliyet alanlarında yeterli yatırım yapılmamaktadır. Bu nedenle araştırmada, belirtilmiş alanlarda faaliyet gösteren mükelleflerin, kurumlar vergisi ve yatırım kararı arasındaki ilişki hakkındaki görüşleri incelenmiştir.

Grafik 3.4'te de görüldüğü gibi mükelleflerin %25,5'i gıda, %19,7'si inşaat, %14,6'sı tekstil, %10,2'si otomotiv, %7,6'sı matbaa, %9,6'sı hizmet, %5,7'si turizm, %3,8'i sağlık, %3,2'si araştırma geliştirme alanlarında faaliyet göstermektedir.

Grafik 3.4. Mükelleflerin Kurum Faaliyet Alanına Göre Dağılımı

3.8.2. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın ilk alt problemi “Kurumlar vergisinin yatırım kararları üzerindeki etkisine ilişkin mükellef görüşleri nelerdir?” biçiminde ifade edilmiştir. Mükelleflerin kurumlar vergisinin yatırım kararlarına etkisine ilişkin görüşleri 32 maddeden oluşan anketle belirlenmiştir. Mükelleflerin her bir maddeden aldıkları puanların frekans ve yüzde dağılımları grafikleştirilerek sunulmaktadır.

3.8.2.1. Kurumlar Vergisi Oranı ve Yatırım

Ankette yer alan ilk madde “kurumlar vergisi oranı daha düşük olsa daha fazla yatırım yapardık” biçimindedir. Katılımcıların bu maddeden aldıkları puanların frekans ve yüzde dağılımları tablo 3.3’de sunulmaktadır.

Tablo 3.3: Mükelleflerin “Kurumlar Vergisi Oranı Daha Düşük Olsa Daha Fazla Yatırım Yaptırdı” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo

	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		Toplam	
Mükellef Türü	N	%	N	%	N	%	n	%	n	%	n	%
Limited	19	13,2	103	71,5	13	9,0	9	6,3	-	-	144	100
Anonim	7	53,8	3	23,1	3	23,1	-	-	-	-	13	100
Matrah												
15.000 ve az	-	-	30	75,0	6	15,0	4	10,0	-	-	49	100
15.000-30.000	4	13,3	22	73,3	2	6,7	2	6,7	-	-	30	100
30.000-50.000	-	-	14	82,4	2	11,8	1	5,9	-	-	17	100
50.000-80.000			11	91,7	1	8,3			-	-	12	100
80.000 ve üst	4	36,4	3	27,3	3	27,3	1	9,1	-	-	11	100
Beyan etmeyen	10	26,3	22	57,9	4	10,5	2	5,3	-	-	38	100
Personel												
20 ve az	9	8,4	81	75,7	10	9,3	7	6,5	-	-	107	100
21-40	8	36,4	10	45,5	2	9,1	2	9,1	-	-	22	100
41-60	1	7,7	11	84,6	1	7,7	-	-	-	-	13	100
61-80	3	50,0	3	50,0			-	-	-	-	6	100
81 ve üst	5	55,6	1	11,1	3	33,3	-	-	-	-	9	100
Faaliyet Alanı												
Gıda	30	75,0	6	15,0	4	10,0	-	-	-	-	40	100
Turizm	2	22,2	6	66,7	1	11,1	-	-	-	-	9	100
İnşaat	12	38,7	16	51,6	3	9,7	-	-	-	-	31	100
Tekstil	2	8,7	20	87,0	-	-	1	4,3	-	-	23	100
Hizmet	2	13,3	11	73,3	1	6,7	1	6,7	-	-	15	100
Ar-Ge	-	-	4	80,0	1	20,0	-	-	-	-	5	100
Sağlık	4	66,7	-	-	1	16,7	1	16,7	-	-	6	100
Matbaa	4	33,3	6	50,0	2	16,7	-	-	-	-	12	100
Otomotiv	-	-	13	81,3	1	6,3	2	12,5	-	-	16	100

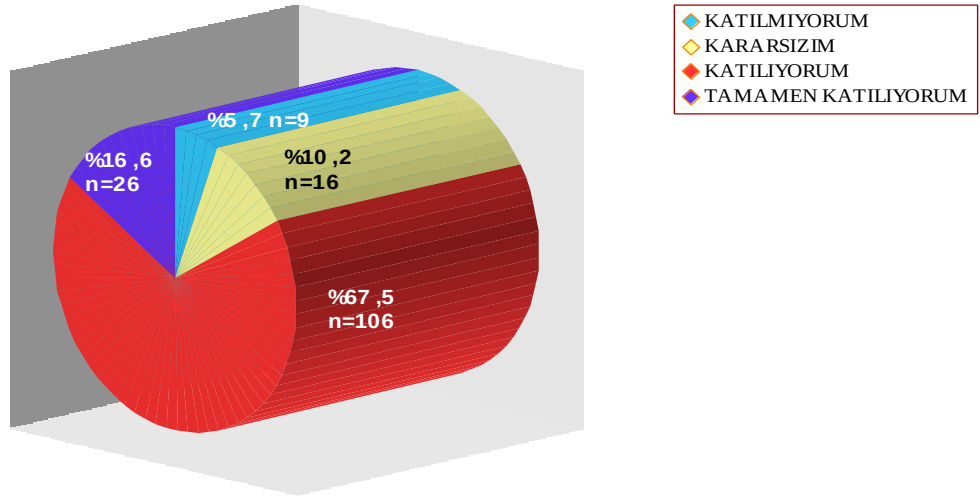
Tablo 3.3 incelendiğinde araştırmaya katılan mükelleflerin kurumlar vergisi oranının düşmesi durumunda daha fazla yatırım yapacakları görüşüne genel olarak tamamen katıldıkları veya katıldıkları görülmektedir. Bununla birlikte bir kısım mükellef kararsızım seçeneğini, çok az bir kısım ise katılmıyorum seçeneğini tercih etmektedir.

Bu görüşler, mükellef türü, matrah, kurumda çalışan personel sayısı ve kurumların faaliyet alanına göre benzer bir görünüm arz etmekle birlikte, limited şirketlerin görüşe katılma yüzdeleri (%84,7) anonim şirketlerden (%76,9) daha yüksektir. Bununla birlikte tamamen katılıyorum seçeneğinin anonim şirketlerin %53,8'inin limited şirketlerin ise %13,2 si tarafından benimsendiği görülmektedir. Matrah açısından incelendiğinde matrahı 30.000 ve 50.000 arası olan mükelleflerin (%91,7), kurumda çalışan personel sayısı açısından incelendiğinde personel sayısı 61-80 arasında olan mükelleflerin (%100), faaliyet açısından ise tekstil (%95,7), gıda

(%90), inşaat (%90,3), turizm (%88,9) alanlarında faaliyet gösterenlerin katılıyorum ve tamamen katılıyorum yönünde görüş bildirdiği belirlenmiştir.

Mükelleflerin, genel olarak incelendiklerinde, bu görüşe katılma düzeyleri Grafik 3.5’de sunulmaktadır.

Grafik 3.5. Kurumlar Vergisi Oranı ve Yatırıma İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Grafik 3.5’de görüleceği üzere kurumlar vergisi oranının düşmesi durumunda daha fazla yatırım yapacakları ifadesine mükelleflerin %67,5’i (n=106) katılmakta, %16,6’sı (n=26) tamamen katılmakta, %5,7’si (n=9) katılmamakta iken %10,2’si (n=16) kararsızdır. Bu sonuçlar yatırımı artırmada kurumlar vergisi oranının düşürülmesinin etkili bir yol olabileceğini düşündürmektedir.

3.8.2.2. Kurumlar Vergisi Mevzuatı ve Yatırım

Ankette yer alan ikinci madde “kurumlar vergisi mevzuatındaki istikrarsızlık yatırım planlarını olumsuz etkiler” biçimindedir. Mükelleflerin bu maddeden aldıkları puanların frekans ve yüzde dağılımları tablo 3.4’de sunulmaktadır.

Tablo 3.4. Mükelleflerin “ Kurumlar Vergisi mevzuatındaki istikrarsızlık yatırım planlarını olumsuz etkiler ” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo

	Tamamen Katılıyorum				Kararsızım				Hiç Katılmıyorum		Toplam	
Mükellef Türü	n	%	N	%	n	%	n	%	n	%	N	%
Limited	67	46,5	63	43,8	9	6,3	5	3,5	-	-	144	100
Anonim	8	61,5	3	23,1	2	15,4	-	-	-	-	13	100
Matrah												
15.000 ve az	23	46,8	20	40,8	5	10,2	1	2,0	-	-	49	100
15.000-30.000	10	33,3	17	56,7	2	6,7	1	3,3	-	-	30	100
30.000-50.000	7	41,2	9	52,9	-	-	1	5,9	-	-	17	100
50.000-80.000	11	91,7	1	8,3	-	-	-	-	-	-	12	100
80.000 ve üst	6	54,5	1	9,1	3	27,3	1	9,1	-	-	11	100
Beyan etmeyen	18	47,4	18	47,4	1	2,6	1	2,6	-	-	38	100
Personel												
20 ve az	51	47,7	45	42,1	7	6,5	4	3,7	-	-	107	100
21-40	6	27,3	14	63,6	1	4,5	1	4,5	-	-	22	100
41-60	9	69,2	4	30,8	-	-	-	-	-	-	13	100
61-80	5	83,3	-	-	1	16,7	-	-	-	-	6	100
81 ve üst	4	44,4	3	33,3	2	22,2	-	-	-	-	9	100
Faaliyet Alanı												
Gıda	13	32,5	22	55,0	2	5,0	3	7,5	-	-	40	100
Turizm	6	66,7	3	33,3	-	-	-	-	-	-	9	100
İnşaat	17	54,8	13	41,9	1	3,2	-	-	-	-	31	100
Tekstil	13	56,5	10	43,5	-	-	-	-	-	-	23	100
Hizmet	10	66,7	1	6,7	3	20,0	1	6,7	-	-	15	100
Ar-Ge	5	100	-	-	-	-	-	-	-	-	5	100
Sağlık	1	16,7	-	-	5	83,3	-	-	-	-	6	100
Matbaa	10	83,3	2	16,7	-	-	-	-	-	-	12	100
Otomotiv	-	-	-	-	15	93,8	1	6,3	-	-	16	100

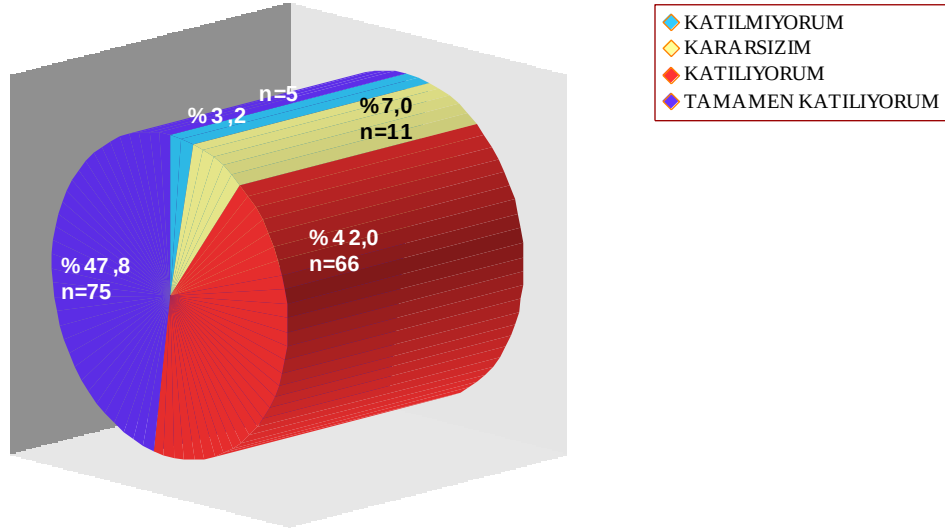
Tablo 3.4'e göre araştırmaya katılan mükelleflerin kurumlar vergisi mevzuatındaki istikrarsızlık yatırım planlarını olumsuz etkiler görüşüne genel olarak tamamen katıldıkları veya katıldıkları görülmektedir. Bununla birlikte az sayıda mükellef kararsızım ve katılmıyorum seçeneğini tercih ederken hiç katılmıyorum seçeneği tercih edilmemiştir.

Tamamen katılıyorum görüşünün kurumların kurumsal bilgilere göre dağılımında A.AŞ'lerin (%61,5), yüksek matrahlıların (%91,7 ve %54,5), personel sayısı fazla olanların (%83,3 ve %44,4) ve Ar-Ge sektöründe faaliyet gösterenlerin (%100) ağırlıklı olduğu görülmektedir.

Bütün gruplar incelendiğinde vergi mevzuatındaki değişikliklerin yatırım kararları üzerinde etkili olduğu görüşüne katılımcıların sadece 5'i "katılmıyorum" şeklinde görüş bildirmiştir.

Mükelleflerin, genel olarak incelendiklerinde, bu görüşe katılma düzeyleri Grafik 3.6’da sunulmaktadır.

Grafik 3.6. Kurumlar Vergisi Mevzuatı ve Yatırıma İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Grafik 3.6’da görüleceği üzere kurumlar vergisi mevzuatındaki değişikliklerin yatırım planlarını olumsuz etkilediği görüşüne mükelleflerin %42’si (n=66) katılmakta, %47,8’i (n=75) tamamen katılmakta, %3,2’si (n=5) katılmamakta iken %7’si (n=11) kararsızdır. Vergi mevzuatındaki istikrarsızlık mükellefler için gelecek döneme ilişkin belirsizliği artırdığı için risk alma eğilimleri azalmaktadır. Mükelleflerin toplam % 89,8’i vergi mevzuatının istikrarlı olmasının yatırım kararları için önemli olduğunu belirtmiştir.

3.8.2.3. Geçici Vergi Oranı ve Yatırım

Mükelleflerin geçici vergi oranı ve yatırım hakkındaki görüşlerinin “geçici vergi oranı yatırım kararını etkiler” maddesiyle belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya katılan mükelleflerin bu maddeden aldıkları puanların frekans ve yüzde dağılımları tablo 3.5’de sunulmaktadır.

Tablo 3.5: Mükelleflerin “Geçici vergi oranı yatırım kararı etkiler” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo

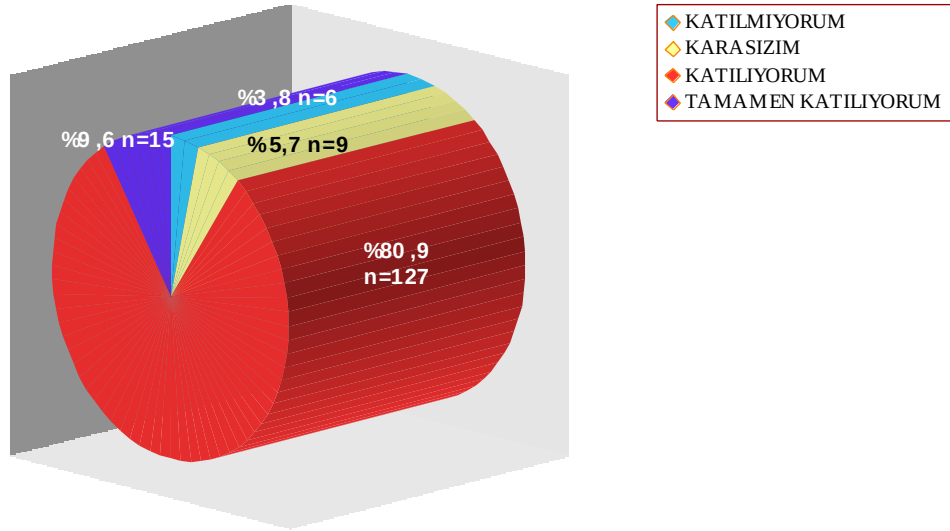
	Tamamen Katılıyorum				Kararsızım				Hiç Katılmıyorum		Toplam	
	n	%	N	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Mükellef Türü												
Limited	7	4,9	124	86,1	7	4,9	6	4,2	-	-	144	100
Anonim	8	61,5	3	23,1	2	15,4	-	-	-	-	13	100
Matrah									-	-		
15.000 ve az	4	8,2	43	87,8			2	4,1	-	-	49	100
15.000-30.000	-	-	22	73,3	5	16,7	3	10,0	-	-	30	100
30.000-50.000	-	-	16	94,1	1	5,9	-	-	-	-	17	100
50.000-80.000	-	-	12	100	-	-	-	-	-	-	12	100
80.000 ve üst	6	54,5	2	18,2	2	18,2	1	9,1	-	-	11	100
Beyan etmeyen	5	13,2	32	84,2	1	2,6	-	-	-	-	38	100
Personel									-	-		
20 ve az	5	4,7	97	90,7	2	1,9	3	2,8	-	-	107	100
21-40	-	-	14	63,6	5	22,7	3	13,6	-	-	22	100
41-60	1	7,7	12	92,3	-	-	-	-	-	-	13	100
61-80	4	66,7	2	33,3	-	-	-	-	-	-	6	100
81 ve üst	5	55,6	2	22,2	2	22,2	-	-	-	-	9	100
Faaliyet Alanı									-	-		
Gıda			29	72,5	7	17,5	4	10,0	-	-	40	100
Turizm	3	33,3	6	66,7			-	-	-	-	9	100
İnşaat	4	12,9	26	83,9	1	3,2	-	-	-	-	31	100
Tekstil	1	4,3	22	95,7	-	-	-	-	-	-	23	100
Hizmet	2	13,3	12	80,0	-	-	1	6,7	-	-	15	100
Ar-Ge	-	-	5	100	-	-	-	-	-	-	5	100
Sağlık	5	83,3	-	-	-	-	1	16,7	-	-	6	100
Matbaa	-	-	12	100	-	-	-	-	-	-	12	100
Otomotiv	-	-	15	93,7	1	6,3	-	-	-	-	16	100

Tablo 3.5 incelendiğinde araştırmaya katılan mükelleflerin geçici vergi oranı yatırım kararı etkiler görüşüne genel olarak katıldıkları görülmektedir. Bu görüşü sırasıyla tamamen katılıyorum, kararsızım ve katılmıyorum seçenekleri izlemiştir.

Bu görüşler, mükellef türü, matrah, kurumda çalışan personel sayısı ve kurumların faaliyet alanına göre benzer bir görünüm arz etmekle birlikte, limited şirketlerin görüşe katılma yüzdeleri (%91) anonim şirketlerden (%84,6) daha yüksektir. Bununla birlikte tamamen katılıyorum seçeneği anonim şirketlerin %61,5'i limited şirketlerin ise %4,9'u tarafından benimsenmiştir. Matrahı 50.000 ve 80.000 arası olan mükellefler ile ar-ge ve matbaa faaliyet alanlarında çalışanların tamamı katılıyorum yönünde görüş bildirmiştir.

Mükelleflerin, genel olarak incelendiklerinde, bu görüşe katılma düzeyleri Grafik 3.7’de sunulmaktadır.

Grafik 3.7. Geçici Vergi Oranı ve Yatırıma İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Grafik 3.7’de görüleceği üzere geçici vergi oranı yatırım kararını etkiler ifadesine mükelleflerin %80,9’u (n=127) katılmakta, %9,6’sı (n=15) tamamen katılmakta, %5,7’si (n=9) katılmamakta iken %3,8’i (n=6) kararsızdır. Bu sonuçlar geçici vergi oranının indirilmesinin yatırımların artırılmasında etkili bir yol olabileceğini göstermektedir.

3.8.2.4. Kurumlar Vergisi ve Kuruluş Kararı

Örneklemdaki işletmelerin kuruluş kararında kurumlar vergisinin etki düzeyini belirlemek amacıyla ankette “işletmemizin kuruluş kararında kurumlar vergisi etkilidir” maddesine yer verilmiştir. Mükelleflerin bu maddeden aldıkları puanların frekans ve yüzde dağılımları tablo 3.6’da sunulmaktadır.

Tablo 3.6: Mükelleflerin “İşletmemizin kuruluş kararında kurumlar vergisi etkilidir” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo

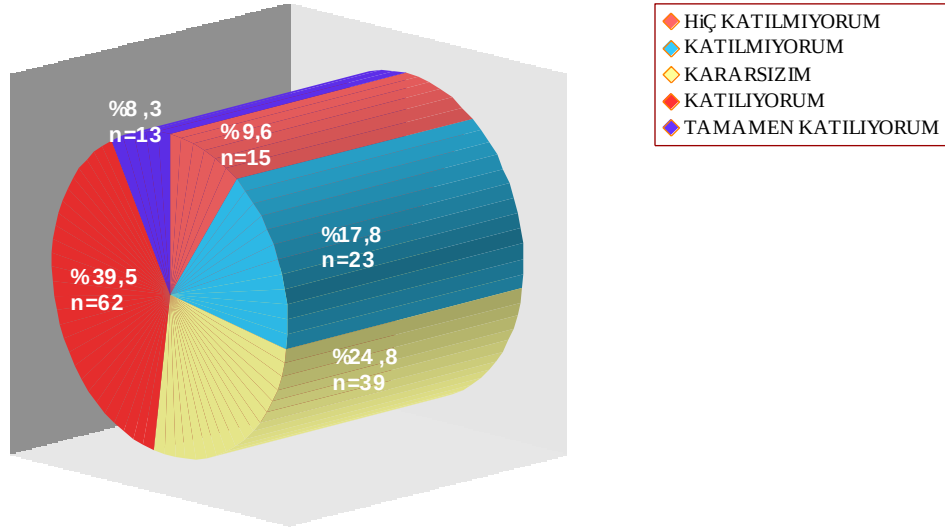
	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Mükellef Türü												
Limited	7	4,9	58	40,3	36	25,0	28	19,4	15	10,4	144	100
Anonim	6	46,2	4	30,8	3	23,1	-	-	-	-	13	100
Matrah												
15.000 ve az	2	4,1	18	36,7	16	37,2	6	12,2	7	14,3	49	100
15.000-30.000	-	-	13	43,3	10	33,3	7	23,4	-	-	30	100
30.000-50.000	-	-	6	35,3	3	17,6	2	11,8	6	35,3	17	100
50.000-80.000	1	8,3	6	50,0	1	8,3	4	33,3	-	-	12	100
80.000 ve üst	3	27,3	2	18,2	4	36,4	2	18,2	-	-	11	100
Beyan etmeyen	7	18,4	17	44,7	5	13,2	7	18,4	2	5,3	38	100
Personel												
20 ve az	4	3,7	39	36,4	29	27,1	20	18,7	15	14,0	107	100
21-40	1	4,5	11	50,0	4	18,2	6	27,3	-	-	22	100
41-60	2	15,4	8	61,5	2	15,4	1	7,7	-	-	13	100
61-80	2	33,3	2	33,3	1	16,7	1	16,7	-	-	6	100
81 ve üst	4	44,4	2	22,2	3	33,3	-	-	-	-	9	100
Faaliyet Alanı												
Gıda	-	-	21	52,5	6	15,0	6	15,0	7	17,5	40	100
Turizm	2	22,2	6	66,7	1	11,1	-	-	-	-	9	100
İnşaat	4	12,9	14	45,2	7	22,6	6	19,4	-	-	31	100
Tekstil	3	13,0	7	30,4	10	43,5	3	13,0	-	-	23	100
Hizmet	3	20,0	3	20,0	3	20,0	6	40,0	-	-	15	100
Ar-Ge	-	-	2	40,0	1	20,0	2	40,0	-	-	5	100
Sağlık	1	16,7	-	-	5	83,3	-	-	-	-	6	100
Matbaa	-	-	5	41,7	2	16,7	3	25,0	2	16,7	12	100
Otomotiv	-	-	4	25,0	4	25,0	2	12,5	6	37,5	16	100

Tablo 3,6'ya göre incelendiğinde araştırmaya katılan mükelleflerin, işletmemizin kuruluş kararında kurumlar vergisi etkilidir görüşüne genel olarak katıldıkları görülmektedir. Bununla birlikte kararsız olanların ve katılmıyorum seçeneğini tercih edenlerin sayısı tamamen katılıyorum seçeneğini seçenlerden fazladır.

Anonim şirketlerin görüşe katılma yüzdeleri (%77) limited şirketlerden (%45,2) oldukça yüksektir. Bu fark tamamen katılıyorum seçeneğinde daha da belirginleşmiştir. Anonim şirketlerin %46,2'i ne karşılık limited şirketlerin % 4,9'u tamamen katıldığını belirtmiştir. Sağlık alanında faaliyet gösteren işletmelerin önemli bir kısmı (%83,3) kararsızım seçeneğini seçmiştir. Personel sayısı açısından incelendiğinde personel sayısı 41-60 arasında olan mükelleflerin katılma oranı (%76,9) diğerlerinden fazladır. Anonim şirketlerde katılmıyorum ve hiç katılmıyorum seçeneklerinin değerlendirilmemesine karşın limited şirketlerin %19,4'ü katılmıyorum, %10,4'ü de hiç katılmıyorum şeklinde görüş bildirmiştir.

Mükelleflerin, genel olarak incelendiklerinde, bu görüşe katılma düzeyleri Grafik 3.8’de sunulmaktadır.

Grafik 3.8.Kurumlar Vergisi ve Kuruluş Kararına İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Grafik 3.8 incelendiğinde işletmemizin kuruluş kararında kurumlar vergisi etkilidir görüşüne mükelleflerin %39,5'i (n=62) katılmakta, %8,3'ü (n=13) tamamen katılmakta, % 24,8'i kararsız (n=39), %17,8'i (n=23) katılmamakta, %9,6'sı (n=15) ise hiç katılmamaktadır. Bu sonuçlar işletmelerin kuruluş kararlarında kurumlar vergisinin etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte kurumlar vergisinin kuruluş kararı üzerindeki etkisi diğer sorulardaki etkinlik derecesinden oldukça düşüktür. Bu sonuçlara göre işletmelerin kuruluş kararlarında kurumlar vergisinin dışında etkili olan faktörler olduğu söylenebilir.

3.8.2.5. Yatırım Teşviki ve Yatırım

Mükelleflerin yatırım teşviki ve yatırım hakkındaki görüşlerini belirlemek üzere “yatırım teşvikleri artarsa yatırım miktarları yükselir” maddesine yer verilmiştir. Mükelleflerin bu maddeden aldıkları puanların frekans ve yüzde dağılımları tablo 3.7’de sunulmaktadır.

Tablo 3.7: Mükelleflerin “Yatırım teşvikleri artarsa yatırım miktarları yükselir” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo

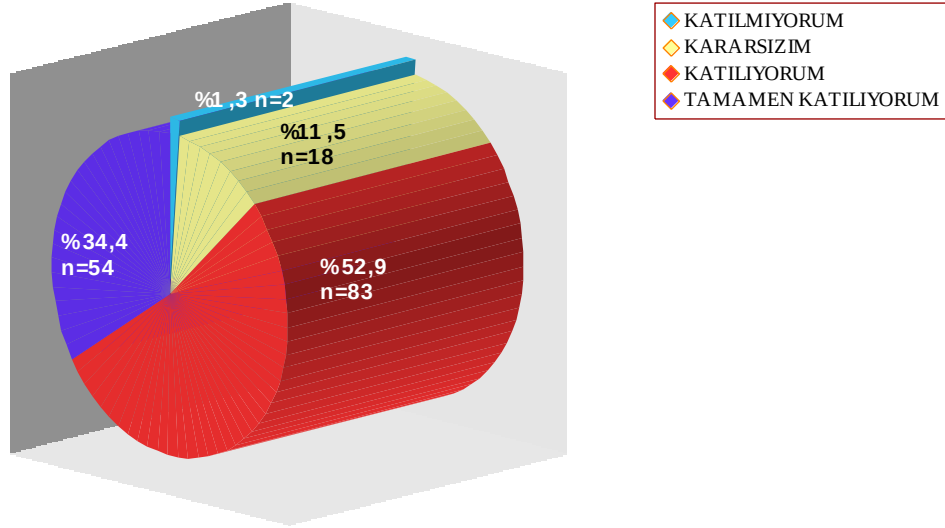
	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Mükellef Türü												
Limited	46	31,9	80	55,6	16	11,1	2	1,4	-	-	144	100
Anonim	8	61,5	3	23,1	2	15,4	-	-	-	-	13	100
Matrah												
15.000 ve az	19	38,8	25	51,0	5	10,2	-	-	-	-	49	100
15.000-30.000	10	33,3	18	60,0	1	3,3	1	3,3	-	-	30	100
30.000-50.000	1	5,9	10	58,8	6	35,3	-	-	-	-	17	100
50.000-80.000	6	50,0	6	50,0	-	-	-	-	-	-	12	100
80.000 ve üst	7	63,6	2	18,2	2	18,2	-	-	-	-	11	100
Beyan etmeyen	11	28,9	22	57,9	4	10,5	1	2,6	-	-	38	100
Personel												
20 ve az	40	37,4	51	47,7	15	14,0	1	0,9	-	-	107	100
21-40	5	22,7	15	68,2	1	4,5	1	4,5	-	-	22	100
41-60	-	-	13	100	-	-	-	-	-	-	13	100
61-80	4	66,7	2	33,3	-	-	-	-	-	-	6	100
81 ve üst	5	55,6	2	22,2	2	22,2	-	-	-	-	9	100
Faaliyet Alanı												
Gıda	11	27,5	20	50,0	7	17,5	2	5,0	-	-	40	100
Turizm	1	11,1	8	88,9	-	-	-	-	-	-	9	100
İnşaat	20	64,5	10	32,3	1	3,2	-	-	-	-	31	100
Tekstil	5	21,7	16	69,6	2	8,7	-	-	-	-	23	100
Hizmet	7	46,7	8	53,3	-	-	-	-	-	-	15	100
Ar-Ge	3	60,0	2	40,0	-	-	-	-	-	-	5	100
Sağlık	1	16,7	3	50,0	2	33,3	-	-	-	-	6	100
Matbaa	6	50,0	6	50,0	-	-	-	-	-	-	12	100
Otomotiv	-	-	10	62,5	6	37,5	-	-	-	-	16	100

Tablo 3.7 incelendiğinde araştırmaya katılan mükelleflerin yatırım teşvikleri artarsa yatırım miktarları yükselir ifadesine genel olarak katıldıkları veya tamamen katıldıkları görülmektedir. Bununla birlikte bazı mükellef kararsızım seçeneğini, çok azı kısım ise katılmıyorum seçeneğini tercih etmektedir.

Bu görüşler, mükellef türü, matrah, kurumda çalışan personel sayısı ve kurumların faaliyet alanına göre benzer bir görünüm sergilemektedir. Limited şirketler(%87,5) ile anonim şirketlerin(%84,6) görüşe katılma yüzdeleri yakındır. Bununla birlikte tamamen katılıyorum seçeneği anonim şirketlerin ağırlıklı olarak tercih edilmiştir. Anonim şirketlerin %15,4'ü kararsızdır. Limited şirketlerin ise % 11,1'i kararsız iken % 1,4'ü görüşe katılmamıştır. Personel sayısı 41-60 arasında olan mükelleflerin tamamı ile turizm alanlarında faaliyet gösterenlerin %88,9'u katılıyorum yönünde görüş bildirmiştir.

Mükelleflerin, genel olarak incelendiklerinde, bu görüşe katılma düzeyleri Grafik 3.9’da sunulmaktadır.

Grafik 3.9. Yatırım Teşvikleri ve Yatırım Miktarına İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Grafik 3.9'a göre yatırım teşvikleri artarsa yatırım miktarları yükselir görüşüne mükelleflerin %52,9'u (n=83) katılmakta, %34,4'ü (n=54) tamamen katılmakta, %1,3'ü (n=2) katılmamakta iken %11,5'i (n=18) kararsızdır. Bu sonuçlara göre yatırım teşviklerinin yatırımı artırmak için önemli vergi politikası araçları olduğu ve teşviklerin artırılması durumunda yatırımların da olumlu etkileneceği söylenebilir.

3.8.2.6. Vergi Yüğü ve Yatırım

Mükelleflerin vergi yükü ve yatırım hakkındaki görüşlerini belirlemek üzere ankete “Türkiye'deki yüksek vergi yükü yatırımları olumsuz etkiler” maddesi alınmıştır. Mükelleflerin bu maddeden aldıkları puanların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 3.8’de sunulmaktadır.

Tablo 3.8: Mükelleflerin “Türkiye'deki yüksek vergi yükü yatırımları olumsuz etkiler” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo

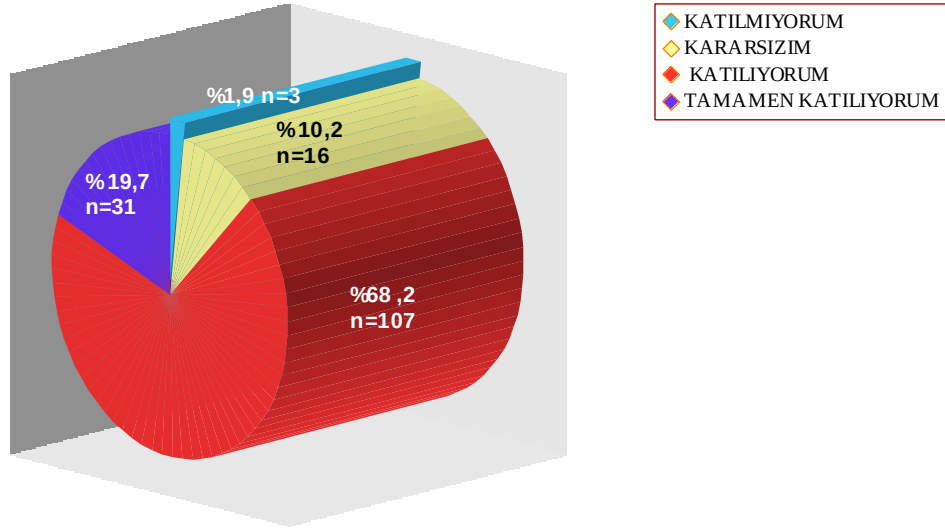
	Tamamen Katılıyorum				Hiç Katılmıyorum				Toplam			
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
Mükellef Türü												
Limited	21	14,6	106	73,6	14	9,7	3	2,1	-	-	144	100
Anonim	10	76,9	1	7,7	2	15,4	-	-	-	-	13	100
Matrah												
15.000 ve az	9	18,4	30	61,2	10	20,4	-	-	-	-	49	100
15.000-30.000	4	13,3	24	80,0	-	-	2	6,7	-	-	30	100
30.000-50.000	1	5,9	16	94,1	-	-	-	-	-	-	17	100
50.000-80.000	1	8,3	11	91,7	-	-	-	-	-	-	12	100
80.000 ve üst	7	63,6	2	18,2	2	18,2	-	-	-	-	11	100
Beyan etmeyen	9	23,7	24	63,2	4	10,5	1	2,6	-	-	38	100
Personel												
20 ve az	17	15,9	75	70,1	14	13,1	1	0,9	-	-	107	100
21-40	3	13,6	17	77,3	-	-	2	9,1	-	-	22	100
41-60	1	7,7	12	92,3	-	-	-	-	-	-	13	100
61-80	4	66,7	2	33,3	-	-	-	-	-	-	6	100
81 ve üst	6	66,7	1	11,1	2	22,2	-	-	-	-	9	100
Faaliyet Alanı												
Gıda	4	10,0	26	65,0	7	17,5	3	7,5	-	-	40	100
Turizm	3	33,3	6	66,7	-	-	-	-	-	-	9	100
İnşaat	8	25,8	22	71,0	1	3,2	-	-	-	-	31	100
Tekstil	3	13,0	12	52,2	8	34,8	-	-	-	-	23	100
Hizmet	4	26,7	11	73,3	-	-	-	-	-	-	15	100
Ar-Ge	-	-	5	100	-	-	-	-	-	-	5	100
Sağlık	6	100	-	-	-	-	-	-	-	-	6	100
Matbaa	1	8,3	11	91,7	-	-	-	-	-	-	12	100
Otomotiv	2	12,5	14	87,5	-	-	-	-	-	-	16	100

Tablo 3.8'e göre araştırmaya katılan mükelleflerin Türkiye'deki yüksek vergi yükü yatırımları olumsuz etkiler ifadesine genel olarak katıldıkları veya tamamen katıldıkları görülmektedir. Bununla birlikte bir kısım mükellef kararsızım seçeneğini, çok az bir kısım ise katılmıyorum seçeneğini tercih etmektedir.

Bu görüşler, mükellef türü, matrah, kurumda çalışan personel sayısı ve kurumların faaliyet alanına göre benzer bir görünüm arz etmekle birlikte, limited şirketlerin görüşe katılma yüzdeleri (%88,2) anonim şirketlerden (%84,6) daha yüksektir. Matrah açısından incelendiğinde yüksek matrah beyan eden kurumların görüşe katılma düzeyleri diğerlerinden daha olumludur (%100 ve %81,8). Benzer şekilde, kurumda çalışan personel sayısı açısından yapılan incelemede personel sayısı fazla olan mükelleflerin görüşe tamamen katılma dereceleri diğerlerinden yüksektir. İnşaat, tekstil ve gıda alanlarında faaliyet gösteren mükellefler dışında kararsızım ve katılmıyorum görüşlerini seçen katılımcı yoktur.

Mükelleflerin bu görüşe katılma düzeyleri genel olarak incelendiğinde sonuçlar Grafik 3.10'daki gibidir.

Grafik 3.10. Vergi Yükü ve Yatırımlara İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Grafik 3.10'a göre, Türkiye'deki yüksek vergi yükü yatırımları olumsuz etkiler görüşüne mükelleflerin %68,2'i (n=107) katılmakta, %19,7'si (n=31) tamamen katılmakta, %1,9'u (n=3) katılmamakta iken %10,2'si (n=16) kararsızdır. Bu sonuçlara göre Türkiye'de vergi yükü yatırımları olumsuz etkilemektedir. Mükellefler daha az vergi yüküyle daha fazla yatırım yapacaklarını belirtmişlerdir.

3.8.2.7. Kurumlar Vergisi Oranı ve Yabancı Yatırım

Mükelleflerin kurumlar vergisi oranı ve yabancı yatırım hakkındaki görüşlerini belirlemek üzere ankette “kurumlar vergisi oranı azalırsa yabancı yatırımlar da olumlu etkilenir” maddesine yer verilmiştir. Mükelleflerin bu maddeden aldıkları puanların frekans ve yüzde dağılımları tablo 3.9'da sunulmaktadır.

Tablo 3.9: Mükelleflerin “Kurumlar Vergisi oranı azalırsa yabancı yatırımlar da olumlu etkilenir” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo

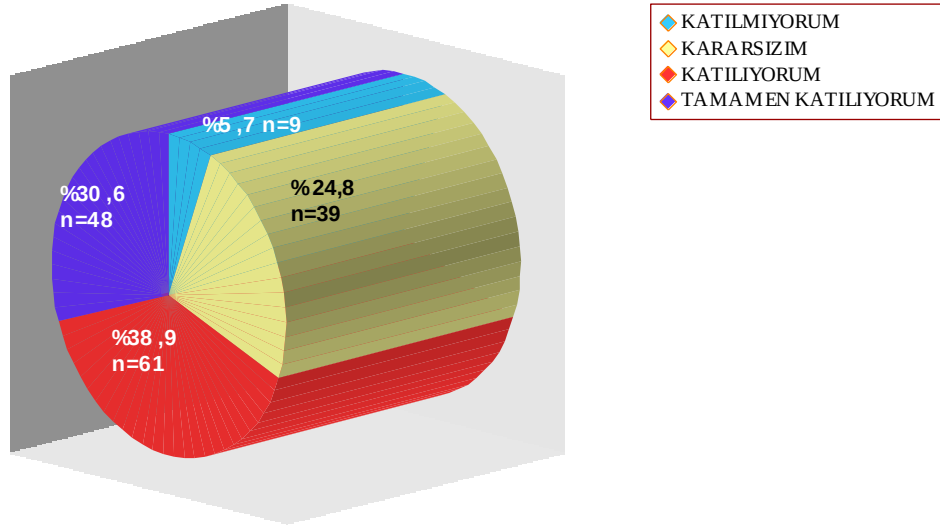
	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Mükellef Türü												
Limited	43	29,9	55	38,2	37	25,7	9	6,3	-	-	144	100
Anonim	5	38,5	6	46,2	2	15,4	-	-	-	-	13	100
Matrah												
15.000 ve az	11	22,4	18	36,7	17	34,7	3	6,1	-	-	49	100
15.000-30.000	14	46,7	4	13,3	9	30,0	3	10,0	-	-	30	100
30.000-50.000	3	17,6	12	70,6	1	5,9	1	5,9	-	-	17	100
50.000-80.000	4	33,3	6	50,0	1	8,3	1	8,3	-	-	12	100
80.000 ve üst	-	-	6	54,5	5	45,5	-	-	-	-	11	100
Beyan etmeyen	16	42,1	15	39,5	6	15,8	1	2,6	-	-	38	100
Personel												
20 ve az	34	31,8	40	37,4	28	26,2	5	4,7	-	-	107	100
21-40	8	36,4	4	18,2	7	31,8	3	13,6	-	-	22	100
41-60	1	7,7	12	92,3	-	-	-	-	-	-	13	100
61-80	1	16,7	2	33,3	2	33,3	1	16,7	-	-	6	100
81 ve üst	4	44,4	3	33,3	2	22,2	-	-	-	-	9	100
Faaliyet Alanı												
Gıda	16	40,0	6	15,0	14	35,0	4	10,0	-	-	40	100
Turizm	2	22,2	7	77,8	-	-	-	-	-	-	9	100
İnşaat	10	32,3	16	51,6	3	9,7	2	6,5	-	-	31	100
Tekstil	5	21,7	8	34,8	9	39,1	1	4,3	-	-	23	100
Hizmet	3	20,0	7	46,7	4	26,7	1	6,7	-	-	15	100
Ar-Ge	3	60,0	-	-	2	40,0	-	-	-	-	5	100
Sağlık	-	-	1	16,7	5	83,3	-	-	-	-	6	100
Matbaa	4	33,3	6	50,0	1	8,3	1	8,3	-	-	12	100
Otomotiv	5	31,3	10	62,5	1	6,3	-	-	-	-	16	100

Tablo 3.9'e göre mükelleflerin kurumlar vergisi oranı azalırsa yabancı yatırımlar da olumlu etkilenir görüşüne genel olarak katıldıkları görülmektedir. Bununla birlikte kararsızların ve katılmıyorum seçeneğini tercih edenlerin sayısı örnekleme önemli bir yer tutmaktadır.

Anonim şirketlerin yaklaşık %80'i görüşe katılıyorum ve tamamen katılıyorum seçeneklerini benimserken limited şirketlerde bu oran yaklaşık %69'lardadır. Ayrıca limited şirketlerde kararsızların yüzdesi de azımsanmayacak miktardadır (%25,7). Matrah açısından incelendiğinde matrah yükseldikçe görüşe katılma oranının da yükseldiği görülmektedir. Personel sayısına göre yapılan incelemede de benzer görünümle karşılaşılmaktadır. Turizm, ar-ge, sağlık ve otomotiv alanında faaliyet gösteren mükelleflerin görüşe katılım dereceleri diğer alanlarda faaliyet gösteren işletmelerden daha yüksektir.

Genel olarak mükelleflerin bu görüşe katılma düzeyleri Grafik 3.11’de sunulmaktadır.

Grafik 3.11. Kurumlar Vergisi ve Yabancı Yatırıma İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Grafik 3.11'e göre kurumlar vergisi oranı azalırsa yabancı yatırımlar da olumlu etkilenir görüşüne mükelleflerin %38,9'u (n=61) katılmakta, %30,6'sı (n=48) tamamen katılmakta, %5,7'si (n=9) katılmamakta iken %24,8'i (n=39) kararsızdır. Bu sonuçlar yabancı yatırımlar üzerinde kurumlar vergisinin etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte kurumlar vergisinin bu etkisi diğer sorulardaki etkinlik derecesinden oldukça düşüktür. İşletmelerin kuruluş kararlarında kurumlar vergisinin dışında etkili olan faktörler olduğu söylenebilir.

3.8.2.8. Kurumlar Vergisi ve Yatırım Teşviki

Mükelleflerin kurumlar vergisi ve yatırım teşviki hakkındaki görüşlerinin belirlenmesi amacıyla ankette “kurumlar vergisinde yatırımları teşvik eden hükümler yetersizdir” maddesine yer verilmiştir. Araştırmaya katılan mükelleflerin bu maddeden aldıkları puanların frekans ve yüzde dağılımları tablo 3.10’da sunulmaktadır.

Tablo 3.10: Mükelleflerin “Kurumlar Vergisinde yatırımları teşvik eden hükümler yetersizdir” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo

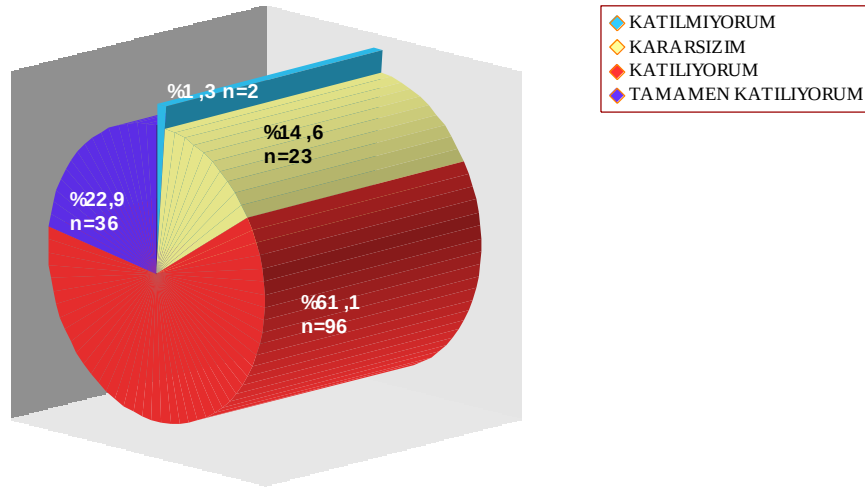
	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Mükellef Türü												
Limited	25	17,4	96	66,7	21	14,6	2	1,4	-	-	144	100
Anonim	11	84,6	-	-	2	15,4	-	-	-	-	13	100
Matrah												
15.000 ve az	10	20,4	24	49,0	15	30,6	-	-	-	-	49	100
15.000-30.000	4	13,3	24	80,0	-	-	2	6,7	-	-	30	100
30.000-50.000	4	23,5	13	76,5	-	-	-	-	-	-	17	100
50.000-80.000	-	-	12	100	-	-	-	-	-	-	12	100
80.000 ve üst	5	45,5	3	27,3	3	27,3	-	-	-	-	11	100
Beyan etmeyen	13	34,2	20	52,6	5	13,2	-	-	-	-	38	100
Personel												
20 ve az	26	24,3	61	57,0	20	18,7	-	-	-	-	107	100
21-40	-	-	20	90,9	-	-	2	9,1	-	-	22	100
41-60	1	7,7	12	92,3	-	-	-	-	-	-	13	100
61-80	2	33,3	3	50,0	1	16,7	-	-	-	-	6	100
81 ve üst	7	77,8	-	-	2	22,2	-	-	-	-	9	100
Faaliyet Alanı												
Gıda	7	17,5	23	57,5	8	20,0	2	5,0	-	-	40	100
Turizm	3	33,3	6	66,7	-	-	-	-	-	-	9	100
İnşaat	9	29,0	21	67,7	1	3,2	-	-	-	-	31	100
Tekstil	4	17,4	11	47,8	8	34,8	-	-	-	-	23	100
Hizmet	2	13,3	12	80,0	1	6,7	-	-	-	-	15	100
Ar-Ge	1	20,0	4	80,0	-	-	-	-	-	-	5	100
Sağlık	1	16,7	-	-	5	83,3	-	-	-	-	6	100
Matbaa	1	8,3	11	91,7	-	-	-	-	-	-	12	100
Otomotiv	8	50,0	8	50,0	-	-	-	-	-	-	16	100

Tablo 3.10'da görülebileceği gibi, mükelleflerin kurumlar vergisinde yatırımları teşvik eden hükümler yetersizdir görüşüne genel olarak tamamen katıldıkları veya katıldıkları görülmektedir. Bununla birlikte bir kısım mükellef kararsızım seçeneğini, çok az bir kısım ise katılmıyorum seçeneğini tercih etmektedir.

Limited ve anonim şirketlerin katılma ve kararsızlık dereceleri birbirine yakındır. Bununla birlikte limited şirketlerin %1,4'ü katılmıyorum görüşünü belirtmiştir. Matraha göre genel olarak görüşe katılım oranı yüksektir. Ancak 80.000 ve üzeri (%27,3), 15.000 ve altı (30,6) ile matrah beyan etmeyen (%13,2) mükelleflerin bir kısmı kararsız oldukları yönünde görüş bildirmişlerdir. Personel sayısına göre dağılımda ise personel sayısı 81 ve üzeri olan işletmeler tamamen katılıyorum seçeneğini belirgin bir şekilde tercih etmişlerdir. Turizm, ar-ge ve matbaa alanlarında faaliyet gösteren mükelleflerin tamamı olumlu görüş belirtmişlerdir.

Mükelleflerin görüşleri genel olarak incelendiğinde bu görüşe katılma düzeyleri Grafik 3.12’de sunulmaktadır.

Grafik 3.12. Kurumlar Vergisi ve Yatırım Teşvikine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Grafik 3.12'ye göre kurumlar vergisinde yatırımları teşvik eden hükümler yetersizdir görüşüne mükelleflerin %61,1'i (n=96) katılmakta, %22,9'u (n=36) tamamen katılmakta, %1,3'ü (n=2) katılmamakta iken %14,6'sı (n=23) kararsızdır. Bu sonuçlar kurumlar vergisinde yatırımları teşvik eden hükümler yetersiz olduğunu göstermekte ve kurumlar vergisi kapsamındaki teşviklerin yatırımları yeterli düzeyde uyarmadığını düşündürmektedir.

3.8.2.9. Ar-Ge İndirimi ve Yatırım

Mükelleflerin Ar-Ge indirimi ve yatırım hakkındaki görüşlerini belirlemek üzere ankete “Ar-Ge indirimi yatırımların artmasında etkili bir araçtır” maddesi alınmıştır. Mükelleflerin bu maddeden aldıkları puanların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 3.11’de sunulmaktadır.

Tablo 3.11: Mükelleflerin “Ar-Ge indirimi yatırımların artmasında etkili bir araçtır” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo

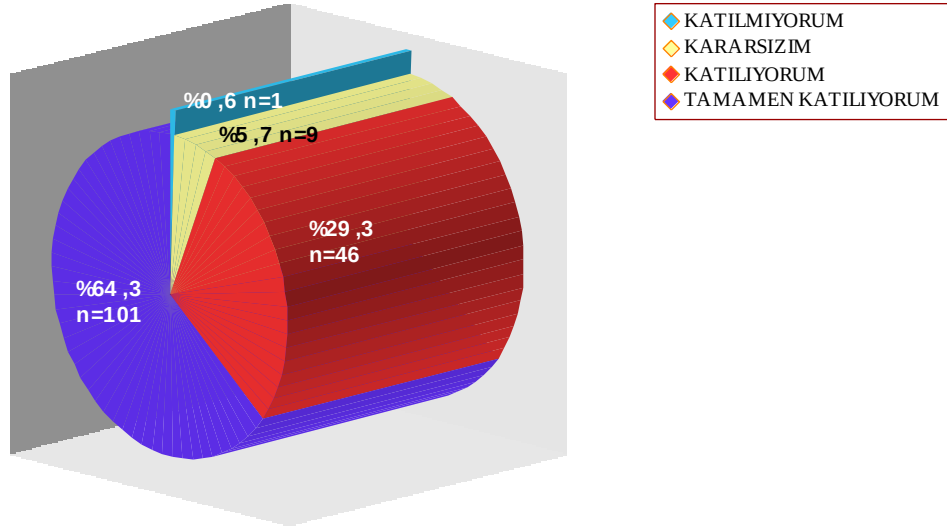
	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Mükellef Türü												
Limited	93	64,6	43	29,9	7	4,9	1	,07	-	-	144	100
Anonim	8	61,5	3	23,1	2	15,4	-	-	-	-	13	100
Matrah												
15.000 ve az	25	51,0	20	40,8	4	8,2	-	-	-	-	49	100
15.000-30.000	18	60,0	12	40,0	-	-	-	-	-	-	30	100
30.000-50.000	15	88,2	2	11,8	-	-	-	-	-	-	17	100
50.000-80.000	11	91,7	1	8,3	-	-	-	-	-	-	12	100
80.000 ve üst	4	36,4	5	45,5	2	18,2	-	-	-	-	11	100
Beyan etmeyen	28	73,7	6	15,8	3	7,9	1	2,6	-	-	38	100
Personel												
20 ve az	66	61,7	33	30,8	7	6,5	1	,09	-	-	107	100
21-40	12	54,5	10	45,5	-	-	-	-	-	-	22	100
41-60	13	100	-	-	-	-	-	-	-	-	13	100
61-80	4	66,7	2	33,3	-	-	-	-	-	-	6	100
81 ve üst	6	66,7	1	11,1	2	22,2	-	-	-	-	9	100
Faaliyet Alanı												
Gıda	17	42,5	18	45,0	4	10,0	1	2,5	-	-	40	100
Turizm	9	100	-	-	-	-	-	-	-	-	9	100
İnşaat	26	83,9	4	12,9	1	3,2	-	-	-	-	31	100
Tekstil	13	56,5	6	26,1	4	17,4	-	-	-	-	23	100
Hizmet	11	73,3	4	26,7	-	-	-	-	-	-	15	100
Ar-Ge	4	80,0	1	20,0	-	-	-	-	-	-	5	100
Sağlık	1	16,7	5	83,3	-	-	-	-	-	-	6	100
Matbaa	6	50,0	6	50,0	-	-	-	-	-	-	12	100
Otomotiv	14	87,5	2	12,5	-	-	-	-	-	-	16	100

Tablo 3.11'e göre örneklemdaki mükelleflerin ar-ge indiriminin yatırımların artmasında etkili bir araç olduğu görüşüne genel olarak tamamen katıldıkları veya katıldıkları görülmektedir. Bununla birlikte az sayıda mükellef kararsızım seçeneğini tercih etmiştir.

Tamamen katılıyorum görüşünün kurumların kurumsal bilgilere göre dağılımında limited şirketlerin (%64,6) ve anonim şirketlerin (%61,5) tamamen katılma oranları birbirine yakındır. Matrah açısından incelendiğinde bütün grupların %50'sinden fazlasının görüşe tamamen katıldıkları saptanmıştır. Personel sayısı 41-60 arasında olan şirketlerin tamamının, diğer şirketlerin de yine %50'den fazlasının görüşe tamamen katıldıkları görülmektedir. Faaliyet alanı açısından turizm sektöründeki işletmelerin tamamı görüşe tamamen katıldıklarını bildirmiştir.

Mükelleflerin, genel olarak incelendiklerinde, bu görüşe katılma düzeyleri Grafik 3.13'te sunulmaktadır.

Grafik 3.13. Ar-Ge İndirimi ve Yatırıma İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Grafik 3.13'te görüleceği üzere ar-ge indiriminin yatırımların artmasında etkili bir araç olduğu görüşüne mükelleflerin %29,3'ü (n=46) katılmakta, %64,3'ü (n=101) tamamen katılmakta iken %5,7'si (n=9) kararsızdır. Bu sonuçlar araştırma ve geliştirme teşviklerinin önemini açıkça ortaya koymaktadır. Ar-ge indirimi yatırımları artırmada etkin bir araçtır.

3.8.2.10. Kurumlar Vergisi Mevzuatı ve Yatırım Planları

Kurumlar vergisi mevzuatının yatırım planları üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla ankette “vergi mevzuatındaki dağınıklık yatırım planlarımı olumsuz etkiler” maddesine yer verilmiştir. Mükelleflerin bu maddeden aldıkları puanların frekans ve yüzde dağılımları tablo 3.12’de sunulmaktadır.

Tablo 3.12: Mükelleflerin “Vergi mevzuatındaki dağınıklık yatırım planlarını olumsuz etkiler” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo

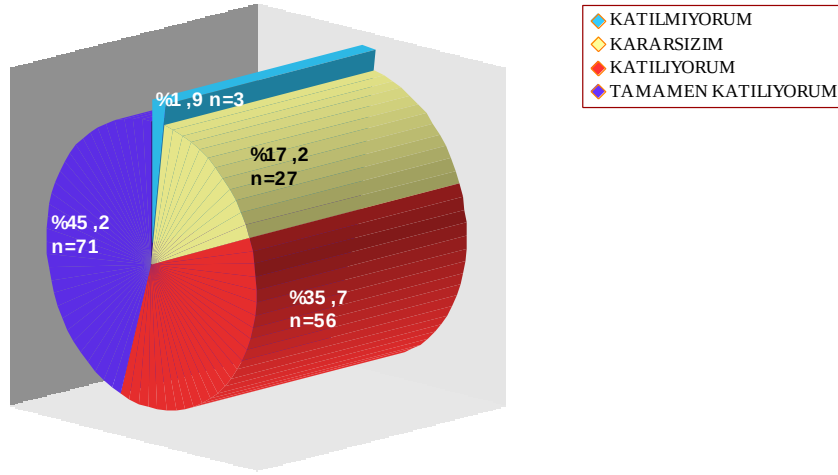
	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Mükellef Türü												
Limited	66	45,8	52	36,1	23	16,0	3	2,1	-	-	144	100
Anonim	5	38,5	4	30,8	4	30,8	-	-	-	-	13	100
Matrah												
15.000 ve az	16	32,7	19	38,8	13	26,5	1	2,0	-	-	49	100
15.000-30.000	17	56,7	10	33,3	2	6,7	1	3,3	-	-	30	100
30.000-50.000	12	70,6	5	29,4	-	-	-	-	-	-	17	100
50.000-80.000	8	66,7	3	25,0	1	8,3	-	-	-	-	12	100
80.000 ve üst	4	36,4	5	45,5	2	18,2	-	-	-	-	11	100
Beyan etmeyen	14	36,8	14	36,8	9	23,7	1	2,6	-	-	38	100
Personel												
20 ve az	51	47,7	35	32,7	19	17,8	2	1,9	-	-	107	100
21-40	7	31,8	10	45,5	4	18,2	1	4,5	-	-	22	100
41-60	7	53,8	6	46,2	-	-	-	-	-	-	13	100
61-80	2	33,3	4	66,7	-	-	-	-	-	-	6	100
81 ve üst	4	44,4	1	11,1	4	44,4	-	-	-	-	9	100
Faaliyet Alanı												
Gıda	15	37,5	13	32,5	9	22,5	3	7,5	-	-	40	100
Turizm	3	33,3	6	66,7	-	-	-	-	-	-	9	100
İnşaat	15	48,4	8	25,8	8	25,8	-	-	-	-	31	100
Tekstil	8	34,8	6	26,1	9	39,1	-	-	-	-	23	100
Hizmet	8	53,3	7	46,7	-	-	-	-	-	-	15	100
Ar-Ge	4	80,0	1	20,0	-	-	-	-	-	-	5	100
Sağlık	1	16,7	5	83,3	-	-	-	-	-	-	6	100
Matbaa	4	33,3	7	58,3	1	8,3	-	-	-	-	12	100
Otomotiv	13	81,3	3	18,8	-	-	-	-	-	-	16	100

Tablo 3.12.'de görüleceği gibi, katılımcıların yarısına yakını vergi mevzuatındaki dağınıklık yatırım planlarını olumsuz etkiler görüşüne tamamen katılmaktadır. Bu görüşe karşı kararsız olan mükelleflerin oranı da oldukça yüksektir.

Limited şirketlerin görüşe katılma oranları %81,9 iken anonim şirketlerde bu oran %69,3'tür. Anonim şirketlerin kararsızlık oranı ise limited şirketlerden yüksektir. Orta matrah grubundaki mükelleflerin (30.000-50.000, 50.000-80.000) görüşe tamamen katılma oranları diğer matrah gruplarından yüksektir. Personel sayısı açısından yapılan değerlendirmede personel sayısı 41-60 ile 61-80 olan kurumların tamamı olumlu görüş belirtmişlerdir. Aynı şekilde turizm, ar-ge, sağlık, hizmet ve otomotiv alanlarında faaliyet gösteren mükellefler tamamen katılıyorum ve katılıyorum görüşüne katılmışlardır.

Mükelleflerin bu görüşe katılma düzeyleri Grafik 3.14’te sunulmaktadır.

Grafik 3.14.Kurumlar Vergisi Mevzuatı ve Yatırım Planlarına İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Grafik 3.14’te görüldüğü gibi vergi mevzuatındaki dağınıklık yatırım planlarını olumsuz etkiler görüşüne mükelleflerin %35,7’si (n=56) katılmakta, %45,2’si (n=71) tamamen katılmakta iken %17,2’si (n=27) kararsızdır. Katılımcıların %1,9’u (n=3) görüşe katılmadığını belirtmiştir. Vergi mevzuatı, dağınık bir yapıdadır. Bu dağınıklık mükelleflerin bilgilenme derecelerini düşürmektedir. Mükellefler vergi mevzuatının sadeleşmesi yönünde görüş belirtmiştir. Vergi mevzuatındaki sadeleşmenin yatırım kararı verilirken belirsizlikleri azaltacağı söylenebilir.

3.8.2.11. Kurumlar Vergisi Oranı ve Yatırım Kararı

Mükelleflerin kurumlar vergisinin yatırım kararı üzerindeki etkisine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla ankete “kurumlar vergisi oranı yatırım kararını etkiler” maddesi alınmıştır. Mükelleflerin bu maddeden aldıkları puanların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 3.13’de sunulmaktadır.

Tablo 3.13: Mükelleflerin “Kurumlar Vergisi oranı yatırım kararımı etkiler” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo

	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Mükellef Türü												
Limited	64	44,4	68	47,2	6	4,2	6	4,2	-	-	144	100
Anonim	10	76,9	3	23,1	-	-	-	-	-	-	13	100
Matrah												
15.000 ve az	24	49,0	23	46,9	2	4,1	-	-	-	-	49	100
15.000-30.000	12	40,0	16	53,3	-	-	2	6,7	-	-	30	100
30.000-50.000	4	23,5	9	52,9	3	17,6	1	5,9	-	-	17	100
50.000-80.000	5	41,7	7	58,3	-	-	-	-	-	-	12	100
80.000 ve üst	7	63,6	3	27,3	-	-	1	9,1	-	-	11	100
Beyan etmeyen	22	57,9	13	34,2	1	2,6	2	5,3	-	-	38	100
Personel												
20 ve az	50	46,7	50	46,7	3	2,8	4	3,7	-	-	107	100
21-40	10	45,5	10	45,5	-	-	2	9,1	-	-	22	100
41-60	4	30,8	6	46,2	3	23,1	-	-	-	-	13	100
61-80	4	66,7	2	33,3	-	-	-	-	-	-	6	100
81 ve üst	6	66,7	3	33,3	-	-	-	-	-	-	9	100
Faaliyet Alanı												
Gıda	18	45,0	21	52,5	1	2,5	-	-	-	-	40	100
Turizm	4	44,4	2	22,2	3	33,3	-	-	-	-	9	100
İnşaat	19	61,3	10	32,3	2	6,5	-	-	-	-	31	100
Tekstil	8	34,8	12	52,2	2	8,7	1	4,3	-	-	23	100
Hizmet	7	46,7	6	40,0	-	-	2	13,3	-	-	15	100
Ar-Ge	3	60,0	1	20,0	-	-	1	20,0	-	-	5	100
Sağlık	6	100	-	-	-	-	-	-	-	-	6	100
Matbaa	4	33,3	8	66,7	-	-	-	-	-	-	12	100
Otomotiv	5	31,3	11	68,8	-	-	-	-	-	-	16	100

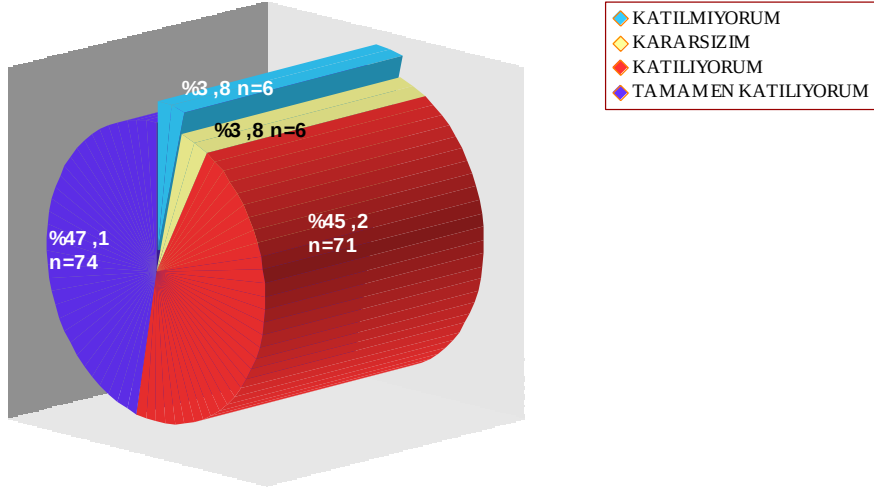
Tablo 3.13'te kurumlar vergisi oranı yatırım kararımı etkiler görüşüne mükelleflerin tamamına yakınının tamamen katıldıkları veya katıldıkları görülmektedir.

Anonim şirketlerin tamamı görüşe katılmaktadır (%76,9 tamamen katılmakta, %23,1'i katılmaktadır). Limited şirketlerin %44,4'ü tamamen katılıyorum, %47,2'si katılıyorum, %4,2'si kararsızım yine %4,2'si de katılmıyorum şeklinde görüş belirtmiştir.

Matrah yükseldikçe görüşe katılma oranları artmaktadır. Öte yandan matrah beyan etmeyen mükelleflerin katılım oranı da yüksek çıkmıştır. Personel sayısı yüksek olan işletmelerin (61-80 ve 81 ve üzeri) tamamı olumlu yönde görüş bildirmiştir. Sağlık alanlarında faaliyet gösteren işletmelerin %100'ü görüşe tamamen katıldıklarını belirtmişlerdir.

Mükelleflerin, genel olarak incelendiklerinde, bu görüşe katılma düzeyleri Grafik 3.15’da sunulmaktadır.

Grafik 3.15. Kurumlar Vergisi Oranı ve Yatırım Kararına İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Grafik 3.15'e göre kurumlar vergisi oranı yatırım kararını etkiler görüşüne mükelleflerin %45,2'si (n=71) katılmakta, %47,1'i (n=74) tamamen katılmakta, %3,8'i (n=6) katılmamakta iken %3,8'i (n=6) de kararsızdır. Bu sonuçlara göre kurumlar vergisi oranının yatırım kararları üzerinde önemli oranda etkisi vardır. Ortaya çıkan bu sonuç anketin 1. maddesinin sonuçları ile paralellik gösterdiği için yapılan değerlendirmenin tutarlı olduğu söylenebilir.

3.8.2.12. Yatırım İndirimi ve Yatırım Miktarı

Yatırım indiriminin yatırım miktarı üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla ankette “yatırım indirimi yatırımların artmasında önemli bir araçtır” maddesine yer verilmiştir. Mükelleflerin bu maddeden aldıkları puanların frekans ve yüzde dağılımları tablo 3.14’te sunulmaktadır.

Tablo 3.14: Mükelleflerin “Yatırım indirimi yatırımların artmasında önemli bir araçtır” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo

	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Mükellef Türü												
Limited	33	22,9	101	70,1	7	4,9	3	2,1	-	-	144	100
Anonim	9	69,2	2	15,4	2	15,4	-	-	-	-	13	100
Matrah												
15.000 ve az	11	22,4	35	71,4	3	6,1	-	-	-	-	49	100
15.000-30.000	6	20,0	20	66,7	2	6,7	2	6,7	-	-	30	100
30.000-50.000	4	23,5	12	70,6	1	5,9	-	-	-	-	17	100
50.000-80.000	2	16,7	9	75,0	1	8,3	-	-	-	-	12	100
80.000 ve üst	6	54,5	3	27,3	2	18,2	-	-	-	-	11	100
Beyan etmeyen	13	34,2	24	63,2	1	2,6	-	-	-	-	38	100
Personel												
20 ve az	25	23,4	75	70,1	6	5,6	1	,09	-	-	107	100
21-40	3	13,6	17	77,3	9	9,1	-	-	-	-	22	100
41-60	4	30,8	8	61,5	1	7,7	-	-	-	-	13	100
61-80	5	83,3	1	16,7	-	-	-	-	-	-	6	100
81 ve üst	5	55,6	2	22,2	2	22,2	-	-	-	-	9	100
Faaliyet Alanı												
Gıda	7	17,5	26	65,0	4	10,0	3	7,5	-	-	40	100
Turizm	5	55,6	4	44,4	-	-	-	-	-	-	9	100
İnşaat	10	32,3	20	64,5	1	3,2	-	-	-	-	31	100
Tekstil	7	30,4	15	65,2	1	4,3	-	-	-	-	23	100
Hizmet	5	33,3	9	60,0	1	6,7	-	-	-	-	15	100
Ar-Ge	1	20,0	4	80,0	-	-	-	-	-	-	5	100
Sağlık	2	33,3	4	66,7	-	-	-	-	-	-	6	100
Matbaa	2	16,7	9	75,0	1	8,3	-	-	-	-	12	100
Otomotiv	3	18,8	12	75,0	1	6,3	-	-	-	-	16	100

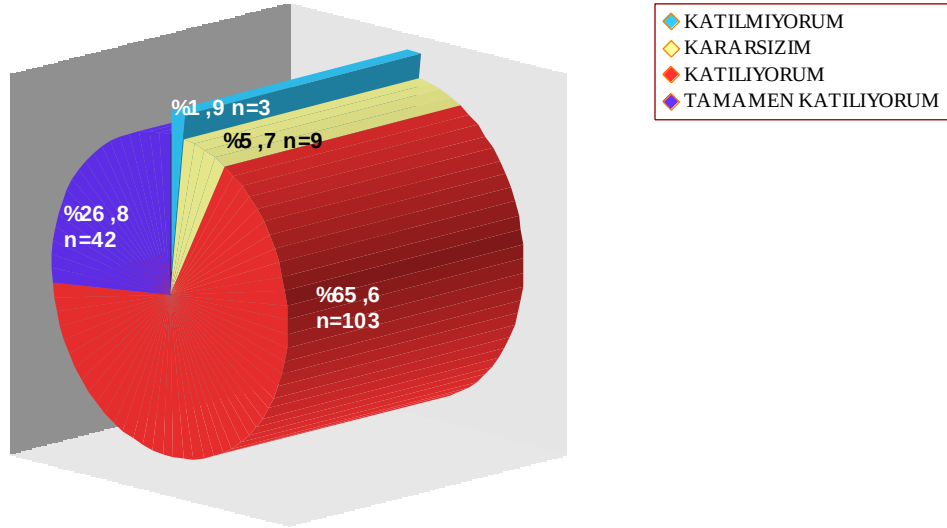
Tablo 3.14 incelendiğinde araştırmaya katılan mükelleflerin yatırım indirimi yatırımların artmasında önemli bir araçtır görüşüne genel olarak tamamen katıldıkları veya katıldıkları görülmektedir. Bununla birlikte bir kısım mükellef kararsızım seçeneğini, çok az bir kısım ise katılmıyorum seçeneğini tercih etmiştir.

Mükellef türüne göre inceleme yapıldığında 13 anonim şirketin 9'unun ve 144 limited şirketin 134'ünün görüşe katıldığı belirlenmiştir. Anonim şirketlerin katılım oranı limited şirketlerden fazladır.

Matraha göre yapılan incelemede gruplarda katılım oranının %85'den fazla olduğu ve en yüksek katılımın matrah beyan etmeyen mükellef grubuna ait olduğu saptanmıştır. 61 ve 80 grubunun tamamı ile turizm, ar-ge ve sağlık alanlarında faaliyet gösteren işletmelerin tamamı olumlu görüş belirtmiştir.

Mükelleflerin bu görüşe katılma düzeyleri Grafik 3.16’da sunulmaktadır.

Grafik 3.16. Yatırım İndirimi ve Yatırım Miktarına İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Grafik 3.16'da görüldüğü gibi, yatırım indirimi yatırımların artmasında önemli bir araçtır görüşüne mükelleflerin %65,6'sı (n=103) katılmakta, %26,8'i (n=42) tamamen katılmakta, %5,7'si (n=9) kararsız iken %1,9'u (n=3) görüşe katılmamaktadır. Bu sonuçlar yatırımı artırmada yatırım indiriminin önemini ortaya koymaktadır.

3.8.2.13. Vergi Sonrası Kar ve Yatırım

Ankette yer alan 13. madde “vergiden sonraki kar tatmin ediciyse yatırım yaparım” biçimindedir. Katılımcıların bu maddeden aldıkları puanların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 3.15’de sunulmaktadır.

Tablo 3.15: Mükelleflerin “Vergiden sonraki kar tatmin ediciyse yatırım yaparım” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo

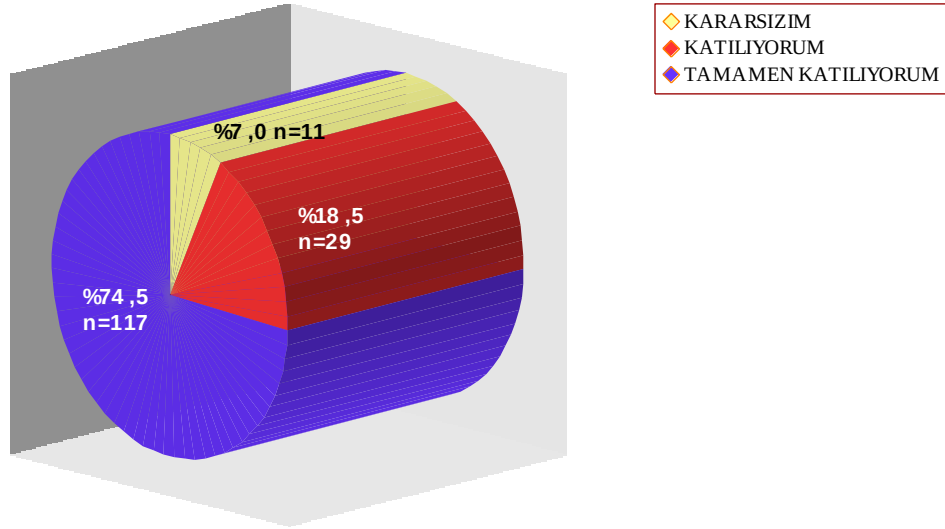
	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Mükellef Türü												
Limited	109	75,7	26	18,1	9	6,3	-	-	-	-	144	100
Anonim	8	61,5	3	23,1	2	15,4	-	-	-	-	13	100
Matrah												
15.000 ve az	31	63,3	11	22,4	7	14,3	-	-	-	-	49	100
15.000-30.000	20	66,7	9	30,0	1	3,3	-	-	-	-	30	100
30.000-50.000	17	100	-	-	-	-	-	-	-	-	17	100
50.000-80.000	12	100	-	-	-	-	-	-	-	-	12	100
80.000 ve üst	9	81,8	2	18,2	-	-	-	-	-	-	11	100
Beyan etmeyen	28	73,7	9	23,7	1	2,6	-	-	-	-	38	100
Personel												
20 ve az	81	75,7	18	16,8	8	7,5	-	-	-	-	107	100
21-40	13	59,1	8	36,4	1	4,5	-	-	-	-	22	100
41-60	13	100	-	-	-	-	-	-	-	-	13	100
61-80	5	83,3	1	16,7	-	-	-	-	-	-	6	100
81 ve üst	5	55,6	2	22,2	2	22,2	-	-	-	-	9	100
Faaliyet Alanı												
Gıda	23	57,5	15	37,5	2	5,0	-	-	-	-	40	100
Turizm	8	88,9	1	11,1	-	-	-	-	-	-	9	100
İnşaat	26	83,9	4	12,9	1	3,2	-	-	-	-	31	100
Tekstil	13	56,5	2	8,7	8	34,8	-	-	-	-	23	100
Hizmet	15	100	-	-	-	-	-	-	-	-	15	100
Ar-Ge	5	100	-	-	-	-	-	-	-	-	5	100
Sağlık	6	100	-	-	-	-	-	-	-	-	6	100
Matbaa	7	58,3	5	41,7	-	-	-	-	-	-	12	100
Otomotiv	14	87,5	2	12,5	-	-	-	-	-	-	16	100

Tablo 3.15'e göre araştırmaya katılan mükelleflerin vergiden sonraki kar tatmin ediciyse yatırım yaparım görüşüne genel olarak tamamen katıldıkları veya katıldıkları görülmektedir. Kararsız olduğunu belirten mükellefler olsa da bunlar örneklem içinde sadece %7'lik bir orana sahiptir.

Anonim şirketler ve limited şirketlerin görüşe katılma oranı % 80'in üzerindedir. Katılım oranı limited şirketlerde daha fazla olmuştur. Dağılım incelendiğinde tüm grupların katılım oranı % 85'in üzerindeyken 30.000-50.000 ve 50.000-80.000 gruplarında katılım oranı %100 olmuştur. Personel sayısı açısından 61-80 grubunun tamamı olumlu görüş belirttiği, 41-60 grubunun %100'ünün tamamen katıldığını saptanmıştır. Aynı şekilde turizm, matbaa ve otomotiv alanlarında faaliyet gösteren kurumların tamamı olumlu görüş bildirirken, sağlık, ar-ge ve hizmet alanlarında faaliyet gösterenlerin %100'ü tamamen katıldığını belirtmiştir.

Mükelleflerin, genel olarak incelendiklerinde, bu görüşe katılma düzeyleri Grafik 3.17’de sunulmuştur.

Grafik 3.17. Vergi Sonrası Kar ve Yatırıma İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Grafik 3.17’de görüleceği üzere vergiden sonraki kar tatmin ediciyse yatırım yaparım ifadesine mükelleflerin %18,5’i (n=29) katılmakta, %74,5’i (n=117) tamamen katılmakta, iken %7’si (n=11) kararsızdır. Bu maddeye hiç olumsuz görüş çıkmamıştır. İşletmelerin tamamına yakını yatırım karında vergiden sonraki karın önemli olduğunu belirtmiştir. Sonuçlar; vergiden sonraki kar yüksekse girişimcilerin daha fazla yatırım yapacaklarını ortaya koymaktadır.

3.8.2.14. Kurumlar Vergisi Mevzuatı ve Yatırım Kararı

Mükelleflerin kurumlar vergisi mevzuatının yatırım kararı üzerindeki etkisine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla ankete “yatırım kararı alırken vergi mevzuatını incelerim” maddesi alınmıştır. Mükelleflerin bu maddeden aldıkları puanların frekans ve yüzde dağılımları tablo 3.16’da sunulmaktadır.

Tablo 3.16: Mükelleflerin “Yatırım kararı alırken vergi mevzuatını incelerim” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo

	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Mükellef Türü												
Limited	35	24,3	101	70,1	8	5,6	-	-	-	-	144	100
Anonim	12	92,3	1	7,7	-	-	-	-	-	-	13	100
Matrah												
15.000 ve az	15	30,6	33	67,3	1	2,0	-	-	-	-	49	100
15.000-30.000	6	20,0	22	73,3	2	6,7	-	-	-	-	30	100
30.000-50.000	3	17,6	13	76,5	1	5,9	-	-	-	-	17	100
50.000-80.000	-	-	11	91,7	1	8,3	-	-	-	-	12	100
80.000 ve üst	10	90,9	1	9,1	-	-	-	-	-	-	11	100
Beyan etmeyen	13	34,2	22	57,9	3	7,9	-	-	-	-	38	100
Personel												
20 ve az	23	21,5	78	72,9	6	5,6	-	-	-	-	107	100
21-40	10	45,5	10	45,5	2	9,1	-	-	-	-	22	100
41-60	2	15,4	11	84,6	-	-	-	-	-	-	13	100
61-80	4	66,7	2	33,3	-	-	-	-	-	-	6	100
81 ve üst	8	88,9	1	11,1	-	-	-	-	-	-	9	100
Faaliyet Alanı												
Gıda	6	15,0	30	75,0	4	10,0	-	-	-	-	40	100
Turizm	4	44,4	5	55,6	-	-	-	-	-	-	9	100
İnşaat	16	51,6	14	45,2	1	3,2	-	-	-	-	31	100
Tekstil	3	13,0	20	87,0	-	-	-	-	-	-	23	100
Hizmet	3	20,0	11	73,3	1	6,7	-	-	-	-	15	100
Ar-Ge	1	20,0	4	80,0	-	-	-	-	-	-	5	100
Sağlık	6	100	-	-	-	-	-	-	-	-	6	100
Matbaa	5	41,7	6	50,0	1	8,3	-	-	-	-	12	100
Otomotiv	3	18,8	12	75,0	1	6,3	-	-	-	-	16	100

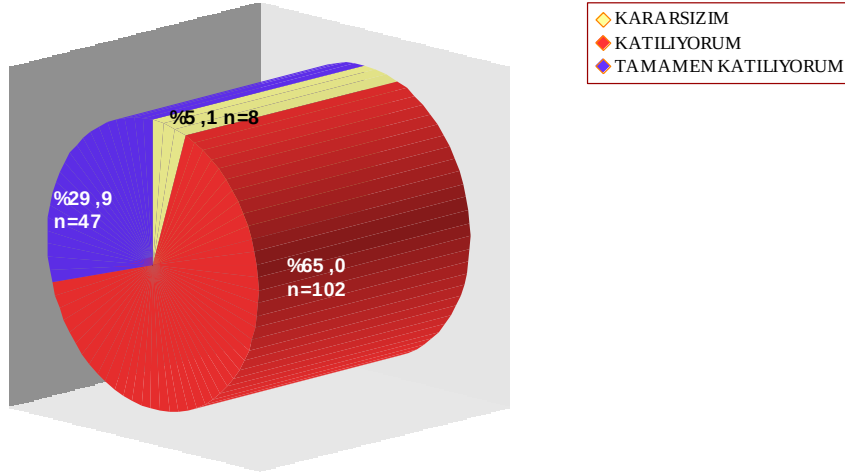
Tablo 3.16 ya göre araştırmaya katılan mükelleflerin tamamına yakını yatırım kararı alırken vergi mevzuatını incelerim sorusuna olumlu görüşle katılmıştır.

Mükelleflerin 47 tanesi tamamen katılıyorum, 102 tanesi katılıyorum, 8 tanesi kararsızım görüşünü belirtmiştir. Anonim şirketlerin tamamen katılıyorum oranı %92,3 iken bu oran limited şirketlerde % 24,3 olmuştur.

Matraha göre dağılımda grupların tamamında %90'nın üzerinde olumlu görüş belirtilmiştir. En yüksek katılım oranını 80.000 ve üzeri matrah belirten mükellef grubu oluşturmuştur. Personel sayısı arttıkça katılım oranı yükselmiştir. En yüksek katılım oranı 81 ve üstü personel çalıştıran işletmelere aittir. Sağlık alanında faaliyet gösteren işletmelerin %100'ü görüşe tamamen katılmıştır. Diğer faaliyet alanlarında da olumlu görüş %90 ve üzerindedir.

Mükelleflerin, genel olarak incelendiklerinde, bu görüşe katılma düzeyleri Grafik 3.18'le verilmektedir.

Grafik 3.18. Kurumlar Vergisi Mevzuatı ve Yatırım Kararına İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Grafik 3.18 göre yatırım kararı alırken vergi mevzuatını incelerim görüşüne mükelleflerin %65'i (n=102) katılmakta, %29,9'u (n=47) tamamen katılmakta iken %5,1'i (n=8) kararsızdır. Girişimcilerin yatırım kararı alırken başta kurumlar vergisi olmak üzere vergi mevzuatını incelemektedir. Bu sonuçlar, vergi mevzuatının yatırım kararları üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır.

3.8.2.15. Kurumlar Vergisi ve Yatırım Tasarrufları

Mükelleflerin kurumlar vergisi mevzuatının yatırım tasarrufları üzerindeki etkisine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla ankete “kurumlar vergisi işletmelerin yatırımlara yönelecek tasarruflarını azaltır” maddesi alınmıştır. Mükelleflerin bu maddeden aldıkları puanların frekans ve yüzde dağılımları tablo 3.17’de sunulmaktadır.

Tablo 3.17: Mükelleflerin “Kurumlar Vergisi işletmelerin yatırımlara yönelecek tasarruflarını azaltır” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo

	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Mükellef Türü												
Limited	109	75,7	19	13,2	11	7,6	5	3,5	-	-	144	100
Anonim	8	61,5	4	30,8	1	7,7	-	-	-	-	13	100
Matrah												
15.000 ve az	29	59,2	9	18,4	10	20,4	1	2,0	-	-	49	100
15.000-30.000	22	73,3	6	20,0	2	6,7	-	-	-	-	30	100
30.000-50.000	17	100	-	-	-	-	-	-	-	-	17	100
50.000-80.000	12	100	-	-	-	-	-	-	-	-	12	100
80.000 ve üst	7	63,6	1	9,1	2	18,2	1	9,1	-	-	11	100
Beyan etmeyen	30	78,9	7	18,4	1	2,6	-	-	-	-	38	100
Personel												
20 ve az	81	75,7	13	12,1	10	9,3	3	2,8	-	-	107	100
21-40	14	63,6	6	27,3	-	-	2	9,1	-	-	22	100
41-60	13	100	-	-	-	-	-	-	-	-	13	100
61-80	5	83,3	1	16,7	-	-	-	-	-	-	6	100
81 ve üst	4	44,4	4	44,4	1	11,2	-	-	-	-	9	100
Faaliyet Alanı												
Gıda	24	60,0	12	30,0	-	-	4	10,0	-	-	40	100
Turizm	9	100	-	-	-	-	-	-	-	-	9	100
İnşaat	30	96,8	-	-	1	3,2	-	-	-	-	31	100
Tekstil	12	52,2	11	47,8	-	-	-	-	-	-	23	100
Hizmet	13	86,7	-	-	1	6,7	1	6,7	-	-	15	100
Ar-Ge	5	100	-	-	-	-	-	-	-	-	5	100
Sağlık	1	16,7	-	-	5	83,3	-	-	-	-	6	100
Matbaa	7	58,3	-	-	5	41,7	-	-	-	-	12	100
Otomotiv	16	100	-	-	-	-	-	-	-	-	16	100

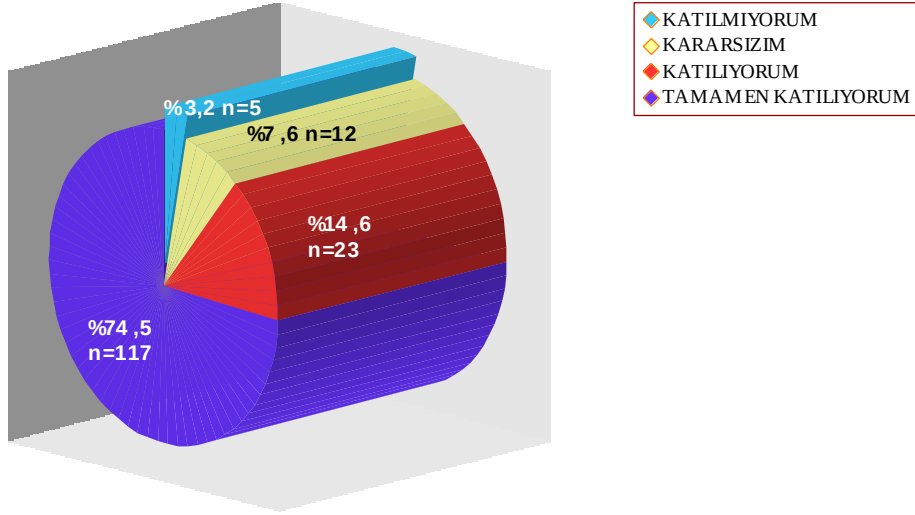
Tablo 3.17 incelendiğinde araştırmaya katılan mükelleflerin Kurumlar Vergisi işletmelerin yatırımlara yönelecek tasarruflarını azaltır görüşüne genel olarak katıldıkları veya tamamen katıldıkları görülmektedir. Az sayıda mükellef kararsızım seçeneğini, çok az bir kısım ise katılmıyorum seçeneğini tercih etmiştir.

Limited şirketlerin %89,9'u anonim şirketlerin %92,3'ü olumlu görüş bildirmişlerdir. Her iki grupta da kararsızların oranı eşittir. Limited şirketlerde tamamen katılıyorum oranı (%75,7) anonim şirketlerden (%61,5) fazla iken bu şirket türünde %33,5 oranında katılmıyorum görüşü bulunmaktadır.

Matraha göre dağılımda 30.000-80.000 arasında matrah beyan eden mükelleflerin tamamı maddeye olumlu görüş bildirmiştir. Aynı eğilim, 41-60 arası personel çalıştıran işletmelerde ve turizm, inşaat, hizmet, sağlık, matbaa ve otomotiv alanlarında faaliyet gösteren kurumlarda da bulunmaktadır. Ar-ge alanında faaliyet gösteren mükelleflerin %100'ü tamamen görüşe katıldığını belirtmiştir.

Mükelleflerin bu maddeye katılma düzeyleri Grafik 3.19’da sunulmaktadır.

Grafik 3.19. Kurumlar Vergisi ve Yatırım Kararlarına İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Grafik 3.19’da görüleceği üzere kurumlar vergisi işletmelerin yatırımlara yönelecek tasarruflarını azaltır mükelleflerin %14,6’sı (n=23) katılmakta, %74,5’i (n=117) tamamen katılmakta, %3,2’si (n=5) katılmamakta iken %7,6’sı (n=12) kararsızdır. Yatırımlar gelirin tüketime gitmeyen kısmı yani tasarruflar ile yapılır. Mükelleflerin tamamına yakını kurumlar vergisinin işletmelerin yatırımlara yönelecek tasarruflarını azalttığını belirtmiştir. Bu değerlendirmeye göre kurumlar vergisinin yatırımları negatif şekilde etkilediği söylenebilir.

3.8.2.16. Kurumlar Vergisi ve Harcanma Politikası

Mükelleflerin kurumlar vergisinin devlet tarafından harcanma politikasına ilişkin görüşleri “ödediğimiz kurumlar vergisi devlet tarafından yeni yatırımları teşvik etmeye yönelik olarak harcanmalıdır” maddesiyle belirlenmiştir. Mükelleflerin bu maddeden aldıkları puanların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 3.18’de sunulmaktadır.

Tablo 3.18: Mükelleflerin “Ödediğimiz kurumlar vergisi devlet tarafından yeni yatırımları teşvik etmeye yönelik olarak harcanmalıdır” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo

	Tamamen Katılıyorum				Kararsızım				Hiç Katılmıyorum				Toplam	
	n	%	N	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Mükellef Türü														
Limited	32	22,2	112	77,8	-	-	-	-	-	-	-	-	144	100
Anonim	13	100	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13	100
Matrah														
15.000 ve az	15	30,6	34	69,4	-	-	-	-	-	-	-	-	49	100
15.000-30.000	8	26,7	22	73,3	-	-	-	-	-	-	-	-	30	100
30.000-50.000	-	-	17	100	-	-	-	-	-	-	-	-	17	100
50.000-80.000	-	-	12	100	-	-	-	-	-	-	-	-	12	100
80.000 ve üst	9	81,8	2	18,2	-	-	-	-	-	-	-	-	11	100
Beyan etmeyen	13	34,2	25	65,8	-	-	-	-	-	-	-	-	38	100
Personel														
20 ve az	23	21,5	84	78,5	-	-	-	-	-	-	-	-	107	100
21-40	8	36,4	14	63,6	-	-	-	-	-	-	-	-	22	100
41-60	1	7,7	12	92,3	-	-	-	-	-	-	-	-	13	100
61-80	4	66,7	2	33,3	-	-	-	-	-	-	-	-	6	100
81 ve üst	9	100	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	100
Faaliyet Alanı														
Gıda	16	40,0	24	60,0	-	-	-	-	-	-	-	-	40	100
Turizm	3	33,3	6	66,7	-	-	-	-	-	-	-	-	9	100
İnşaat	6	19,4	25	80,6	-	-	-	-	-	-	-	-	31	100
Tekstil	11	47,8	12	52,2	-	-	-	-	-	-	-	-	23	100
Hizmet	3	20,0	12	80,0	-	-	-	-	-	-	-	-	15	100
Ar-Ge	5	100	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	100
Sağlık	-	-	6	100	-	-	-	-	-	-	-	-	6	100
Matbaa	12	100	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12	100
Otomotiv	-	-	16	100	-	-	-	-	-	-	-	-	16	100

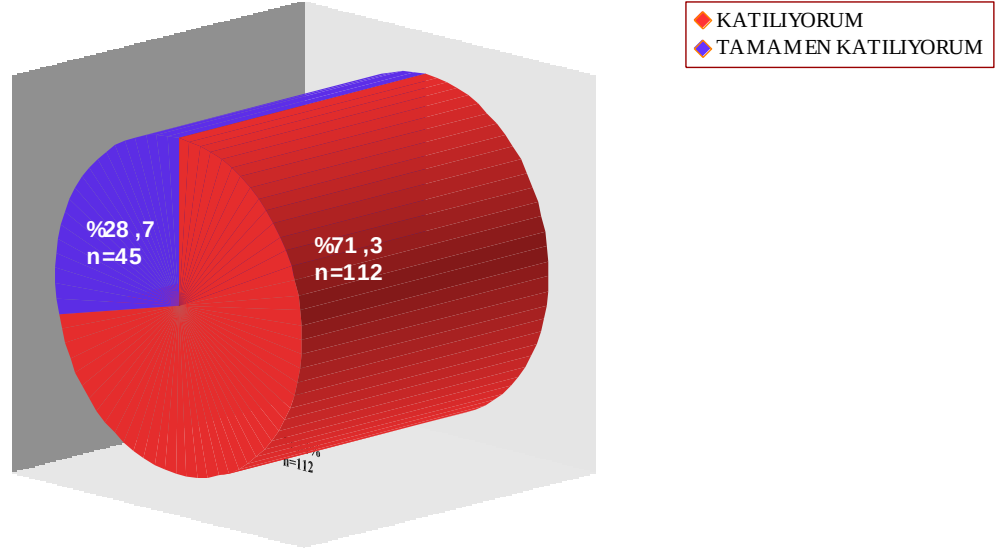
Tablo 3.18'e göre araştırmaya katılan mükelleflerin tamamı ödediğimiz kurumlar vergisi devlet tarafından yeni yatırımları teşvik etmeye yönelik olarak harcanmalıdır sorusuna olumlu görüş belirtmişlerdir.

Anonim şirketlerin hepsi (13) tamamen katılıyorum seçeneğini işaretlerken limited şirketlerin 32 tanesi (%22,2) tamamen katılıyorum, 112 tanesi de (%77,8) katılıyorum seçeneğini işaretlemiştir.

Matraha göre dağılımda 80.000 ve üstü matrah beyan eden mükelleflerde tamamen katılıyorum oranı (%81,8) diğer gruplardan fazladır. 81 ve üstü personel çalıştıran işletmeler ile ar-ge ve matbaa alanlarında faaliyet gösteren mükelleflerin tamamı tamamen katılıyorum seçeneğini işaretlemiştir.

Mükelleflerin, genel olarak incelendiklerinde, bu görüşe katılma düzeyleri Grafik 3.20’de sunulmaktadır.

Grafik 3.20. Kurumlar Vergisi ve Harcama Politikasına İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Grafik 3.20’de ödediğimiz kurumlar vergisi devlet tarafından yeni yatırımları teşvik etmeye yönelik olarak harcanmalıdır sorusuna mükelleflerin %71,3’ünün (n=112) katılmakta ve %28,7’sinin de (n=45) tamamen katılmakta olduğu görülmektedir. Mükellefler, devletin, kendilerinden tahsil ettiği vergilerin yeni yatırımlara alt yapı hazırlayacak şekilde kullanmasını böylece uzun dönemde yatırımların sürekliliğinin sağlanacağını belirtmişlerdir.

3.8.2.17. Yatırım İndirimi ve Yatırım Teşviki

Mükelleflerin yatırım indirimi ve yatırım teşvikine ilişkin görüşleri “yatırım indirimi en önemli yatırım teşvikidir” maddesiyle belirlenmiştir. Mükelleflerin bu maddeden aldıkları puanların frekans ve yüzde dağılımları tablo 3.19’da sunulmaktadır.

Tablo 3.19: Mükelleflerin “Yatırım indirimi en önemli yatırım teşvikidir” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo

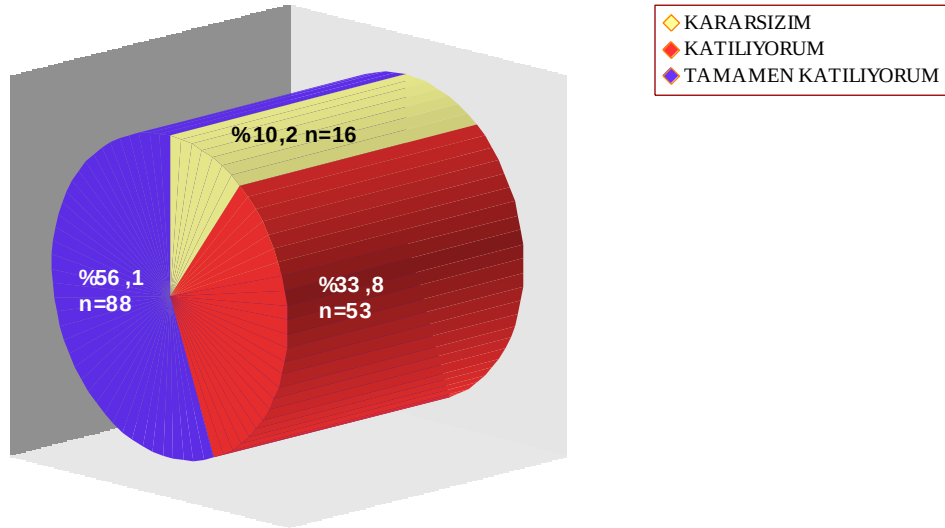
	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Mükellef Türü												
Limited	79	54,9	51	35,4	14	9,7	-	-	-	-	144	100
Anonim	9	69,2	2	15,4	2	15,4	-	-	-	-	13	100
Matrah												
15.000 ve az	24	49,0	15	30,6	10	20,4	-	-	-	-	49	100
15.000-30.000	15	100	-	-	-	-	-	-	-	-	30	100
30.000-50.000	9	52,9	8	47,1	-	-	-	-	-	-	17	100
50.000-80.000	12	100	-	-	-	-	-	-	-	-	12	100
80.000 ve üst	5	45,5	4	36,4	2	18,2	-	-	-	-	11	100
Beyan etmeyen	23	60,5	11	28,9	4	10,5	-	-	-	-	38	100
Personel												
20 ve az	57	53,3	36	33,6	14	13,1	-	-	-	-	107	100
21-40	8	36,4	14	63,6	-	-	-	-	-	-	22	100
41-60	13	100	-	-	-	-	-	-	-	-	13	100
61-80	3	50	3	50	-	-	-	-	-	-	6	100
81 ve üst	7	77,8	-	-	2	22,2	-	-	-	-	9	100
Faaliyet Alanı												
Gıda	19	47,5	14	35,0	7	17,5	-	-	-	-	40	100
Turizm	8	88,9	1	11,1	-	-	-	-	-	-	9	100
İnşaat	21	67,7	9	29,0	1	3,2	-	-	-	-	31	100
Tekstil	15	65,2	-	-	8	34,8	-	-	-	-	23	100
Hizmet	12	80,0	3	20,0	-	-	-	-	-	-	15	100
Ar-Ge	5	100	-	-	-	-	-	-	-	-	5	100
Sağlık	1	16,7	5	83,3	-	-	-	-	-	-	6	100
Matbaa	7	58,3	5	41,7	-	-	-	-	-	-	12	100
Otomotiv	-	-	16	100	-	-	-	-	-	-	16	100

Tablo 3.19'a göre araştırmaya katılan mükelleflerin yatırım indirimi en önemli yatırım teşvikidir görüşüne genel olarak tamamen katıldıkları veya katıldıkları görülmektedir. Bununla birlikte az sayıda mükellef kararsızım seçeneğini tercih etmiştir.

Limited şirketlerin 79 tanesi ve anonim şirketlerin 9 tanesi tamamen katıldıklarını belirtmiştir. 2'si anonim şirket olmak üzere 16 şirket kararsız kalmıştır. Toplam 141 şirket olumlu görüş belirtmiştir. 15.000-30.000 ve 50.000-80.000 matrah grupları tamamen katılıyorum seçeneğini işaretlemiştir. 15.000-80.000 matrah aralığındaki kurumların tamamı maddeye olumlu görüş belirtmiştir. 41-60 arası personel çalıştıran işletmelerin %100'ü tamamen katılıyorum derken personel sayısı ile katılma derecesi paralellik bulunmamaktadır. Ar-ge alanında faaliyet gösterenler tamamen katılıyorum görüşündedir. Turizm, hizmet, sağlık, matbaa ve otomotiv alanlarında faaliyet gösterenlerin tamamı olumlu görüş belirtmiştir.

Mükelleflerin bu görüşe katılma düzeyleri Grafik 3.21 ile verilmiştir.

Grafik 3.21. Yatırım İndirimi ve Yatırım Teşvikine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Grafik 3.21'de görüldüğü gibi yatırım indirimi en önemli yatırım teşvikidir görüşüne mükelleflerin %33,8'i (n=53) katılmakta, %56,1'i (n=88) tamamen katılmaktayken %10,2'si (n=16) ise kararsızdır. Bu sonuçlar yatırım indiriminin mükellefler tarafından en önemli yatırım teşvik aracı olarak kabul edildiğini ortaya koymaktadır. Bu görüşe rağmen kanun koyucu yatırım indirimi müessesesini kaldırmıştır. Uygulamanın kaldırılmasının yatırımlar üzerinde olumsuz etki doğuracağı söylenebilir.

3.8.2.18. Geçici Vergi Uygulaması ve Yatırım

Mükelleflerin geçici vergi uygulamasının yatırıma etkisi hakkındaki görüşleri “geçici vergi uygulaması yatırımları olumsuz etkiler” maddesiyle belirlenmiştir. Mükelleflerin bu maddeden aldıkları puanların frekans ve yüzde dağılımları tablo 3.20’de sunulmaktadır.

Tablo 3.20: Mükelleflerin “Geçici vergi uygulaması yatırımları olumsuz etkiler” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo

	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Mükellef Türü												
Limited	36	25,0	98	68,1	10	6,9	-	-	-	-	144	100
Anonim	10	76,9	1	7,7	2	15,4	-	-	-	-	13	100
Matrah												
15.000 ve az	11	22,4	35	71,4	3	6,1	-	-	-	-	49	100
15.000-30.000	7	23,3	19	63,3	4	13,3	-	-	-	-	30	100
30.000-50.000	5	29,4	11	64,7	1	5,9	-	-	-	-	17	100
50.000-80.000	2	16,7	9	75,0	1	8,3	-	-	-	-	12	100
80.000 ve üst	6	54,5	3	27,3	2	18,2	-	-	-	-	11	100
Beyan etmeyen	15	39,5	22	57,9	1	2,6	-	-	-	-	38	100
Personel												
20 ve az	27	25,2	73	68,2	7	6,5	-	-	-	-	107	100
21-40	3	13,6	17	77,3	2	9,1	-	-	-	-	22	100
41-60	5	38,5	7	53,8	1	7,7	-	-	-	-	13	100
61-80	5	83,3	1	16,7	-	-	-	-	-	-	6	100
81 ve üst	6	66,7	1	11,1	2	22,2	-	-	-	-	9	100
Faaliyet Alanı												
Gıda	7	17,5	26	65,0	7	17,5	-	-	-	-	40	100
Turizm	6	66,7	3	33,3	-	-	-	-	-	-	9	100
İnşaat	11	35,5	19	61,3	1	3,2	-	-	-	-	31	100
Tekstil	7	30,4	15	65,2	1	4,3	-	-	-	-	23	100
Hizmet	5	33,3	9	60,0	1	6,7	-	-	-	-	15	100
Ar-Ge	3	60,0	2	40,0	-	-	-	-	-	-	5	100
Sağlık	2	33,3	4	66,7	-	-	-	-	-	-	6	100
Matbaa	2	16,7	9	75,0	1	8,3	-	-	-	-	12	100
Otomotiv	3	18,8	12	75,0	1	6,3	-	-	-	-	16	100

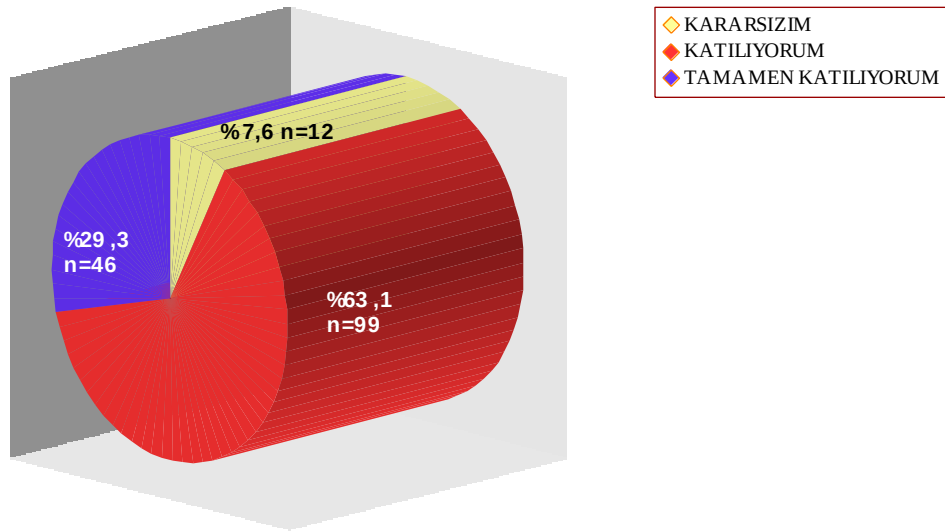
Tablo 3.20 de araştırmaya katılan mükelleflerin geçici vergi uygulaması yatırımları olumsuz etkiler sorusuna genel olarak katıldıkları veya tamamen katıldıkları görülmektedir. Bununla birlikte az sayıda mükellef kararsızım görüşünü seçmiştir.

Tamamen katılıyorum (%76,9) ve kararsızım (%15,4) görüşleri anonim şirketlerde limitet şirketlerden daha yüksek orandadır. Buna karşın limited şirketlerde katılıyorum görüşü (%68,1) ile yüksek orandadır. Matrahlar incelendiğinde tamamen katılıyorum görüşüne en yüksek oranı 80.000 ve üzeri matrah beyan eden mükelleflerdedir (%54,5). Buna karşın maddeye en yüksek oranda olumlu görüşü matrah beyan etmeyen mükellefler (97,4) göstermişlerdir. 61-80 personeli bulunan işletmelerin tamamı olumlu görüş bildirmiştir. Tüm personel gruplarının olumlu görüşleri %75'in üzerindedir. Turizm, ar-ge ve sağlık alanlarında faaliyet gösteren

mükelleflerin hepsi maddeye katılıyorum veya tamamen katılıyorum şeklinde olumlu görüş belirtmişlerdir.

Mükelleflerin, genel olarak incelendiklerinde, bu görüşe katılma düzeyleri Grafik 3.22’de sunulmuştur.

Grafik 3.22. Geçici Vergi Uygulaması ve Yatırıma İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Grafik 3.20’de görüleceği üzere geçici vergi uygulaması yatırımları olumsuz etkiler ifadesine mükelleflerin %63,1’i (n=99) katılmakta, %29,3’ü (n=26) tamamen katılmaktayken %7,6’sı (n=12) kararsızdır. Mükellefler geçici verginin yatırımı kararlarını olumsuz etkilediği belirtmiştir. Bu sonuçlara göre geçici vergi oranının indirilmesinin yatırım kararlarını olumlu etkileyeceği düşünülebilir.

3.8.2.19. Yatırım İndiriminin Yatırıma Etkisi

Yatırım indiriminin yatırıma etkisi konusundaki mükellef görüşlerini belirlemek için ankette “yatırım indirimi müessesesinin kaldırılması yatırımları olumsuz etkiler” maddesine yer verilmiştir. Mükelleflerin bu maddeden aldıkları puanların frekans ve yüzde dağılımları tablo 3.21’de sunulmaktadır.

Tablo 3.21: Mükelleflerin “Yatırım indirimi müessesesinin kaldırılması yatırımları olumsuz etkiler” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo

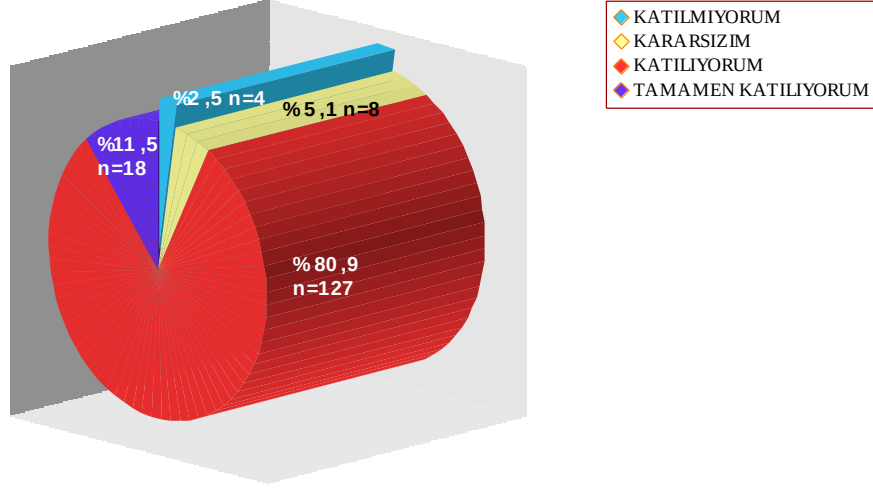
	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Mükellef Türü												
Limited	10	6,9	124	86,1	6	4,2	4	2,8	-	-	144	100
Anonim	8	61,5	3	23,1	2	15,4	-	-	-	-	13	100
Matrah												
15.000 ve az	5	10,2	43	87,8	1	2,0	-	-	-	-	49	100
15.000-30.000	2	6,7	22	73,3	4	13,3	2	6,7	-	-	30	100
30.000-50.000	-	-	16	94,1	1	5,9	-	-	-	-	17	100
50.000-80.000	-	-	12	100	-	-	-	-	-	-	12	100
80.000 ve üst	6	54,5	2	18,2	2	18,2	1	9,1	-	-	11	100
Beyan etmeyen	5	13,2	32	84,2	1	2,6	-	-	-	-	38	100
Personel												
20 ve az	6	5,6	97	90,7	2	1,9	2	1,9	-	-	107	100
21-40	2	9,1	14	63,6	4	18,2	2	9,1	-	-	22	100
41-60	1	7,7	12	92,3	-	-	-	-	-	-	13	100
61-80	4	66,7	2	33,3	-	-	-	-	-	-	6	100
81 ve üst	5	55,6	2	22,2	2	22,2	-	-	-	-	9	100
Faaliyet Alanı												
Gıda	3	7,5	29	72,5	6	15,0	2	5,0	-	-	40	100
Turizm	3	33,3	6	66,7	-	-	-	-	-	-	9	100
İnşaat	4	12,9	26	83,9	1	3,2	-	-	-	-	31	100
Tekstil	1	4,3	22	95,7	-	-	-	-	-	-	23	100
Hizmet	2	13,3	12	80,0	-	-	1	6,7	-	-	15	100
Ar-Ge	-	-	5	100	-	-	-	-	-	-	5	100
Sağlık	5	83,3	-	-	-	-	1	16,7	-	-	6	100
Matbaa	-	-	12	100	-	-	-	-	-	-	12	100
Otomotiv	15	93,8	-	-	1	6,3	-	-	-	-	16	100

Tablo 3.21 incelendiğinde araştırmaya katılan mükelleflerin yatırım indirimi müessesesinin kaldırılması yatırımları olumsuz etkiler görüşüne genel olarak katıldıkları veya tamamen katıldıkları görülmektedir. Bununla birlikte bir kısım mükellef kararsızım seçeneğini, çok az bir kısım ise katılmıyorum seçeneğini tercih etmiştir.

144 limited şirketin 10 tanesi tamamen katılıyorum, 124 tanesi katılıyorum, 6 tanesi kararsızım ve 4 tanesi de katılmıyorum seçeneğini işaretlemiştir. Anonim şirketlerde ise 13 mükellefin 8'i tamamen katılıyorum, 3 tanesi katılıyorum ve 2 tanesi de kararsızım seçeneğini seçmiştir. Matrahlar göre en fazla tamamen katılıyorum oranı 80.000 üstü (%54,5) iken 30.000-80.000 arasında matrah belirten mükelleflerin tamamı olumlu görüş belirtmiştir. Personel sayısı arttıkça katılma derecesi yükselmiştir. Faaliyet alanlarına göre en fazla katılım turizm ve tekstil sektörlerinde olmuştur.

Mükelleflerin bu görüşe katılma düzeyleri Grafik 3.23’te sunulmaktadır.

Grafik 3.23. Yatırım İndiriminin Yatırıma Etkisine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Grafik 3.23'e göre yatırım indirimi müessesesinin kaldırılması yatırımları olumsuz etkiler görüşüne mükelleflerin %80,9'u (n=127) katılmakta, %11,5'i (n=18) tamamen katılmakta, %2,5'i (n=4) katılmamakta iken %5,1'i (n=8) kararsızdır. Bu sonuçlar yatırımı artırmada yatırım indirimi müessesesinin önemini bir kez daha ortaya koymuş ve 17. soru ile tutarlılık göstermiştir.

3.8.2.20. Vergisel Yükümlülük ve Yatırım

Mükelleflerin vergisel yükümlülük ve yatırımla ilgili görüşlerini belirlemek için ankette “yatırım yaparken çok fazla vergisel yükümlülük ve bürokrasi ile karşılaşırım” maddesine yer verilmiştir. Mükelleflerin bu maddeden aldıkları puanların frekans ve yüzde dağılımları tablo 3.22’de sunulmaktadır.

Tablo 3.22: Mükelleflerin “Yatırım yaparken çok fazla vergisel yükümlülük ve bürokrasi ile karşılaşırım” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo

	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		Toplam	
Mükellef Türü	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Limited	17	11,8	122	84,7	3	2,1	2	1,4	-	-	144	100
Anonim	9	69,2	2	15,4	2	15,4	-	-	-	-	13	100
Matrah												
15.000 ve az	7	14,3	42	85,7	-	-	-	-	-	-	49	100
15.000-30.000	4	13,3	22	73,3	3	10,0	1	3,3	-	-	30	100
30.000-50.000	1	5,9	16	94,1	-	-	-	-	-	-	17	100
50.000-80.000	-	-	12	100	-	-	-	-	-	-	12	100
80.000 ve üst	8	72,7	1	9,1	2	18,2	-	-	-	-	11	100
Beyan etmeyen	6	15,8	31	81,6	-	-	1	2,6	-	-	38	100
Personel												
20 ve az	11	10,3	95	88,8	-	-	1	,09	-	-	107	100
21-40	4	18,2	14	63,6	3	13,6	1	4,5	-	-	22	100
41-60	2	15,4	11	84,6	-	-	-	-	-	-	13	100
61-80	4	66,7	2	33,3	-	-	-	-	-	-	6	100
81 ve üst	5	55,6	2	22,2	2	22,2	-	-	-	-	9	100
Faaliyet Alanı												
Gıda	6	15,0	28	70,0	4	10,0	2	5,0	-	-	40	100
Turizm	4	44,4	5	55,6	-	-	-	-	-	-	9	100
İnşaat	5	16,1	25	80,6	1	3,2	-	-	-	-	31	100
Tekstil	1	4,3	22	95,7	-	-	-	-	-	-	23	100
Hizmet	4	26,7	11	73,3	-	-	-	-	-	-	15	100
Ar-Ge	-	-	5	100	-	-	-	-	-	-	5	100
Sağlık	6	100	-	-	-	-	-	-	-	-	6	100
Matbaa	-	-	12	100	-	-	-	-	-	-	12	100
Otomotiv	-	-	16	100	-	-	-	-	-	-	16	100

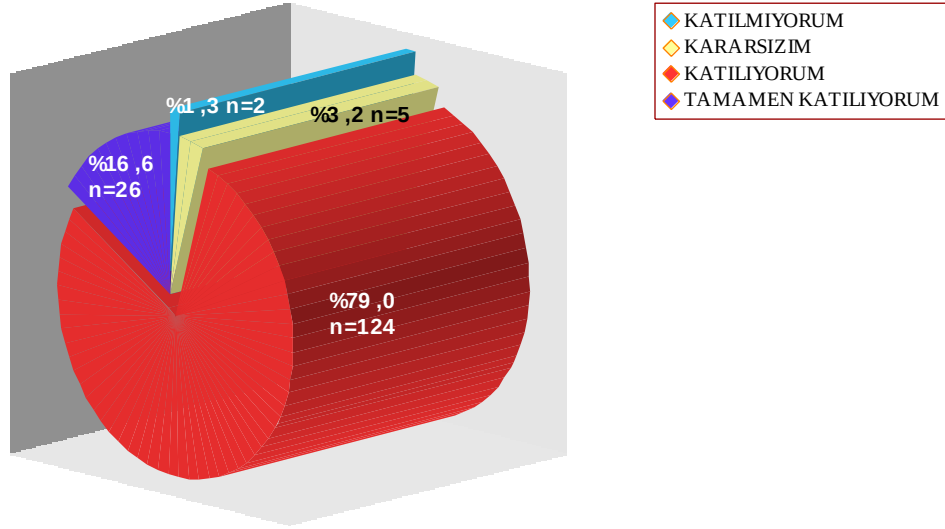
Tablo 3.22'ye göre araştırmaya katılan mükellefler, yatırım yaparken çok fazla vergisel yükümlülük ve bürokrasi ile karşılaşırım ifadesine genel olarak katılmış veya tamamen katılmışlardır. Az sayıda mükellef ise kararsız ve katılmıyorum seçeneğini tercih etmiştir.

Tamamen katılıyorum görüşüne anonim şirketler, katılıyorum görüşüne de limited şirketler daha yüksek oranlarda iştirak etmişlerdir.

Matraha göre dağılım incelendiğinde bütün grupların %80'in üstünde olumlu görüş belirttiği görülmüştür. Madde görüşüne en yüksek katılım oranı 61-80 arası personel çalıştıran işletmelere aittir. Personel sayısına göre olumlu görüş oranı tüm gruplarda %75'in üzerindedir. Sağlık alanında faaliyet gösteren mükelleflerin %100'ü tamamen katılıyorum seçeneğini işaretlemiştir. Tüm faaliyet gruplarının olumlu görüşü %75'in üzerindedir.

Mükelleflerin bu görüşe katılma düzeyleri Grafik 3.24’te sunulmaktadır.

Grafik 3.24. Vergisel Yükümlülük ve Yatırıma İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Grafik 3.24'de görüleceği gibi yatırım yaparken çok fazla vergisel yükümlülük ve bürokrasi ile karşılaşım görüşüne mükelleflerin %79'u (n=124) katılmakta, %16,6'sı (n=26) tamamen katılmakta, %1,3'ü (n=2) katılmamakta iken %3,2'si (n=5) kararsızdır. Bu sonuçlara göre mükellefler vergi yüklerinin ve bürokrasinin fazla olduğunu belirtmişlerdir. Vergi yükünün azaltılması yatırımları olumlu etkileyecektir.

3.8.2.21. Kurumlar Vergisi ve Ödeme Koşulları

Ankette yer alan 21. madde “kurumlar vergisi ödemesi taksitlenirse yatırımlar olumlu etkilenir” olarak belirlenmiştir. Mükelleflerin bu maddeden aldıkları puanların frekans ve yüzde dağılımları tablo 3.23’te sunulmaktadır.

Tablo 3.23: Mükelleflerin “Kurumlar Vergisi ödemesi taksitlenirse yatırımlar olumlu etkilenir” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo

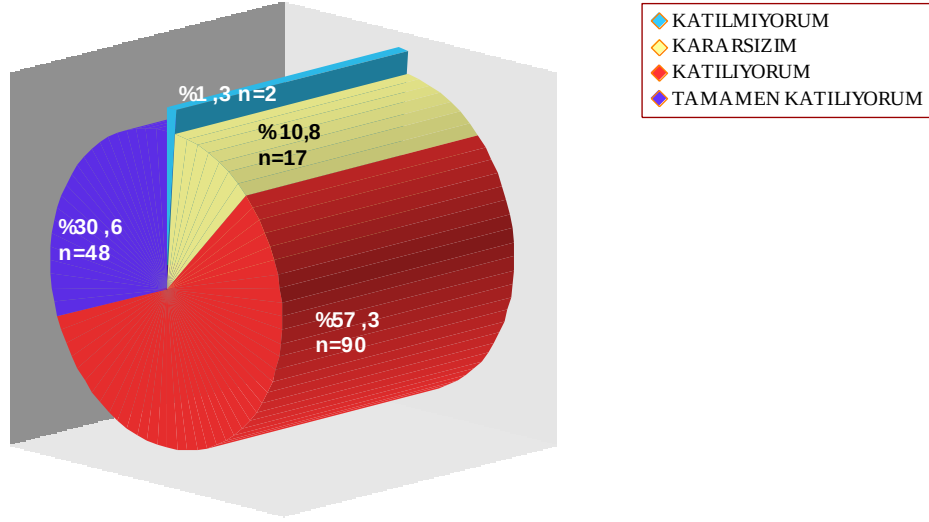
	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		Toplam	
Mükellef Türü	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Limited	40	27,8	87	60,4	15	10,4	2	1,4	-	-	144	100
Anonim	8	61,5	3	23,1	2	15,4	-	-	-	-	13	100
Matrah												
15.000 ve az	18	36,7	29	59,2	2	4,1	-	-	-	-	49	100
15.000-30.000	4	13,3	20	66,7	6	20,0	-	-	-	-	30	100
30.000-50.000	5	29,4	10	58,8	2	11,8	-	-	-	-	17	100
50.000-80.000	5	41,7	7	58,3	-	-	-	-	-	-	12	100
80.000 ve üst	4	36,4	3	27,3	4	36,4	-	-	-	-	11	100
Beyan etmeyen	12	31,6	21	55,3	3	7,9	2	5,3	-	-	38	100
Personel												
20 ve az	32	29,9	65	60,7	8	7,5	2	1,9	-	-	107	100
21-40	4	18,2	13	59,1	5	22,7	-	-	-	-	22	100
41-60	5	38,5	7	53,8	1	7,7	-	-	-	-	13	100
61-80	2	33,3	3	50,0	1	16,7	-	-	-	-	6	100
81 ve üst	5	55,6	2	22,2	2	22,2	-	-	-	-	9	100
Faaliyet Alanı												
Gıda	14	35,0	19	47,5	5	12,5	2	5,0	-	-	40	100
Turizm	3	33,3	5	55,6	1	11,1	-	-	-	-	9	100
İnşaat	11	35,5	14	45,2	6	19,4	-	-	-	-	31	100
Tekstil	6	26,1	17	73,9	-	-	-	-	-	-	23	100
Hizmet	2	13,3	11	73,3	2	13,3	-	-	-	-	15	100
Ar-Ge	-	-	5	100	-	-	-	-	-	-	5	100
Sağlık	1	16,7	5	83,3	-	-	-	-	-	-	6	100
Matbaa	7	58,3	5	41,7	-	-	-	-	-	-	12	100
Otomotiv	4	25,0	9	56,3	3	18,8	-	-	-	-	16	100

Tablo 3.23 incelendiğinde araştırmaya katılan mükelleflerin kurumlar vergisi ödemesi taksitlenirse yatırımlar olumlu etkilenir görüşüne genel olarak katıldıkları veya tamamen katıldıkları görülmektedir. Bununla birlikte bir kısım mükellef kararsızım seçeneğini, çok az bir kısım ise katılmıyorum seçeneğini tercih etmektedir.

Anonim şirketlerin %61,5'i tamamen katılıyorum, %23,1'i de katılıyorum olmak üzere %84,6'sı, limited şirketlerin ise %27,8'i tamamen katılıyorum, %60,4'ü de katılıyorum olmak üzere %88,2'si maddeye olumlu görüş bildirmiştir. 50.000-80.000 rakamları arasında matrahı olan mükellefler maddeye en yüksek oranda katılmışlardır. 15.000-30.000 ile 80.000 ve üstü matrah beyan eden mükellef gruplarında kararsızlık oranı yüksektir. Personel sayısı açısından tüm gruplarda %75'in üzerinde olumlu görüş bulunmaktadır. Matbaa, tekstil, sağlık ve ar-ge alanlarında faaliyet gösteren kurumların tamamı olumlu görüş belirtmişlerdir.

Mükellefler genel olarak incelendiklerinde, bu görüşe katılma düzeyleri Grafik 3.35’de verilmiştir.

Grafik 3.25. Kurumlar Vergisi ve Ödeme Koşullarına İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Grafik 3.25'de görüleceği üzere mükelleflerin kurumlar vergisi ödemesi taksitlenirse yatırımlar olumlu etkilenir ifadesine mükelleflerin %57,3'ü (n=90) katılmakta, %30,6'sı (n=48) tamamen katılmakta, %1,3'ü (n=2) katılmamakta iken %10,8'i (n=17) kararsızdır. Bu sonuçlar mükelleflerin kurumlar vergisi ödemelerinin taksitlenmesini istediğini ortaya koymaktadır. Kurumlar vergisi ödemeleri tek ödeme şeklinde yapılmaktadır. Ödemelerinin taksitlendirilmesi işletmelere finansman kolaylığı sağlayacaktır. Zaten mükellefler de taksitlendirmenin yatırımları olumlu etkileyeceği görüşünü benimsemişlerdir.

3.8.2.22. Kurumlar Vergisi Hükümleri ve Yatırım

Mükelleflerin kurumlar vergisi hükümleri ve yatırımla ilgili görüşlerini belirlemek için ankette “kurumlar vergisinde yatırımları artırmaya yönelik hükümler çoğaltılırsa yatırımlar olumlu etkilenir” maddesine yer verilmiştir. Mükelleflerin bu

maddeden aldıkları puanların frekans ve yüzde dağılımları tablo 3.24’te sunulmaktadır.

Tablo 3.24: Mükelleflerin “Kurumlar Vergisinde yatırımları artırmaya yönelik hükümler çoğaltılırsa yatırımlar olumlu etkilenir” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo

	Tamamen Katılıyorum				Kararsızım				Hiç Katılmıyorum		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Mükellef Türü												
Limited	80	55,6	60	41,7	4	2,8	-	-	-	-	144	100
Anonim	9	69,2	2	15,4	2	15,4	-	-	-	-	13	100
Matrah												
15.000 ve az	24	49,0	23	46,9	2	4,1	-	-	-	-	49	100
15.000-30.000	18	60,0	11	36,7	3	3,3	-	-	-	-	30	100
30.000-50.000	10	58,8	7	41,2	-	-	-	-	-	-	17	100
50.000-80.000	9	75,0	3	25,0	-	-	-	-	-	-	12	100
80.000 ve üst	7	63,6	2	18,2	2	18,2	-	-	-	-	11	100
Beyan etmeyen	21	55,3	16	42,1	1	2,6	-	-	-	-	38	100
Personel												
20 ve az	56	52,3	48	44,9	3	2,8	-	-	-	-	107	100
21-40	13	59,1	8	36,4	1	4,5	-	-	-	-	22	100
41-60	8	61,5	5	38,5	-	-	-	-	-	-	13	100
61-80	6	100	-	-	-	-	-	-	-	-	6	100
81 ve üst	6	66,7	1	11,1	2	22,2	-	-	-	-	9	100
Faaliyet Alanı												
Gıda	18	45,0	18	45,0	4	10,0	-	-	-	-	40	100
Turizm	7	77,8	2	22,2	-	-	-	-	-	-	9	100
İnşaat	23	74,2	7	22,6	1	3,2	-	-	-	-	31	100
Tekstil	9	39,1	14	60,9	-	-	-	-	-	-	23	100
Hizmet	10	66,7	4	26,7	1	6,7	-	-	-	-	15	100
Ar-Ge	3	60,0	2	40,0	-	-	-	-	-	-	5	100
Sağlık	5	83,5	1	16,7	-	-	-	-	-	-	6	100
Matbaa	6	50,0	6	50,0	-	-	-	-	-	-	12	100
Otomotiv	8	50,0	8	50,0	-	-	-	-	-	-	16	100

Tablo 3.24'e göre araştırmaya katılan mükelleflerin kurumlar vergisinde yatırımları artırmaya yönelik hükümler çoğaltılırsa yatırımlar olumlu etkilenir görüşüne genel olarak tamamen katıldıkları veya katıldıkları görülmektedir. Mükelleflerin bir kısmı ise kararsızım seçeneğini tercih etmiştir.

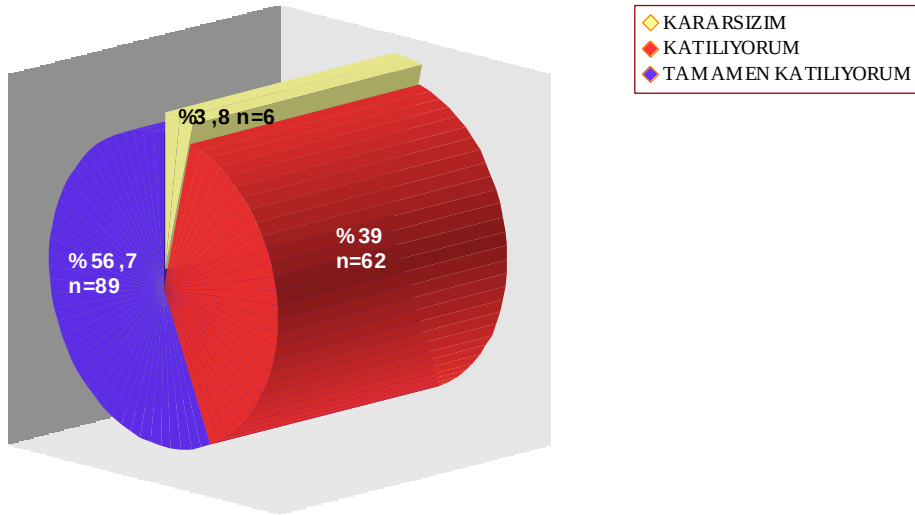
Toplam 157 mükellefin 89 tanesi tamamen katılıyorum, 62 tanesi katılıyorum seçeneğini benimserken 6 tanesi kararsız kalmıştır.

30.000-80.000 arası matrah beyan eden mükelleflerin tamamı maddeye olumlu görüş bildirmiştir. Tüm matrah gruplarında %80'in üzerinde olumlu görüş bulunmaktadır. 61-80 arası personel çalıştıran işletmelerin %100'ü tamamen

katılıyorum seçeneğini işaretlemiştir. Gıda, inşaat ve hizmet alanları dışında faaliyet gösteren işletmelerin tamamı maddeye olumlu görüş bildirmiştir.

Mükelleflerin bu görüşe katılma düzeyleri Grafik 3.26’da sunulmaktadır.

Grafik 3.26. Kurumlar Vergisi Hükümleri ve Yatırıma İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Grafik 3.26 ya göre kurumlar vergisinde yatırımları artırmaya yönelik hükümler çoğaltılırsa yatırımlar olumlu etkilenir ifadesine mükelleflerin %39'u (n=62) katılmakta, %56,7'si (n=89) tamamen katılmakta iken %3,8'i (n=6) kararsızdır. Mükelleflere göre kurumlar vergisinde yatırımları teşvik eden hükümler yetersizdir. Bu hükümlerin artırılması yatırımlar üzerinde pozitif etki doğuracaktır.

3.8.2.23. Yatırım Teşviki ve Yatırım Kararı

Yatırım teşvikinin yatırım kararı üzerindeki etkisine ilişkin mükellef görüşlerini almak amacıyla “yatırım teşvikleri yatırım kararımı etkiler” maddesine yer verilmiştir. Mükelleflerin bu maddeden aldıkları puanların frekans ve yüzde dağılımları tablo 3.25’de sunulmaktadır.

Tablo 3.25: Mükelleflerin “Yatırım teşvikleri yatırım kararı etkiler” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo

	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Mükellef Türü												
Limited	30	20,8	101	70,2	13	9,0	-	-	-	-	144	100
Anonim	12	92,3	-	-	1	7,7	-	-	-	-	13	100
Matrah												
15.000 ve az	10	20,4	37	75,5	2	4,1	-	-	-	-	49	100
15.000-30.000	7	23,3	20	66,7	3	10,0	-	-	-	-	30	100
30.000-50.000	1	5,9	15	88,2	1	5,9	-	-	-	-	17	100
50.000-80.000	3	25,0	7	58,3	2	16,7	-	-	-	-	12	100
80.000 ve üst	7	63,6	1	9,1	3	27,3	-	-	-	-	11	100
Beyan etmeyen	14	36,8	21	55,3	3	7,9	-	-	-	-	38	100
Personel												
20 ve az	21	19,6	78	72,9	8	7,5	-	-	-	-	107	100
21-40	7	31,8	13	59,1	2	9,1	-	-	-	-	22	100
41-60	3	23,1	8	61,5	2	15,4	-	-	-	-	13	100
61-80	3	50,0	2	33,3	1	16,7	-	-	-	-	6	100
81 ve üst	8	88,9	-	-	1	11,1	-	-	-	-	9	100
Faaliyet Alanı												
Gıda	7	17,5	30	75,0	3	7,5	-	-	-	-	40	100
Turizm	4	44,4	5	55,6	-	-	-	-	-	-	9	100
İnşaat	10	32,3	18	58,1	3	9,7	-	-	-	-	31	100
Tekstil	5	21,7	15	65,2	3	13,0	-	-	-	-	23	100
Hizmet	4	26,7	8	53,3	3	20,0	-	-	-	-	15	100
Ar-Ge	-	-	5	100	-	-	-	-	-	-	5	100
Sağlık	6	100	-	-	-	-	-	-	-	-	6	100
Matbaa	3	25,0	9	75,0	-	-	-	-	-	-	12	100
Otomotiv	3	18,8	11	68,8	2	12,5	-	-	-	-	16	100

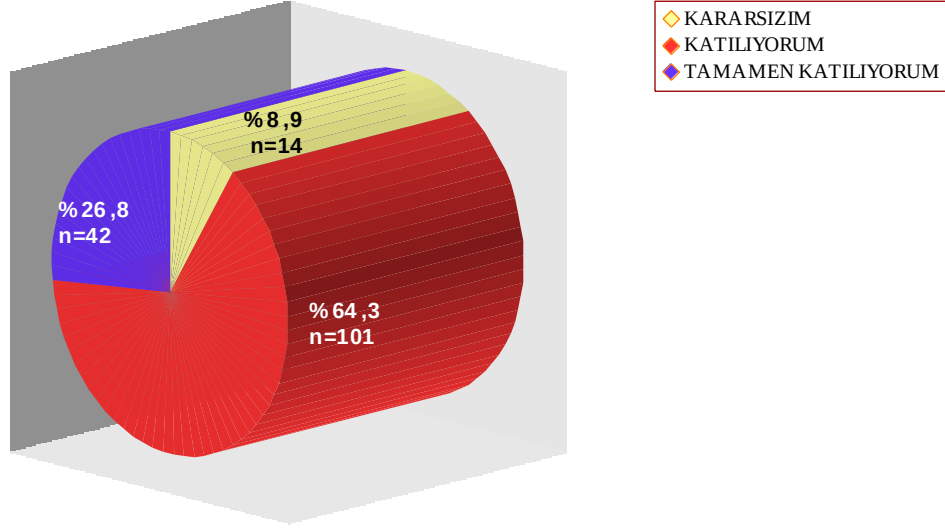
Tablo 3.24'e göre araştırmaya katılan mükelleflerin yatırım teşvikleri yatırım kararını etkiler görüşüne genel olarak katıldıkları veya tamamen katıldıkları görülmektedir. Az sayıda mükellef ise kararsızım seçeneğini tercih etmiştir.

Anonim şirketlerin %92,3'ü tamamen katılıyorum, %7,7'si ise kararsızım seçeneğini işaretlemiştir. Limited şirketler %91 oranında olumlu görüş bildirirken %9'u kararsızdır.

En yüksek oranda olumlu görüş 15.000 ve az matrah beyan eden mükelleflere aittir. Personel sayılarına göre her grup %80'in üzerinde olumlu görüş bildirmiştir. Sağlık alanında faaliyet gösteren mükelleflerin %100'ü tamamen katılıyorum seçeneğini işaretlemiştir. Turizm, matbaa ve ar-ge alanında faaliyet gösteren mükelleflerin tamamı maddeye olumlu görüşle katılmışlardır.

Mükelleflerin bu görüşe katılma düzeyleri Grafik 3.27’de sunulmaktadır.

Grafik 3.27. Yatırım Teşviki ve Yatırım Kararına İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Grafik 3.27’de görüleceği üzere yatırım teşvikleri yatırım kararını etkiler görüşüne mükelleflerin %64,3’ü (n=101) katılmakta, %26,8’i (n=42) tamamen katılmaktayken %8,9’u (n=14) kararsızdır. Bu sonuçlar mükelleflerin yatırımı kararlarında teşviklerin oldukça önemli olduğunu ortaya koymuştur. Mükelleflerin %91,1’i teşviklerin önemli olduğunu belirtmiştir.

3.8.2.24. Ar-Ge İndirim Oranının Yükseltilmesi

Mükelleflerin Ar-Ge indirim oranına ilişkin görüşlerini belirlemek için ankete “Ar-Ge indirim oranı yükseltilmelidir” maddesi alınmıştır. Mükelleflerin bu maddeden aldıkları puanların frekans ve yüzde dağılımları Tablo 3.26’da sunulmaktadır.

Tablo 3.26: Mükelleflerin “Ar-Ge indirim oranı yükseltilmelidir” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo

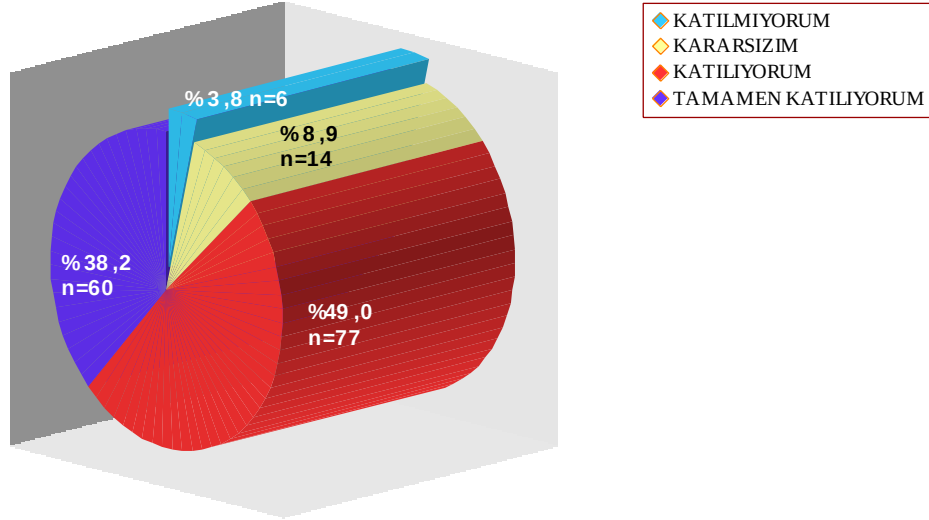
	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Mükellef Türü												
Limited	50	34,7	76	52,8	12	8,3	6	4,2	-	-	144	100
Anonim	10	76,9	1	7,7	2	15,4	-	-	-	-	13	100
Matrah												
15.000 ve az	20	40,8	24	49,0	4	8,2	1	2,0	-	-	49	100
15.000-30.000	11	36,7	17	56,7	1	3,3	1	3,3	-	-	30	100
30.000-50.000	1	5,9	10	58,8	4	23,5	2	11,8	-	-	17	100
50.000-80.000	6	50,0	6	50,0	-	-	-	-	-	-	12	100
80.000 ve üst	7	63,6	2	18,2	2	18,2	-	-	-	-	11	100
Beyan etmeyen	15	39,5	18	47,4	3	7,9	2	5,3	-	-	38	100
Personel												
20 ve az	43	40,2	48	44,9	11	10,3	5	4,7	-	-	107	100
21-40	6	27,3	14	63,6	1	4,5	1	4,5	-	-	22	100
41-60	-	-	13	100	-	-	-	-	-	-	13	100
61-80	5	83,3	1	16,7	-	-	-	-	-	-	6	100
81 ve üst	6	66,7	1	11,1	2	22,2	-	-	-	-	9	100
Faaliyet Alanı												
Gıda	12	30,0	19	47,5	6	15,0	3	7,5	-	-	40	100
Turizm	2	22,2	7	77,8	-	-	-	-	-	-	9	100
İnşaat	22	71,0	8	25,8	1	3,2	-	-	-	-	31	100
Tekstil	5	21,7	16	69,6	2	8,7	-	-	-	-	23	100
Hizmet	8	53,3	7	46,7	-	-	-	-	-	-	15	100
Ar-Ge	3	60,0	2	40,0	-	-	-	-	-	-	5	100
Sağlık	1	16,7	3	50,0	1	16,7	1	16,7	-	-	6	100
Matbaa	6	50,0	6	50,0	-	-	-	-	-	-	12	100
Otomotiv	1	6,3	9	56,3	4	25,0	2	12,5	-	-	16	100

Tablo 3.26’ya göre mükellefler ar-ge indirim oranı yükseltilmelidir ifadesine genel olarak olumlu görüş belirtmiştir. Bununla birlikte bir kısım mükellefin kararsızım seçeneğini, çok az bir kısmın da katılmıyorum seçeneğini tercih ettiği görülmektedir.

Anonim şirketler %84,6, limited şirketler %87,5 oranında ifadeyle ilgi olumlu görüş belirtmiştir. Matrahı 50.000-80.000 arasında olan mükelleflerin tamamı olumlu görüş belirtmiştir. Bunun yanı sıra 80.000 ve üzeri olan kurumların görüşe tamamen katılma oranı (%63,6) diğer gruplardan daha yüksektir. Personel sayısındaki artışla olumlu görüş bildirme arasında paralellik bulunmaktadır. Personel sayısı 61-80 olan mükelleflerin tamamen katılma oranı %83,3’tür. Ar-ge, turizm, matbaa ve hizmet faaliyet alanlarındaki kurumların olumlu görüş belirttiği saptanmıştır.

Mükelleflerin bu görüşe katılma düzeyleri Grafik 3.28’de sunulmaktadır.

Grafik 3.28. Ar-Ge İndirim Oranının Yükseltilmesine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Grafik 3.28’e göre ar-ge indirim oranı yükseltilmelidir görüşüne mükelleflerin %49’u (n=77) katılmakta, %38,2’si (n=60) tamamen katılmakta, %3,8’i (n=6) ise görüşe katılmamaktadır. Katılımcıların %8,9’u (n=14) bu konuda kararsız olduğunu belirtmiştir. Mükellefler araştırma ve geliştirme indiriminin yatırımlar için çok önemli olduğunu belirtmiştir. Dünyada gerçekleşen hızlı gelişime uyum sağlanabilmesi için ar-ge indiriminin kapsamı genişletilmeli ve oranı artırılmalıdır.

3.8.2.25. Yatırım İndiriminin Kaldırılması ve Yatırım

Mükelleflerin yatırım indiriminin kaldırılmasına ilişkin görüşlerini belirlemek için ankete “yatırım indiriminin kaldırılması yatırımları olumsuz etkileyecektir” maddesi alınmıştır. Mükelleflerin bu maddeden aldıkları puanların frekans ve yüzde dağılımları tablo 3.27’de sunulmaktadır.

Tablo 3.27: Mükelleflerin “Yatırım indiriminin kaldırılması yatırımları olumsuz etkileyecektir” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo

	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		Toplam	
Mükellef Türü	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Limited	52	36,1	78	54,2	14	9,7	-	-	-	-	144	100
Anonim	12	92,3	-	-	1	7,7	-	-	-	-	13	100
Matrah												
15.000 ve az	20	40,8	25	51,0	4	8,2	-	-	-	-	49	100
15.000-30.000	12	40,0	17	56,7	1	3,3	-	-	-	-	30	100
30.000-50.000	2	11,8	10	58,8	5	29,4	-	-	-	-	17	100
50.000-80.000	6	50,0	6	50,0	-	-	-	-	-	-	12	100
80.000 ve üst	8	72,7	2	18,2	1	9,1	-	-	-	-	11	100
Beyan etmeyen	16	42,1	18	47,4	4	10,5	-	-	-	-	38	100
Personel												
20 ve az	44	41,1	50	46,7	13	12,1	-	-	-	-	107	100
21-40	6	27,3	15	68,2	1	4,5	-	-	-	-	22	100
41-60	1	7,7	12	92,3	-	-	-	-	-	-	13	100
61-80	5	83,3	1	16,7	-	-	-	-	-	-	6	100
81 ve üst	8	88,9	-	-	1	11,1	-	-	-	-	9	100
Faaliyet Alanı												
Gıda	15	37,5	20	50,0	5	12,5	-	-	-	-	40	100
Turizm	2	22,2	7	77,8	-	-	-	-	-	-	9	100
İnşaat	21	67,7	9	29,0	1	3,2	-	-	-	-	31	100
Tekstil	7	30,4	14	60,9	2	8,7	-	-	-	-	23	100
Hizmet	7	46,7	8	53,3	-	-	-	-	-	-	15	100
Ar-Ge	3	60,0	2	40,0	-	-	-	-	-	-	5	100
Sağlık	1	16,7	3	50,0	2	33,3	-	-	-	-	6	100
Matbaa	6	50,0	6	50,0	-	-	-	-	-	-	12	100
Otomotiv	2	12,5	9	56,3	5	31,3	-	-	-	-	16	100

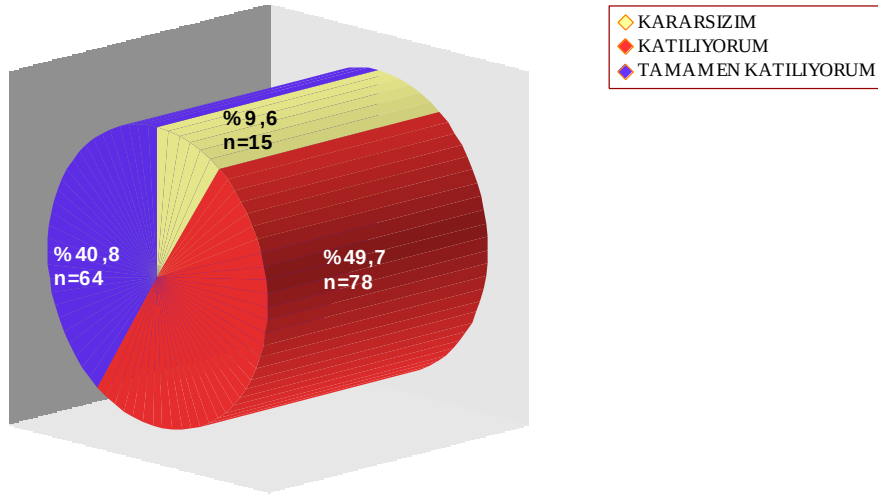
Tablo 3.27 incelendiğinde araştırmaya katılan mükelleflerin yatırım indiriminin kaldırılması yatırımları olumsuz etkileyecektir görüşüne genel olarak tamamen katıldıkları veya katıldıkları görülmektedir. Kararsız olduğunu belirten mükelleflerin oranı oldukça düşüktür.

Mükellef görüşleri, mükellef türü, matrah, kurumda çalışan personel sayısı ve kurumların faaliyet alanına göre benzer bir görünüm arz etmektedir. Bununla birlikte, anonim şirketlerin %92,3’ü tamamen katıldıkları yönünde görüş belirtirken bu oran limited şirketlerde %36,1’dir. Limited şirketlerin %54,2’si de katılıyorum seçeneğini işaretlemiştir. Matrahı 80.000 ve üzeri olan şirketlerin %72,7’si görüşe tamamen katılmaktadır. Matrahı 50.000-80.000 arasında olanların da tamamı olumlu görüş bildirmiştir. Personel sayısı açısından incelendiğinde personel sayısı fazla olan kurumların görüşe katılma oranlarının yüksek olduğu görülmektedir. Faaliyet alanı

turizm, hizmet, ar-ge ve matbaa olan mükelleflerin tamamı görüşe katıldıklarını veya tamamen katıldıklarını belirtmiştir.

Mükelleflerin bu görüşe katılma düzeyleri Grafik 3.29’da sunulmaktadır.

Grafik 3.29. Yatırım İndiriminin Kaldırılması ve Yatırıma İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Grafik 3.29’da görüldüğü gibi yatırım indiriminin kaldırılması yatırımları olumsuz etkileyecektir görüşüne mükelleflerin %49,7’si (n=78) katılmakta, %40,8’i (n=64) tamamen katılmakta iken %9,6’sı (n=15) kararsızdır. Mükellefler yatırım indiriminin en önemli yatırım teşviki olduğunu belirtmiştir. Bu teşvikin kaldırılması yatırımlar olumsuz etkileyecektir. Sonuç 19. soruyla tutarlıdır.

3.8.2.26. Hızlandırılmış Amortisman Uygulaması ve Yatırım Kararı

Mükelleflerin hızlandırılmış amortisman uygulamasının yatırım kararları üzerindeki etkisine ilişkin görüşlerini belirlemek için ankete “hızlandırılmış amortisman uygulaması yatırım karlarını olumlu etkiler” maddesi alınmıştır. Mükelleflerin bu maddeden aldıkları puanların frekans ve yüzde dağılımları tablo 3.28’de sunulmaktadır.

Tablo 3.28: Mükelleflerin “Hızlandırılmış amortisman uygulaması yatırım karlarını olumlu etkiler” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo

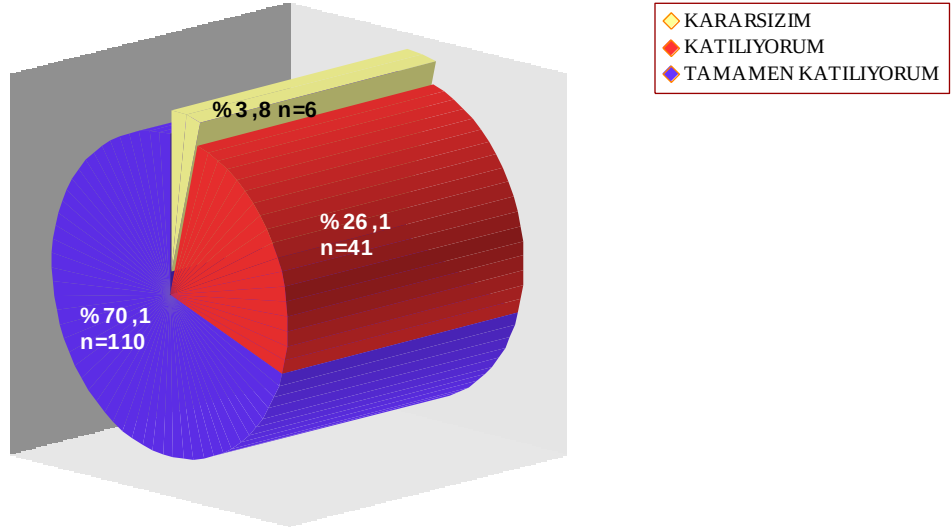
	Tamamen Katılıyorum				Kararsızım				Hiç Katılmıyorum		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Mükellef Türü												
Limited	100	69,4	38	26,4	6	4,2	-	-	-	-	144	100
Anonim	10	76,9	3	23,1	-	-	-	-	-	-	13	100
Matrah												
15.000 ve az	29	59,2	17	34,7	3	6,1	-	-	-	-	49	100
15.000-30.000	19	63,3	11	36,7	-	-	-	-	-	-	30	100
30.000-50.000	15	88,2	2	11,8	-	-	-	-	-	-	17	100
50.000-80.000	11	91,7	1	8,3	-	-	-	-	-	-	12	100
80.000 ve üst	7	63,6	4	36,4	-	-	-	-	-	-	11	100
Beyan etmeyen	29	76,3	6	15,8	3	7,9	-	-	-	-	38	100
Personel												
20 ve az	72	67,3	29	27,1	6	5,6	-	-	-	-	107	100
21-40	13	59,1	9	40,9	-	-	-	-	-	-	22	100
41-60	13	100	-	-	-	-	-	-	-	-	13	100
61-80	4	66,7	2	33,3	-	-	-	-	-	-	6	100
81 ve üst	8	88,9	1	11,1	-	-	-	-	-	-	9	100
Faaliyet Alanı												
Gıda	22	55,0	16	40,0	2	5,0	-	-	-	-	40	100
Turizm	9	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-	9	100
İnşaat	27	87,1	4	12,9	-	-	-	-	-	-	31	100
Tekstil	13	56,5	6	26,1	4	17,4	-	-	-	-	23	100
Hizmet	12	80,0	3	20,0	-	-	-	-	-	-	15	100
Ar-Ge	4	80,0	1	20,0	-	-	-	-	-	-	5	100
Sağlık	2	33,3	4	66,7	-	-	-	-	-	-	6	100
Matbaa	7	58,3	5	41,7	-	-	-	-	-	-	12	100
Otomotiv	14	87,5	2	12,5	-	-	-	-	-	-	16	100

Tablo 3.28’e göre hızlandırılmış amortisman uygulaması yatırım karlarını olumlu etkiler görüşüne mükelleflerin çok büyük bir kısmının tamamen katıldığı görülmektedir.

Tablo 3.28 kurumsal bilgilere göre incelendiğinde, anonim şirketlerin görüşe katılma oranının limited şirketlerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Anonim şirketlerin tamamı olumlu, limited şirketlerin ise %4,2’si kararsız oldukları yönünde görüş belirtmiştir. Matrahı yüksek olan ve matrah beyan etmeyen kurumların görüşe katılma oranları diğerlerinden daha yüksektir. Kurumlarda çalışan personel sayısı arttıkça görüşe katılma oranı da artış göstermektedir. Özellikle personel sayısı 41-60 arası olan kurumların %100’ü görüşe tamamen katılmışlardır. Faaliyet alanı turizm (%100), otomotiv (%87,5), inşaat (%87,1), hizmet (%80) ve ar-ge (%80) olan işletmelerin görüşe tamamen katılma oranları diğer kurumlardan oldukça yüksektir.

Mükelleflerin bu görüşe katılma düzeyleri genel olarak incelendiğinde ortaya çıkan sonuç Grafik 3.30'daki gibidir.

Grafik 3.30. Hızlandırılmış Amortisman Uygulaması ve Yatırıma İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Grafik 3.30'da görüldüğü gibi, hızlandırılmış amortisman uygulaması yatırım karlarını olumlu etkiler ifadesine mükelleflerin %26,1'i (n=41) katılmakta, %70,1'i (n=110) tamamen katılmakta iken %3,8'i (n=6) kararsızdır. Hızlandırılmış amortisman uygulaması işletmelere finansman kolaylığı sağladığı için yatırım malları talebini olumlu etkilemektedir.

3.8.2.27. Kurumlar Vergisi ve İşletme Karı

Mükelleflerin kurumlar vergisi ve işletme karıyla ilgili görüşlerini belirlemek için ankette “kurumlar vergisi işletmelerin karını azaltan önemli bir unsurdur” maddesine yer verilmiştir. Mükelleflerin bu maddeden aldıkları puanların frekans ve yüzde dağılımları tablo 3.29'da sunulmaktadır.

Tablo 3.29: Mükelleflerin “Kurumlar Vergisi işletmelerin karını azaltan önemli bir unsurdur” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo

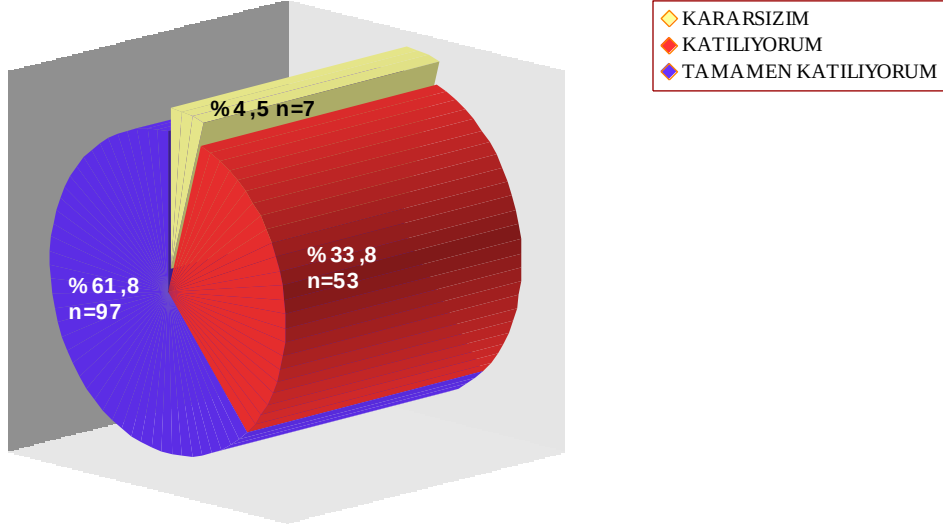
	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		Toplam	
Mükellef Türü	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Limited	84	58,3	53	36,8	7	4,9	-	-	-	-	144	100
Anonim	13	100	-	-	-	-	-	-	-	-	13	100
Matrah												
15.000 ve az	35	71,4	13	26,5	1	2,0	-	-	-	-	49	100
15.000-30.000	16	53,3	12	40,0	2	6,7	-	-	-	-	30	100
30.000-50.000	9	52,9	7	41,2	1	5,9	-	-	-	-	17	100
50.000-80.000	7	58,3	5	41,7	-	-	-	-	-	-	12	100
80.000 ve üst	9	81,8	2	18,2	-	-	-	-	-	-	11	100
Beyan etmeyen	21	55,3	14	36,8	3	7,9	-	-	-	-	38	100
Personel												
20 ve az	65	60,7	36	33,6	6	5,6	-	-	-	-	107	100
21-40	10	45,5	11	50,0	1	4,5	-	-	-	-	22	100
41-60	8	61,5	5	38,5	-	-	-	-	-	-	13	100
61-80	5	83,3	1	16,7	-	-	-	-	-	-	6	100
81 ve üst	9	100	-	-	-	-	-	-	-	-	9	100
Faaliyet Alanı												
Gıda	26	65,0	11	27,5	3	7,5	-	-	-	-	40	100
Turizm	6	66,7	3	33,3	-	-	-	-	-	-	9	100
İnşaat	17	54,8	13	41,9	1	3,2	-	-	-	-	31	100
Tekstil	18	78,3	5	21,7	-	-	-	-	-	-	23	100
Hizmet	8	53,3	6	40,0	1	6,7	-	-	-	-	15	100
Ar-Ge	3	60,0	2	40,0	-	-	-	-	-	-	5	100
Sağlık	6	100	-	-	-	-	-	-	-	-	6	100
Matbaa	4	33,3	8	66,7	-	-	-	-	-	-	12	100
Otomotiv	9	56,3	5	31,3	2	12,5	-	-	-	-	16	100

Tablo 3.29 incelendiğinde araştırmaya katılan mükelleflerin, kurumlar vergisi işletmelerin karını azaltan önemli bir unsurdur görüşüne genel olarak tamamen katıldıkları veya katıldıkları görülmektedir. Bununla birlikte bir kısım mükellef kararsızım seçeneğini tercih etmiştir.

Bu görüşler, mükellef türü, matrah, kurumda çalışan personel sayısı ve kurumların faaliyet alanına göre benzer bir görünüm sergilemekle birlikte, anonim şirketlerin %100’ü görüşe tamamen katılmakta iken bu oran limited şirketlerde %58,3’tür. Matrah açısından incelendiğinde, matrahı 15.000 ve daha az olan kurumlarla matrahı 80.000 ve daha yüksek olan kurumların görüşe tamamen katılma oranları yüksektir. Diğer grupların da %50’sinden fazlasının tamamen katılıyorum ifadesini seçtiği belirlenmiştir. Personel sayısı arttıkça görüşe katılma oranı da artış göstermektedir. Sağlık alanında faaliyet gösteren kurumların %100’ü görüşe tamamen katılmış, diğer kurumlar da genel olarak olumlu görüş belirtmiştir.

Mükelleflerin bu görüşe katılma düzeyleri Grafik 3.31’de sunulmaktadır.

Grafik 3.31. Kurumlar Vergisi ve İşletme Karına İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Grafik 3.31’e göre, kurumlar vergisi işletmelerin karını azaltan önemli bir unsurdur görüşüne katılımcıların %61,8’i (n=97) tamamen katılmakta, %33,8’i (n=53) katılmaktadır. Mükelleflerin %4,5’i (n=7) kararsız olduklarını belirtmiştir. Diğer bütün vergiler gibi kurumlar vergisi de işletmelerin karlarını azaltmaktadır. Mükelleflerin ödedikleri vergi tutarı kadar karı azalmaktadır. Bu azalışın yatırım karar sürecinde etkisi yüksektir çünkü işletmelerin ana amacı kar maksimizasyonudur. İşletmeler kendileri için vergiden sonra fazla miktarda kar beklentisi varsa yatırım kararı alırlar.

3.8.2.28. Kurumlar Vergisi Oranı ve Yatırım Teşviki

Mükelleflerin kurumlar vergisi oranı ve yatırım teşvikiyle ilgili görüşlerini belirlemek için ankette “kurumlar vergisi oranının düşürülmesi önemli bir yatırım teşvikidir” maddesine yer verilmiştir. Mükelleflerin bu maddeden aldıkları puanların frekans ve yüzde dağılımları tablo 3.30’da sunulmaktadır.

Tablo 3.30: Mükelleflerin “Kurumlar Vergisi oranının düşürülmesi önemli bir yatırım teşvikidir” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo

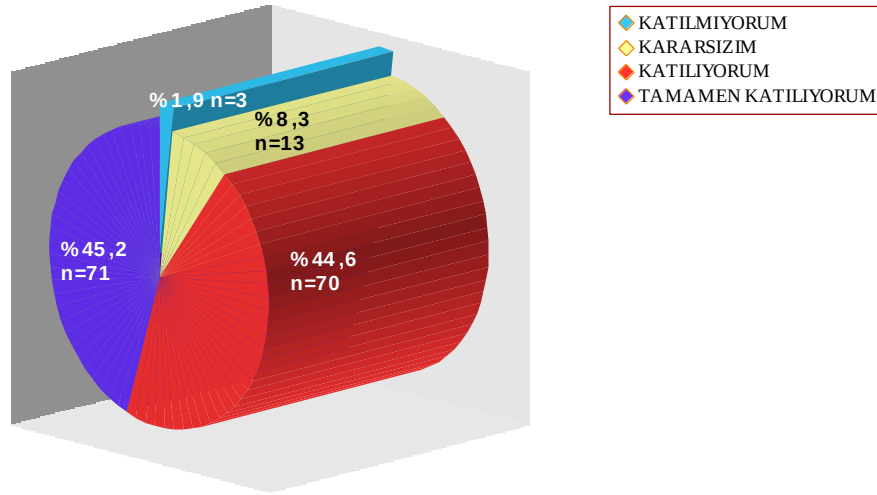
	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		Toplam	
Mükellef Türü	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Limited	63	43,8	67	46,5	11	7,6	3	2,1	-	-	144	100
Anonim	8	61,5	3	23,1	2	15,4	-	-	-	-	13	100
Matrah												
15.000 ve az	21	42,9	22	44,9	6	12,2	-	-	-	-	49	100
15.000-30.000	9	30,0	18	60,0	2	6,7	1	3,3	-	-	30	100
30.000-50.000	7	41,2	9	52,9	-	-	1	5,9	-	-	17	100
50.000-80.000	11	91,7	1	8,3	-	-	-	-	-	-	12	100
80.000 ve üst	6	54,5	1	9,1	4	36,4	-	-	-	-	11	100
Beyan etmeyen	17	44,7	19	50,0	1	2,6	1	2,6	-	-	38	100
Personel												
20 ve az	47	43,9	49	45,8	9	8,4	2	1,9	-	-	107	100
21-40	6	27,3	14	63,6	1	4,5	1	4,5	-	-	22	100
41-60	9	69,2	4	30,8	-	-	-	-	-	-	13	100
61-80	5	83,3	1	16,7	-	-	-	-	-	-	6	100
81 ve üst	4	44,4	3	33,3	2	22,2	-	-	-	-	9	100
Faaliyet Alanı												
Gıda	12	30,0	23	57,5	3	7,5	2	5,0	-	-	40	100
Turizm	6	66,7	3	33,3	-	-	-	-	-	-	9	100
İnşaat	16	51,6	14	45,2	1	3,2	-	-	-	-	31	100
Tekstil	13	56,5	10	43,5	-	-	-	-	-	-	23	100
Hizmet	10	66,7	1	6,7	4	26,7	-	-	-	-	15	100
Ar-Ge	4	80,0	1	20,0	-	-	-	-	-	-	5	100
Sağlık	1	16,7	-	-	5	83,3	-	-	-	-	6	100
Matbaa	9	75,0	3	25,0	-	-	-	-	-	-	12	100
Otomotiv	-	-	15	93,8	-	-	1	6,3	-	-	16	100

Tablo 3.30 incelendiğinde araştırmaya katılan mükelleflerin büyük kısmının kurumlar vergisi oranının düşürülmesinin önemli bir yatırım teşviki olduğu görüşünde hemfikir oldukları görülmektedir. Bununla birlikte kararsız olduğunu ve görüşe katılmadığını belirten az sayıda mükellef bulunmaktadır.

Görüşlere katılım oranları mükellefiyet türüne göre incelendiğinde her iki mükellef grubunun da katılma düzeylerinin birbirine yakın olduğu görülmektedir (limited %90, anonim %85). Matrahı 50.000-80.000 olan mükellefler %91,7 gibi yüksek bir oranda görüşe tamamen katılmaktadır. Personel sayısı 41-60 ve 61-80 olan mükellefler olumlu görüş belirtmişlerdir. Faaliyet alanı ar-ge, turizm, tekstil, matbaa ve otomotiv olan kurumların tamamı, katılıyorum ve tamamen katılıyorum seçeneklerini tercih etmiştir.

Genel olarak mükelleflerin bu görüşe katılma düzeyleri Grafik 3.32’de sunulmaktadır.

Grafik 3.32. Kurumlar Vergisi Oranı ve Yatırım Teşvikine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Grafik 3.32’ye göre, kurumlar vergisi oranının düşürülmesi önemli bir yatırım teşvikidir görüşüne mükelleflerin %45,2’si (n=71) tamamen katılmakta, %44,6’sı (n=70) katılmakta, %1,9’u katılmamaktadır. Katılımcıların %8,3’ü (n=13) bu konuda kararsız olduklarını belirtmiştir. Kurumlar vergisi oranının düşürülmesi işletmelerin karını artıracak için önemli bir yatırım teşvikidir.

3.8.2.29. Kurumlar Vergisini Destekleyen Teşvikler

Mükelleflerin kurumlar vergisinin desteklenmesiyle ilgili görüşlerini belirlemek için ankette “kurumlar vergisi kolaylıkları diğer teşviklerle desteklenmelidir” maddesine yer verilmiştir. Mükelleflerin bu maddeden aldıkları puanların frekans ve yüzde dağılımları tablo 3.31’de sunulmaktadır.

Tablo 3.31: Mükelleflerin “Kurumlar vergisi kolaylıkları diğer teşviklerle desteklenmelidir” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo

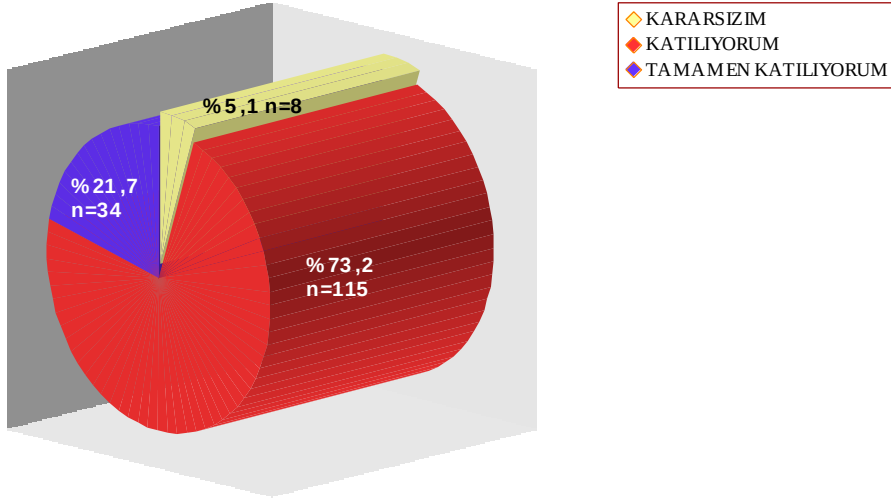
	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Mükellef Türü												
Limited	24	16,7	114	79,2	6	4,2	-	-	-	-	144	100
Anonim	10	76,9	1	7,7	2	15,4	-	-	-	-	13	100
Matrah												
15.000 ve az	13	26,5	35	71,4	1	2,0	-	-	-	-	49	100
15.000-30.000	2	6,7	26	86,7	2	6,7	-	-	-	-	30	100
30.000-50.000	1	5,9	16	94,1	-	-	-	-	-	-	17	100
50.000-80.000	1	8,3	11	91,7	-	-	-	-	-	-	12	100
80.000 ve üst	6	54,5	1	9,1	4	36,4	-	-	-	-	11	100
Beyan etmeyen	11	28,9	26	68,4	1	2,6	-	-	-	-	38	100
Personel												
20 ve az	21	19,6	83	77,6	3	2,8	-	-	-	-	107	100
21-40	2	9,1	18	81,8	2	9,1	-	-	-	-	22	100
41-60	2	15,4	11	84,6	-	-	-	-	-	-	13	100
61-80	3	50,0	2	33,3	1	16,7	-	-	-	-	6	100
81 ve üst	6	66,7	1	11,1	2	22,2	-	-	-	-	9	100
Faaliyet Alanı												
Gıda	3	7,5	32	80,0	5	12,5	-	-	-	-	40	100
Turizm	3	33,3	6	66,7	-	-	-	-	-	-	9	100
İnşaat	7	22,6	23	74,2	1	3,2	-	-	-	-	31	100
Tekstil	5	21,7	18	78,3	-	-	-	-	-	-	23	100
Hizmet	3	20,0	10	66,7	2	13,3	-	-	-	-	15	100
Ar-Ge	-	-	5	100	-	-	-	-	-	-	5	100
Sağlık	6	100	-	-	-	-	-	-	-	-	6	100
Matbaa	6	50,0	6	50,0	-	-	-	-	-	-	12	100
Otomotiv	1	6,3	15	93,8	-	-	-	-	-	-	16	100

Tablo 3.1’de mükelleflerin kurumlar vergisi kolaylıkları diğer teşviklerle desteklenmelidir ifadesine büyük oranda katıldıkları görülmektedir. Araştırmaya katılanların çok az bir kısmı kararsız olduğunu belirtirken görüşe katılmayan mükellef bulunmamaktadır.

Kurumsal bilgilere göre incelendiğinde anonim (%84,6) ve limited (%95,9) şirketlerin olumlu görüş bildirdikleri görülmektedir. Matrahı 30.000-50.000 ve 50.000-80.000 olan kurumların hepsi katılıyorum ve tamamen katılıyorum görüşünü benimsemiştir. Personel sayısı fazla olanların (%66,7 ve %50,0) olumlu görüş bildirme oranları diğerlerine göre daha yüksektir. Hizmet alanı sağlık ve ar-ge olan işletmelerin %100’ü kurumlar vergisi kolaylıklarının diğer teşviklerle desteklenmesi gerektiğini düşünmektedir.

Mükelleflerin bu görüşe katılma düzeyleri Grafik 3.33’te sunulmaktadır.

Grafik 3.33. Kurumlar Vergisini Destekleyen Teşviklere İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Grafik 3.33’e göre kurumlar vergisi kolaylıkları diğer teşviklerle desteklenmelidir ifadesine mükelleflerin %73,2’si (n=115) katılmakta, %21,7’si (n=34) tamamen katılmaktadır. Kararsız olduğunu belirten katılımcıların oranı %5,1’dir (n=8). Teşvikler iyi uygulandığı zaman yatırımları uyarma yeteneğine sahiptir. Kurumlar vergisinde mükelleflere tanınan teşvikler diğer vergi ve teşviklerle desteklendiği (KDV, gümrük vergisi vb) zaman işletmeler yatırımlar için daha fazla uyarılırlar.

3.8.2.30. Yatırım Kararı ve Kurumlar Vergisi

Mükelleflerin yatırım kararı vermesinde kurumlar vergisinin caydırıcı rolü olup olmadığının belirlenmesi için ankette “yatırım kararı verirken Kurumlar Vergisi önemli bir caydırıcı unsurdur” maddesine yer verilmiştir. Mükelleflerin bu maddeden aldıkları puanların frekans ve yüzde dağılımları tablo 3.32’de sunulmaktadır.

Tablo 3.32: Mükelleflerin “Yatırım kararı verirken Kurumlar Vergisi önemli bir caydırıcı unsurdur” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo

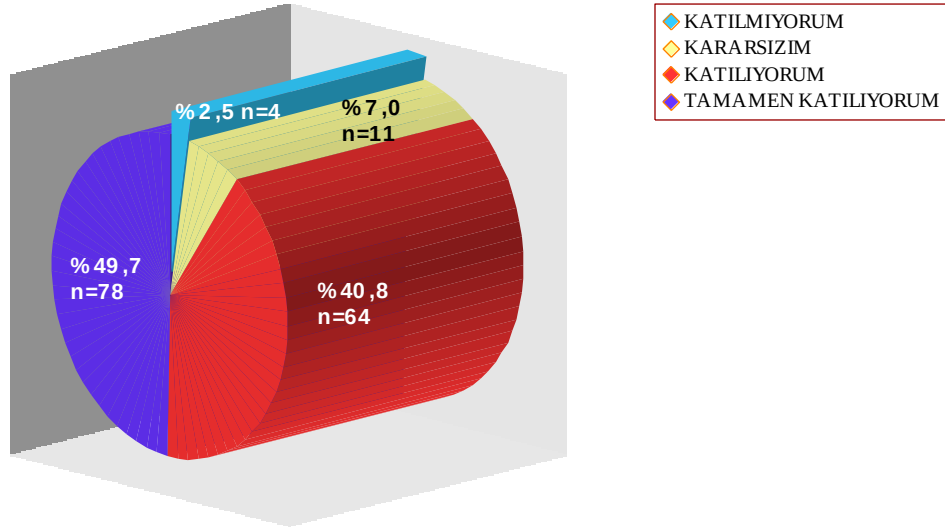
	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		Toplam	
Mükellef Türü	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Limited	69	47,9	62	43,1	9	6,3	4	2,8	-	-	144	100
Anonim	9	69,2	2	15,4	2	15,4	-	-	-	-	13	100
Matrah												
15.000 ve az	20	40,8	28	57,1	-	-	1	2,0	-	-	49	100
15.000-30.000	16	53,3	9	30,0	3	10,0	2	6,7	-	-	30	100
30.000-50.000	6	35,3	9	52,9	2	11,8	-	-	-	-	17	100
50.000-80.000	7	58,3	4	33,3	1	8,3	-	-	-	-	12	100
80.000 ve üst	5	45,5	2	18,2	4	36,4	-	-	-	-	11	100
Beyan etmeyen	24	63,2	12	31,6	1	2,6	1	2,6	-	-	38	100
Personel												
20 ve az	48	44,9	50	46,7	7	6,5	1	1,9	-	-	107	100
21-40	11	50,0	9	40,9	-	-	2	9,1	-	-	22	100
41-60	10	76,9	2	15,4	1	7,7	-	-	-	-	13	100
61-80	2	33,3	3	50,0	1	16,7	-	-	-	-	6	100
81 ve üst	7	77,8	-	-	2	22,2	-	-	-	-	9	100
Faaliyet Alanı												
Gıda	12	30,0	22	55,0	2	5,0	4	10,0	-	-	40	100
Turizm	6	66,7	3	33,3	-	-	-	-	-	-	9	100
İnşaat	26	83,9	4	12,9	1	3,2	-	-	-	-	31	100
Tekstil	11	47,8	9	39,1	3	13,0	-	-	-	-	23	100
Hizmet	10	66,7	3	20,0	2	13,3	-	-	-	-	15	100
Ar-Ge	2	40,0	1	20,0	2	40,0	-	-	-	-	5	100
Sağlık	1	16,7	5	83,3	-	-	-	-	-	-	6	100
Matbaa	4	33,3	8	66,7	-	-	-	-	-	-	12	100
Otomotiv	6	37,5	9	56,3	1	6,3	-	-	-	-	16	100

Tablo 3.32 incelendiğinde araştırmaya katılan mükelleflerin yatırım kararı verirken kurumlar vergisi önemli bir caydırıcı unsurdur görüşüne genel olarak tamamen katıldıkları veya katıldıkları görülmektedir. Bununla birlikte bir kısım mükellef kararsızım seçeneğini, çok az bir kısım ise katılmıyorum seçeneğini tercih etmektedir.

Anonim şirketlerin görüşe tamamen katılma oranı (%69,2) limited şirketlerden (%47,9) daha yüksektir. Matrah açısından incelendiğinde matrah beyan etmeyen kurumlar (%63,2) ve matrahı 50.000-80.000 olan kurumların (%58,3) görüşe tamamen katılma oranları diğerlerinden daha yüksektir. Faaliyet alanı inşaat (%83,9), turizm (%66,7), hizmet (%66,7) olan işletmelerin görüşe tamamen katılma oranları oldukça yüksektir.

Mükelleflerin bu görüşe katılma düzeyleri Grafik 3.34’te sunulmaktadır.

Grafik 3.34. Yatırım Kararı ve Kurumlar Vergisine İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Grafik 3.34’te görüldüğü gibi üzere mükelleflerin yatırım kararı verirken kurumlar vergisini önemli bir caydırıcı unsur olduğu görüşüne %49,7’si (n=78) oranında tamamen katılmaktadır. Katılımcıların %40,8’i (n=64) görüşe katılmakta iken %2,5’i (n=4) katılmamaktadır. Kararsızların oranı ise %7’dir (n=11). Kurumlar vergisi işletmeler için önemli bir maliyet unsurudur. Yatırım kararı verilirken bu maliyet unsuru önemle dikkate alınır. Mükelleflerin %90,5’i kurumlar vergisinin (özellikle yüksek ve artan oranlı) yatırımlar üzerinde olumsuz etkisi olduğunu belirtmiştir.

3.8.2.31. Yeniden Değerleme - Enflasyon Muhasebesi ve Tasarruflar

Yeniden değerlendirme ve enflasyon muhasebesinin mali yapı ve tasarruflara etkisi konusundaki mükellef görüşlerini belirlemek için ankette “yeniden değerlendirme ve enflasyon muhasebesi mali yapıyı ve yatırıma yönelecek tasarrufları olumlu etkiler” maddesine yer verilmiştir. Mükelleflerin bu maddeden aldıkları puanların frekans ve yüzde dağılımları tablo 3.33’te sunulmaktadır.

Tablo 3.33: Mükelleflerin “Yeniden değerlendirme ve enflasyon muhasebesi mali yapıyı ve yatırıma yönelecek tasarrufları olumlu etkiler” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo

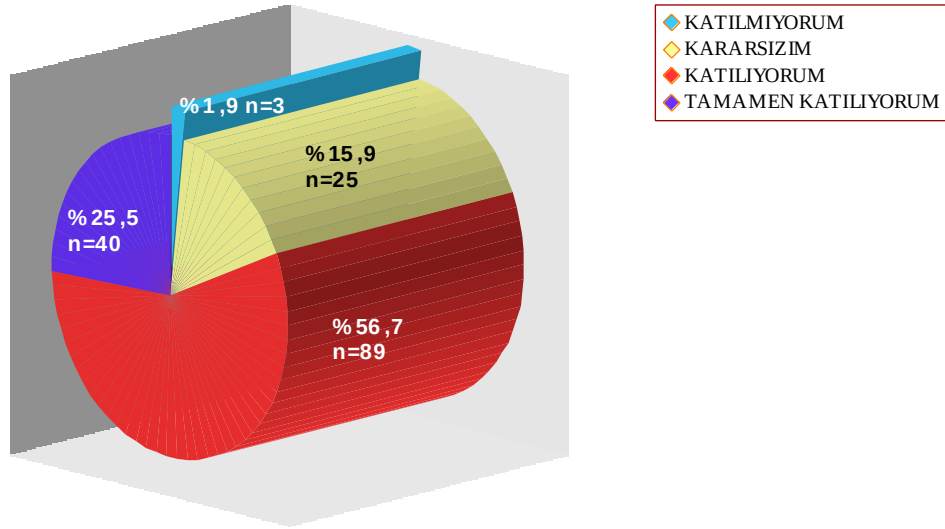
	Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Mükellef Türü												
Limited	29	20,1	89	61,8	23	16,0	3	2,1	-	-	144	100
Anonim	11	84,6	-	-	2	15,4	-	-	-	-	13	100
Matrah												
15.000 ve az	10	20,4	31	63,3	8	16,3	-	-	-	-	49	100
15.000-30.000	5	16,7	17	56,7	6	20,0	2	6,7	-	-	30	100
30.000-50.000	5	29,4	6	35,3	6	35,3	-	-	-	-	17	100
50.000-80.000	2	16,7	10	83,3	-	-	-	-	-	-	12	100
80.000 ve üst	6	54,5	1	9,1	4	36,4	-	-	-	-	11	100
Beyan etmeyen	12	31,6	24	63,2	1	2,6	1	2,6	-	-	38	100
Personel												
20 ve az	24	22,4	66	61,7	16	15,0	1	,09	-	-	107	100
21-40	2	9,1	12	54,5	6	27,3	2	9,1	-	-	22	100
41-60	4	30,8	9	69,2	-	-	-	-	-	-	13	100
61-80	3	50,0	2	33,3	1	16,7	-	-	-	-	6	100
81 ve üst	7	77,8	-	-	2	22,2	-	-	-	-	9	100
Faaliyet Alanı												
Gıda	8	20,0	17	42,5	12	30,0	3	7,5	-	-	40	100
Turizm	4	44,4	5	55,6	-	-	-	-	-	-	9	100
İnşaat	10	32,3	20	64,5	1	3,2	-	-	-	-	31	100
Tekstil	8	34,8	15	65,2	-	-	-	-	-	-	23	100
Hizmet	4	26,7	9	60,0	2	13,3	-	-	-	-	15	100
Ar-Ge	-	-	5	100	-	-	-	-	-	-	5	100
Sağlık	2	33,3	-	-	4	66,7	-	-	-	-	6	100
Matbaa	-	-	12	100	-	-	-	-	-	-	12	100
Otomotiv	4	25,0	6	37,5	6	37,5	-	-	-	-	16	100

Tablo 3.33’e göre, araştırmaya katılan mükellefler yeniden değerlendirme ve enflasyon muhasebesi mali yapıyı ve yatırıma yönelecek tasarrufları olumlu etkiler ifadesine genel olarak olumlu görüş belirtmiştir. Bununla birlikte bir kısım mükellefin kararsızım seçeneğini, çok az bir kısmın da katılmıyorum seçeneğini tercih ettiği görülmektedir.

Anonim şirketlerin görüşe katılma oranı (%84,6) limited şirketlerin görüşe katılma oranından yüksektir. Matrahı 50.000-80.000 arasında olan mükelleflerin tamamı olumlu görüş belirtmiştir. Bunu matrah beyan etmeyen kurumlar izlemektedir (%94,8). Personel sayısı arttıkça olumlu görüş bildirme oranı da yükselmiştir. Nitekim personel sayısı 81 ve üzeri olan işletmelerin görüşe tamamen katılma oranı %77,8’dir. Faaliyet açısından ise ar-ge, matbaa ve turizm alanlarında faaliyet gösteren kurumların olumlu görüş belirttiği saptanmıştır.

Mükelleflerin bu görüşe katılma oranları Grafik 3.35’deki gibidir.

Grafik 3.35. Yeniden Değerleme-Enflasyon Muhasebesi ve Tasarruflara İlişkin Görüşlerin Dağılımı

Grafik 3.35’de görüldüğü gibi yeniden değerlendirme ve enflasyon muhasebesi mali yapıyı ve yatırıma yönelecek tasarrufları olumlu etkiler görüşüne mükelleflerin %56,7’si (n=89) katılmakta, %25,5’i (n=40) tamamen katılmakta, %1,9’u (n=3) katılmamaktadır. Katılımcıların %15,9’u (n=25) bu konuda kararsız olduğunu belirtmiştir. Enflasyon dönemlerinde işletme bilançolarındaki değerler gerçek mali yapıyı reel olarak yansıtamazlar. Bu durum finansal açıdan kurumları olumsuz etkilemektedir. Yeniden değerlendirme ve enflasyon muhasebesi uygulamaları bu olumsuzlukları engellemeye yönelik olarak düzenlenmiş uygulamalardır. Mükelleflerin %81,2’si bu uygulamaların yatırım kararlarını olumlu etkilediğini belirtmiştir.

3.8.2.32. Zararların İndirilmesi ve Yatırım Kararları

Mükelleflerin zararların indirilmesinin yatırım kararları üzerindeki etkisine ilişkin görüşlerini belirlemek için ankette “yatırım zararlarının safi kazançtan indirilebilmesi yatırım kararları için olumlu bir uygulamadır” maddesine yer

verilmiştir. Mükelleflerin bu maddeden aldıkları puanların frekans ve yüzde dağılımları tablo 3.34’te sunulmaktadır.

Tablo 3.34: Mükelleflerin “Yatırım zararlarının safi kazançtan indirilebilmesi yatırım kararları için olumlu bir uygulamadır” Maddesinden Aldıkları Puanların Frekans ve Yüzde Dağılımlarına İlişkin Çapraz Tablo

	Tamamen Katılıyorum				Kararsızım				Hiç Katılmıyorum		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Mükellef Türü												
Limited	46	31,9	88	61,1	10	6,9	-	-	-	-	144	100
Anonim	10	76,9	1	7,7	2	15,4	-	-	-	-	13	100
Matrah												
15.000 ve az	15	30,6	31	63,3	3	6,1	-	-	-	-	49	100
15.000-30.000	10	33,3	16	53,3	4	13,3	-	-	-	-	30	100
30.000-50.000	5	29,4	11	64,7	1	5,9	-	-	-	-	17	100
50.000-80.000	2	16,7	9	75,0	1	8,3	-	-	-	-	12	100
80.000 ve üst	6	54,5	3	27,3	2	18,2	-	-	-	-	11	100
Beyan etmeyen	18	47,4	19	50,0	1	2,6	-	-	-	-	38	100
Personel												
20 ve az	34	31,8	66	61,7	7	6,5	-	-	-	-	107	100
21-40	5	22,7	15	68,2	2	9,1	-	-	-	-	22	100
41-60	6	46,2	6	46,2	1	7,7	-	-	-	-	13	100
61-80	5	83,3	1	16,7	-	-	-	-	-	-	6	100
81 ve üst	6	66,7	1	11,1	2	22,2	-	-	-	-	9	100
Faaliyet Alanı												
Gıda	13	32,5	20	50,0	7	17,5	-	-	-	-	40	100
Turizm	7	77,8	2	22,2	-	-	-	-	-	-	9	100
İnşaat	13	41,9	17	54,8	1	3,2	-	-	-	-	31	100
Tekstil	8	34,8	14	60,9	1	4,3	-	-	-	-	23	100
Hizmet	5	33,3	9	60,0	1	6,7	-	-	-	-	15	100
Ar-Ge	3	60,0	2	40,0	-	-	-	-	-	-	5	100
Sağlık	2	33,3	4	66,7	-	-	-	-	-	-	6	100
Matbaa	2	16,7	9	75,0	1	8,3	-	-	-	-	12	100
Otomotiv	3	18,8	12	75,0	1	6,3	-	-	-	-	16	100

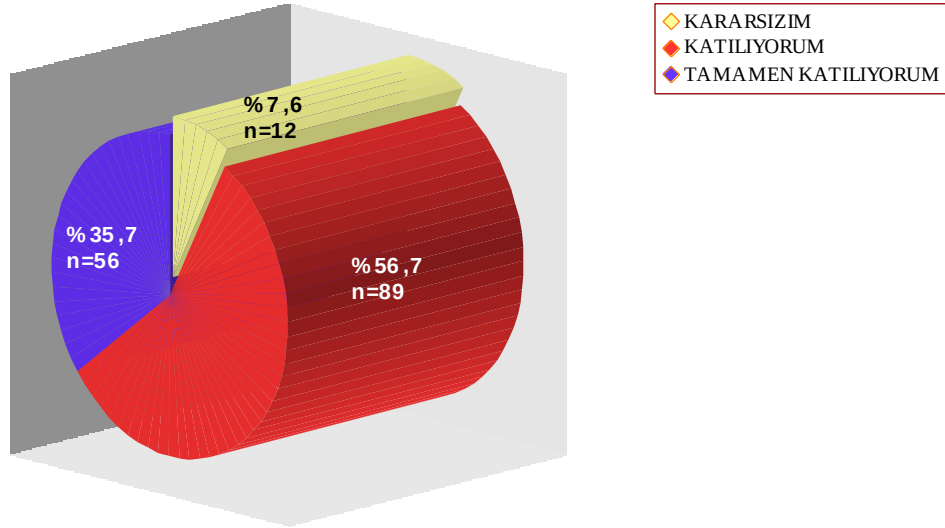
Tablo 3.34 incelendiğinde katılımcıların yatırım zararlarının safi kazançtan indirilebilmesi yatırım kararları için olumlu bir uygulamadır görüşüne genel olarak tamamen katıldıkları veya katıldıkları görülmektedir.

Anonim şirketlerin ifadeyle ilgili olumlu görüş bildirme oranı %84,6, limited şirketlerin ise %93’tür. Matrahı 80.000 ve üzeri olan mükelleflerin %54,’ü, matrah beyan etmeyenlerin %47,4’ü görüşe tamamen katıldıklarını belirtmişlerdir. Personel sayısı arttıkça olumlu görüş bildirme oranı da yükselmiştir. Personel sayısı 61-80 olan kurumlarda bu oran %83,3 iken personel sayısı 81 ve üzeri olan kurumlarda %66,7’dir.

Turizm, ar-ge, sağlık alanlarında faaliyet gösteren mükellef görüşlerinin tamamı katılıyorum ve tamamen katılıyorum seçeneklerinde yoğunlaşmıştır.

Mükelleflerin bu görüşe katılma düzeyleri Grafik 3.36’da sunulmaktadır.

Grafik 3.36. Zararların İndirilmesi ve Yatırım Kararları

Grafik 3.36’ya göre yatırım zararlarının safi kazançtan indirilebilmesi yatırım kararları için olumlu bir uygulamadır görüşüne mükelleflerin %56,7’si (n=89) katılmakta, %35,7’si (n=56) tamamen katılmaktadır. Katılımcıların %7,6’sı (n=12) bu konuda kararsız olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların %92,4 gibi önemli bir yüzdesi geçmiş yıl zararlarının hâsılatan indirilebilmesinin yatırım kararlarını olumlu etkilediğini belirtmiştir. Yatırım yapan firmalar yüksek maliyetlere katlanmaktadır. Özellikle yatırımın ilk yıllarında yatırımdan elde edilen gelir genellikle bu maliyetleri karşılamaz ve işletmeler zarar eder. Bu zararların ileriki yıllarda indirilebilmesi önemli bir yatırım teşvikidir. Çünkü zararları İndiremeyen mükellefler yatırım yapmaktan çekinebilir.

3.8.3. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi “kurumlar vergisinin yatırım kararları üzerindeki etkisine ilişkin mükellef görüşleri, mükellefiyet türüne göre anlamlı farklılıklar göstermekte midir?” biçiminde belirlenmiştir.

Yukarıda ifade edilen problemin çözümü için mükelleflerin anketten elde ettikleri puanların aritmetik ortalamaları, standart sapmaları hesaplanmıştır. Grupların aritmetik ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek için t testi uygulanmış ve bulgular tablo 3.35’de sunulmuştur.

Tablo 3.35: Limited ve Anonim Şirketlerin ‘Kurumlar Vergisinin Yatırım Kararları Üzerindeki Etkilerini Belirleme Anketi’ Puanlarının Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve t Testi Sonuçları

Mükellefiyet Türü	n	$\bar{X}$	S	Sd	t	p
Limited	144	134,53	8,73	155	4,21	0,00*
Anonim	13	146,38	12,60			

*p<0,05

Tablo 3.35 incelendiğinde anonim şirketlerin anketten aldıkları puanların ortalamasının ($\bar{X}$ =146,38) limited şirketlerin puan ortalamasından ($\bar{X}$ =134,53) yüksek olduğu görülmektedir. Bu farklılığın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını belirlemek üzere yapılan t testi sonuçlarına göre anonim ve limited şirketlerin puanlarının ortalamaları arasındaki farklılık istatistiksel açıdan önemlidir [$t_{(155)} = 4,21$; $p<0,05$]. Diğer bir anlatımla, anonim şirketler limited şirketlere kıyasla kurumlar vergisinin yatırımlar üzerindeki etkisinin daha fazla olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Bununla birlikte, anketin yorumlanması aşamasında 111-136 arasındaki puanlar “kurumlar vergisi yatırım kararlarını etkilemektedir”, 137-165 arasındaki puanlar “kurumlar vergisi yatırım kararlarını çok etkilemektedir” biçiminde değerlendirilmiştir. Bu bağlamda her iki mükellef türünün de kurumlar vergisinin yatırım kararları üzerinde etkili olduğu görüşüne sahip olduğu görülmektedir.

3.8.4. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi, “kurumlar vergisinin yatırım kararları üzerindeki etkisine ilişkin mükellef görüşleri, kurumların vergi matrahına göre anlamlı farklılıklar göstermekte midir?” biçiminde belirlenmiştir.

Yukarıda belirtilen problemin çözümü için öncelikle anketten alınan puanlar mükelleflerin matrahı açısından çözümlenmiş, aritmetik ortalamalar ve standart sapmaları hesaplanmış, sonuçlar Tablo 3.36’da sunulmuştur.

Tablo 3.36: Mükelleflerin Anketten Aldıkları Puanların Matrah Açısından Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapma Değerleri

Matrah	n	$\bar{X}$	S
15.000’den az	49	134,36	7,70
15.000-30.000	30	133,33	10,73
30.000-50.000	17	133,41	5,25
50.000-80.000	12	139,33	2,83
80.000 ve üzeri	11	137,90	19,90
Matrah beyan etmeyen	38	137,76	11,51
Toplam	157	135,51	10,22

Tablo 3.36’da mükelleflerin anketten aldıkları puanların aritmetik ortalamalarının matraha göre farklılaştığı görülmektedir. En yüksek puan ortalamasına sahip olan mükellefler matrahı 50.000-80.000 arasındakiler ($\bar{X}=139,33$), bunu izleyen grupların 80.000 ve üzeri ($\bar{X}=137,90$), matrah beyan etmeyenler ($\bar{X}=137,76$), 15.000’den az olanlar ($\bar{X}=134,36$), 30.000-50.000 arasındakiler ($\bar{X}=133,41$) ve 15.000-30.000 arasındakiler ($\bar{X}=133,33$) oldukları görülmektedir. Puan ortalamaları arasındaki bu farklılığın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans çözümlemesi yapılmış, sonuçlar Tablo 3.37’de sunulmuştur.

Tablo 3.37: Mükelleflerin Anketten Aldıkları Puanların Matraha Göre Tek Yönlü Varyans Çözümlemesi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	sd	KT	KO	F	p
Gruplar arası	5	712,59	142,51	1,381	0,235
Gruplar içi	151	15588,61	103,23		
Toplam	156	16301,21			

Tablo 3.37’de görüldüğü gibi, tek yönlü varyans çözümlemesi sonuçlarına göre anketten alınan puanların ortalamaları, mükelleflerin matrahına göre anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir [$F_{(5,151)}=1,381$; $p>0,05$].

3.8.5. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt problemi, “kurumlar vergisinin yatırım kararları üzerindeki etkisine ilişkin mükellef görüşleri, kurumlarında çalışan personel sayısına göre anlamlı farklılıklar göstermekte midir?” biçiminde belirlenmiştir.

Yukarıda belirtilen problemin çözümü için öncelikle anketten alınan puanlar kurumda çalışan personel sayısı açısından çözümlenmiş, aritmetik ortalamalar ve standart sapmaları hesaplanmış, sonuçlar Tablo 3.38’de sunulmuştur.

Tablo 3.38: Mükelleflerin Anketten Aldıkları Puanların Kurumlarında Çalışan Personel Sayısı Açısından Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapma Değerleri

Personel Sayısı	n	$\bar{X}$	S
20 ve az	107	131,63	11,90
21-40	22	134,64	8,44
41-60	13	139,38	5,42
61 ve üzeri	15	145,66	7,81
Toplam	157	135,51	10,22

Tablo 3.38’da anketten alınan puanların aritmetik ortalamalarının kurumda çalışan personel sayısına göre farklılaştığı görülmektedir. En yüksek puan ortalamasına sahip olan grup personel sayısı 61 ve üzeri olanlardır ($\bar{X}=145,66$). Bunu sırasıyla personel sayısı 41-60 arasında olanlar ($\bar{X}=139,38$), 21-40 arasında olanlar ($\bar{X}=134,64$) ve 20 ve daha az olanlar ($\bar{X}=131,63$) izlemektedir. Puanların ortalamaları arasında gözlenen bu farklılığın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans çözümlemesi yapılmış, sonuçlar Tablo 3.39’da sunulmuştur.

Tablo 3.39: Mükelleflerin Anketten Aldıkları Puanların Kurumlarında Çalışan Personel Sayısına Göre Tek Yönlü Varyans Çözümlemesi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	sd	KT	KO	F	p
Gruplar arası	4	1729,20	432,30	4,50	,00*
Gruplar içi	152	14572,00	95,86		
Toplam	156	16301,21			

*p<0,05

Tablo 3.39’da görüldüğü gibi, varyans çözümlemesi sonuçlarına göre anketten alınan puanların ortalamaları, personel sayısı açısından anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır [$F_{(4,152)}=4,50$; $p<0,05$]. Varyans çözümlemesi sonucunda ortaya çıkan farklılığın kaynağını belirlemek amacıyla Scheffe testi uygulanmış ve sonuçlar Tablo 3.40’te verilmiştir.

Tablo 3.40: Mükelleflerin Anketten Aldıkları Puanların Kurumlarında Çalışan Personel Sayısına Göre Scheffe Testi Sonuçları

Gruplar	20 ve az	21-40	41-60	61 ve üzeri
20 ve az				Fark Önemli *
21-40				
41-60				
61 ve üzeri				

Tablo 3.40’te sunulan Scheffe testi sonuçlarına göre, personel sayısı 20 ve az olan mükellefler ile 61 ve üzeri olan mükelleflerin anketten aldıkları puanlar, istatistiksel açıdan anlamlı farklılık oluşturmaktadır.

Diğer bir anlatımla kurumlarında çalışan personel sayısı 61 ve üzeri olan mükellefler ($\bar{X}=145,66$), kurumlarında çalışan personel sayısı 20 ve az olan mükelleflere ($\bar{X}=131,63$) göre kurumlar vergisinin yatırım kararlarını daha çok etkilediğini düşünmektedir.

3.8.6. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın beşinci alt problemi, “kurumlar vergisinin yatırım kararları üzerindeki etkisine ilişkin mükellef görüşleri, kurumların faaliyet alanlarına göre anlamlı farklılıklar göstermekte midir?” biçiminde belirlenmiştir.

Yukarıda belirtilen problemin çözümü için öncelikle anketten alınan puanlar kurumların faaliyet alanı açısından çözümlenmiş, aritmetik ortalamalar ve standart sapmaları hesaplanmış, sonuçlar tablo 3.41’de sunulmuştur.

Tablo 3.41: Mükelleflerin Anketten Aldıkları Puanların Faaliyet Alanı Açısından Aritmetik Ortalamaları ve Standart Sapma Değerleri

Faaliyet Alanı	n	$\bar{X}$	S
Gıda	40	129,92	11,81
Turizm	9	143,66	8,70
İnşaat	31	141,00	9,27
Tekstil	23	134,34	10,27
Hizmet	15	137,46	8,96
Araştırma Geliştirme	5	139,20	2,38
Sağlık	6	136,00	9,71
Matbaa	12	136,41	5,64
Otomotiv	16	132,12	4,06
Toplam	157	135,51	10,22

Tablo 3.41’de anketten alınan puanların aritmetik ortalamalarının kurumların faaliyet alanına göre farklılaştığı görülmektedir. En yüksek puan ortalamasına sahip olan grup turizmdir ($\bar{X}=143,66$). Bunu sırasıyla inşaat ($\bar{X}=141,00$), araştırma geliştirme ($\bar{X}=139,20$), hizmet ($\bar{X}=137,46$), matbaa ($\bar{X}=136,41$), sağlık ($\bar{X}=136,00$), tekstil ($\bar{X}=134,34$), otomotiv ($\bar{X}=132,12$) ve gıda ($\bar{X}=129,92$) izlemektedir.

Puanların ortalamaları arasında gözlenen bu farklılığın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans çözümlemesi yapılmış, sonuçlar Tablo 3.42’de sunulmuştur.

Tablo 3.42: Mükelleflerin Anketten Aldıkları Puanların Faaliyet Alanına Göre Tek Yönlü Varyans Çözümlemesi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	sd	KT	KO	F	p
Gruplar arası	8	3132,01	391,50	4,40	,00*
Gruplar içi	148	13169,19	88,98		
Toplam	156	16301,21			

*p<0,05

Tablo 3.42’de görüldüğü gibi, varyans çözümlemesi sonuçlarına göre anketten alınan puanların ortalamaları, faaliyet alanı açısından anlamlı düzeyde farklılaşmaktadır [$F_{(8,156)}=4,40$; $p<0,05$]. Varyans çözümlemesi sonucunda ortaya çıkan farklılığın kaynağını belirlemek amacıyla Scheffe testi uygulanmış ve sonuçlar tablo 3.43’te verilmiştir.

Tablo 3.43: Mükelleflerin Anketten Aldıkları Puanların Faaliyet Alanına Göre Scheffe Testi Sonuçları

Gruplar	Gıda	Turizm	İnşaat	Tekstil	Hizmet	Ar-Ge	Sağlık	Matbaa	Oto.
Gıda		Fark Önemli *	Fark Önemli *						
Turizm									
İnşaat									
Tekstil									
Hizmet									
Ar- Ge									
Sağlık									
Matbaa									
Otomotiv									

Tablo 3.43'te sunulan Scheffe testi sonuçlarına göre hizmet alanı gıda ($\bar{X}=129,92$) olan mükelleflerin anketten aldıkları puanların ortalaması turizm ($\bar{X}=143,66$) ve inşaat ($\bar{X}=141,00$) alanlarındaki mükelleflerin puan ortalamalarından istatistiksel açıdan anlamlı düzeyde farklıdır. Bu bağlamda hizmet alanı turizm ve inşaat olan mükellefler, hizmet alanı gıda olan mükelleflere göre kurumlar vergisinin yatırım kararlarını daha çok etkilediğini düşünmektedir.

SONUÇ

Yatırım, belli bir zaman döneminde bireysel veya kurumsal olarak üstlenilen riskle orantılı gelir sağlamak için kıymet satın almak veya üretmek olarak tanımlanabilir. Aynı zamanda yatırım, işletmenin hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla uzun vadede kullanabileceği üretim araçları ve uzun ömürlü maddi varlıkların elde edilmesi için kullanılan finansman araç ve olanaklarının toplam maliyetidir.

Yatırım yapmak, işletmeler için büyük bir fedakarlık gerektirir. Çünkü yatırımları yapmak için gerekli fonlar tasarruflar sayesinde temin edilir. Tasarruf ise tüketimden vazgeçmek demek olduğu için bir fedakarlıktır. Yatırımın gelecek dönemlerdeki geliri artırdığı ve yatırımların gerçekleştirilmesi sağlayan tasarrufların ise sonuçta gelirin bir fonksiyonu olduğu dikkate alındığında, yatırımlarla işletme kazançları arasında karşılıklı ve sıkı ilişkiler bulunduğu anlaşılır. İşletmelerinin kazançlarını belirleyen unsurlar içinde vergilerin önemli bir yeri bulunmaktadır. Çünkü vergiler, kurum kazançlarını doğrudan etkileyerek azaltırlar. Dolayısıyla kurum kazançları ve yatırıma yönelecek fonlar ve yatırım kararları arasında da sıkı bir etkileşim bulunmaktadır.

Yatırımları belirleyen birçok faktör bulunmaktadır. Bu faktörlerin en önemlileri; piyasa faiz oranı, yatırım mallarının teknik ömrü, yatırımdan beklenen kar ve ülkede bulunan enflasyon seviyesi olarak sıralanabilir. Faizle yatırım arasında ters orantılı bir ilişki vardır. Faiz oranları düşerken yatırımlar artar, yükselirken azalır. Yatırımcı açısından yatırımdan beklenen kar ne kadar yüksekse, yatırımcı o kadar fazla uyarılacak ve yatırım miktarını da ona göre artıracaktır. Yatırım yapılacak sermaye mallarının yıpranma süreci de yatırımcıyı etkiler. Yıpranma dereceleri yüksekse yatırımcı bu mallara yatırım yapmak istemeyecektir. Yatırımcıları etkileyen bir diğer unsur da gelecekte beklenen enflasyondur. Yatırımcı için gelecek dönemde gerçekleşecek olan yüksek bir enflasyon o dönemde beklenen net gelir seviyesini artıracığı için cazip bir yatırım ortamı oluşturacaktır.

Bu faktörler içinde en önemlisi "beklenen kar"dır. Çünkü sosyal amaçlar dışında hemen bütün işletmelerin temel amacı maksimum kar elde edebilmektir. Kar, yapılan faaliyet ve/veya üretilen mal ve hizmetin satılması sonrasında elde edilen

toplam hâsılattan toplam maliyetin düşmesi sonucu elde edilen değerdir. Vergiler; işletmelerin net kara ulaşmak için toplam hâsılattan indirdikleri kalemlerden birisidir. Bu nedenle vergiler beklenen karın tahmin edilmesinde ve belirlenmesinde önemli bir unsur teşkil ederler.

İşletmeler, yatırım projelerinin değerlendirilmesi sürecinde başlıca şu dört yöntemi kullanırlar. Bunlar; geri ödeme süresi yöntemi, karlılık oranı yöntemi, net bugünkü değer yönetimi ve iç karlılık oranı yönetimidir. Geri ödeme süresi; yatırım vasıtasıyla gerçekleştirilen net nakit girişlerin toplamını yatırılan sermayeye eşitleyen yıl sayısıdır. Karlılık oranı; yatırımın faydalı ömrü boyunca sağlayacağı karların yatırım tutarına oranlanması suretiyle yatırım projelerinin seçilmesini olanaklı kılan bir yöntemdir. Net bugünkü değer yöntemi; bir yatırımın yatırım dönemi boyunca sağladığı getirinin piyasa faizi veya kendi faizi ile iskonto edilmesi, bugüne indirgenmesi sonucu ulaşılan değerdir. İç verim oranı, net bugünkü değeri "0" yapan iskonto oranıdır. Piyasadaki cari faiz oranlarının veya enflasyon oranının iskonto oranı olarak kullanılma pratiği ve hesaplamaların görece olarak basit olması nedeni ile işletmelerin net bugünkü değer yöntemini kullanması beklenir. Bu yöntemlerle işletmeler, yapacakları yatırımların getirisini hesaplayarak kendileri için pozitif sonuçlar elde edilirse yatırım kararı alırlar.

Kurumlar vergisi işletmenin yatırım kararlarını etkileyen faktörlerden olup yatırım projelerinin değerlendirilme sürecine katılan bir unsurdur. Kurumlar vergisi, kurum kazançları üzerinden alınan, devlete gelir sağlayan dolaysız bir vergidir. Türkiye'de toplam vergi gelirleri içinde %10'luk, genel bütçe gelirleri içinde %8'lik bir paya sahiptir. Bu payın GSMH içindeki oranı ise % 2,6'dır. Bu rakamlar ülkemizde kurum gelirleri üzerinden yeteri kadar vergi alınamadığını göstermektedir. Bununla birlikte gelişmekte olan ülkelerin en önemli gereksimi olan yatırımlar birçok yönden teşvik edilir. Kurumlar vergisi de başta gelen teşvik unsurlarındandır. Bu durum kurumlar vergisi hâsılâtını düşürür. Bunun yanında genel olarak kurumlar vergisi tahsilâtının düşük olması ülkede yeterli sayıda kurumlaşmanın olmamasına da bağlanabilir. Çünkü mükellef sayısı arttıkça kurum gelirlerinin artma olasılığı yükselir.

Türkiye'de kurumlar vergisi mevzuatında, kalkınmanın motoru olan yatırımlara yönelik hükümler; vergi oranı, istisna ve muafiyetler, yatırım indirimi, hızlandırılmış amortisman, yeniden değerlendirme, zarar indirimi ve ar-ge indirimidir. Kanun koyucu bu uygulamalar yoluyla girişimciyi uyararak yatırım kararlarını pozitif yönde etkilemeye çalışmaktadır.

Türkiye'de sabit sermaye yatırımları yıllar itibarıyla büyük bir gelişim ve değişim göstermiştir. Sabit sermaye yatırımları 1980 yılından 2007 yılına kadar cari fiyatlarla toplam 1.156 milyar TL'den 137.385 milyar TL'ye yükselmiştir. Bu yükselişte ekonominin dışa açılması, ihracata yönelik politikalar, yatırım teşvikleri, kurumlaşmanın artması, daha fazla yabancı sermaye girişinin olması vb. nedenler etkili olmuştur. Önemli değişim ise 1980 yılında toplam sabit sermaye yatırımları içinde kamu sektörü payının %40 olmasına karşın 2006 yılında %23,9'a gerilemesidir. Bu dönemde özel sektör yatırımlar içindeki payını artırmış, kamu ise ekonomiden yavaş yavaş çekilmiştir.

İşletmelerin yatırım kararlarına vergiler dışında etki eden hammaddeye yakınlık, müşteri potansiyeli, ülkedeki sosyo-ekonomik ve siyasi konum, pazara yakınlık vb. birçok unsur bulunmasına rağmen bu çalışmada işletmelerin yatırım kararlarında kurumlar vergisinin etkileri ve yapılan alan araştırmasıyla işletmelerin bu konudaki görüşleri incelenmiştir. Bu amaçla; öncelikle kurumlar vergisi ve yatırımların teorik yapıları incelenmiş, Türkiye'de kurumlar vergisinin yatırımları etkileyen hükümleri değerlendirilmiş ve kurumlar vergisi mükelleflerinin "kurumlar vergisinin yatırım kararları üzerindeki etkisine yönelik görüşleri" bir alan araştırmasıyla belirlenmiştir. Araştırma İzmir Karşıyaka Vergi Dairesi kurumlar vergisi mükelleflerinden anonim ve limited şirketlere uygulanmıştır.

Örnekleme 144 limited şirket ve 13 anonim şirket oluşturmuştur. Örnekleme limited şirketler %91,7 anonim şirketler %8,3'lük bir paya sahiptir. Mükellefler, kurumsal bilgileri mükellefiyet türü, personel sayısı, matrah ve faaliyet alanına göre sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırma sonucu yapılan araştırma sonucunda elde edilen bulgular aşağıdaki gibi özetlenebilir. Mükelleflerin;

➤ % 84,1'i kurumlar vergisi oranının düşmesi durumunda daha fazla yatırım yapacaklarını belirtmiştir.

- % 89,8'i kurumlar vergisi mevzuatındaki değişikliklerin yatırım planlarını olumsuz etkilediği görüşündedir.
- % 90,5'i geçici vergi oranı yatırım kararıını etkiler ifadesine olumlu görüş bildirmiştir.
- % 47,8'i kuruluş kararında kurumlar vergisinin etkili olduğunu belirtmiştir.
- % 87,3'ü yatırım teşvikleri artarsa yatırım miktarları yükselir görüşündedir.
- % 87,9'u Türkiye'deki yüksek vergi yükünün yatırımları olumsuz etkilediğini belirtmiştir.
- % 69,5'i kurumlar vergisi oranı azalırsa yabancı yatırımlar da olumlu etkilenir görüşündedir.
- % 84'ü kurumlar vergisinde yatırımları teşvik eden hükümlerin yetersiz olduğunu ifade etmiştir.
- % 93,6'sı "ar-ge" indiriminin yatırımların artmasında etkili bir araç olduğu görüşündedir.
- % 80,9'u vergi mevzuatındaki dağınıklığın yatırım planlarını olumsuz etkilediğini belirtmiştir.
- % 92,3'ü kurumlar vergisi oranı yatırım kararıını etkiler görüşündedir. Bu görüş birinci madde ile tutarlıdır.
- % 92,4'ü yatırım indiriminin yatırımların artmasında önemli bir araç olduğunu belirtmiştir.
- % 93'ü vergiden sonraki kar tatmin ediciyse yatırım yaparım görüşündedir.
- % 94,9'u yatırım kararı alırken vergi mevzuatını incelediğini belirtmiştir.
- %89,1'i kurumlar vergisinin işletmelerin yatırımlara yönelecek tasarruflarını azalttığını belirtmiştir
- % 100'ü devlet tarafından toplanan kurumlar vergisinin yeni yatırımları teşvik etmeye yönelik olarak harcanması görüşündedir.
- % 89,9'u yatırım indiriminin en önemli yatırım teşvikidir olduğu görüşündedir.

- % 92,4'ü geçici vergi uygulamasın yatırımları olumsuz etkilediği ifadesine olumlu görüş belirtmiştir.
- % 92,4'ü yatırım indirimi müessesesinin kaldırılmasının yatırımları olumsuz etkileyeceği fikrindedir.
- % 95,6'sı yatırım yaparken çok fazla vergisel yükümlülük ve bürokrasi ile karşılaştığını belirtmiştir.
- % 87,9'u kurumlar vergisi ödemesinin taksitlendirilmesinin yatırımları olumlu etkileyeceğini belirtmiştir.
- % 95,7'si kurumlar vergisinde yatırımları artırmaya yönelik hükümler çoğaltılırsa yatırımlar olumlu etkilenir görüşündedir.
- % 91,1'i yatırım teşviklerinin yatırım kararlarını etkilediği fikrindedir.
- %87,2'si ar-ge indirim oranın yükseltilmesinin yeni yatırımları olumlu etkileyeceği görüşündedir.
- % 90,5'i yatırım indiriminin kaldırılması yatırımları olumsuz etkileyecektir görüşündedir.
- % 96,2'si hızlandırılmış amortisman uygulamasının yatırım karlarını olumlu etkilediğini belirtmiştir.
- % 95,6'sı kurumlar vergisi işletmelerin karını azaltan önemli bir unsurdur görüşüne olumlu yanıt vermiştir.
- % 89,8'i kurumlar vergisi oranının düşürülmesi önemli bir yatırım teşvikidir görüşündedir.
- %94,9'u kurumlar vergisi kolaylıkları diğer teşviklerle desteklenmelidir düşüncesindedir.
- % 90,5'i yatırım kararı verirken kurumlar vergisini caydırıcı bir unsur olarak görmektedir.
- % 82,2'si yeniden değerlendirme ve enflasyon muhasebesi müesseselerinin kurumların mali yapısını ve yatırıma yönelecek tasarruflarını olumlu etkilediği görüşündedir.
- % 92,4'ü ise yatırım zararlarının safi kazançtan indirilebilmesinin yatırım kararları için olumlu bir uygulama olduğu düşüncesindedir.

İşletmeler, doğal olarak olabildiğince az vergi vermek ve karlarını artırmak amacındadır. Bu nedenle karlarını azaltacak her unsur işletme faaliyetlerini ve kararlarını olumsuz etkilemektedir. Kurumlar vergisi işletme yatırım kararlarını doğrudan ve negatif yönde etkilemektedir. İşletmeler çok yüksek oranlarda kurumlar vergisinin yatırımlar üzerinde önemli etkisi olduğunu belirtmişlerdir. Yatırım kararları üzerindeki bu etkinin, yatırım indirimi, ar-ge indirimi, yenden değerlendirme, hızlandırılmış amortisman, zarar indirimi vb. uygulamaların olumlu, yüksek kurumlar vergisi ve geçici vergi oranlarının, ödemenin tek taksitte yapılmasının, yatırım indiriminin kaldırılmasının, dağınık ve istikrarsız vergi mevzuatının ise olumsuz etkileri olduğu görüşünü paylaşmışlardır.

Kurumlar vergisi kurum kazançları üzerinden alınan bir vergidir. Kar üzerinden alındığı için yatırımların karlılığını etkilemektedir. Ayrıca yatırım yapma düşüncesinde olan işletmeler için mevcut olan yatırım fonlarının elde edilme koşullarını ve başlangıçtaki özsermaye dağılımını etkilemektedir. Bununla birlikte kamu hizmetlerinin sürekliliğini sağlamak için devletin gelire ihtiyacı vardır ve vergiler en önemli gelir kaynağıdır. Çünkü devlet tahsil ettiği vergileri istediği gibi kullanma ve karşılığını ödememe gibi önemli bir avantaja sahiptir.

Türkiye'de son yıllarda yapılan yasal düzenlemelerle özellikle yabancı yatırımlar artmaya başlamıştır. Doğrudan yabancı sermayeden daha fazla pay alma çalışmaları devam etmektedir. Yatırımlar için izin alınmasının kaldırılması, kurumlar vergisi oranının indirilmesi bu yönde atılmış olumlu adımlardır. Öte yandan kurumlar vergisi kapsamında yer alan ve en önemli yatırım teşviki kabul edilen yatırım indirimi müessesesinin kaldırılması uzun dönemde yatırımlar üzerinde olumsuz bir etkiye neden olacaktır.

Kurumlar Vergisi Kanunu'nda yer alan yatırımları teşvik eden hükümlerin genel olarak yatırımları olumlu etkilediği ancak bu etkinin girişimciler açısından istenilen düzeyde olmadığı görülmektedir. Öte yandan işletmelere daha fazla yatırım yapmaları için tanınan kolaylıkların kamu ekonomisine önemli bir yükü olmaktadır. Devlet bu "vergi harcamaları" yoluyla önemli bir gelir kaybına uğramaktadır.

Burada dikkat edilmesi gereken önemli nokta şudur. Yatırımlar özellikle gelişen ülkelerin iktisadi kalkınma sürecini hızlandırmalarında en önemli yapı taşlarından biridir. Yatırımların artırılması milli ekonomilerinin gelişmesine ve

ulusların zenginleşmesine yol açmaktadır. Bu nedenle yatırımları uyaracak önlemlerin artırılması ekonomi politikasının öncelikli amaçlarındandır. Yatırımların uyarılması devlet açısından ciddi gelir kayıplarına neden olsa da uzun dönemde ticari faaliyet hacminin artması, GSMH'nın büyümesi, istihdamın artması, kurumlaşmanın hızlanması, artan gelirin yeni yatırımlara yönelmesi vb. unsurlar bu gelir kaybının etkisini azaltacaktır. Ülkemizde kurumlar vergisi tahsilâtı ile GSMH arasında esneklik bulunmaktadır. GSMH'da gerçekleşen bir artış paralel olarak kurumlar vergisi tahsilâtını da artırmaktadır.

Bütün bu değerlendirmeler ve mükellef görüşleri doğrultusunda, kurumlar vergisi çerçevesinde yatırımı destekleyen unsurlar artırılmalıdır. Yatırım indirimi gibi önemli bir yatırım teşvikinin kaldırılması girişimciyi olumsuz etkilemiştir ve benzer bir uygulamanın sisteme yeniden dahil edilmesi gerekmektedir. Gelişme sürecinin lokomotiflerinden olan ar-ge çalışmalarına verilen destek artırılmalı bu faaliyetlere yeni kolaylıklar getirilmelidir. Vergi mevzuatının sık değişmesi ve dağınık bir yapıda olması yatırımcı için olumsuz bir göstergedir. Bu nedenle dağınık olan mevzuat sadeleştirilmeli ve istikrara kavuşturulmalıdır. Kurumlar vergisi oranının %30'dan %20'ye indirilmesi yatırımlar için önemli bir kolaylıktır ancak bu kolaylığın diğer uygulamalarla desteklenmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- A.Kadir IŞIK-İbrahim ORGAN-Ekrem KARAYILMAZLAR-Hayriye IŞIK, **Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi**, Ekin Kitapevi Yayınları, Bursa, 2005
- Abdullah KİRAZ, "Teknoloji Geliştirme Bölgeleri(Teknoparklar) ve Sağlanan Vergisel Avantajlar-1", **Yaklaşım Dergisi**, Yıl: 12, Sayı: 140, Ağustos 2004
- Abdurrahman AKDOĞAN, **Türk Vergi Sistemi ve Uygulaması**, Gazi Büro Kitapevi, Ankara, 1998
- Abdurrahman AKDOĞAN, **Kamu Maliyesi**, Gazi Kitapevi, Ankara 2002
- Abdülkerim GÖK, "Kurumlar Vergisinde Yapılan Son Değişiklikler ve Ekonomik Etkileri", **Vergi Raporu Dergisi**, Yıl: 15, Sayı: 90, Mart 2007
- Adnan ERSOY-Ömer GÜZELDAL, "Yatırım İndirimi Uygulamasının 01/01.2006 Tarihinden İtibaren Kaldırılması Anayasa'ya Aykırılık Taşıyor Mu?", **Yaklaşım Dergisi**, Yıl: 14, Sayı: 164, Ağustos 2006
- Adnan GERÇEK, "Türkiye'de Yatırımları Teşvik Edici Vergi Politikaları ve Etkinliği", **Uludağ Üniversitesi İİBF Dergisi**, Cilt:16, Sayı: 1, Bahar Dönemi 1998
- Adnan GÜLERMAN, "Yatırım Aşamasında Amortisman Ayrılması ile İlgili Bir Araştırma" **Yaklaşım Dergisi**, Yıl: 12, Sayı: 134, Şubat 2004
- A. Ömer ARPACI, "Araştırma Geliştirme (AR-GE) Giderlerinin Vergi Ertelemesi Yönü", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 190, Temmuz 2004
- Ahmet ÖZEN, "Arjantin Ekonomisi ve Vergi Sistemi", **Vergi Sorunlar Dergisi**, Sayı: 194, Kasım 2004
- Ahmet ÖZPINAR, "Amortisman Uygulaması", <http://www.batiymm.com.tr/5/2007/07-5.htm> Erişim: 17.05.2007
- Akın TAVUZ, "Yabancı Yatırım Fonları Kurumlar Vergisi Mükellefi midir?", **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı: 294, Şubat 2006
- Akif ERGİNAY, **Kamu Maliyesi**, Gözden Geçirilmiş 11. baskı, Türkan Kitapevi, Ankara, 1985
- Alan J. AUERBACH, James R. HİNES Jr., Taxation and Economic Efficiency, http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=264435 Erişim: 26.0.2007

- Ali ÖZDEMİR, "Üretim Envanter Yönteminin Belirlenmesinde Dinamik Programlama Modelinin Uygulanması", **DEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 3, İzmir, 2004
- Ali ŞEN, Murat KARAGÖZ, "Türkiye'deki Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Büyüme ve İhracata Etkisi", Sosyal Siyaset Konferansları, (Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş'a Armağan Özel Sayısı), Sayı: 50, İstanbul, İ.Ü. İktisat Fakültesi Yayını, İstanbul, 2007
- Arif NEMLİ, **Kamu Maliyesine Giriş**, Güryay Matbaası, İstanbul, 1979
- Atilla FİLİZ, "Lojistik ve Stok Yönetimi", <http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mklgos.php?nt=549> Erişim: 23.11.2006,
- Atilla GÖNENLİ, **İşletmeler Yatırım Kararları**, İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 1401, Hüsniyat Matbaası, İstanbul 1968
- Aydın TÜRKBAL, **İktisada Giriş**, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Diyarbakır, 1993
- Ayşe GÜNAY, "Japonya'nın Genel Ekonomik Yapısı ve Japon Vergi Sistemi", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 162, Mart 2002
- Aytaç EKER, **Kamu Maliyesi**, Anadolu Matbaacılık, İzmir, 1997
- Barbaros İNECİ, "AET Rekabet Kuralları Çerçevesinde Müşterek Teşebbüsler" İktisadi Kalkınma Vakfı Yayını, Nisan 1998
- Barry J. Seldon, "The Economic Effects of A Flat Tax" <http://www.public-policy.org/~ncpa/studies/s205.html> Erişim: 09.01.2007
- Bayram GÜZEL, "İstanbul Konferansları-Yatırımlarda Devlet Teşvikleri-II", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 155, Ağustos 2001
- Besim ÜSTÜNEL, **Ekonominin Temelleri**, İstanbul, 1988
- Beyanname Düzenleme Kılavuzu, Maliye Hesap Uzmanları Yayınları, Acar Matbaacılık, Şubat 2006
- Beytullah YURTTUTAN, "Serbest Bölgelerin Vergilendirilmesine Yönelik 5084 Sayılı Kanunla Yapılan Değişiklikler" **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 186, Mart 2004
- Beytullah YURTTUTAN, "Araştırma ve Geliştirme (AR-GE) Faaliyetlerine Yönelik Teşvikler", **Yaklaşım Dergisi**, Yıl: 12, Sayı: 133, Ocak 2004

- Birol KOVANCILAR, "Türkiye'de Yatırım İkliminin Geliştirilmesi ve İstihdamın Artırılmasına Yönelik Öneriler", içinde; **Türkiye'de Yatırım İkliminin Geliştirilmesi ve İstihdamın Artırılması İçin Çözüm Önerileri**, Maliye Hesap Uzmanları Vakfı Yayını, Ankara, 2003
- Bumin DOĞRUSÖZ, "Finansman Fonu", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 88, Ocak 1996
- Bülent ÇAKAR, "2006 Yılı Birinci Geçici Vergi Döneminde Yatırım İndirimi İstisnası Uygulaması", [http://www.batiymm.com.tr/ 5/2006/06-2.htm](http://www.batiymm.com.tr/5/2006/06-2.htm) Erişim: 18.03.2007
- Bünyamin ÖZTÜRK, **Sermaye Şirketlerinde Kar Dağıtımı ve Vergilendirme**, İzmir Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası Yayını, İzmir, 2007
- Bünyamin ÖZTÜRK-Mustafa ÖZER, **Kurumlar Vergisi Rehberi**, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara 2002
- Cem TEKİN, "Kurumlar Vergisi Mükelleflerinde, AR-GE İndirimi ile Vergi Erteleme Uygulamalarının Birarada Olması Durumu", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 194, Kasım 2004
- Cem TEKİN, **Kurumlar Vergisi Rehberi**, **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 210, Mart 2006
- Cemali OKTAY, "İştirak Paylarının Muhasebe Kayıtları, İştirak Kazançları İstisnası, İştirak Paylarının Değerlendirilmesi ve Satışı", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 195, Aralık 2004
- Cengiz DEMİR, "Yatırım İndirimi Uygulaması-1", <http://www.malimusaviriniz.net/yatirim%20indirimi%20uygulama.doc> Erişim: 02.03.2007
- Cevdet YILMAZ, "Dünyada Ve Türkiye'de Sabit Sermaye Yatırımı Kavramı Ve Türkiye Uygulaması" <http://ekutup.dpt.gov.tr/para/yilmazc/sabitser.html> Erişim: 19.01.2007
- Cholpan OKTAR, **İşletmelerde Vergi Planlaması ve Türkiye Örneği**, Filiz Kitapevi, İstanbul, 2004
- C. Can AKTAN, Dilek DİLEYİCİ, "Vergi Tarifelerinde Değişim: Artan Oranlı Vergilerden Düz Oranlı Vergilere", içinde, C.Can AKTAN, Dilek DİLEYİCİ, Y.İstiklal VURAL, **Kamu Maliyesinde Çağdaş Yaklaşımlar**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2006
- C. Can AKTAN, Y.İsmail VURAL, "Vergi Rekabeti", içinde, C.Can AKTAN, Dilek DİLEYİCİ, Y.İstiklal VURAL, **Kamu Maliyesinde Çağdaş Yaklaşımlar**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2006

- Coşkun Can AKTAN, **Kamu Ekonomisi ve Kamu Maliyesi**, Anadolu Matbaacılık, İzmir, 2001
- Doğan ŞENYÜZ, **Türk Vergi Sistemi**, Ezgi Yayınevi, Bursa, 1999
- Ekonomik Rapor, İstanbul Ticaret Odası Yayını, Yayın No: 1990:21, İstanbul, 1990
- Ekonomik Rapor, İstanbul Ticaret Odası Yayını, Yayın No: 1995:4, İstanbul, 1995
- Ekonomik Rapor, İstanbul Ticaret Odası Yayını, Yayın No: 1996:3, İstanbul, 1996
- Ekonomik Rapor, İstanbul Ticaret Odası Yayını, Yayın No: 2000:43, İstanbul 2000
- Emrah FERHATOĞLU, "Avrupa'da Düz Oranlı Vergi Sistemi Çalışmaları ve Başarısı", **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı: 298, Haziran 2006
- Emrah FERHATOĞLU, " Bir Kamu Harcaması Türü Olarak Vergi Harcaması Ve Türk Kurumlar Vergisi Açısından Değerlendirilmesi", **Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 2, 2005
- Eray ASİL, " Ayrıcalıklı Bölgeler: Serbest Bölgeler" **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı 190, Temmuz 2004
- Erhan SARISU, " Türkiye'de Amortisman Uygulamalarında Yapılan Son Değişiklikler Ve Dünya'daki Amortisman Uygulamaları İle İlgili Karşılaştırmalar", http://www.eastweststudies.orgtr/makale_detail.php?tur=230&makale=107 Erişim: 13.02.2007
- Ercan TURAN, **Türkiye'de Kurumlar Vergisi Uygulamasının Firma Davranışları Üzerindeki Etkisi**, DPT Uzmanlık Tezi, 1993
- Erol MANİSALI, **İktisada Giriş**, Güryay Matbaası, İstanbul 1980
- Ersan ÖZ-Tekin AKDEMİR, "ABD Vergi Sistemi", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 168, Eylül 2002
- Ersan ÖZ, "Türk Gelir Vergisindeki Bazı Vergi Harcamalarının Optimal Vergileme İlkeleri Açısından Analizi", **D.E.Ü. İ.İ.B.F. Dergisi**, Cilt 17, Sayı 1, 2002
- Esat ÇELEBİ, "Yatırım Analizlerinin Ülke Yatırımlarına Etkinliği ve 1999 Türkiye Ekonomisinin Görünümü", **Doğuş Üniversitesi Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 1, Ocak 2000
- Esra SİVEREKLİ DEMİRCAN, "Vergilendirmenin Ekonomik Büyüme ve Kalkınmaya Etkisi", **Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Sayı: 21, Temmuz-Aralık 2003

- Fatih SARAÇOĞLU, **İşletmelerin Vergilendirilmesi ve Kurumlaşma**, Martı Kitapevi, Ankara, 2004,
- Fatih SARAÇOĞLU, **Avrupa Birliğinde Vergi Uyumlaştırma Süreci ve Türkiye**, Maliye ve Hukuk Yayınları, s. 99, Nisan 2006, Ankara
- Ferit KULA; "Uluslararası Sermaye Hareketlerinin Etkinliği: Türkiye Üzerine Gözlemler", **C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt 4, Sayı: 2, 2003
- Fevzi DEVRİM, Mustafa SAKAL, Metin MERİÇ, A. Burçin YERELİ, **Kurumlar Vergisinde Yer Alan İstisna Ve Muafiyet Hükümlerinin Sermaye Birikimini Ve Şirketleşmeyi Teşvik Edici Yönü (İzmir İli İçin Uygulamalı Bir Çalışma)**, Dokuz Eylül Üniversitesi Araştırma Projesi, Proje No'su: 0906 – 90 – 02 – 03, İzmir, 1992
- Filiz GİRAY "Vergi Harcamaları: Harcama Vergileri Açısından Analizi", **Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt XXI, Sayı 1, 2002
- Frederick AMLING, **Investments an Introduction to Analysis Management, Sixth Edition**, Prentice Hall, Englewood Cliffs, New Jersey 1989
- Frida WIDMALM, "Tax Structure And Growth: Are Some Taxes Beter Than Others?", **Public Choice** Vol: 107, 2001
- Haldun SOYSAL, "Türkiye’de Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Verimlilik Analizi: Otomotiv Sektörü Üzerine Bir Uygulama" http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler_%5CHaldun%20SOYDAL%5CSOYDAL,%20Haldun.pdf Erişim: 04.03.2007
- Halil YILDIRIM, "Yatırım İndirimi Müessesesi", http://pkf-ankara.com/upload/Sirkuler_200410.doc Erişim: 18.03.2007
- Halil YILDIRIM, "Yatırım İndirimi Müessesesi", http://pkf-ankara.com/upload/Sirkuler_200410.doc Erişim: 18.03.2007
- Halil SEYDİOĞLU, **Ekonomi ve İşletmecilik Terimleri**, Gizem Can Yayınları, İstanbul, 2001
- Haluk TANDIRCIOĞLU, Ahmet ÖZEN, "Geçiş Ekonomilerinde Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları", **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 5, Sayı 4, 2003
- Hasan KAYMAK, "Yabancı Doğrudan Yatırımları Artırmak İçin Teşvikler Gerekli ve/veya Yeterli Mi?", **Maliye Dergisi**, Sayı: 149, Mayıs-Aralık 2005

Hasan OLALI, **İşletmelerde Uzun Süreli Yatırım ve Finansman Planlaması**, Ege Üniversitesi İktisadi ve Ticari Bilimler Fakültesi Yayınları, Yayın No: 64/10, İzmir, 1971

Hasan YALÇIN, **Yatırım İndirimi Uygulama Esasları**, Kılavuz Yayınları, İstanbul 1997

Hasan YALÇIN, **Yatırım İndirimi**, Kılavuz Yayıncılık, İstanbul, 1999

Halil SÖYLER "Enflasyonun Finansal Tablolar Üzerindeki Etkileri" www.alomaliye.com/halil_soyler_enflasyon_fintablo.htm Erişim: 01.04.2007

Hatice YURTSEVER, "İspanya Vergi Sistemi", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 198, Mart 2005

Hazine Müsteşarlığı, Uluslar arası Doğrudan Yatırım Verileri Bülteni, **Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü Yayını**, Mayıs 2007

Hidayet MAT, **Yatırım ve İstihdamı Arttırmak Amacıyla Devletin Arsa, Arazi ve Diğer Teşvik Uygulamaları**, Yaklaşım Yayınları, 2007

Hikmet ULUSAN, " Yeniden Değerleme Uygulamasının Sermayeyi Koruyucu Etkisi" **C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt 3, Sayı 2, 2002

Hilmi ÇOBAN, "Komşunun Vergi Sistemi" **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 202, Temmuz 2005

<http://209.85.129.104/search?q=cache:ddnA7A5WqmsJ:myo.mersin.edu.tr> Erişim: 25.07.2006

<http://209.85.129.104/search?q=cache:ddnA7A5WqmsJ:myo.mersin.edu.tr>, Erişim: 25.07.2006

<http://209.85.129.104/search?q=cache:ddnA7A5WqmsJ:myo.mersin.edu.tr>, Erişim: 25.07.2006

<http://mevzuat.basbakanlik.gov.tr/mevzuat/metinx.asp?mevzuatkod=1.5.4721> Erişim: 01.07.2006

http://www.alomaliye.com/5253_sayili_kanun_dernekler_kanunu.htm, Erişim: 01.07.2006

<http://www.byturk.us/yatirim-teorisi-t45294.html?s=0d8a6b10e4636fcc888cf79d65fa343b&p=147870> Erişim: 18.11.2006

<http://www.byturk.us/yatirim-teorisi-t45294.html?p=147870> Erişim: 18.11.2006

<http://www.dpt.gov.tr/dptweb/ekutup96/prjplan/prj4.html> Erişim: 24.11.2006

<http://www.hazine.gov.tr/mevzuat/kit/233%20sayili%20KHK.doc>, Erişim: 10.08.2006

<http://www.hukuk.gen.tr/konular/konular.asp?konugrp=4&konuid=3>, Erişim: 13.06.2006

<http://www.hyetert.com/yazi3.asp?s=0&AltYazi=Makaleler+%5C%3E+Sorunlar%FDz&Id=127&DilId=1>, Erişim: 01.07.2006

<http://www.odevsitesi.com/odevler/a17072005/124784-yatirim-degerlendirme-yontemleri--sermaye-butcelemesi.htm> Erişim: 06.12.2006

<http://www.austria.gv.at/site/3552/default.aspx> Erişim: 13.10.2006

<http://turmob.org.tr/turmob/basin/02-05-2002.htm> Erişim: 17.04.2007

<http://www.lowtax.net/lowtax/html/offon/belgium/bgmhom.html> Erişim: 13.10.2006

http://www.worldwide-tax.com/cyprus/cyprus_tax.asp Erişim: 15.10.2006

http://www.worldwide-tax.com/czech/czech_tax.asp Erişim: 15.10.2006

http://www.worldwide-tax.com/greece/greece_tax.asp Erişim: 18.10.2006

http://www.worldwide-tax.com/hungary/hungary_tax.asp Erişim: 18.10.2006

<http://www.fixmytax.com/company-tax-rates.html> Erişim: 18.10.2006

http://www.worldwide-tax.com/lithuania/lithuania_tax.asp Erişim: 23.10.2006

<http://e-fpo.fpo.go.th/e-fiscal/PWGuides/individualguides/DOCS/wcd00002/wcd00239.htm> Erişim: 24.10.2006

http://www.batiymm.com.tr/2/os/os_2007_1.doc#Toc156037017 Erişim: 21.04.2007

http://www.hisse.net/okul_finansalsozluk.shtml Erişim: 5.4.2007

http://www.icl-directory.com/company_formation_detail.php?id=155 Erişim: 03.11.2006

<http://www.gelirler.gov.tr>

http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/VI/CVI/Tablo_37.xls.htm

<http://www.gib.gov.tr/fileadmin/HTML/VI/OECD/Tablo%2013.xls.htm>

<http://www.dpt.gov.tr>

http://www.akmb.gov.tr/turkce/books/turkkong4-3/tk4_3_20-guven.htm, Erişim: 18.06.2006

http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/Gerekceler/5520_Sayili_Kanun.pdf Erişim: 16.05.2007

http://www.ekodialog.com/Konular/eko_konu/eko_konu6.html 04.12.2006

<http://www.nedir.net/goster.php?k=kameralizm> Erişim: 14.10.2006

<http://www.die.gov.tr/sozluk/milhest.htm> Erişim: 23.11.2006

<http://ekonomik.tripod.com/ekonomik9.html> Erişim: 04.12.2006

<http://www.tkb.com.tr/kredi/prjdeg.htm> Erişim: 05.12.2006

http://www.paiz.gov.pl/index/?id=a8f1_5eda80c50adb0e71943adc8015cf, Erişim: 20.03.2006

<http://www.odevsitesi.com/odevler/arsiv1/2009-stok-ve-stok-kontrol.htm>, Erişim: 23.11.2006

<http://www.hmtokyo.jp/vergiler.htm> Erişim: 17.11.2006

http://www.gençbilim.com/odev_tez/yatirim+indirimi.odev_tez_makale.2797.php, Erişim: 2.3.2007

http://www.ekodialog.com/Konular/yatirim_fonksiyon.html Erişim: 02.03.2007

Hüseyin MERT, "Yeniden Değerleme Uygulaması ve Muhasebeleştirilmesi", <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/27MaliCozum/08-HuseyinMert31.doc> Erişim: 05.04.2007

Hüseyin MERT, "Yenileme Fonu Uygulaması Ve Muhasebeleştirilmesi", <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/28MaliCozum/04-HuseyinMert32.doc>, Erişim: 21.04.2007

Hüseyin şAHİN, **Yatırım Projeleri Analizi**, Ezgi Kitapevi, Bursa, 2000

Hüseyin şAHİN, **İktisat İlkelerine BAKIş**, Ezgi Kitapevi, Bursa, 1997

Gündoğan DURAK, "Kurumlar Vergisinden İstisna Kazançlar", **Yaklaşım Dergisi**, Yıl: 15, Sayı: 172, Nisan 2007

Güray ÖĞREDİK, "Aynı Yıl İçinde Yeni Bir Amortisman Tabi İktisadi Kıymet Alınması Durumunda Sabit Kıymet Yenileme Fonu Ayrılabilir Mi?", <http://www.mazarsdenge.com.tr/cont260AyniYilicindeYeniBirAmortismanTabiiktisadiKiymet>, **E-Yaklaşım**, Aralık 2005

Güray ÖĞRENDİK, "Maddi Olmayan Duran Varlıklarda Amortisman", **Lebib Yalın Mevzuat Dergisi**, Sayı: 23, Kasım 2005

Jack MINTZ, "Corporate Tax Harmonization in Europe: It's All About Compliance", **International Tax and Public Finance**, Vol: 11, 2004

Jadranka Djurovic TODOROVIC, "Corporate Income Tax In EU Countries Comparartive Ananysis, Facta Universitatis Series", **Economics and Organization**, Vol: 1, November 2002

James D. GWARTNEY, Richard L. Stroup, (Çev; Yıldırar ASLAN), **Temel Ekonomi**, İmaj Yayınevi, 2. Baskı, Ankara, 1999

James M. HENDERSEN-Richard E. Quant, (Çeviren; Erhan Ada-Osman AYDOĞUş-Muzaffer SARİMEşELİ-Nurcan SÜZAL), **Mikro İktisat**, Ankara, 1986

- James T. S. PORTERFIELD, (Çeviren; Bülent ATUK), **Yatırım Kararları ve Sermaye Maliyeti**, İstanbul Üniversitesi Matbaası, İstanbul 1977
- Jane G. GRAVELLE, "The Corporate Income Tax: Economic Issues And Policy Options" **National Tax Journal**, June 1995
- John E. GOLOB, "How Would a Flat Tax Affect Small Businesses?" **Federal Reserve Bank of Kansas City Economic Review**, Third Quarter, Volume 81, Number 3, 1996
- Judit GERGELY, Trends in Foreign Direct Investment Incentives, Associazione Universitaria di Studi Europei, pp. 8, 2003, http://www.unipv.it/cdepv/ause/wp/5_wp.pdf Erişim: 17.01.2006
- İ. DOĞAN KARGÜL, **Yatırımlarda Proje Analizi**, İstanbul Borsası Yayınları, İstanbul, 1996
- İhsan GÜNAYDIN, "Türkiye'de Ar-ge Faaliyetleri ve Teşviki", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı:196, Ocak 2005
- İlhan ÇETİN, "5520 Sayılı Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu İle Yeniden Düzenlenen Yurt Dışı İştirak Kazancı İstisnası", **Yaklaşım Dergisi**, Yıl: 14, Sayı: 165, Eylül 2006
- İlhan ÇETİN, "5520 Sayılı Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu ile Yeniden Düzenlenen Yurt Dışı Şube Kazançları İstisnası", **Yaklaşım Dergisi**, Yıl: 14, Sayı: 164, Ağustos 2006
- İhsan GÜNAYDIN, Vergi Cennetleri Global Yoksulluk Probleminin Bir Nedeni midir?", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 206, Kasım 2005
- İlker PARASIZ, **Modern Makro Ekonominin Temelleri**, Ezgi Kitapevi, Bursa, 2000
- İlter AKAT-Turan ATILGAN, **Sanayi İşletmelerinde Kurumlaşma ve Şirket Kültürü**, "2000 Yılına Doğru Büyük Ölçekli Sanayi İşletmelerinde Kurumlaşma Eğilimleri: İzmir ve Hinterlandında İmalat Sanayinde Kurumlaşmaya Yönelik Bir Eğilim Saptama Araştırması", TOBB Yayını, Ankara, 1992
- İsa COŞKUN, "Yatırım Teşvik Belgesi ve Sağladığı İmkanlar", **Yaklaşım Dergisi**, Yıl: 7, Sayı: 79, Temmuz 1999
- İsmail IŞIK-Funda DİRİL, "Kanada Vergi Sisteminin İrdelenmesi", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 299, Temmuz 2006
- İsmail IŞIK, **Kurumlar Vergisi**, İzmir Serbest Muhasebeci Mali Müşavirle Odası Yayını, İzmir 2007

İsmail IŞIK, **Kurumlar Vergisi**, Denizli Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası Yayını, Denizli 2006

İsmail TÜRK, **İktisadi Kalkınmanın Finansmanında Vergi Politikası**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1961

İsmail TÜRK, **Kamu Maliyesi**, Turhan Kitapevi, Ankara 1999

Kemal COŞKUN, Yasin BİLEN, "Vergi Harcaması Kavramı ve Günümüz Türkiye'sinde Vergi Harcamaları", **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı 246, Şubat 2002

Kazım ÖZDAMAR, **Paket Programlar İle İstatistiksel Veri Analizi**, Kaan Kitabevi (2. basım), Eskişehir, 1999

KMPG's Corporate Tax Rate Survey 2006

KMPG'S Corporate Tax Survey, "An International Analysis of Corporate Tax Rates from 1993-2006", [http://www.kpmg.com/ Services/ Tax/IntCorp/ CTR/ OECD.htm](http://www.kpmg.com/Services/Tax/IntCorp/CTR/OECD.htm) Erişim: 13.01.2007

Kumru Örnek DEMİRTAŞ, "Ar-Ge Avantajında Ertelemenin Başladığı Yıl", **Yaklaşım Dergisi**, Yıl: 12, Sayı: 135, Mart 2004

Madhav V. RAJAN, "Discussion of 'Performance Evaluation and Corporate Income Taxes in a Sequential Delegation Setting'", **Rewiev of Accounting Studies**, Vol: 8, 2003

Mustafa DURAN, **Teşvik Politikaları ve Doğrudan Sermaye Yatırımları**, Hazine Müsteşarlığı Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayını, Ocak, 2003

Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüğü, Vergi Harcamaları, 2001 Yılı, s.1, Ocak/2001-Ankara

Maliye Bakanlığı Muhasebat Genel Müdürlüğü, Tahakkuk Esaslı Devlet Muhasebesi Pilot Uygulama Sonuçları, s.17, Mayıs 2003 Ankara

Michael P. Devereux, "Tax competition: Theory and Empirical Evidence, Centre for Business Taxation", [http://ec.europa.eu/economy_finance/events/ 2006/ workshop250906/tax_conf_devereux_pres_en.pdf](http://ec.europa.eu/economy_finance/events/2006/workshop250906/tax_conf_devereux_pres_en.pdf) Erişim: 23.10.2006

Mehlike Sultan AK, "Yatırımlara Sağlanan Teşvikler", **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı: 243, Kasım 2001

Mehmet ÖZKARA, " Yeni Düzenlemeler Işığında Yatırım İndirimi İstisnası Uygulaması" [http://www.iktisadidayanisma.com/portal/ pratik bilgiler/ yatirimindirimi.htm](http://www.iktisadidayanisma.com/portal/pratik_bilgiler/yatirimindirimi.htm) Erişim: 19.03.2007

- Mehmet ÖZKARA, "Vergi Harcaması Olarak Uygulanan Vergi İstisnalarının Ekonomik Sonuçları" http://www.alomaliye.com/mehmet_ozkara_vergi_harc_istisnalar.htm Erişim: 30.04.2007
- Mehmet Tahir UFUK, "Kurumlarda Zarar Mahsubu", **Yaklaşım Dergisi**, Yıl: 15, Sayı: 171, Mart 2007
- Mehmet TOSUNER, **1980 Sonrası Türk Vergi Sisteminin Yapısı ve Gelişimi**, Bayraklı Matbaacılık, İzmir, 1989
- Mehmet TOSUNER-Zeynep ARIKAN, **Vergi Usul Hukuku**, İlkem Ofset, İzmir, 2006
- Mehmet TOSUNER-Zeynep ARIKAN-Burçin YERELİ, **Türk Vergi Sistemi**, İzmir, 2006
- Mehmet TUNCER, "Finansman Fonu", **Maliye Postası Dergisi**, Sayı: 181, Mart 1988
- M. Aykut KELLEÇİOĞLU, "Yatırım İndirimi Müessesesinde Yapılan Değişiklikler ve Geçiş Süreci", <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/65MaliCozum/03-65%20M.%20AYKUT%20KELEC%C4%B0O%C4%9ELU.doc> Erişim: 21.03.2007
- M. Emin AKYOL, "Kurumlar Vergisinden İstisna Edilen Kazançlar", **Yaklaşım Dergisi**, Yıl 15, Sayı 172, Nisan 2007
- Mehmet Emin AKYOL, "Kurum Kazançlarında Gelir Vergisi Stopajı", **Yaklaşım Dergisi**, Yıl: 14, Sayı: 163, Temmuz 2006
- M. Emin AKYOL, "5520 Sayılı Kanun'a Göre Kurumlarda Zarar Mahsubu", **Yaklaşım Dergisi**, Yıl: 15, Sayı: 171, Mart 2007
- M. Vefa TOROSLU, "Yeniden Değerleme", <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/33MaliCozum/10-VEFATOROSLU44.doc> Erişim: 02.04.2007
- Merkez Bankası Terimler Sözlüğü, <http://www.tcmb.gov.tr/yeni/iletisimgm/sozluk.htm#netbugundeg>, Erişim: 06.12.2006
- Mesut KOYUNCU, "Yatırım İndirimi İstisnasında Son Durum", http://www.kobifinans.com.tr/bilgi_merkezi/020508/11774/2 Erişim: 18.03.2007
- Mike INGRAM, Portugal slashes corporate tax and government spending, International Committee of the Fourth International, December 2003, www.wsws.org/arclist/2003/dec2003/dec2003.shtml, Erişim: 01.11.2006

- Mualla ÖNCEL-Ahmet KUMRULU-Nami ÇAĞAN, **Vergi Hukuku**, Turhan Kitapevi, Ankara, 1998
- Muhittin GÜNDOĞDU, "İşletmelerin Kendi Bünyelerinde Gerçekleştirdikleri Araştırma ve Geliştirme(AR-GE) Faaliyetlerine Yönelik Harcamalara Bağlı Vergi Ertelemesi" **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 175, Nisan 2003
- Murat ÇETİNKAYA, "Türkiye Ekonomisinde Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımının Önemi", http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler%5CMurat%20%C3%87ET%C4%B0NKAYA%5C%C3%87ET%C4%B0NKAYA,%20MURAT%20en%20son.pdf, Erişim: 18.04.2007
- Musa ARDA, M. Cengiz GÖĞEBAKAN, "Yeniden Değerleme Oranının Finansal Analiz Üzerindeki Etkisi", **Bankacılar Dergisi**, Sayı 45, 2003
- Mustafa ÇOLAK, "5520 Sayılı Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu'na Göre Kurum Karları Üzerinden Yapılacak Tevkifat ve Son Oran Düzenlemeleri", **Yaklaşım Dergisi**, Yıl: 14, Sayı: 164, Eylül 2006
- Mustafa DURAN, **Türkiye'de Yatırımlara Sağlanan Teşvikler ve Etkinliği**, Hazine Müsteşarlığı Araştırma ve İnceleme Dizisi 32, Ankara, 2003
- Mustafa TÜRKKOT, "Ar-Ge, Teknoloji Geliştirme Faaliyetlerine Sağlanan Destekler-II", **Yaklaşım Dergisi**, Yıl: 12, Sayı: 142, Ekim 2004
- Naci B. MUTER, **Vergileme ve Dış Ticaret**, Anadolu Matbaacılık, Manisa, 1989
- Nancy L. STOKEY, Sergio REBELO, "Growth Effects Of Flat-Rate Taxes" **Journal of Political Economy**, Vol: 103, No: 3, 1995
- N. Kemal GÜNDÜZ, Necati PERÇİN, "Araştırma ve Geliştirme (AR-GE) Harcamalarına İlişkin Olarak Yapılacak Vergi Ertelemesi", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 131, Ağustos 1999
- Nipoli KAMDAR, "Corporate Income Tax Copliance: A Time Series Analysis", **AEJ**, Vol: 25, No:1, March 1997
- Niyazi KARASAR, **Bilimsel Araştırma Yöntemi**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2000
- Nuray ERGÜL, "Türkiye İçin Serbest Bölgelerin Önemi", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 175, Nisan 2003
- OECD Report, 2004 Tax Policy Reforms In The Slovak Republic, , pp. 4
- Oğuzhan ARDIÇ, **Makro İktisat**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003

- Okday ALPUGAN-Mete OKTAV-M.Hulusi DEMİR-Nurel ÜNER, **İşletme Ekonomisi ve Yönetimi**, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 1997
- Osman AYHAN, "5520 Sayılı Kurumlar Vergisinde Zarar Mahsubu", [http://www.batiymm.com.tr/ 5/2007/07-13.htm](http://www.batiymm.com.tr/5/2007/07-13.htm) Erişim: 07.04.2007
- Osman KILIÇ, "Duran Varlıklarda Amortisman Hesaplama Yöntemlerinin Karşılaştırılması" **Lebib Yalkın Dergisi**, Sayı: 32, Ağustos 2006
- Osman PEHLİVAN, **Vergi Hukuku- Genel İlkeler ve Türk Vergi Sistemi**, Derya Kitapevi, Trabzon, 2003
- Osman TOK, **Yatırım ve Finanslama Kararlarının Finans Fonksiyonu İçerisindeki Gelişimi**, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları: 70, Emel Matbaacılık, Ankara, 1973
- Onur GÜNER, "Çin Ekonomisinin Canlanmasında Çin Vergi Sisteminin Rolü", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 185, Şubat 2004
- Öcal USTA, **Yatırım Projelerinin Değerlendirilmesi**, Detay Yayıncılık, Ankara, 2005
- Özhan ULUATAM, **Kamu Maliyesi**, Savaş Yayınları, Ankara, 1991
- PriceWaterhouseCoopers, "What Does The Corporate Income Tax 2007 Bill mean for you", <http://www.pwc.com/Extweb/challenges.nsf/docid/C2AFFAD03DC69A6C8025717D004A3DAE> Erişim: 24.10.2006
- Ramazan GÖKBUNAR, "Türkiye'de Yatırımları Teşvik Edici Vergi Politikası ve Avrupa Birliğine Uyumu", (Yayınlanmamış Doktora Tezi), DEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 1998
- Ramazan GÖKBUNAR, "Avrupa Birliğinde ve Türkiye'de Yatırımlara Yönelik Vergi Teşvik Mevzuatı", **Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi**, Yıl: 35, Eylül 1998
- Rıdvan KARLUK, "Türkiye'de Yabancı Sermaye Yatırımlarının Ekonomik Büyümeye Katkısı", **Ekonomik İstikrar, Büyüme ve Yabancı Sermaye**, Merkez Bankası Yayını, 2001
- Rıfat ENGİN, "Kurumlarda Zarar Mahsubu", **Yaklaşım Dergisi**, Yıl: 14, Sayı: 159, Mart 2006
- Ricardo GOMEZ, "Tax reform presented by the Spanish government is now under Parliament analysis and will enter into force on January 1st 2007", <http://www.taxand.com/index.php?action=article&numero=71> Erişim: 03.11.2006

- Richard A. MUSGRAVE, (Çeviren; Orhan ŞENER – Yaşar MEHTİBAY), **Kamu Maliyesi Teorisi** -İkinci Kitap Vergilemenin Ekonomik Analizi, Asil Yayıncılık, Ankara, 2004
- Sadık ACAR, **Genel İktisat**, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları No:89, İzmir, 1998
- Sahabittin ÇENET, "Kurumlar Vergisinin İşletmelerin Yatırım Kararları ve Politikaları Üzerindeki Etkileri", (Yayımlanmamış Doktora Tezi), DEÜ Sos. Bil. Enstitüsü, İzmir, 1998
- Said Alpagul ŞENEL, "Sermaye Bütçelemesi", <http://www.muhasibetr.com/yazarlarimiz/said/005/yazdir.php> Erişim: 19.01.2007
- Salih TURHAN, **Vergi Teorisi ve Politikası**, Filiz Kitapevi, İstanbul 1998
- Salim KARADENİZ, "Yeni Kurumlar Vergisi Kanunu Kapsamında Kooperatif Kazançlarının Vergilendirilmesi", **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı: 300, Ağustos 2006
- Sally M. JONES, **Principles of Taxation For Business and Investment Planning**, McGraw-Hill, New York 2003
- Selahattin TUNCER, "Yatırım Teşvikleri (Devlet Yardımları) Yenilendi", **Mükellefin Dergisi**, Sayı: 118, Ekim 2002
- Selahattin TUNCER, "Yatırım Teşvikleriyle İlgili Yeni Düzenlemeler-1", **Yaklaşım Dergisi**, Yıl: 9, Sayı: 100, Nisan 2001
- Selahattin TUNCER, "Yatırım Teşvikleriyle İlgili Yeni Düzenlemeler-II", **Yaklaşım Dergisi**, Yıl: 9, Sayı: 101, Mayıs 2001
- Selahattin TUNCER, **Vergi Hukuku ve Uygulaması**, Yaklaşım Yayınları, Ankara, 2003
- Selahattin TUNCER, "Yeni 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu", **Yaklaşım Dergisi**, Yıl: 14, Sayı: 164, Ağustos 2006
- Selçuk DURANLAR "Yatırım sürecinin inşaat sektörüne etkisi", <http://www.bilesim.com.tr/tr/index.nsf?lf=/tr/leftbarfuarcilik.html&rf=http://www.bilesim.com.tr/mistportal/showmakale.nsf?xd=5121.xm> Erişim: 12.02.2007
- Selda AYDIN, "ABD Kurumlar Vergisi Uygulaması", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 130, Temmuz 1999

- Semih BÜKER, **İşletmelerin Finansal Yönetiminde Yatırım Kararları ve Türkiye'deki Uygulama**, Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları: 104/59, Ankara, 1973
- Serbülent BAYRAK, "AR-GE İndirimi", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 200, Mayıs 2005
- Soner YAVAŞ, "Türkiye Cumhuriyeti'nde Yatırım İndirimi Müessesesine Kısa Bir Bakış ve Kardeş Ülke Kırgızistan Cumhuriyeti ile Ekonomik İlişkiler" http://www.turkhukuk sitesi.com/ makale_205.htm, Erişim: 04.03.2007
- Suna OKSAY, "Çokuluslu Şirketler Teorileri Çerçevesinde, Yabancı sermaye Yatırımlarının İncelenerek, Değerlendirilmesi", <http://www.econturk.org/Turkiyeekonomisi/oksay3.pdf> Erişim: 09.03.2007
- Şener BÜYÜKÖZTÜRK, **Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi Elkitabı**, PegemA Yayınları, Ankara, 2002
- Şeref DEMİR, "Yatırım Ortaklıkları ve Yatırım Fonlarının Verilendirilmesi" **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 159, Aralık 2001
- Şevki ÖZBİLEN, "Vergi ve Enflasyon İlişkisi", http://www.ekodialog.com/Makaleler/ vergi_ enflasyon_ iliskisi.html Erişim: 01.04.2007
- Şükrü KIZILOĞLU-Cem KILIÇ-Okan MÜDERRİSOĞLU, **AB Yolunda Mali Dünyamız**, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu Yayını, Ankara, 2006
- Talha APAK, "Dönem Sonu İşlemleri ve Özellik Arz Eden Hususlar", http://www.alomaliye.com/ocak_06/talha_apak_donem_sonu.htm Erişim: 11.04.2007
- Tamer MÜFTÜOĞLU, **İşletme İktisadı**, Turhan Kitapevi, Ankara, 1994
- Tarmo VALKONEN, "The Finnish Corporate Income Tax Reform and the Financial Strategy of Firms: A General Equilibrium Approach", **Empirica**, Vol 28, 2001
- Tevfik PEKİN, **Ekonomiye Giriş**, Bilgehan Matbaası, İzmir, 1995
- Tevfik PEKİN, **Makro Ekonomi**, Bilgehan Basımevi, İzmir, 1998
- Tevfik TATAR, **Yatırım Seçimi ve Değerlendirme Teknikleri**, Gazi Üniversitesi Yayın No: 75, İİBF Yayın No: 38, Ankara, 1985
- UNCTAD, "Incentives, Series on Issues in International Investment Agreements", 2004

Uluslararası Doğrudan Yatırımlar 2005 Yılı Raporu, Hazine Müsteşarlığı Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara, 2006

Ülkü ERGUN, **Tek düzen Muhasebe Sistemine Göre Finansal Tablolar Düzenlenmesi ve Analizi**, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, 1996

Ülkü UZUNÇARŞILI-Meral TOPRAK-Oğuz ERSUN: **Şirket Kültürü ve İş Prensipleri**, İstanbul Ticaret Odası Yayını, İstanbul 2000

Veysel KULA - Mehmet ERKAN, "Yatırım Proje Hazırlanmasında Gerçekleştirdikleri Finansal Etüdler Açısından Kobi Ve Büyük İşletmelerin Karşılaştırılması", **C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt: 2, Sayı:1, 2000

Veysi SEVİĞ, " Vergi harcamaları", <http://www.turmob.org.tr/turmob/basin/17-01-2006.htm> Erişim: 30.04.2007

Veysi YEŞİLKAYA, "Azalan Bakiyeler Yöntemine Göre Amortisman Ayırmak Her Zaman Vergisel Avantaj Yaratır Mı?", http://www.alomaliye.com/veysi_yesilkaya_amort.htm Erişim: 13.02.2007

Veysi YEŞİLKAYA, "Finansman Gider Kısıtlaması", http://www.alomaliye.com/veysi_yesilkaya_finance.htm Erişim: 05.04.2007

Yılmaz ÖZBALCI, **Kurumlar Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları**, Oluş Yayıncılık, Ankara, 2002

Yusuf İLERİ" Enflasyon Düzeltmesinin Dayanağı" <http://www.muhasabetr.com/makaleler/002/> Erişim: 01.04.2007

Yüksel KARACA, "Araştırma ve Geliştirme (AR-GE) Harcamalarına İlişkin Vergi Ertelenmesi", **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 140, Mayıs 2000

Zeynel DİNLER, **İktisada Giriş**, Ekin Kitapevi Yayınları, Bursa 1998

Zeynep ARIKAN, "Japon Vergi Sistemi" **Vergi Sorunları Dergisi**, Sayı: 211, Nisan 2006

Zeynep ARIKAN, **Türk Vergi Hukukunda Mali İkametgah**, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara, 2007

Ziyaettin BİLDİRİCİ, **Çeşitli Ülkelerde ve Ülkemizde Yatırımları Özendirici Vergi Teşvikleri**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Yayın No. 329, Eskişehir, 1989

Ek:
KURUMLAR VERGİSİNİN YATIRIM KARARLARI ÜZERİNDEKİ
ETKİLERİNİ BELİRLEME ANKETİ

Sayın İlgili,

Bu anket, kurumlar vergisinin yatırım kararları üzerindeki etkilerini belirlemek amacıyla uygulanmaktadır. Görüşleriniz yalnızca bilimsel bir çalışmada kullanılacaktır.

Anket iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kurumunuzla ilgili sorular yer almaktadır. Lütfen size en uygun olan seçeneği işaretleyiniz. İkinci bölümde kurumlar vergisinin yatırım kararları üzerindeki etkileri hakkındaki görüşlerinizi belirlemek amacıyla 33 adet önermeye yer verilmiştir. Lütfen her önermeyi dikkatle okuyunuz ve belirtilen görüşe ne derece katıldığınızı ilgili bölüme çarpı (X) işareti koyarak belirtiniz. Eğer görüşe tamamen katılıyorsanız “Tamamen Katılıyorum”, görüşe katılıyorsanız “Katılıyorum”, görüşün size uygun olup olmadığı konusunda kararsızsanız “Kararsızım”, görüşe katılmıyorsanız “Katılmıyorum”, görüşe hiç katılmıyorsanız “Hiç Katılmıyorum” bölümüne işaret koyunuz. Her bir madde için tek yanıt veriniz. Lütfen hiçbir soruyu boş bırakmayınız.

Bilimsel bir araştırmaya katkıda bulunduğunuz için teşekkür ederim.

Arş. Gör. Ufuk GENCEL

D.E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü

BÖLÜM I
KURUMSAL BİLGİLER

1. Mükellefiyet türünüz?

☐ Limited Şirket	☐ Anonim Şirket
☐ Kooperatif	☐ Eshamlı Komandit Şirket

2. Vergi Matrahınız?

☐ 15.000 YTL ve daha az	☐ 15.000-30.000 YTL	☐ 30.000-50.000 YTL
☐ 50.000-80.000 YTL	☐ 80.000 ve üzeri	☐ Matrahsız

3. Kurumunuzda çalışan personel sayısı?

☐ 20 ve daha az	☐ 21-40 kişi	
☐ 41-60 kişi	☐ 61-80 kişi	☐ 81 ve üzeri

4. Kurumunuzun faaliyet alanı?

☐ Gıda	☐ Turizm	☐ İnşaat
☐ Tekstil	☐ Hizmet	☐ Diğer.....

BÖLÜM II
KURUMLAR VERGİSİ VE YATIRIMA İLİŞKİN GÖRÜŞLER

AŞAĞIDAKİ GÖRÜŞLERE KATILMA DERECE NİZ NEDİR?	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
1. Kurumlar vergisi oranı daha düşük olsa daha fazla yatırım yapardık					
2. Kurumlar Vergisi mevzuatındaki istikrarsızlık yatırım planlarımızı olumsuz etkiler					
3. Geçici vergi oranı yatırım kararımı etkiler					
4. İşletmemizin kuruluş kararında kurumlar vergisi etkilidir					
5. Yatırım teşvikleri artarsa yatırım miktarları yükselir					
6. Türkiye'deki yüksek vergi yükü yatırımları olumsuz etkiler					
7. Kurumlar Vergisi oranı azalırsa yabancı yatırımlar da olumlu etkilenir					
8. Kurumlar Vergisinde yatırımları teşvik eden hükümler yetersizdir					
9. Ar-Ge indirimi yatırımların artmasında etkili bir araçtır					
10. Vergi mevzuatındaki dağınıklık yatırım planlarımızı olumsuz etkiler					
11. Kurumlar Vergisi oranı yatırım kararımı etkiler					
12. Yatırım indirimi yatırımların artmasında önemli bir araçtır.					
13. Vergiden sonraki kar tatmin ediciyse yatırım yaparım					
14. Yatırım kararı alırken vergi mevzuatını incelerim					
15. Kurumlar Vergisi işletmelerin yatırımlara yönelecek tasarruflarını azaltır					
16. Ödediğimiz kurumlar vergisi devlet tarafından yeni yatırımları teşvik etmeye yönelik olarak harcanmalıdır					
17. Yatırım indirimi en önemli yatırım teşvikidir					
18. Geçici vergi uygulaması yatırımları olumsuz etkiler					
19. Yatırım indirimi müessesesinin kaldırılması yatırımları olumsuz etkiler					
20. Yatırım yaparken çok fazla vergisel yükümlülük ve bürokrasi ile karşılaşırım					
21. Kurumlar Vergisi ödemesi taksitlenirse yatırımlar olumlu etkilenir					
22. Kurumlar Vergisinde yatırımları artırmaya yönelik hükümler çoğaltılırsa yatırımlar olumlu etkilenir					
23. Yatırım teşvikleri yatırım kararımı etkiler					
24. Ar-Ge indirim oranı yükseltilmelidir					
25. Yatırım indiriminin kaldırılması yatırımları olumsuz etkileyecektir					
26. Hızlandırılmış amortisman uygulaması yatırım karlarını olumlu etkiler					
27. Kurumlar Vergisi işletmelerin karını azaltan önemli bir unsurdur.					
28. Kurumlar Vergisi oranının düşürülmesi önemli bir yatırım teşvikidir.					
29. Kurumlar vergisi kolaylıkları diğer teşviklerle desteklenmelidir.					
30. Yatırım kararı verirken Kurumlar Vergisi önemli bir caydırıcı unsurdur					
31. Yeniden değerlendirme ve enflasyon muhasebesi mali yapıyı ve yatırıma yönelecek tasarrufları olumlu etkiler					
32. Yatırım zararlarının safi kazançtan indirilebilmesi yatırım kararları için olumlu bir uygulamadır.					